

Voltooid ...Verleden !

Deur: Sander Roelofs

A. Veurwoord:

As wij volk op de wenakker van oes leven komt, kiekt wij paartieds geern wat achterumme. Schienbaor wult wij daorbij oeze 'geschiedenis' nog es overdenken en het hoe en waarom wat naoder verklaoren. Wij kunt er smangs nachten van wakker liggen, veurof al wietend, dat 't oes altwisse gien stap wieder zal brengen.

Aw allènt maor in 't verleden hangen blijft, kumpt wij ja nooit verdan. 't Hef ook gien enkele zin, alsmaor achteruut te kieken. Paartie lu kunt van 't verleden somtieds zun allergloependste bult last hebben, dat man d'r zo zwaor under gebukt giet, dat ze totaal gien licht meer ziet an 't end van de tunnel. 't Leven zölf vinden ze dan ook maor knap knudde.

't Verleden muj ienmaol achter oe kunnen laoten, hoe zwaor je dat asmets ook valt. Met rechte scholders en oen blik weer gericht op de toekomst, maak ie 't verwarken 'n heul stuk makkelder. Al vuult elks zien eigen vanzölfs 't miest.

Elk meens nimt in 't leven gaondeweg 'n beheurlijke rugzak met, waardeer zien porsie ungemak en melleur alsmaor zwaorder wordt. 'Elk huussien hef zien kruussien', zegt het sprekwoord. Aj goed um oe tokiekt, kriej 't bewies vaak op 'n dienblattien anlangt.

Dat heurt d'r noe ienmaol bij. De met te torsen last mut man, hoe zwaor die somtieds ook is, dele warpen, aans giet 't op duur met oe an de haol.

't 'Bestaon' van de geboorte tot oes hengaon, is smangs zo rap veurbij, dat man daarvan gien sekonde ongebroekt mut laoten. Elke menuut diej an 't verleden besteedt, pak ie of van de toekomst. Deur al prakkezaosies kuj niet ien dag an 't leven tovoegen, maor wal leven an de dagen, diej nog tegoed hebt.

D'r blef undanks al problemen nog zoveul over um dankbaor veur te weden en van te genieten, dat de naorigheden en zörge daorbij as snei veur de zun verdwienen. Griep de oe gebeuden kansen en klim uut 't zwarte gat, veurdat 't te late is.

Kiek daarom niet ieuwig achteruut, ast oe iens ofgemieterd tegen zit. Pak de draod van 't leven zo rap meugelk weer op, met 't oog gericht op al, wat de neie mörgen zoal veur oe in petto hef. Dan blef 't tiedelk verblief op disse 'eerdkloot' veur elkenien, undanks tegenslaogen en pech aaid dik de muite weerd.

Aw de geschiedenis van oes hielal veursteld as 'n klok, dan kumpt wij meensen pas 'n paor sekonden veur twaalve op 't grote wereldteniel. 't Loont daarom niet, oes overdreven

druk te maken. 't Leven kump, zoas 't giet en under 't toziend oog van oeze 'Grote Regisseur' moew d'r maor 't beste van maken.

Van elks van oes hef e ZIEN naam in oeze handpalms schreven. Beloofde oes kracht naor kruus en nooit meer 'n 'Zondvloed' (grote overstromen) als straf veur al wat de meens in zien körte leven zoal verprutsen zul. As tieken van die belofte schunk IE oes de regenboge, die wij regelmaotig bij regenachtig weer an 't firmament bewonderen kunt.

De mieste lu wiet gelukkig goed met heur pech, naorigheden, mankementen en verdriet um te gaon, terwiel paartie lu, d'r jammer genogt an underdeur gaot. Die blijft in 't grote 'waorum' steken. Ze gaot dan veurbij an wat biebelschriever in Matthëus 21: 22 te melden hef: "Al waarom ie in oen gebeen vraogt, zij kriegen, aj maor geleuft!" En daor untbrek 't ducht mij wal iens an.

Man stiet er per slöt van reken ja nooit allennig veur. Naost al steun van meensen uut umgeven, femilie, vrunden en bekenden, kriej, aj teminsen geleuvig sint, daorbij nog hulp van 'Hogerhand'. Wat west hef, is uutendelk, hoej 't ook wendt of maolt, ooit ienmaol **'voltooid'**, volkommen **'verleden'** tied.

1. 'n Neie dag

Traag nimt disse neie dag zien loop. Nao 'n nacht rust kump de netuur weer tot leven. De roodbroene haan kreet zuch de longen uut 't lief en rekt zuch nog iens terdege uut, met in 't veuruutzicht weer 'n dag, waarin e as 't even kan, weer 'n koppeltien hoender zul muggen 'treden'.

De dook trekt zo staodegiesan weer vort van 't dörstige land, 't gres dampst nog wat nao, asof 't in brand staon hef en is grotendiels uitdröken en de dieren, schaopen, koenen en peerden begroeten de neie dag vol verwachtings.

Hoender hangen nog wat suf op 't rik. Nog niet van zins d'r veur heur baozen 'n eichien uut te persen, of wat graon op te pikken. De knienen springen achter traolies hen en verdan in ofwachten van wat voor, heui, gres of nog liever de blaoder van de 'hondeblommen'.

De sikken worren wakker van al geluden, die 'n neie dag ankundigen. De kikkers uut de vievers en sloden kwaakt in 't ochtendkoor, dat 't 'n aord hef. Al wat leeft, gruit en bluit maakt zuch op, um de neie dag met alens d'r op en dran, te umarmen. De 'hofhond' op 't heim blaft zien baos sikkum uut bedde.

Lu in heur warme berre, dreeien heur geern nog iens um en schoerelt wat wieder under dekens. Slaot apmit d'aarm um heur berregenoot en perberen nog eventies te genieten van de broodneudige rust. Veural ast um huus hen nog wat boest en de nacht zien uterste best dut, um dag nog wat veuruut te schoeven.

De wiend roest deur de top van de hoge kestanjebomen veur 't huus. D' ekkelbomen struit heur vruchties in 't rond. De liesterbes en vuurdoorn poetsen heur rode bessies nog es ekstra verleidelik op in 'verwachten' van de komst van de merels en zien mededingers, um te kunnen zörge veur de neudige veurtplanten.

De zonne perbeert met zachte, fregiele straolties deur wat slumerwolkies hen te breken en zo de duustre nacht te verdrieven. De maon dut zien uterste best de zonne nog 'n poosien achter zuch te laoten. Zo langzaomerhand kump 't dagelks leven ook hier op " 't Haantje" weer wat op gang.

"Noe de dag weer aodemt en 't duuster vlucht – gao noe weg, mien lief. Spring as 'n gazelle, as 't hertejong over geurige barge". (Hooglied 2: 17) Niet elks is in staot zo makkelk de draod van elke dag weer op te pakken. Miestal giet dat met 'n hoop gesten, gehoest en gepoest gepaard.

't Haantje, of zoas 't volk aaid zegt: "'t Haantien" nuumd naor man zegd 'n 'palmbossien' (buxus), die deur smid Zeeman, die schuun tegenover 't kefee woonde, in 'de vörm van 'n haan knipt was en veur de schippers aaid 'n soortement baken betiekende. In 't veurbijgaon zeden ze dan vake: "*We sint weer bij 't haantien*".

Of zul 't kommen, umdat er vrogger 'n uuthangbordtien an 't kefee zeten har met daarop 't bield van 'n haantien, die mennigien neugde, um daar an te gaon leggen en de dörstige keel wat te smeren?

Het dörpien dankt in elks geval heur bestaon an 't umstrieks 1850 gegraoven Oranjekenaol, dat er dwars deurhen löpt. Biezunder is wal, dat er twie naomen bruukt wurren veur ien en dezulfde plaotse.

't Ploatsien ligt dan ook in twie verschillende Gemienten nl.: "*Haantje*" in de Gemiente Börger- Odoorn (waarbij 't Gemientehuus in Exel (Exloo) stiet, um 't nog wat ingewikkelder te maken, en 't grootste gedielte: " *'t Haantje*" in de gemiente Sleen ligt. Nao de herindielen valt dat noe under de Gemiente Coevern. (Coevorden).

De heidevelden en viengronden beheurden indertied toe an 'n koppeltien markegenoten van Noord- en Zuud- Sleen (tegenswoordig beter bekend under de naam Sleen). Ook 'n paor boeren uut de buurte, under andern uut: Zweel, Erm, Wachtum, Benneveld, Diphorn en Coevern, hadden al wat untgunnen percielties in gebruik nömnen.

De olde en neie turfvelen kregen de naam Kibbelveen, umdat d'r underling nogal iens 'kibbeld' wur over de percielsgrenzen en vienputten. As eerste wurren de 'Voshaar', hier zul wal 'n bult vossen toeholden hebben en 'De Hullen' an zied maakt.

Pas nao het uutgraven van 't knaol wurren de Odoorner vienen untgunnen en bouwden paartie Kenaolgraovers zuch hier blievend 'n wonerie. Zul veureerst wal 'n boete of keet west weden. Later verschiene eerst keuterboerderiegies, gevolgd deur wat grotere woonsteden.

Elks, klein of groot, meens of dier, vogels of vissen, zölfs de bomen, planten en blommen speelt op dit grote wereldteniel heur eigen rol en kragt veurvast heur diel en nimt heur plaotse in. Nao 'n lange hiete zomer is de onvermiedelke ofkoelen en de overgang in tied 'n hiele veraodeming.

De eerste bomen laoten heur felgekleurde 'palet' an bladties al weer vallen, die omdeel girrelen en paartie lu weer handenvol wark bezörnen, zie mutten ja maor zien um 't 'ofval', dat heur taak volbracht hef, an te hemmeln. Boeren,

burgers en butenlu kunnen heur börst weer nat maken, deur
al wat de netuur in de harfst en winter ofdankt.

Ekkels en kestanjes liggen d'r bij de vleet. Ook
haozelneuten sint slim gewild. De paddestoelen en schimmels
doen heur best, die rommel op veurhand weer an zied te
kriegen, maor kunt daorbij best 'n 'haandtien' ekstra
gebruken.

2. In 't zwiet des anschiens

"*Jao, ik kom al*", moppert Jans Veldhoes wat stillegies veur zuch hen. Ook al is d'r altwisse ja gieniene, die hum heurt. Of 't mus zien 'Merietien' weden, maor die ligt ungetwiefeld allang weer te slaopen in de opkaomer.

't Is, dat e aans niet wakker zul worden, den as e zien netuur opvolgde, mieterde ie dat ellendige ding nog vortdaoliek 't raom uut, of meuk hum veurgoed 'mondood'. Elke mörgen weer vanneis berooft dat kreng hum tot vervelends toe van zien broodneudige nachtrust.

Met ien bewegen van zien rechter haand legde Jans die gallige wekker veur eventies 't zwiegen op. Al weer vief uur in de mörgen. Eigenlieks gien tied veur normaole meensen, daor reket Jans zuch vanzölfs gemakshalve ook bij. 't Is ja nog pikkedonker.

Maor koman, gien gesoes, zien baos en daorbij zien plicht röp. "s 'Aovends een vent, smörgens een vent", mug zien moe zaliger geern wiesgerig zeggen, as e iens 'n maol wat teveul garstenat deur 't keelgat geuten har, of ie 't dat maol wal wat ekstraolate maakt har. De koenen zult ook wal op hum wachten en as e te late kumt, löp bij Lammert van Diek, zien warkgever, de boel ja in toezel. Die zul aandere ook nog wal amperan wakker weden.

Met veul gestèn en gepoest sleug e de bienen over 't beddeboord en op de grond rekte ie zuch nog es goed uut en wreef zuch daorbij de slaop uut de ogen. Hé, noe nog 'n uurtien te kunnen liggen doddern, over al wat e gusteravond zoal heurd har, dat mus eigenlieks kunnen, maor dat is 'n ienvoldige arbeidsman, ja niet gund.

≈

Guster was Merie jaorig west. 't Wicht har de respektabele lief-tied van viefen-tien, al dan niet gelukkige, jaoren bereikt en allewel 't veur in de weke was, hadden ze altwisse 'n gezellig feestien bouwd. Ze was Sara plus worren zogezegd. 's Middags wazen de kleinkinder Derk en Jans, naor old gebruik, vernuimd naor de beide opa's, der 'n steugien west.

Schoonzeun Rieks har zien twiede lichtkans wal geern numen wuld naor 'n old oompier, die scheper west was in de umgeven van Drouwen. Die mus d'r as ienspanjer nogal

warmpies bijzitten. Of de neie 'anwas' daorum naor hum vernuumd mus worren, in de hoop op d'arfenis, wus Jans vanzölfs niet. Ie har d'r trouwens ook gien iene nacht wakker van legen.

Benumen huufde wat hum angunk niet, dat leut e volkommen vrij en an de jonglu zölf over. Dat 't desalniettemin 'n 'jonge' Jans worren was, deed hum wal deugd. Al har e dat ducht hum veural an zien dochter te danken, al is e daar nooit recht achter kommen. 't Jong zölf is hum der niks liever um.

De aovend was bezunder rap umvleugen. Gezelligheid kent ja gien tied. Tjonge wat har 't er smangs heer gaon. De hiele kamer stön nao 't vertrek van de gasten op de kop en blauw van de rook. 't Anrecht leut gien plekkien unbenut.

Tjonge wat vuult e zuch nog lamlendig. Undanks goeie veurnimmens was 't gusteravond altwisse nog weer veuls te late worren. Maor ja, man wiet hoe zun aovend verlöp, as 't er gezellig an toegiet, valt 't in 't heul niet met, um daar 'n end an te maken. Elks har 't best naor 't zin en paartie manlu hum nuver staon.

≈

Nog umdebij twie weke, dan is 't weer Zuudlaordermark en daornao wur 't zo zachiesan tied um de koenen op stal te zetten. Gusteravond hebt de manlu 't er nog uitgebreid over had. Ook de vrouwlu staot ducht hum al weer in de startblokken. Elks mut veur ankommend winter wal weer wat neis hebben.

Ast weer umslag is 't veurwaor ook gien prettien, 's mörgens letterlk 'veur dag en dauw' op te staon en deur de naonacht hen 't land te gaon, um daar heur plicht te doen. In 't bezunder de melkers zult daar niet bepaald rouwig um weden.

Bah, zo in weer en wiend, störm en regen en veural in de rap anslupende kolde under de koenen te mutten zitten. Zun koeielichaom geft nog vervast wat warmte, al hef zie op heur beurt, niet veul zinnigheid an die kolde mensenhanden um heur 'drinktuuties'.

't Is dan 'n ware veraodeming op de warme koegang over de grup under 'n koe te kunnen stappen, zunder 'n dikke jas, of regenpak an. 't Ekstra wark van voeren, ofmesten en streuien nimt ze dan volgeern veur lief.

's Mörgens bij duuster op de melkfietse, met twie bussen en de neudige akers an de begaasjedrager en iene met de teemse veurop de stang, naor 't weiland rieden, is maollswark. Wèl de koenen op loopofstand hef, hangt de bussen an 't juk en met de akers in de handen löpt e, as 'n echte 'pakezel', 't wark in de muite.

≈

Dan hef Geert Boskers 't heul wat beter bekeken. Zien grote trekhond spant e 's mörgens veur 'n karregien, waar e al melkgoed in zet hef. De hond brengt hum speulenderwies naor de wei. Die dut 't geern, kumt nog es van 't arf en Geert wordt er niet mu van, al mus op terugweg wal naost 't belaoen wagentien lopen.

In de weide lagen, in de mieste gevallen, de melkkrukkies al in slootswal te wachten. 'n Stukkien koek mut de biesten naor de rammelende akers lokken, um ze daor van de inhold van heur overvolle 'uur' te verlössen.

≈

'n Melkmesiene was ja allènt maor haolbaor veur de 'allerdikste' boeren met 'n goed gevulde portefulie. Net as 'n autoochien, of motor, -asmets 'n Zundappien, um zuch rapper te kunnen verplaotsen-, veurbeholden sint an 'n paor welgestelde lu. 't Dörp telt er nog minder as 'n handtienvol. Ie müssen wal wat in 't kamnet hebben liggen, um zuch zukse neiemoodse zaokies an te kunnen schaffen.

Zo hier en daor verschien op 't land al 'n Ford- of Ferguson trekkertien, met daorachter 'n twie- of driescheersploeg um in 't veurjaor, of naojaor de zaandbodem um te scheuren.

Daornao 't 'culliveren' en eggen. 'n Meraokel handig, vlot hulpmiddel, die veul boerenarbeiders zwaor, bandig wark uut handen naamp, maor waardeur ze op den duur zölf wal iens warkloos kunt raken.

De eerste 'zulfbieder' verschien, die ook veul zwaor handwark overbeudig meuk. Meeien, ofleggen en binden gunk noe 'vanzölf'. 't Hokken, inhalen en opvleeien in 'n bult of schure netuurelk niet. Vleiers, opstekers en garvensmieters hielden heur wark, evenas 't dörsmesiene personiel.

Tot de meeidörser ook an die warkzaamheden 'n end meuk. Gien wonder, dat er deur paartie lu, nog wal ies argwaonend en niet allennig uut jeloersigheid, maor ook met angst veur 'n grote warkloosheid, naor dat soort wonders van vernuft kieken wur.

Niet dat man uut balsturigheid die neie dinger gunk vernielen, zoas in sommige streken van oes landtien wal iens gebeurde. Hier apsepteerde man gelaoten de neie tied met al zien 'veuruutgangs', waar uutendelk elks zien veurdiel met kun doen.

Dat paartieds zun 'hoender-', of 'keuterboertien' wat gremiedig naor zun 'geluksvogel' keek en veurtiedig ofnokte, as d'r zun konkurrent op 'n akker naost hum verscheen, was ja goed te begriepen. Wat zun combinaosie in 'n paor uur uut stro zetten kun, daorveur mus ie met peerd en

ienscheersploeg 'n hiele lange dag toffeln. In plaots van zittend, mus ie de godganse dag benzeln um, as 't even kun, an 't end van 't jaor, wat 'rieker' te worren.

Gien wonder, dat mienig 'handwarksman' nao 'n zwaore dag, geern met de hoender op stok gunk, aans knikte e altwisse,- nao 'n lief vol warme prak, zittend met de voeten op 't wasrekkien um de kachel-, met 't mude heufd veurover op de börst. Mörge was 't ook weer vro dag. Veul anspraak hadden moeder de vrouw en de anwezige kinder dan niet an heur hardpezende man en vaoder.

≈

'Renteniers' en 'Hereboeren', maor die kwamen hier eigenlieks nog niet veur, hadden somtieds al 'n tillevisie, die naost veul kommer en kwel, wat verstrooien in de huuskamer bracht. Daorveur had 'n hardwarkende boer, veural bij de zummerdag, ja ook totaal gien tied. Zien heufd stön in de zeei- en poottied naor heul andre dinger. Ie was al lang tevrieden met de weersberichten, die e deur de radio heurde.

De bij de winterdag opgespaorde laag vet, verdwien in 't veurjaor weer as snei veur 'n zun. 't Sprekwoord zegt: " 'n *Goeie hane is niet vet*". Hier kan man ook rustig stellen, dat 'n goeie boer ook niet vet is! En dat kump veurzekers niet van 't veule nachtelke 'gefoksel'. 't Manvolk was tiedens de inbrengerstied vake 'spiekervet' en dat kwaamp niet deur te 'niksen'. Zul de opmarken: "*n dikke boer is gien goeie boer*", daor meschien vandaon kommen?

≈

Niet elkenien har ien of meer zwienties op 't hok, of 'n slachtkoe op stal, um de familie later van vleis, spek, reuzel, kaunties en kaonensmeer te kunnen veurzien, as hoogneudige brandstof veur 't vraogend lichaam, in 't bezunder, nao zwaore arbeid. 't Wordt 'n 'arm' meens beslist niet schönken! Elks mus hier in 't dörp krabben en knooien um 't heufd boven waoter te holden.

De centies, stuvers en kwatties mussen met veul bloed, zwiet en traonen bij mekaor sprokkeld worren. Al handties mus man, as 't iens kun, laoten wappern um wat brood op de planke te kriegen. Aj gien arbeider wazen bij 'n ander, waj 't wal bij jezulven.

Heugstens was d'r in 't weekend tied veur 'n buurprootien, 'n pottien kaarten, met 'n pilsien nao de kovvie met olde wievenkoek; 'n spellegien met de kinder, naost 't utpellen van 'n zak eerdneuten op 'n olde kraante, as dat er teminsen die weke nog an zat.

≈

Jans har 't met zien boer Lammert van Diek meraokels goed tröffen. In 't veurjaor 'kreeg' e van de boer twee biggies

op 't hok, die nao goed voeren, in 't naojaor slachtriëp wazen. De kinder kunden al nuver methelpen met voren en ofmesten en zörgden in e harfst veur 'n hoop 'gekope' ekkels. Dat spaorde 'n bult gekookte zwienëerpels, of meelkost uut.

De iene keu wur, hoopte ie netuurlijk, veur dik geld verkocht an 'n opkoper, waornao e daorvan pas de boer huufde te bestuvern, de ander mus in de slachtmaond 't loodtien leggen, as 'n achterdeurtien veur ankommend winter.

Herman de hoësslagter meuk d'r geern 'körte metten' met. Saomen met moeder de vrouw wer 't zwientien an zied maakt. Moe greeide bij toeren met heur blote arms in de grote wastobbe met vleis, lever, heufdkeze en görte, um d'r 'n paor leverworsies van te maken. Al te hebberige jonglu kregen 'n tik op vingers, as ze al te smu in de met zaten te gleren.

Ook hölp e met um 't vleis in te zolten, zolt maakt dörstig, zodat de jeneverflesse regelmaotig es anspreuken mus worren. Van thee, kovvie of waoter wordt 'n meens ja zo volle. Slagter Herman vun, dat 't wark dan vanzölf 'n stuk makkelder gunk. 't Spul gunk hum dan veul vlotter van de haand. An 't end van de rit, zaten zowel 't zwien asmet ook Herman nuver in 't zolt.

In december höngen d'r dan miesttied voldoende: metworsten, schinken en repen spek in de 'wiemel' en zat er genog vleis in de weckflessen en spek in 't zolt, um meer as de winter deur te kommen. Gien stukkien van 't dier dat eetbaor was, gunk daorbij verleuren. 'n Zwienesteert, d' oren en de 'strontstampers' smeuken meraokels in de snert.

≈

Jans scheut zien warkboksem, die over de stoelleunen höng, an en trök de hupselen over zien briede scholders. Ie stommelde hen buten, waar e zien heufd under de kraan heul, wat schudkopte um de waoterdruppels al kanten uut te laoten stoeven.

Proestte nog wat nao en vuulde zich daormet voldoende opfrist. 'n Washandtien, of zukswat, har e veur zien ochtendwaskerie ja hielemaol niet neudig.

Zolang 't weer het toeleut, waskede Jans zich 't liefste buten under de kraan. De pomp was zwart varfd, nog 'n gevolg van de leste 'wereldbrand' doe al 't koperwark, veur de griepgraoge handties van die veulvraoten, niet meer veilig was. Het roodkopern en 't geel messing gedielte waren met zwarte varf overstreken, um de pomp zodoend wat unantrekkelder te maken.

Daor groetjede ie liever, as bij de geutstien in 't achterhuus, waorschiendelk ook um zien vrouw Marie, of zoas ie altied zegt Merie(tien) wat ekstra wark te bespaoren. Met de handen wreef e 't waoter in 't gezicht en de slaop uut de ogen,

waornao Jans zuch met 'n roege handdoek ofdreugde. Die höng e in 't achterhuus over 'n rikkien, zodat e 't vanaovend zo weer kun kriegen.

Ie heurde wal van lu, die zuch 'n neiemoodse 'douche' bouwd haren, waarin man naokend under zun briede warme straol mus gaon staon. 't Liek hum niks toe. Nee, de olderwetse manier, zoas e 't zien olders en grootolden aaid har zien doen, liek hum nog altied 't beste. Volgens zien idee, mus d'r aans wal 'n bult waoter 'vergreimd' worren en dat vun e slim begrodelk.

Temeer, umdat e veur dat leidenwaoter mus betaolen, terwiël 't graotis in zien regenput 'stört' wur. Veul gekoper en ie vun 't zölf nog veul lekkerder ook. 't Geld gruide hum verdulleme ja niet op de rugge. Ie mus daor nog aaid beheurelk veur 'pokkeln'.

'In het zwiet des anschiens', zoas dat zo treffend in de Biebel stiet. As straf van de 'Baos van 't Hielal' veur Adam en Eva, umdat de leste 'n appel snopt har uut Zien tuun. Dus eigenlieks was al eerdse ellende van de meensheid toe te schrieven an Eva, die van de verbeuden vrucht of har mutten blieven.

Dat d'r 'n ribbe uut zien lief neumen was, umdat Aodam zuch zo allennig en miesderig vuulde en ook geern 'n hulpien naost hum wol hebben, was nog tot daor an toe. Dat gaf heur aandere nog niet 't recht hum later zo te beduveln. Eigenlieks vun e dat nog altied 'n minne streek van heur.

Dat Adam d'r zölf bij west har, doe God heur verbeuden har van de boom met de 'kennis van goed en kwaad' te eten, hef e bliekbaor vergeten. Dat e har kunnen weigeren, was schienbaor niet tot zien botte harsens deurdrungen.

Daoran dacht e later gemakshalve maor niet meer. Eva was dus eigenlieks ook 'n stukkien van homzulf. Veer handen op ienendezulfde buuk zogezegd. Dus was e net zo schuldig as zien 'wederhelfte'. De meens is as 't er opankump nog gien spattien veranderd. Zie haren beidend, met heur gedraogens, al meensen tot noe toe daor wal 'mooi' met opzadeld.

As zie beidend wiezer west wazen, haren we noe lichtkans nog wal in oeze blote gat in 't 'Parredies' rondspröngen, har Jans in 'n fielosofiese bui wal es dacht. Man mus het leven maor nimmen, zoas 't op 't bordtien legd wur. Annimmen niet zeuren, maor 't beste d'r van perberen te maken.

≈

Ienmaol in de weke op vrijdagaovend waskede Jans zuch dan ook hielemaol, op d' aole wieze, in de wastobbe op de 'geude', waor Merie 'n paor akers glunig hiet waoter in geuten har. De gröndel kwaamp op de achterdeure en de gerdienen

wurren toetrökken. Zie boende hum dan de rugge goed of.
Keerl nog iens an toe.

De ziepe en de harde börstel deden hum glimmen as 'n swienekeutel in 't duuster, zoas zien ol heer aaid zee. Elke vriedag kun e zuch daarop verheugen. Schoon undergoed an en ie vuulde zuch weer 't heertien.

's Middags har Merie heurzulf dan al duchtig underhanden neumen, daar kun zie beslist gien 'pottiekiekers' bij gebruiken. Stel oe iens veur, dat net de bakker veur 't raom langes leup. Ie kun wal denken, dat ze hum 'in natura' betaolen wol. Jans mus bij dat idee, van zien 'preutse' Merie bezig zo heur dagelks brood te verdienen, temet hardop lachen.

3. Harfstkleurties

De harfst is veur veul meensen 'n schitternde jaorgetiede. De bladties hebt heur verkoelende zomer- taak d'r opzitten, de waotertoevoer stagneert en de bomen en stroeken teunt zich nog ienmaal in heur bunte pracht, veurdat de wiend de blaoder naor beneden late girreln.

Machtige wilde wolkenlochten, 'n duusternis, die al vro in de veuraovend inzet. Prachtige harfstkleurties neugen tot 'n stevige wandeling, lekker met de leerzen an deur de blaoder banjern.

De wiend um 't heufd en zuvere locht in de longen. 's Aovends kunt de gerdienen weer dichte en de heerd weer an. Wiend en regen, teunen heur unstumig gezicht en bezörge 't volk thuus 'n gevuul van tevrieden- en gebörgeheid.

≈

Niet elkien kekt anders uut naor disse tied. D'r is 'n bult volk, dat um de ien of andre reden, dan geestelk wat in de knup raakt. 'n Raor, unbestendig gevuul bekröp heur, 'n soort 'instinkt', daw ook bij 'n hoop vogels en dieren wal ziet.

Paartie lu, met anleg veur sombere gedachten, kriegt dan smangs de bibbers in 't blood. Bij 't kommen en 't verdwienen van de blaoder, dus in 't veurjaar en in de harfst, worren ze weer wat unrustig in de hoed.

Ze kunt daormet schienbaor niet zo goed umgaon en kriegt anfallen van 'diepressies', of last van allerlei ungriepbaor, unbestendig en miesttieds unverklaorbaor geestelk ungemak. De 'zwakken van giest' mutten dan al zeilen bijzetten um die tied te overbruggen. Unbegriepelk raor, maor waar.

Ook Merie har 't daor bie zetten wal iens muilijk met. Net, of ze dan wat under leden har en der niet goed met verdan kon. Tjonge wat har e paartieds wat met heur te stellen had. Zo noe en dan har e 'n pietsien van heur zwaoregheden in 't snöttje kregen. Wieders was ze zo gesloten as 'n ofgedekte

keulse pot. Gelukkig markte ie der de leste jaoren niet zoveule meer van.

Was schienbaor in wat rustiger voorwaoter kommen. Ie har der aans in 't verleden genogt kopzörge um had. Wat e in 't verleden zoal met heur beleefd har, daarvan wazen de kinder zölfs unkundig.

De kraanten maken vake, maor miestkans uut goed deurdachte overwegens lang niet altied, gewag van dergelieke ofvallers en gaot daorbij dan ook nog miestal veurbij an al de veurofgaonde sinjaolen en 't schruwen um andacht en hulpe. Dat soort lu lat de achterblievers achter met 'n zoodtien overgebleven vraogen en akelig veul naowark.

Treinbestuurders en volk, dat bij 'n overgang wount, kunt daor helaas goed over metproten. Um van plietsieagenten, personiel van de ziekenwaogens, brandweerlu, dokters, psychologen en zieleknipers nog niet te spreken.

≈

In de verte klinkt 'n gemompelde groet van 'n 'dagloner' an zien thoesfrunt, waornao die zuch sikkum naor 'n warm koeielichem, um zien duffe kop daor tegenan te leggen en zo wat wieder te soezen.

't Zul 'Berend van ol Riekien' wal weden, die perbeerde aaid nog 'roomser te weden as de Paus' en elke mörgen as eerste under de koenen wol zitten en daornao de melkwitte straolties in de zinken emmer leut zingen.

Wat 'n uutslover was dat altwisse, ie meuk zuch bij 't ovrige warkvolk daormet niet bepaald geliefd. 't Was, dat e ze niet al zeuven metkregen har, aans zuj zun 'kontkruper' 't nog iens goed dudelk maken. Mindestens iene was d'r bij hum an de riddel gaon. Zul wal maank de boerenkool beland weden?

≈

Ie zat as kind 't liefst op hoekies bij de slootswal in gedachten verzunken, um al wat daor gruit en bluit iens van dichterbij te bekieken. Urenlang kun e daor rondhangen. Wat de netuur angunk kun e zien woordtien wal doen, al was niet elks daor slim neisgierig naor.

Ook 't zetten van kopern strikken in de bossies achter de olderlieke wonen, har e bezunder rap under de knie'n. Mennige haze legde deur zien toedoen 't loodtien. Wieder much e met een stuk kattedraad met een körke en 'n haakien an een 'bonestok' geern vissen in 't kenaol.

Bij de winterdag zette ie daor, as d'r voldoende ies op het waoter lag, zien be-iezerde voeten op de glimmende vloer, um een paar baanties te trekken. Achter een stoeltien har e zuch disse bezigheid eigen maakt en ie kun d'r al aordig met verdan. In dit alens gung e het liefst zien eigen gang. Ie

bemuide zuch, deur schade en schaande wies worren, as 't even kun, niet met 't ovrige jongvolk.

Ook was veul liever thuus, waar e zien va kun methelpen in de tuun, of metgunk op kerwei. As lös arbeider verhuurde zien va zuch, dan es bij de iene, dan weer bij de andre boer. Inhaolen, mesten, sloten rumen, al naorgelang er te doen was. Vaok was daor veur zien uut de kluten gewassen knaop nog wal zinvol wark te vinden. Ie har 'n paor goed ontwikkelde ledemaoten an 't lief, waar e geern 'n ander met van dienst was.

≈

Boer van Diek was gusteravond, zoas gewoonlijk, weer van zien 'geleuf' ofvallen. De weg naor de hemel is ja pleveid met goeie veurnimmens. Nao de kovvie met gebak gung 't weer van nee, geef mij maor 'n glassien fris, maor nao wat andringen: "*Noe vruit iene dan, um 't of te leren*", maor ja op ien bien kan man ja niet lopen, man wiet ja wal oe 't giet.

"*Ie kun*", zee e nao de darde, met 'n schichtige blik op zien 'direktrice', "*de smaak maor niet te pakken kriegen*". Wat hum naost uutbundig gelach, 'n neie borrel opleverde. De prooties en wiesheden vleugen al naorgelang de flesse leger wur, al makkelder over taofel. 't Peil daolde evenredig an die van de fles.

Boer zul 't vandaag veurzekers niet bried hebben. Ie wet zölf, dat e d'r slecht tegen kan, allennig veur de gezelligheid drinkt e slechts: "*Iene met*", zee e. "*Twieë, noe ja .. drieë, vruit, mus kunnen, maor dan was 't wis en werchtig daon!*" , perbeerde Lammert miestal 't schip nog wat maollsachtig te keren, maor noe ja... 't Verstand wul wal, maor de giest is smangs zo verduveld zwak.

Ook de duustre en later zölfs gremiedige blikken van zien wederhelfte ten spiet pruuft e de lekkere 'recht op en dele's' of 't dagelks wark is. "*Ik kun d'r altwisse bezwaorelk in speeien*", zee e altied. "*Het is 'n bedarf veur 'n andermans lichem, maor meraokel goed tegen de wurms.*"

Niet dat e daor zun last van hadde, maor uut veurzörge... 't was tenslötte ook niet veur de vissies brouwen. Annechien much dan nog zo duuster kieken en zuch wat schaomen veur zien aalmaar gedurfd opmarkens en angekondigde veurnimmens, zie kende heur keerl ja veuls te goed.

Aj hum zo heurden, wol e vanaovend nog heul wat uut stro zetten. Gemakshalve vergat e daorbij te vertellen, dat er veur zukswat nog aaid twee personen neudig sint en an heur gezicht te zien, kun e zuch dat vanaovend gevoegelk uut de kop zetten.

Zie wus drommels goed, dat er van al die geopperde plannechies, die e saomen met heur, veur vanaovend, nog in

't vat had zitten, gien sikkepit terechte zul kommen. Zie much al bliede weden, dat ze hum dolkies zunder bovenkleer en sokken nog ienigszins ordentelk in 't echtelk bedde kun kriegen.

Dat e nao dit soort 'uutstappies' de volgende dag gien klap meer weerd was, 's nachts zien maoginhold nog es terdege nao zul meten, wat 't vrouwgien 'n slechte nachtrust en 'n mu pokkel opleverde, kun gien meens hum, wanneer Lammert ienmaol 'op dreef' was, tot zien 'benevelde' harsens deur laoten dringen.

Zie zag noe al tegen de thoekomst op. Zie zul de nacht wal weer op de 'gastenkamer' deur mutten brengen. De naobers zult, met verierende, zij 't wat verminderde krachten, wal zörgen dat zie hum zunder melleur thoeskreeg. 't Plezeer was veur de vent, 't naowark steevast veur heur. Uut veurzörge har ze reeds 'n grote haanddoek klaorlegd en 'n bazarblikkien under 't berre scheuven.

Gelukkig beparkte dit soort uutspattens zuch tot 'n enkele verjaordag en niet te vergeten, 't tradioniele 'indrinken' van 't Neie Jaor. Elk jaor brachten de rondtrekkende jonggezelle 'Neijaorswensers' hum op 't 'beroerde' pad. Die kwaojonges schepten der, undanks moekes bezwaoren, kennelk 'n bezunder behagen in, gezaomenlijk die 'dikke' boer in 't echtelk nust te vleien, zodat e daor zien jaarlijkse roes uut kun ronken.

≈

Veurdat 't aandere zowied was, har e zuch eerst terdege laoten heuren. Eerst met wat briedspraokige maollsachtige zwaore proot, steevast gevolgd deur 'n veurdracht, waarbij e zuch letterlk op peerd, in dit geval 'n omgemaolde keukenstoel, leut zetten. Zien pette wur, as ununtbeerelek underdiel van zien optreden, deur disse of gene bereidwillig van de kapstok plukt.

Met de pette op zien al wat rood angeleupen heufd, van de geneuten 'snapsies', begon e as 'n echte ruter te peerd in kalme stap zien veurstellen, die elks al biekant uut 't heufd met beleefde. Dat e nog nooit op een echt opgetuugd riepeerd zeten har, much hum de pret niet drukken.

≈

Lammert van Diek was 'n wat korrelik persoontien, waar alens rond an was. Zien buuk was zien trots. Meraokel veur 't opbargen van zien reeuw. Of e de leste tied zien lol'metertien' in 't echt kun anschouwen valt te bbetwiefeln. Stevige lu sint plezerige lu, wordt er smangs zegd en dat gunk veur Lammert in 't bezunder op.

Een paor maol was e maollsachtig op ol bles een zwaor belgies peerd klömmen, um die naor de wei te brengen. Zo

zunder zaodel veul dat nog hielmaol niet met. Ie har muite d'rop te blieven zitten. Heul zuch daortoe stief vast an de maonen, maor gleed desundanks met zien dikke gat van d' iene naor d' andre kant. Dit tot groot plezeer van de umstanders. Wat zul 't volk lacht hebben, as d'r iens oflazerd was. Gelukkig was dat hum bespaord bleven. Wal har e d'r biekant blikgat an overholden. An dat soort strapatzen waogde ie zuch leste tied aandars niet meer. Met de jaoren zul Lammert vervast wat wiezer worden weden.

≈

Under 't vertellen van zien 'aoventuur', gung Lammert's 'peerd' over in draf, eindigend in gelop, waarbij e zien stemgeluud daoran anpaste. Zien stoel denderde over 't kliedtien. Op 't hoogtepunt, doe de spannen tot 't uterste opvoerd was, sleug Lammert zuch de pette van de kop.

Met muite kreeg e 't peerd weer in 't gereel. "Ho jong, ho maor, kalman!" Dankbaor naamp e 'het applaus' in ontvangst, waornao e bezwiet, maor voldaan van 'zien peerd' stapte en zuch in de olde zörg leut zakken, as 'ouverture' veur zien anstaond vertrek hen de slaopkamer.

≈

Dat die dekselse kwaojongs elke nijjaorsdag weer kans zagen misbroek te maken van zien zwakte, was niet de jongs, maor disse volwassen keerl destemeer an te reken. Annechien zat as vanaolds dan weer met zun zatladder opscheept. Gelukkig was 't maor ienmaol in 't jaor (Gelukkig) Neijaor!

≈

Dat Annechien, zien 'steun en toeverlaat', 's nachts deur zien gedragens, weer iens 't logeerberre op mus zuken, is dan ook niet verwonderliek. Zie had 't al lang opgeven, heur ovrigen oppassende keerl in dissien nog wat op te voeden. Zolang 't nog maor binnen de deur heur gestelde parken bleef en e niet as Berend Super an de zoep kwaamp.

≈

Berend 'Zeupie', zoas e smangs nuumd wur, har kans zien, nao 't verstarven van zien ol heer, de hiele fietsemakerij deur 't kielgat te jaogen. Hoe kreg 'n meens 't hemelsnaam veur mekaor? Met recht was 't staank veur dank veur al, wat zien va en moe met hard krabben en knooien, tot stand bracht haren. Dat e gien belangstellen veur de zaak had har, okè, maor um zun mooi bedrief, in 'n poep en 'n scheet naor de fielesteinen te helpen, kun elks slim begroten.

Net as de verleuren zeune uut de geliekenis van Jezus van Naozereth, har e an vrunden gien gebrek. 't Iene rondtien nao de ander leut e de kroegbaos inschenken, ie was d'r ja goed genogt veur. Doe 't met zien 'buusgeld' minder wur, was

`t bij de miesten inienen met de vrundschap daon. Letterlk bleef e met lege handen staon.

De jonglu haren d'r indertied veul vermaak in had, die lanterfanter, wanneer e weer iens struntzat op de fietse op huus an zwalkte, veur de gek te holden. Ze leuten hum wal es schrikken, zodat e van schrik, stuur niet recht meer kun holden en op harsens `n sloot in reed,

Vlukend en bandiezend vervolgde ie smangs lopend zien tocht. Anderdaags mus e dan eerst zien `vehikkel' weer repereren. Hoe `t altwisse bestönd, dat e zo vaak `n lege band har, as e uut `t kefee van Tan Mien zien `stalen ros' wol bestegen, is veur hum aaid `n raadsel bleven.

Zölfs disse stille plaogerijgies en andre terechtwiezens' vermöchten hum niet op `n rechter padtien te kriegen. Ie was wal `n deurzetter, ie zette de flesse zovaak an de mond, as zien finansies `t toeleuten. Ie har `t beter bij gemientepils kunnen holden.

De zaak har e bij de notaoris al hielmaol verhyphthiekt, zodat er veur hum weinig, of eigenlieks gien `speulruimte' meer overbleef. Nao tenaastebij twie jaoren höng het zaakien an de latten en mus e hier het veld romen. Zun nathals kun man hier missen as koezenzeerte.

Aj d'r goed bij nao daachten, was `t altwisse wal `n zielig geval. Wat was `t `n oen um zo al `t geld d'r deur te jaogen. Doe `t tot `n falliesment kwaamp is e met hangende pooties en `n lege beurse, met stille trom weliswaor, vertrökken. Volgens zeggen, mus e in Valthe bij `n weduwwief met vief jongen intrökken weden.

Wat zie in zun dronkelap zag, daor kun man ja niet bij. Ie kwaamp in `n gespreid bedde met `n stel jongen op de koop toe. Daor har die slemiel ook gien `lief vol wark' an had, moej maor reken. Veur zuks `eigen wark' zul e ook wal te lui west weden.

≈

Noe zat er `n goed oppassend jong stellegien op zien stee. Naost de fietsenmakerij en winkel, har manlief zuch toelegd op de verkoop en underhold van `soleksies', zwaore brommers en ook veur `t anleggen van elektrisch licht kun man bij hum terechte.

Dit span veul bij de hiele bevolken goed in de smaak en elks gunde heur geern de klandiezie. In de loop der jaoren wazen d'r `n hoop artiekels bijkommen en vrouwgien leup zuch de hiele dag `t gat sikkum uut d'hakken. Maor `t geld verzuute de arbeid.

`n Benzinepomp was anlegd veur de zaak, waar moeder de vrouw de weinige autobezitters, die `t dörp riek was en de `passanten' van de neudige brandstof kun verzien. Nao roem

`n jaor haren ze heur zakies aordig goed op order en `t verlopen bedriefien leup weer as `n viooltien.

≈

De wichter hadden, naodat de borrel en anverwante artiekels op taofel kwamen, saomen met tan Ol de kovviekoppies en gebaksschöttelties alvast ofwassen. Aans was d'r zo late op de aovend ja gien deurkommen an, terwiel elks geern hen bedde wol. Ze kunt heur va en in `t bezunder moe d'r ja niet allènt veur laoten zitten.

Dat scheelde dolkies alvast `n slok op `n borrel. Die wazen d'r vanaovend trouwens gulle schönken, de mieste manlu speiden d'r niet in. Willem har opperd, ie wol zeker lollig weden, dat e eigenlieks allènt maor belang har bij de underste helft, waarop Klaos hum het glassien uut handen kregen en de bovenste helfte d'r uutdrönken har. Tot grote lol van `t ovrige volk, har Willem zien vet, die e met `n gniezen in ontvangst naamp.

Doe de mieste gasten ofnukt wazen, stönden d'r overal nog glassies, volle asbakkies en lagen d'r nog wat pepierties op de grond. `t Liek wal of d'r in de kamer `n bom untploft was. Gelukkig hadden Grietien, zien dochter en Roelfien zien schoondochter, moeder nao ofloop flink methölpen, zodat er van de veurige aovend gien zichtbaore tiekens meer anwezend wazen.

Eerst haren ze de raomen maor eventies wied tegen mekaor openzet, um de rook en stank te verdrieven. Deur de kolde, die daordeur binnenkwaamp, kun dat maor `n paor minuten, maor doe was `t argste `leed' gelukkig altmaol weer leen.

Alens mus ja weer as vanolds deurgaon. Aans zat moe d'r mörgen met en die har altwisse al zun hekel an rommel. Saomen met Rieks en Geert har e de planken, die over `n paor stoelen legd waren, um meer zitplaotsen te kriegen, weer in `t schuurtien legd. De ovrige stoelen stönden weer op heur vertrouwde plek tegen de bedsteedeuren, waar e lang leen, veurlopig `n paor opbargkasten van maakt har.

Wèl wul d'r heden ten dage nog in zun olderwetse `bedstee' met beddekwest, beddeplang veur de `piespot' en `n erpelkeldertien daorunder slaopen. Zun `koetse' much d'r gezellig en warm uutzien, veur hum huufden ze niet meer. Ie sleup liever in `n frisse roeme slaopkamer, waoj sikkum um `t bed hen kun lopen. `n Raomprien stund open veur de frisse licht.

Nee, dat olderwetse gedoe kun hum stoelen worren. Ie har de beide bedsteden, naodat het zwikkien zien eigendom worren was, d'r vortdaoliek uutropt. De ombouw leut e staon. An kastruumte was ja aaid gebrek. De ruimte d'r under dichte

spiekerd. De vertrekken van zien olders, har e tot 'n grote slaopkamer omtoverd en de andre bij de kamer trökken.

4. Berend van Ol Riekien

Berend hef bij de geboorte niet veuran staon. Ie mus zuch behelpen met 'n te groot heufd op 'n lang slemielig understel. Ook was e beslist niet moekes mooiste. "Meteters" hadden zien gezicht verinneweerd en 'n waar slagveld anricht.

Moeder har blikbaor veuls te vake met heur nagels perbeerd, die zwarte inwoonders naor buten te warken, met as reseltaot: 'n hoop bulties en koelties in zien gezicht.

Zie har hum beter wat vaker 'n kontroffel kunnen geven, dan was e biekant 'n heul wat gezeggelker knaop worren as die unhandelbaore, astrante lummel, die letterlk en figuurelk met zien vertonen gien weg wus.

De vrouwlu leupen met 'n grote boge um hum hen en ook in 't kefee har e nog biester weinig proot. Nee 't zat Berend in 't hoesien van Riekien Sloots beslist niet met. Ook was e niet begiftigd met 'n butengewoon helder verstand. In klas veer was e vanwege zien 'hoge leeftied' van schoele gaon. Leren bliek veur disse minkukel botter an de galg te weden.

Met zien unbehouwen gedrag, was 't ook een echte 'hampelman'. Wat e in zien lompe knoesten kreeg, gunk geheid kepot. Gien wonder, dat veul meensen in het dörp het niet zo op hum begriepen haren. Zien gedraogens en domme uitkiek allènt al verreuden, dat e niet hielmaol honderd persent was. Ast even kun, leut man hum geern links liggen.

≈

Op de legere schoele har e 't maor tot de vierde klasse schopt, doe was wegens gevorderde lief tied en gien wezenliëk uutzicht op meer geestelke kennis 'eervol' untslaogen. Daor was Berend zien olders en de leerkrachten indertied vast slim dankbaor veur west.

De daor an hum spendeerde tied en muite, was botter an de galge west. 't Jong har ja in 't heul gien zittend gat en al an hum spendeerde wietenswaardigheden, hoe belangriek ook, gungen an zien andacht veurbij. Daor was gien zalve meer an te streken.

't Betröf hier op 't Haantien 'n klein dörpsschoeltien met slechts twee leerkrachten. An de noordkant van de deurgaonde weg stön dat klein Openbaor schooltien, dat op 1 maart 1930 opend wur. 't Bezondere is, dat 't eigenlieks veur 't zulfde geld ook 'n 'Bezondere schoele' had kunnen weden.

In 1928 verzöchten 'n hoop lu 't Gemientebestuur van Sleen um met te warken an de bouw van 'n Christelk schoeltien op 't Haantien. Noe wazen die handtieken niet hielmaol eerliik. Van Regerenswege much der um bezunigingsredens naomelk gien 'Openbare Schoele' bouwd worren, wat anders niet göld veur 't 'Biezunder Onderwies'. Daorveur gölden doe andre regels.

't Gunk hierbij ja um 'n betrekkelk klein dörpien, die heufdzakelk langs de ienige deurgaonde weg, die 't dörp kent, untstaon is. 't Dörpsleven speulde zuch veurnamelk of tussen de 'paddestoelen 23149 en 23150.

't Giet hier um 'n soortement wegdörpien met 'n wal heul bezondere struktuur. De hoessies en boerderiegies die der an de weg ligt, sint evenwiedig en paartieds schuun opbouwd met de percielen van de ruilverkaveln met.

Ze stiet apmit loodrecht, dan weer evenwiedig an de weg, met al tussenvörms van dien. Ze volgen as 't waore de richting van de untwörpen kavels. Hier en daor staon d'r langs 't kenaol, of zomaor argens in 't veld nog 'n koppeltien hoezen, die daor schienbaor uut de lösse haand henstreuid sint.

Veul bewoonders telde 't gehuchtien niet, maor wal zoveule 'jonge anwas', dat man de bouw van 'n schoeltien alleszins verantwoord vund. Daorveur müssen de kinder hen 't Kibbelveen, of Noord-Sleen um daor heur kennis op te doen. 't Kibbelveen lag 't dichtste bij, maor Noord-Sleen har weer meer veurzienens en 'n veul betere weg.

Under 't 'gezegde' liever 'n Christelke schoele, as gien schoele, hebt 'n bult veurstanders van 't 'Openbaor Onderwies' op disse lieste tekend. Gemientesekretaoris Grotenhuis, was 't daor lange niet met iens en is al tiekenaors bij langes west en hef ze overhaold altwisse maor op de andre lieste te tekenen.

Veulen hebt heur handtieken nao dat indringend gesprek doe weer intrökken. Zo lagen d'r in ienen twee liesten op 't Gemientehuus, waarbij de 'openbare' de mieste naomen telde. Uutendelk hebt 'de openbaoren' wunnen en much man nao tussenkomst van de Gedeputeerde Staten altwisse bouwen an de Odoorneweg. Annimmer Zomers uut Kleindiek hef die

twieklassige schoele dodestieds bouwd veur f 13688,-- Man was d'r hier slim wies met.

Die schoele was hier ook ja wal neudig, den in 1931 telde 't schoeltien al 85 leerlingen. Juf. Gerda stön veur de klassen ien tot en met veer, de ovriges klassen müssen 't met meester (Klaos) Donkers doen. Een riezige, holterige man, die hier op het dörp goed gezien was. De olden under oes, nuumden hum 'Klaos Bukken', vanwiege zien stieve holden.

Gien leerling zul 't aandere in 't heufd halen, hum heurbaor bij zien veurnaom, 'Klaos', te numen, dat was veurbeholden an 'n klein kringien vrunden. Late staon, dat de jeugd zien 'bijnaom voluut zul roepen.

Schoolmeester en heufd d'r Schoele: Klaos Donkers was ook (ere) veurzitter van de plaatselke gimestiekverenien. Speciaal 'inhuurd' um de jaarliekse 'uutvoeren' te openen. *"Het is mij een groot voorrecht en genoeg...."*, begon e zien traditioniele openingszin. Ie much dan wal 'n bult letters inslikt hebben, ie kun d'r nog alsmoer niet vlot met uut de voeten.

Hoe kunt ze zun 'holten Klaos' noe veurzitter maken van uutgerekend 'n gimestiekverenien? D'r wazen altwisse wal meer lu in 't dörp te vinden, die heur woordtien stukken beter kunden doen. Dat ze juf. Gerda Beiering niet vraogd haren, dat was zun vlotte 'regelnicht', moer ze vunden 't blikbaor sneu veur Klaos um hum te pessen.

Veur 't ovriges was 't best 'n goeie keerl, waoj nooit tevergiefs 'n beroep deden. Regelmaotig kwaamp het veur, dat man een beroep op hum doen mus, umdat ze met de ingewikkelde pepierwinkel niet verdan kunnen. Ook andre zwaore brieven bracht man met zien hulp vake tot 'n alleszins bevredigend end. Op schoele har die de wiend er goed under.

Wel 't al te bont meuk, kun reken op 'n fleer um de oren, of 'n stevige peun in 't gat, die volgens zien zeggen, daor uutmuntend veur geschikt was. Speciaal daorveur untwörpen zeker. Oje, moei daor noe es um kommen. Kuj metien oen 'brevet van leervermogen' veur altied inlevern.

De oldste jongs van de klas, deden wal iens 'n spellegien, wèl zien krountiespenne zo hoog in de licht kun gooien, dat e hangen bleef in 't zachtboordplefon. Netuurelk allènt, as meester even de klasse uut was.

Somtieds mus de 'winnaor' wachten tot zien volgende ofwezigheid', um met de lange stok, die bruukt wur um kaarten op te hangen en de bovenlochten te openen en te sluten, zien penne weer dele te kriegen. Dat leverde bij toeren veul gegniffel en spannende ogenblikkes op.

Gelukkig was de al wat aoldere baos 'n beetien dove. Ienmaol was de klasse sikkum niet meer bijkommen van 't lachen, doe ien van de leerlingen Jan van der Tuuk, 'n

hampelman die d'r vaak niet al te netties bij leup, uutmeuk veur Jan 'Slonze'. Meester had 't schienbaor maor half metkregen. "Wat zeg je daar? Jan Zwanze?" De hiele kinderschaor lag compleet in 'n deuk. Ze hebt hum maor niet veul wiezer maakt.

≈

An de muur har e 'n 'eregallerie', waarop al tiekenings prikt wurren, die e hoger waardeerde as 'n achte. Op een kaste lagen een hoop veurbilden, diej op vrijdagmiddag met ecoliene muchten 'inkleuren'. 'n Heul persies warkien, waarbij man goed op de kleurties mus letten, den aj buten de lienen kwamen, leup 't zwikkien compleet deur. Wat 'n eer, as oen 'schilderijgien' 'n poosien an die wand much pronken.

Of 't noe kwaamp, dat dergelieke 'liefstraffen' niet zo vake veurkwamen, of dat de olders heur opvoedende taak nog niet geern overleuten an lu, die daor veur deurleerd hadden, is niet bekend. Thuus huufde man in elks geval niet te lamenteren, de kans daj d'r nog zun porsie bij toe kregen, was niet denkbieldig.

Klaos Donkers heurde met zien zestig jaoren tot de weinige, zo niet ienige 'notaobel' uut 't dörp. Maolsrecht leup, beter gezegd schreed, disse 'stieve hark' deur de ienige dörpsstraot, die 't dörp riek was. De andre 'dure' knaopen as : dokter, viearts, domnee, avvekaot en de börgmeester woonden naomelk altmaol in Sleen, of Oring (Odoorn)waorbij ook 'n diel van dit gehuchtien heurde.

In veurkommende gevallegies speulde ie zölfs, zo noe en dan, veur taksie-rieder', as d'r plotsklaps iene hen 't ziekenhoes, of zukswat mus. In 't end vieftiger jaoren was ie de bezitter van de ienige automobiël van 't dörp. 'n 'Wartburg', waor e naost 't 'dörpsbelang' saomen met zien Jaantien bij mooi weer tochties in de umgeven maakte.

Jaantien van de hoofdmester pronkte wat geern met het beroep van heur 'manlief'. In huus dee ze niet veule, zekers bang veur voele handties. Miena een dochter van Gerrit Seubers, die wal 'n beetien ekstra inkommen gebruiken kun, met zien 'hok met zeuven jongen', kwaamp hier elke mörgen veur het 'roege' wark.

Jaantien was dan ook de ienige in het dörp, die heur an leut spreken met: Mevrouw. De andre vrouwlu wazen al dik tevree as d'r: 'vrouw', of as ze niet trouwd wazen 'juffer' tegen heur zegd wur.

Heur dochter Alice, was trouwd met 'n knaop uut Zwolle. Nao heul lang andoktern, haren ze die uutendelk nog in de arms kunden sluten. Heur man mus 'n hoge mieterd weden, die 't heufd in de nekke dreug. Hier op 't dörp zagen ze 't span zowat nooit.

Zul wal slecht lang van huus kunnen? Of zul disse 'negerij', veur hum veuls te min weden in zien ogen? Alie, zoas het wicht eertieds anspreuken wur, zul wal niks in de melk te brokkeln hebben. Altwisse raor, dat iene zo iniens zien geboorteplaats en taol vergeten is.

Het zul heur wal gaon, zoas ze hier in veurkommende gevallen smangs zegt: "*Stront wèl hef oe scheten*"? Me dunkt, hoe begrodelk ook veur 't meestersgezin, 't dörp miste hier an heur niet veule.

Al was 'Alie' op schoele hielemaol niet uut de toon vallen. Pas nao heur studie in Grönnen, was ze naost heur schoenties gaon lopen en vergat ze biekant heur ofkomst. Heur omgang met dat jong zul d'r ook wal gien goed an daon hebben. Zult ze later, as 't smangs al te late is, niet tot inmaol kommen?

't Liefste bewies meester Klaos zien 'vröndendienst' as taksieholder', netuurlijk veur of nao schoeltied. In noodgevallen dee e de tussendeur eventies open, naodat e zien 'pupillen' duchtig an 't wark zet hadde. De juf. mus dan de ongeveer vittig lu in 't gereel holden, wat heur, de waarheid mag zegd worren, goed ofgunk.

Juffer Gerda was 'n alleraorigst wicht uut 't naoburige Emmen, die hier al heul wat jaorties 't lineaoltien met wisselnd sukses hanteerde. Wanneer je iens wat uutvrat, kreej daor 'n petetter met over de haand, diej daortoe plat op heur taofeltien mussen leggen.

Dat deed zo gloependste zeer, daj met muite 'n schruw binnen könden holden, al spröngen je ongemarkt de traonen derbij in de ogen. Umreden gien weldenkend kind daarop zit te wachten en de mond op mond 'reklame?' hier goed warkte, huufde zie van dit 'peerdemiddel' amperan gebruik te maken.

Zie was trouwd met 'n ienvoldige timmerman, maor had gien kinder van heur eigen. Hum har man hier in 't dörp nog nooit zien. "*Worum heb ie gien kinder?*", duurde zölfs 'n neisgierig Aagien heur niet te vraogen.

Paartie 'lolbroeken' haren wal iens opperd, dat heur man schienbaor beter met holt en spiekers, dan met zachtere materiaolen um kun gaon. Waor ze zuch altwisse altmaol drok um meuken?

Hadden daor wieders ja ook niks met neudig. "*Ik hebbe hier al kinder zat*", was heur geëkte antwoord, as zie der beslist niet undervort kun, op de ien of aandere bedekte toespeulen. Wieders wurren ze d'r niks over gewaor. Ze deed heur wark hier naor ieders tevriedenheid, wat wo'j dan nog meer? Wat ze thuus in Emmen dee, of niet dee, gunk de goegemiente in dit 'schier' vergeten dörp gien iene moer an.

≈

Berend van ol Riekien leefde in zien eigen werelddien. Bemuide zuch, blikbaor deur ervaorens wies worren, biekant met gien ander. Daachte de maalse fiebelekwinten uut. Die maalhiddel har aaid wat omhaands. Teminsen as boer niet in de buurte was. Dan zag man hum wal iens, staonde op de 'knuppel' en zuch vastholdend an de steerte van 't Belgies peerd over de zandlaone vaomen.

De zwaore 'knol' har d'r ducht heur ook wal aordigheid an, den ie zette zien 'sokken' d'r bij toeren nuver in. Berend much wal veul prooties hebben, maor was, under d'ogen van zien boer, 'n dikke schietinboksem. Het bleef bij zetten ook nog een echte kwaajong.

Wel perbeert noe ook um 'n pak stro veur op 't rek van een olde bakkersfietse hen de eerpeldobbe te brengen, daarbij de gekste 'kapriolen' uut haolend, um op de 'fietse te blieden zitten? Veural de schoeljeugd har bewonders veur zien 'strapatsen' en moedigden hum daarbij algedurig an.

Ienmaal was 't hum glad mishortjed, bij het nimmen van 'n bocht was e 't evenwicht kwietraakt, zodat e met 't hiele zwikkie regelrecht op sloot angaon was. Paartie lu, die het haren zien gebeuren, heurden um hard: "Ho, ho !" roepen.

Hier hölp aandere gien lieve moeder, in zien geval: Riekien an. Wat har 't volk hier 'n bult vermaak um had. Aaid was e in veur 'n geintien. Allewel ie much meraokels geern uitdielen, maor was zölf 'n beroerde 'innemer'. Zo har ien van de tiedelke warknimmers tiedens erpelkrooien hum de handvaten an d'underkant insmeerd met wagensmeer. Wat har 't ongelukkige slachtoffer de smoor in had. Ie har wal even keken in de richten van Lammert van Diek, maor van diens onschuldig gezicht har e dodestieds niks oflezen kund.

≈

Heul wat meer eer as an Riekiens Berend was der te behalen an die stumperd van 'n Hinkie Hadders. Nee, dan was 'Hinkie' van Geert Hadders 'n heul ander geval, daar har elks meedlied met. Ie was op de wereld kommen, nao 'n butengewoon zwaore bevallen en zuster Liesbeth har daodelk al in de gaten, dat het met dit popke niet hielmaal in order was.

Zien heufd was ekstra groot en het lichem ungewoon van lengte. Van de eerste tel op eerde of an, har e al reclameerd. Ie vun d'r hier blikbaor niks an, was schienbaor liever in moekes veilige buuk blieden. Zul wal niet tegen 't kebaol kunnen.

Mede deur de goeie verzörge van zien moeder Elske en 't untegenzeggelk eindeloze geduld van vaoder Geert, gruide ie tegen de verwachten in as kool. Algedurig har e 'de klep'

open en schruwde de hiele boel bij mekaor, as d'r niet vlot
genogt wat eetbaars in kwaamp.

Elske knupte dan, uut arren moede, 't jak maor weer lös,
um de schruwlellik weer an te kunnen leggen. Langer as 'n
jaor har zie 't jong an 'tit' had. Maor 'n geluk, dat e nog gien
tanden en koezen in de mond har en 't bieten nog niet goed
leerd, aans har ze nog wal iens 'jodeln' kund. Wat hef 't volk
heur van disse oppassende familie begroot.

Gien wonder, dat 't jong zo butensporig dikke wur. Het
verstand leut bij hum ook veul te weensen over en eigenlieks
kwaamp e, wat zien ontwikkelen an gunk, nooit wieder as twee
jaor. Ze kregen d'r 's nachts deur zien gebler sikkum gien oge
bij dichte. Rechtop zitten, kun e, aj hum teminsen 'n
haandtien hölpen. An kroepen, of lopen, was e nog lang niet
toe, as e d'r al an toe zul kommen!

Overaal müssen ze hum dragen. Mettertied har e zien
gedraogens anpast en was e veraanderd in 'n alderliefst,
behölpzaam kereltje, veurzover dat in zien vermeugens lag.
Nao zien zesde levensjaor vergoedde ie zien ollu veul, van wat
e heur in zien eerste levensjaoren andaon har.

Lichaomelk was der van al mis met hum, maor wat e
daoran tekört kwam, meuken zien harsens meer as goed. Gien
meraokel, dat 't onderwiegend personeel zo mit hum wegleup.
Butendes was 't ook nog biezunder sociaol persoon, die elks
veur hum innam. Dreug zien euvel, teminsen naor andern toe
met bewonderenswaardige weerdegheid en gelaotenheid.

≈

Geert har met hulp van timmerman Harm Koops een
wagentien veur hum in 'nkander febriekt, waarin ze hum deur
't dörp kunden vervaoren. 'n Heul zielige bedoenen, breurties
of zussies kreeg het jong niet, bange dat zien olders wazen op
nog zun 'stumperd'. Hinkie bezörgde het paor al kopzörgens
genogt, maor was nietegenstaonde 't zunnetje in huus.

In 't begun van zien verschienen op straot, was dat 'n
hiele bezienswaardigheid west. De kinder haren hum wal iens
uutlacht en plaogd, maor nao 'n fikse uutbrander van d'olders
en 't perseniël van de schoele, was dat rap over. Noe heurde
ie gewoon bij het leven van al dag.

Regelmaotig zag man Hinkie in zien karregien
veurbijtugen, trökken deur 'n paor stevige knaopen of
meeliedige wichter. 'n Lol, dat 't jong dan har, 'n lust veur 't
oog. Dit soort uutstappies gaf d'olders, in 't bezunder moeder
Elske eventies wat tied um op aodem te kommen.

Al har dokter Wildeman wal zegd, dat zuks soort kinder
niet biester old zult worren. Ze wazen d'r wal ofgemieterd wies
met. Meschien nog wal meer, as iene met 'n gezonde
'knuppel'. Veurlopig genoten ze volop van heur kereltien.

Ze hadden disse 'misser van moeder netuur', of 't Grote Opperwezen nömmen, zoas 't kwaamp. Ook zagen ze dit niet as 'n deur 'de Schepper' opgelegde straf. Zukswat vunden ze te makkelk. Zie wollen HUM, van al wat d'r misgunk in 't leven, niet de schuld te geven. Ze wazen gek op heur zeun en waren dankber veur al deur de buurkinder gebeuden haand en spandiensten. Met Sint Meerten wur 't huus van Roelf en Elske Hadders deur gieniene overslaogen en dat niet allènt veur die grote 'puude slik'.

5. Op stark waoter

In de slaopkamer scheut Jans zien ovrige plunnen an. Merie zul wal weer op ien oor liggen. Elke mörgen zette zie hum 't mörgeneten klaor op 'n bordtien, naost zien gevulde broodtrommegien en kruukien met thee. Daornao scheut ze in het opkamertien nog rap 'n poosien, weer under de manefektoren, um al soezend de nacht nog met 'n paor uurties te verlengen.

Jans gunde heur die paor uur ekstra slaop van ganser harte, al har e zuch ien en ander veur zien trouwen, wal wat aans veursteld. Van 't lepeltien, lepeltien liggen in 't briede echtelk bed en de andre bijkommende plezeerties, har e heul wat mooiere gedachten had.

Doe heur rieluuswens, eerst 'n jonkien en daornao 'n wichien vervuld was, meer soorten wazen d'r ja niet, har 'n onverwachte 'vrogeboort' een end maakt an al wiedere asperaosies. Ie snapte bij God ja hielemaol niet, hoe dat in vredesnaom pessen kund har. Ze waren aaid zo verzichtig. Dit zaodtien was d'r desundanks schienbaor nog stiekum utknepen?

Van dat ogenblik of an much e de vrouw niet meer anraoken. *"Doe niet zo raor. Ik hebbe daor gien aordigheid an. Ik bin mu. 'k Heb heufdpien"*, sint lichtkans van die fiebelekwinten, waar paartie vrouwlu zuch van muchten bedienden, maor die e zien Merietien niet anvertrouwd har.

An heur lief gien 'polenaise' meer, zie har daor volledig heur bekomst van. Jans har in dissien niks aans in te brengen as lege briefies. Zie mus gien 'gedonder' meer an en in heur

lichaom. As 't hum niet anstönd, mus e zuch maor 'n ander zuken, zie paste d'r veur, har zie hum veur de voeten wörpen.

Zie wus vanzölfs deksels goed, dat e heur daorveur niet zo ien, twie, drie in zul ruilen. Dat Jans daorbij an de kant scheuven wur en bleef zitten met lege handen en 'n volle 'zak met zaod', daor stön zie wieders blikbaor niet bij stil.

Niettegenstaonde verzukies, smeekbedes en mopperaosies, bleef 't veur zien berregenote 'over en uut'. Zie har gien zinnigheid meer an dat 'dierleke, smerige' gedoe. Bah, die maolls lieken dan ja biekant wal dieren.

Zie har zölfs mettertied 't berre verruuld, veur 'n plekkien in de 'gastenkamer' (de opkaomer), waor zie zuch gaondeweg bewoonder, in plaots van gast, gung vulen. Ie bleef allènt achter in 't grote 'echtelke bed'.

Much e in 't begun van heur 'dienstweigern', nog wal es gekscherend perberen met 'n an de Biebel ontleend grappien, "*Wult Gij nog van de vleselke lusten genieten? Zo niet, dan weens ik oe 'n weltrusten!*", heur over te halen 't bedde met hum te dielen, as anzet tot 'n intiemer saomengaon, nao verloop van ienige tied, gaf e de moed hielmaol op.

Met weliswaor dik de smoor in, har e zuch ten langen leste maor bij heur weensen dele legd en heur de opkaomer laoten. De butenwereld har daor tot op heden gien enkele wiet van en dat mus ook maor zo blieven. Ook de kinder wussen niks van zien hoeselke 'mannelke problemen'.

In de loop d'r jaoren is de 'branderigheid' bij hum ook vanzölfs wat uut de hoed raakt, moej maor reken. Het was noe ienmaol niet aans, ie mus 't er maor zunder doen. Dit was ja niet 't ienige belangrieke in 't echtelk leven, al har e aaid 'n bult aordigheid an disse 'bijkomstigheid' had. Maor waor zul e zuch noe druk um maken. As 't niet arger wur. Dan waren der wal andern die veule meer te beklagen waren.

Met zien boer har e 't meraokels tröffen. Eerst har e net as zien vaoder warkt bij ol (opa) van Diek. Later har Lammert 't tuug overnommen. Geern was e op stee bleven en had der nog gien dag spiet van kregen. Göngen as vrunden mit nkaander um en ook de kinder wussen 't pad hen de boerderij goed te vinden. Gien verjaordag wur der van weerskanten overslaogen. Ze akkedeerden best met mekaar. Daor kunt 'n hoop lu nog 'n veurbield an nimmen.

≈

Buurman Klaos Norder en zien vrouw Koba waren vanzölfs ook neugd. Zie woonden al sinds mensenheugnis naast heur en 't akkedeerde tussen de beide families wonderliek goed. Allènt Koba mus niet zo allerverschrikkelkst neisgierig weden.

Zie wol aaid alens wieten en 't liefst nog wat meer. Een echte 'revelkaore'. In 't dörp preuten ze over heur as 't 'wandelnd neisblad'. Man kun zuch d'r sikkum 'n abonnement op de Emmer kraante met uutsparen.

Klaos daorentegen was 'n goedaorige sul, die al dat gerevel van heur met meer as 'n 'pond' zolt naamp, ie har d'r wieders 'n pront wief an. Ie har as leus: "*Late de meensen maor prooten, ze kletsen altwisse geern*".

Heur kinder waren al lang 't huus uut. 'n Dochter, Geessien, was hen Apeldoorn trouwd met iene Geert Ensing, die warkte bij Heidemaatschuppij en de bossen rond Paleis 't Loo wat toegankelker mus maken. Op verjaordagen en feestdagen vereerden ze de olders met 'n bezuukien, al hadden zie en heur drie wichter, hier schienbaor wieders niks meer te zuken.

Ze haren heur moerstaol reeds lang verleerd en prooten allènt nog maor 'hooghaorlemmerdieks'. Um zuksen zat man hier ook niet meer te springen. Zuksen kan man ja missen as koespien. Paartie potties kiest wal bar raore dekselties. Zo zul elk huussien wal zien eigen sores hebben. As elks zuch veurnamelk bezigholdt met d'r eigen problemen, zag 't er veur oes 'eerds traonendal' vaak 'n bult plezieriger uut.

De oldste zeune Bertus was met zien verloofde Annie, inmiddels al twee jaor zien vrouw, hen Canada verhoesd, um daor, in 't land van de unbegrensde meugelkheden, zien geluk te gaon bepruven.

Dit kleine 'kikkerlandtien' wur heur en de kinder, as ze die zult kriegen, veuls te kleine. Net asof ze hier, deur beidend net zo hard te warken, gien goeie plak brood met voldoende beleg hadden kunnen verdienen.

Volgens Klaos, müssen ze daor heur driei goed vunden hebben. Ie warkte as chauffeur op 'n grote vrachtwagen en reed de roete Ottawa – Muntreal zowat met de ogen dichte. Zie stön overdag in 'n lappieswinkel, terwiël heur buurvrouw, 'n Canadese van geboorte, dan op de kinder paste. Twee wichter haren ze kört nao mekaor kregen.

Omgemaold mus An 's aovends op de 'koters' van buurvrouwgien passen, as die wat ketoren schone mus maken, niet wied bij heur vandaon. Ze haren het hier wieders goed naor 't zin en prakkeseerden d'r niet over, nog iens terugge te kommen. Meschien veur 'n vekansie, maor daorveur untbraken heur noe nog de 'spiekers'.

Klaos en Koba hadden zuch wal iens ofvraagd, waarom ze zo neudig an de overkante van de 'grote plas' heur geluk müssen bepruven. As ze hier saomen de handen uut de mouwen steuken hadden, was hier veurvast ook wal 'n goed belegde botterham te verdienen west.

Dan haren ze de 'oversteek' niet huven te maken en haren zie, Klaos en Koba, wat meer an de kinder en heur beudels had. 't Much aandere schienbaor niet zo weden. Zie hadden noe ienmaol keuzen veur 'n bestaon overver en daor mussen zie as olders zich bij dele leggen.

Of en toe kregen ze wat fotogies van die 'gelukkige' familie,

die trots op de bozzem tentoonesteld wurren. Jammer genog verdienden de jongelu nog lange niet voldoende, um de oversteek es in omgemaolde volgorde te maken. De kinder kostten heur ook sloten met geld. Vertel oes wat.

De olders bezaten ook niet zoveul geld, dat zie dat veur heur zult kunnen bekostigen. Al zult ze dat er geern veur over had hebben. 'n Arfenis hadden ze ook niet te verwachten en 'n sukkeeroompjen bezaten ze niet. 't Zul altied wal 'n vrome weens blieden, heur kinder en kleinkinder nog es in 't echt te kunnen anschouwen.

Zo bleven: Geern 'wullen' en 'niet kunnen', mekaar flink in 't vaorwaoter zitten. Klaos en Koba haren dan ook de hoop allang opgeven, mekaar nog iens argenswoor levend in d'aarms te kunnen sluten. De traonties, die ze bij hun vertrek plengd haren, waren met recht ofscheidstraonen veur 'ieuewig' worren. Op de foto's en wat brieven nao, liek 't noe net asof ze maor ien kind hadden en ook die familie woonde ja niet naost de deur en schönk de olders weinig anspraak en anhold.

'n Paor maol waren ze beidend hen Apeldoorn reisd, maor dat was heur niet metvallen. Tjonge, dat was me altwisse 'n gedoe. Eerst met de bus naor Emmen, dan met de boemeltrein naor Zwolle en daor overstappen. In Apeldoorn uutstappen en vervolgens met de busse naor Geessien heur adres.

Urenlang waren ze onderwegens en 't kostte heur scheppen met geld. Niet dat ze dat niet veur heur eigen volk overharen, maor zun reize gung heur niet in de kolde kleer zitten. Nao 'n paor van zukse vermuiende reizen, leuten ze volgeerne de eer an de jonglu, um heur gezichties op 't Haantien te laoten zien.

Zie mussen 't dan ook veural doen met brieven, fotoogies entillefoonties vanuut 't kefee van Tan Mien. 'n Eigen ansluten zat er ja veuralsnog niet in.

6. Tan Mien

De uutbaatster van 't kefeegien 'de Veersprong', gelegen op de krusen van 't kenaol en de deurgaonde weg van Noord-Sleen hen 't Zietak, stön d'r inienen allènt veur, sinds heur echtgenoot d'r met 'n jong wicht uut de buurt van Assen vandeur gaon was.

't Was in de tied, dat de turfschepen of en an vaorden. 'n Pleisterplaots veur schippers en heur scheepsjaogers. De lesten lusten geern 'n jonkien, waarbij 't niet bij iene bleef vanzölfs. Ze speiden d'r ja niet in. De peerden deden zuch in de hof dan tegoed an wat gres, of muchten eventies uutblaozen in de peerdestal.

Vermoedelik umreden der 'n bult turf graven wur in de buurte, wat nogal zwaor bandig wark was, wat 't volk bar dörstig meuk, stönd der ook nog 'n ander kefeegien. 't Nat wur hier anprezen middels 'n bordtien. Toeglieks met 't uuthangbord is later ook 't aole kefee verdwenen.

*'Ik woon hier aan den weg
Wat kan ik beter wenschen;
De zegen van den Heer
En de gunst van al Menschen'.*

De snikke van Assen naor Emmen legde hier an um te laden en te lossen, waarbij de passagiers zuch wat kunden

vertreden en in de harbarg wat kunden gebruiken. Al met al 'n bedrievigheid van jewelste. Ook reizigers over de weg gebroekten hier geern 'n kop kovvie of wat starkers. 'n Uutsmieter of broodtien ham of keze gunk d'r ook aaid best in. Al plaotselke aktiviteiten vunden hier plaots.

Netuurelk kun zun kefee van disse kleine gemienschap allennig niet bestaon, vandaor dat de eigenaor daornaost ook nog wat land bebouwde. Langs de streumpies lagen wat legere gronden (bruken), waar e 'n koppeltien schaopen en jonkvie leut graozen. Wieders berbouwde ie wat eerpels en koren.

Emmer- markt gangers uut Schonnerd, Odoornerveen, Kibbelveen of Sleen gungen hier vaak even an, um wat kwiet te raken en in te nimmen. Op 't kefee bij de brug har man op 't bord 'n riempien schilderd:

*"Als Gij de fles met drank al ziet
Het zal u nimmer baten.
Kom in het huis en proef de drank
Het zal u beter smaaken."*

De weg, die an de Noordkant 't Oranjekenaol volgde, waar eertieds de turfschepen het achterliggende vien ofvoerde, hiette daorum dan ook: "*Kanaaldijk Noordziede*" -. Naost dit boerenkefee lag eertieds 'n 'batte', over 't kenaol, die 't er in de leste oorlog beheurelk van langes kregen har. Ook 't kefee zölf was d'r domaols niet ungeschunden ofkommen.

De Nederlandse kazematten an weerskanten van de dreeibrugge kunden de oprukkende 'moffen' hier ook niet tegenhouden en de terugtrekkende soldaoten hadden de batte bij hun vertrek in de licht doen vliegen. Al ruten waren d'r uutvleugen! Pas, doe in 1976 't Oranjekenaol sleuten wur veur 't scheepvaartvermaol zörgde 'n neie gewone vaste brugge veur de 'oversteek'.

In de begun vieftiger jaoren was die pas bestraot. Tot die tied reden paartie neringdoenden vanuut Sleen, of het Odoornerveen met peerd en wagen over de zandweggies, met heur uutreden karresporen en gevaorelke 'knipslaogen' ,um de bosschuppen of te levern. In de loop van de weke har e op de fietse de bestellens al opnömmen, of ophaold.

De 'kidde' veur de karre wus de klanten op 'n prikkie. De winkelier, of andre koopman, har d'r weinig an te 'sturen'. In de vieftiger jaoren, waren dit soort vervoersmiddels uut tied raakt en vervangen deur 'n grote, vaak twiedehandse' Amerikaonse auto.

'n Praotien achter de tapkaste is altied goed, maor 'n kroegbaos mut nooit te 'eigen' met zien 'gasten' worren. Ie

har zuch nooit mengd in de zo of en toe verhitte diskussies en de smangs pittige woordties die daorbij over de taofel vleugen.

Houwerij duldde Derk niet in zien zaak en as d'r 'n handgemien dreigde, spröng e d'r temet maank. Vechten tot daor an toe, maor dan wal buten. Die trammelant wol e niet in zien neringdoenerij.

As kroegbaos mut man stevig in zien schoenen staon, um van al dat lekkers of te kunnen blieven. Aj daor naomelk ienmaol an verslaafd raakt, is 't hek van de dam en kuj de tent wal sluten.

Derk har daor gien muite en ook gien behoefte an, naor e zee. Mien zul hum daorbij ook wal een haandtien hölpn hebben. Den as 't knep en nog iens knept, is d'r maor iene die hier de boksem an hef en naor de eigenaor daorvan huuft man niet te raden.

Het zul hum wal net zo gaon as de mieste manlu, een hoop kaponses, prooties en daodendrang, maor as puntien bij paoltien kumpt, stiet ze met de mond vol tanden te happen en te sloeken en valt ze geern terugge op heur 'rots in de branden'.

As 't er echt op an kump, sint de manlu ja vaak nog dikke stumperds. Het kalme alledaagse leventien was kompleet veraanderd, doe 'n modern geklied wichien, zun tobbelvissien' van amperan doezend weke, op 'n zunnige nommedag en veur Tan Mien kwaode dag, in 't kefee verschien.

≈

Doe Annet Wiggers, kleindochter van ol Rieks, ten teniele verschien was dat op slag aans worren. Zie zul wal naor heur opoe 'Annechien' nuumd weden. Zo ienmaol in de zoveul tied bracht ze 'n 'beliefdheids' bezuukien, aans kunt wij oes 't niet veurstellen, an heur grootaolden, die nog aaid in disse 'negerie', zoas zie 't dörp smaolend placht te numen woonden.

Vanmörge was ze inienen op de fietse uut Assen an kommen weeien. Zul wal ien van heur bevliegens west weden, of zul ze verlet van geld had hebben. Daor wazen heur grootolden ja aaid wal goed veur. Ze har vlot anbeuden wal even hen 't kefee te gaon, doe bliek, dat opa aans zien elfuurtien zul mutten missen. Was geteut van d' oldegies miestkans al meer as zat.

Ze wol, ducht oes, geern even, 'n bosschuppien veur heur grootvao doen, um van heur bezuuk (en) verlöst te weden en was zodoend in 't ienige 'gelegenheid', dat 't Haantien doe nog riek was, verzeild raakt. 'n 'Ordentelk' wicht zul zuch veur zun umgeven schaomen, maor Annet har schierbaor wal veur hietere veuren staon. Ook ja gien gezicht, zo in heur körte rokkien en felgekleurd bloessien.

In Stad mag 't dan wal heul gewoon weden, daj 'veur de gezelligheid, in zukse klee, nao 'n dag en aovend studeren, de bloempies eventies buten zet en in 'groot verband' geern 'n goldgeel pilsien naor binnen warkt. Hier woonden ze aandere niet in 'Stad' en van dat soort malle fratsen, har man hier gien verlet.

Rieks zölf was vandage ja zo stram in de bienen, zul wal van de rimmetiek kommen, dat e bliede was, in de olde zörge met de voeten omhoog, rustend op 'n met koolties verwarmd stoofien, te kunnen blieven zitten.

Nao zien pensioneren was e naost 'n dikke koldkleum ook 'n hoeshen worren, die vrouw Annegien amperan met zien stok de deure uut kreeg. 'n Prootien over de hege en wat knutern in zien gruuntetuun was eigenlieks 't ienige, dat hum nog buten deure kreeg.

Heur komst maakte diepe indruk op de anwezige bezukers en in 't bezunder op kroegbaos Derk, die achter de tap zien pilsies zat te tappen, de kovviepot reur mus holden en de glazen spuuld. Zun poedie zagen ze hier ja niet elke dag.

Moeder de vrouw was intied drok met heur stampot boerenkool in de weer. Mans begroette de binnenkomster en luusterde met 'n half oor, zoas geweunlieks, naor de miestal unzinnige prooties van de 'stamgasten', daorbij gloepte ie iens in de richten van 't wicht, die volgens hum 't ankieken best weerd was.

Annet zette heur, as 'n volleerde kroegtieger, kwanswies op 'n kruk veur de tap neer, sleug de lange bienen over 'nkander en vreug um 'n fles 'Hooghoudt' jenever veur heur opa. Wat 'n maalhibbel! Welk fersoelijk vrommes leup noe zo, - as 'n wandelnd 'reclamebordtien' -, met heur neturelke gaven te koop. Wat 'n flare!

Ze gedreug heur ja as 'n klitse, dat d' olders heur zo bij 't pad wulden hebben, late staon heur grootaolden. Dat ze heur d'ogen niet uut de kop schaomde. Olden zullen over 't wicht wal niks meer te rikkemederen hebben. Astrant as dat de jonglu van tegenswaorig sint, dat is ja sikkum niet veur te stellen.

't Brillegie op heur (wies) neusien was donker van kleur en gaf heur snuutwark wat bezunders. Vuulde heur wied verheven boven disse lompe boeren en har niet deur, dat zie heur hier as 'n verwende eelske medde dik te koop zette. Zowied was ze met heur leerderie ogenschienlek nog heul niet kommen.

An heur voeties dreug ze blauwe schoenties met hoge hakken. Zult uutmuntend dienen kunnen as gaatiesprikker bij 't poten van bonnen. Heur bloesien beud met name Mans 'n

beheurelke inkiek. Ie knipperde wat met d'ogen en zien stem leut hum eventies in de stiek.

"Ja, dat 's goed", kwaamp der endelk wat hapernd over zien lippen, net asof e preut op ofbetalen. "Is oen opa apmit niet in order?", perbeerde Derk 't gesprek gaonde te holden. "Jawel", antwoordde Annet, "maor ie har zun last van rimmetiek, dat e zowat niet op of dele kun. Ie was al bliede, dat e even zitten kun".

Ze schoerelde zich nog wat beter op de barkrukke, waarbij heur bintenties, en wat veur goende, meer leuten zien, dan meschien wenselk was. "Dat's ook ja wat, daor har 'k nog niks van metkregen. 'n Fles Hooghoudt uut Grönnen zeden ie, is 't niet? Ik zul hum vortdaoliek even kriegen", revelde Mans inienen. 't Liek wal of e zien tonge weervönden har.

Ie zag, dat 't wicht 'n zwart trillerholdertien' dreug under heur donkerblauwe bloesien, dat heur buuk niet iens ofdoende kun bedekken. Niet dat Derk daor wat op tegen har, maor as e eerliek was, gaf zuks hier altwisse gien pas. 't Was 'n kleindochter van Rieks Wiggers, die met heur volk in Assen mus wonen en volgens Rieks in Grönnen studeerde. Waor dee ze dat van? Of zulden Albert en Henderkien d'r zo goed bij zitten?

Zul Albert Wiggers, heur va, zun goeie baon bij de pervinsie hebben? In elks geval deed 't leven op de Universiteit heur niet allennig maor goed. Ze dreug klee, waor de vrouwlú hier zich veur zult schaomen. 'n Rokkien tot op de knieën, die zittend op 'n kruk 'n beheurelk diel van heur mooie ' underdaonen ten toon spreidde.

't Haor dreug ze kört as 'n jongmaoll. Dat heur olders zoiets goed vunden, daor kun 'n gewoon meens met zien volle verstand ja niet bij. Ogenzwart en lippiesrood mus 't 'zakien' ofmaaken.

Dat dit 'n kleindochter was van die oerdegelke Rieks, die met zien vrouw Annechien, 'n hoessloofien van de olde stempel, nao 'n warkzaam leven in de turfhandel, van heur walverdiende rust geneuten in heur hoesien an 't kenaol, was ja sikkum niet te bevatten.

Waoran hadden zukse doodgoeie meensen zun kleinkind verdiend, of zul dat in de grote stad heul normaol weden? Noe ja in elks geval was heur verblief hier ungetwiefeld van körde deur. 'n Opvallende verschiene was ze hier wal, dat kuj wal zo stellen. De manlu kwamen sikkum ogen tekört, ze much wal bange weden, dat ze al 't moois d'r of zult kieken. Zukswat zag man hier op 't platteland ja ook niet al dagen.

Heur holding en klee en niet te vergeten heur 'opgevarfde' gezichtien, deurbrak de daogeliekse sleur. 't Oog wul smangs ook geern wat en daor gaf 't wicht, ook al

meugelkheden veur. Zukswat kwamen ze hier niet daoglieks tegen, zodat ze de gelegenheid angrepen, wat van 't gebeuden uitzicht te genieten. Um iene huufde man ja de rest van de wereld niet te haoten.

Gien wonder, dat ze met heur zwaore proot indruk pebeerden te maken op 't vrouwspersountie. 'n Beetien maljaogen met heur mus altwisse kunnen. Zun kans kregen ze ja niet al dagen. Ook wollen ze heur geern wat op 't peerd zetten. Zie had vervast niet deur, dat ze heur dik wat veur 't zooigien haren met heur geveinsde belangstellen.

De stamgasten, waren niet slim neisgierig, maor wollen wal geern alens wieten. De ien nao de ander perbeerde 'n gesprekken met heur an te knuppen. 'n Fersoenlijke vraoge, vragt um 'n fersoenlijk antwoord, maor daar har 't wicht bliekbaor gien zinnigheid an.

Ze perbeerde heur d'r eerst met 'n 'Jantien van Leiden' of te maken, maor doe ze deur bleven zeuren, dreeide zie heur demonstraotief de rugge toe en heul heur mooie, rooie lippies stief op 'nkander. Dit zinde de maolls vanzölfs hielemaol niet, zodat de vraogen en opmarkens wat kregelder wurren.

Mit heur wiesneuze in locht negeerde ze die alsmaor dubbelzinniger wordende opmarkens. Hardnekkig bleef ze stief veur zuch uut kieken, net zo lang tot Derk de bestelde flesse kregen en in 'n stuk pepier wikkeld har. As rechtgeorde kroegbaos har e wal deur, dat e in dit geval maor beter gien tied kun rekken, al har e geern nog wat van heur anwezigheid geneuten. Zukswat kreej ja niet al dagen over de vloer.

Ze dee wat stoens en reëgeerde niet op de suggestieve proot van de kroeglopers. Disse prootiesmakers wazen heur ja veuls te min. De anwezige stamgasten meuken 't, doe commentaor van heur kant volkommen uut bleef, alsmaor bunter. Totdat ze wat al te vrijpostige toespeulens in heur richten meuken.

Beveurbield dat Harm, 'n verstokte ienspanjer en stoethaspel eersteklas, vast geern iens 'n nachtien met heur op 'n unbewoond eiland deurbrengen wol. Aj hum op heur vastknupten, zul e wal sparteln, maor veurzekers niet um lös te kommen. Wat 'n bulderend gelach opleverde. Dit wur Derk doch wal wat te görtig en ie wörp zuch as 'n ware bescharmengel veur 't maagien op.

"Jongs opholden", beet e zien gasten toe. *"Dergelke proot wul ik hier niet heuren"*. Daorbij gloepte ie de maolls gremiedig an, waornao e zölf maor 'n prootien met 't wicht begon, um de andacht of te leiden. 't Wicht keek heur 'redder in de nood' met heur helderblauwe oogies vanunder 't 'vensterglas' dankbaor an. Bliede van heur 'kwelgiesten'

verlöst te weden. Waor vund man vandaog de dag nog zun zwaore ridder?

Ze vuulde zich zeer vereerd en har Derk Kruut 'n betiekenisvolle blik toeworpen. De al ienigszins 'belegen' vieftiger was biekans smölten, veur die mooie blauwe oogies in dat opgemaakte gezichtien.

Ie kreeg der vlinders van in buuk. Was totaal hoteldebotel, dit was nog iens wat aans as zien eigen Mientien. Bliksiekaoter aj naost zun petret s mörgens d'ogen opsleugen, kun de dag ja niet meer kepot.

Nao wat hen en weer geteut, waarbij d'andern zich wieselk ofziedig heulden, hef ze ofrekend, groet en hef de plaat poetst, waarbij Derk heur as 'n echte 'sjentelmen' naor de deure bracht. Net of ze zölf die niet meer kun vinden. Ze was d'r ja deur hen binnen kommen. Wat die beidend in de deure nog wat smoed hebt, is tot op heden 'n geheim bleven.

Nao heur vertrek bleven heur heldre kiekers hangen in 't heufd van Derk, die d'r 's nachts zowat van dreumde. Zien fantesieën gungen met zien verstand an de loop. Aj naor zun frisse meid keken, moej altwisse wal toegeven, dat ie zich met 'zien' Mien altwisse aordig wat behelpen mus.

Zun jong deerntien was teminsen heul wat aans, dan zun ietwat belegen en deur de tands des tieds al wat angetaste vrouw, die ie de ziende much numen. Man, man bij de gedaachte an zun frisse jonge bloeme kreeg e 'n raor gevuul in de underbuuk. Goed beschouwd miende ie bij zien 'huusholdster' altwisse wal 'n bult tekört te kommen.

d' Ander weke was ze weer in 't kefee en wat ze doe saomen zoal bespreuken hebt, zul altied wal 'n raadsel bleven. 'n Gegeven is, dat Derk de kommende tied al vaker weg mus veur 'n vergaodern, of bespreken, waor e eertieds nooit naor taolde. Zien 'iezeren ros' meuk veule overuren. De vergaoderns leupen de leste tied bliekbaor zodaonig uut de haand, dat e zodoende 's nachts wal mus overblijven.

Mien vreug heur uteraord ook wal iens of, waarom heur keurl inienien zo uuthuzig worren was. Ze kun zich niet veurstellen, dat er zomaor iniens zoveul wietenswaorig neis op heur ofkommen was. Dit mus ja ienmaol uut de haand lopen. Waor e die dagen en aovenden toeholden hef, bliek 'n paar maanden later, doe e Mien domweg veur 't blok zette.

Zaakelk dielde ie heur met, dat e niet meer van heur heul en dat e bij heur vort gung, omdat e 'n 'neie liefde' vunden har. Zie huufde niet te vraogen, wèlk vrommes hum de kop op hobbelt bracht har. Zie har de ogen ja ook niet in de buus.

Ie hef maor niet verteld, dat e al 'met 't peerd op de loop' west was, zodat er noe 'n klein 'Kruutien' op komst was. Ie har daon, waor paartie manlu, under mekaor wal te verstaon,

allènt wal iens over proot. De vrouw umbuten veur 'n jonger eksemplaor as d'r 'sleet' an kump. Twie van viefentwintig veur iene van viefstig jaor zogezeid. As 't maor bij zuks grootspraak bleft. Derk har an iene handen al meer as vol.

Zul wal dacht hebben, veur disse 'n frisse, of veur dije 'n neie! Nao 'n hoop geharrewar hef e uutendelk de 'kuierlatties' nömmen en is gezwind met stille trom vertrökken. 't volk hef hum beslist niet uutzweeid en hadden meedlied met Rieks en Annechien in 't bezunder.

Met Derk Kruit was 't dörp ook An kwiet, al zult de inwoonders daar niet rouwig um weden. Veur de grootolden was 't slim begrodelk, dat ze heur kleindochter noe niet meer zagen, maor daar haren ze ducht mij niet veul anverleuren.

Heur gezamenlieke spaorbankboekien hef Derk ook nog plunderd. 't Kefee en de meubels much ze daorentegen holden. Daormet dacht e zeker heul 'genereus' te weden. Gelukkig wazen d'r niet veul uutstaonde rekens.

Allimentaosie veur zien kinder beteul e niet. 't Kefee bracht, veur de achterblievers, volgens hum teminsen, meer as genogt op. Waor wol die minkukel 't met zun duur wiefien ook van den. Dolkies nog 'n haandenbiendertien derbij, gao der maor anstaon. Ie huufde aandars niet te jeuzeln. Ie was ja zölf met peerd op loop west.

Naor lu zeggen, mussen Derk en 't wicht noe in de buurt van Vries in 'n hoesien achterof wonen. Boze tongen beweren, dat Mans heur daar bij 't jong zet hef, maor 't rechte is man d'r hier nooit van gewaor worren. Uut 't oog, uut 't hart, moej maor reken. Ie mus zuch d'r maor met redden. Ie mut maor denken: "*Wal 'n wief trouwt um heur lief, holdt het lief en verlöst 't wief!*"

Wat e noe veur wark omhaands har, bleef 'n raadsel, van de wiend zult ze wal niet leven kunnen en de kachel mut ook daar roken. Butendes zul vaoder Albert ook wal niet staon te trappeln, um zun vrömde 'kostganger' derbij te underholden. Slim groots zul e op de verkerentiederie van zien 'oogappeltien' wal niet weden.

Ien veurdiel, lichtkans was e noe in ien maol, van die ieuwige studente of. Tot 'n trouwen zag Albert, 't daar nog niet kommen. Ie was bange, dat Mans weer op zul kunnen krassen, as 't wicht weer tot benul zul kommen. Dat was aandars niet zien pakkien an. Ie har teminsen zien handen van heur oftrökken. "*Zie bekek 't maor!*"

Mien bleef achter met de kop vol zörge, 'n lege portfullie en twee kinder, waor Mans nooit naor um keek en nooit ien cent veur betaalde. Ie wol schienbaor wal de 'lusten', maor paste veur de 'lasten' ! Manlu! Mien mus d'r niet veule meer van hebben.

As die maolls de kans kregen, leupen ze vortdaoliek heur 'speulkameraodtien' achternao. Net asof in het leven het al um dat iene dreeide. Wanneer dat 'lolmetertien' in 't 'geweer' kump, is 't met al wiesheid volkommen daon. Manlu kunt bij toeren slim makkelk weden, maor veur de rest heul zie ze liever wied van d' hoed.

≈

Gelukkig dreeide 't kefee as 'n tierelier, bleven de gasten kommen en was d'r aaid brood op de plank. Het volk hier leut heur niet 'in de steek' en gaf heur meer klandieze, dan under het 'bewind' van die 'unterik' Derk, die meer luusterde naor 't 'underboekgevuul' as naor zien gezond verstand.

Mien mus in 't vervolg noe zölf achter de tap en wat slap metproten met al die 'kroegtiegers', die bliekbaor thuus misten, wat ze hier daachten te vinden. Heur twie wichter zag je nooit in de gelagkamer. Allènt die verschraolde bierlucht die d'r höng, meuk heur al 'kotsmisselk.'

Heuren, zien, maor veural zwiegen, was 't ienige goeie, dat ze van 'heur keerl' leerd en anholden hef. An heur lief gien mansmaoll meer um de 'polonaise' met te dansen. Zo hernam zuch in 't dörp, nao 'n tiedtien, 't leven van alledag. Bruloften, parteichies, uitvoerens van de plaotselke verienens, verkopens, vergaoderns niet te vergeten en zukswat meer, gaven heur as uutbaatster geld en aanzien. Het boerenwark wur veur 'n paor pilsies geern deur wat buurjonges waornömmen. Ze beschouwden dat as heur naoberplicht.

De kinder zöchten heur eigen weg en hadden speulkameraodties bij de vleet. Tan Mien was en bleef 'n vrouwsperseun, waor elks respekt en bewondern veur had. Ze stön bij 't volk in groter aanzien, dan die 'schuunsmersjeerder' van 'n Derk.

Die mus maor zien, hoe e dat 'jonge ding tevrieden en an de liene heul. Daor haren ze gien meedlied met, as dat nog ienmaol uut de klauwen zul lopen en e met 'n harde smak weer met beide voeten op de grond en tot bewustzien zul kommen. Wellicht wol e dan wal kroepend terug, of Mien hum dan weer in heur vlezige aarms zul sluten, valt nog te bezien.

Behelpen much, in zien ogen, dan gien zat eten weden, ie wus, wat e had har en mus in Vries maor ofwachten, wat e zuch werkelk 'butenshuus' anhaold har, as de eerste bevieligens over wazen. Wat neis kan mooi en lekker weden, maor ook raozend rap veranderen, aj nao 'n zettien achter ware aord van 't beestien kumt.

≈

Ook Willem en Stien Vörden waren op Meries verjaordag van de partij west. Niet dat ze zo groot wazen op die zunige boer, maor heur kleinkinder waren daor ja kind an huus en

och 't vrouwgien was de gewoonheid en hartelkheid zölf. Gien spier verbeeldens en ook de boer was, as 't er op an kwaamp, eigenlieks niet iens zun raore keerl. Met 'n jonkien op kun e smakelk vertellen over allerhande gebeurtenissen, die zuch in 't Overieselse ofspeulden.

In 't begön van de aovend was 't ien en al boerderij wat de klok sleug, van lieverlee veraanderde 't gespreksunderwarp naormaote de flesse leger wur. Waorum 't op zun aovend alsmaor uut mut dreeien op schunnige prooties en andre unzinnige proot, zul wal altied 'n vraoge blieven?

Geldzörge hadden hum miestkans tot 'n te zunige 'Peit' maakt. Dat de boer zo zwaor was kommen te zitten en perbeerde zo rap meugelk under die last uut te kommen, was alleszins begriepelk, zolang 't maor niet ten koste van andern gunk. De leste tied maolde 't tie ducht oes zienderogen, de kinder kunden al beter metdoen en ook de klee pasten meer bij disse tied.

Willem Vördens zien Stientien meuk nog veul klee zölf van lappies, die ze op de Emmer Markt kocht, maor man zag d'r an of, dat 't heur de leste jaoren al meer veur de wiend gunk. Ook op de boerderij verscheen um de haverklap wat neis, 'n tieken, dat 't heur veur de wiend gunk.

≈

Wat was 't 'n mooie aovend west. De kinder en kleinkinder wazen d'r ja altmaol west, net as Aoltienmeu en de naostnaobers Klaos en Koba, evenas zien baos en de vrouw, 't echtpaar van Diek, op wiens boerderij ie zien 'daaglieks brood' ruumschoots verdiende.

Van heur har 't wicht 'n taofelkleedtien kregen, waar ze slim blied met was. Die paste 's aovends en in het weekeinde ja mooi op de keukentaofel. Overdag mus 'n roodbroen 'zwilkien' voldoende weden.

Willem en Stientien Vörden,- de jonglu wazen vanmiddag reeds langes west, um 'Opoe' te fillesteren-, haren heur gezicht en nog wat meer ook laoten zien. Ze haren heur 'n flessien 'roek' metnömme. Zul wal 'n idee van Stientien west weden. Willem vund zukswat vervast wal begrodelk.

Van de kinder har ze 'n weerdebon had, daor kun ze in de galanteriewinkeltien van Kees Oldenbeuving wat moois uutzuk. De kleinkinder haren Opoe vereerd met 'n neie schoete. Met heur olde har ze bij 't strieken eertieds 'n ongelukkien holden.

Klaos en Koba kwamen anzetten met 'n dikke leverworst en twee metworsten. Die zult heur weg bij heur best vinden. Wat kun dat vrouwgien ofgemieterd reveln, gien ogenblikkie stön heur 'snater' stille. Wanneer die revelkaor,- oes wandelnd

neisblad -, over de vloer kwaamp, kun de rest van 't volk zuch de mond wal holden.

Ook Tan Ol(tien), heur zus, was deur de kinder Rieks en Grietien metnömmen. Ze wur wat slechter te bien, maor heur bovenkamer was nog uutmuntend in order en ook heur mondtien kun ze nog goed reuren.

Zo stief gearmd tussen 't jonge stel in, gunk 't nog goed. Wat wuj ook op zun older. Aoltien har Merie 'n kevort met wat geld in handen drukt. Mus ze maor wat moois veur kopen. Ze wus ja ook niet, waar ze nog verlet van har.

Wat hadden ze altmaol grote ogen opzet, doe e met zien kedo an was kommen zetten. An zien gliensteroogies har 't wicht vanzölfs vortdaoliek zien, dat er weer gekkigheid in zul zitten.

Gewoonliek deden de 'olde' Veldhoessies niet an dit soort hobeleko. Ze schaften heur an, al wat d'r an neis neudig was, as 't geld daorveur teminsen veur handen lag. Ie har deur de jaoren hen 'n nuver centien bij mekaor sprokkeld. Dit soort neimoodse fratsen was an heur niet besteed.

Under grote hilaoriteit pakte Merie heur kedoochien: 'n neie pet uut. Die bliek Jans meraokel goed te passen. Dit was netuurelk zien antwoord op heur leste kedo veur hum: 'n 'nachtspiegel' veur under 't bedde, zodat ze bij winterdag niet naor 't kolde 'ketoorgien' in 't achterhuus huufde, um daor 't ien of 't ander of te boeken.

De jongste beudels wazen nao 't broodeten weer op huus an gaon. 't Was per slöt van reken ook ja maor 'n haonentree en zie wazen al old en wies genogt um zölf tegen acht uur heur slaopplaatse, op de eerste verdiepen te kunnen vinden.

Vortdaodelk hen boven heur, har Grietien heur op de valreep nog naoroepen, maor daor zult ze zuch amperan ansteurd hebben. As de kat van huus is, piepen de moezen. Noe ja, Opoe was ook maor ienmaol in 't jaor jaorig.

De grote mensenproot, die op zukse aovend uutslagen wur, was ook minder geschikt veur jeugdige toeheurders. d' Oren zult heur aans wal toet hebben. Noe was de jeugd van tegenswoordig zo wie zo al 'loos' genogt, dat was in zien tied wal aans. An taofel stönden heur mondties gien ogenblikkien stille.

Ze haren amperan tied wat etenswaor hen binnen te schoeven. Doe ie zun kwaojong was van die older, was 't eten en wieders de kaoken op mekaor. 't Gaf ja gien pas, dat 'de jongen' kaokelden en de olders heur mond müssen holden.

Eertieds doe wazen d' olden de baos, kumt daor noe iens um? Noe liekt 't verdikkeme wal de umgemaolde wereld. Zie haren indertied maor te doen en te luustern naor wat deur de 'groten' te berde braachten.

Vandaag de dag daachten die 'snötneuzen', de wiesheid in pacht te hebben, wussen 't aaid veul beter, wazen de olders slim olderwets en kunden niet met de tied metkommen en nog veul meer van zukse, al dan niet bedekte, fraaiïgheden meer. Vergeleken met heur lieftiedsgenooties wurren ze ja achteruutzet. Die kregen aaid veul meer buusgeld en mugten veul meer. 't Liek werachies wel of zie deur heur olden verstöt wurren.

In 'n bult gezinnen kan man zuch inderdaod ofvraogen, wal 't daar noe eigenlieks veur 't zeggen hef. Aj die 'grootbekken' muchten geleuven en zo heurden, mus elk boven de vieftig ja opbörge worren, in ien op ander tehoes, umdat ze niet meer van disse tied wazen.

Voeden kregen ze in voldoende maote, maor opvoeden, hoe maor! As ie de baos over heur was, zul e heur disse malligheden wal gezwind ofleren. Dit liek ja nargens naor. Nee, dan was e over de grommen van zien dochter en schoonzeun heul wat beter te spreken. Zie wult nog meraokel goed luustern, naor wat de olden zöngen.

Mörgenvro mussen ze ja weer fris en wietgierig in de schoelbanken zitten. Gelukkig hadden heur olders, daarover tot dusverre gien lamenteren. 't Waren goed oppassende jongs, die bij Opa en Oma best 'n pottien kunt breken. Trots kwamen ze bij heur de repporten laoten zien en met paor guldens veur in de spaorpot trökken ze, nao 'n koppien thee met wat lekkers, weer op huus an.

≈

Maor v'ruit, 't wur zo underhand tied, dat e de kuierlatten richten de boerderij richtte. Niet dat de boer al op de uutkiek zul staon, maor ie was as rechtgeaorde boer, wal op de centen en die gruiden hum niet zomaor op de rugge. Veur 't vullen van 't kamnet har e hum, Jans Veldhoes, in 't bezit van 'n goeie gezondheid en 'n paor goeie arms an 't lief, ja ook as vast arbeider ansteld.

Wanneer 't knept, zoas in de inholderstied en schonenstied, wur er ook wal es 'n beroep daon op Merie, ook al har die 't op zuks vaak wal bandig wark niet zo begrepen. Dat leut heur gestel, zee ze aaid, ja ook eigenlieks niet toe. Lichaomelk menmaolde d'r volgens Jans en heur huusarts in 't bezunder, eigenlieks niks an heur. Dokter har tegen heur wal es ien van zien stellings poneert: "niet soezen... poetsen". Veul har 't in elks geval niet uuthaald.

7. De Vördens

Berend Sloots hudege baos is 'n 'import' boer uut 't Overieselse, Willem Vörden genaomd. As twiede zeun in 't boerengezin van Klaos en Gerdien Vörden uut Loozen,- 'n 'schietplaatsien' gelegen tussen Gramsbergen en Hardenberg, op stienwörps ofstand van 't spoorlientien tussen Emmen en Zwolle-, was e hier geboren en opgruid tot 'n stevige knaop.

Hier har zien va, 'n alleszins respektaoble boerderij overnömnen van zien olders. Deur verarving was 't 'n bezunder mooi spullegien worren en Klaos 'Vörden was d'r slim 'kontent' met. 't Gung hum hier meraokels veur de wiend. Eigenlieks har e gien problemen of zörge, of 't mus weden, dat e in zat over zien twiede zeun Willem.

De oldste zeune arft ja, naor old(erwets) gebruik, te gelegenertied 't hiele aolderlike stee en al wat daorbij heurt. De volgende jongs mutten maor zien, dat ze argens aans

underdak kommen. As va teminsen goed bij kas zit, bestiet er 'n meugelkheid, dat d'r argens aans 'n stee veur hum kocht wordt. Of ie mut al introuwen bij 'n, as 't even kun, rieke boerendochter, waar wieders gien 'troonopvolger' veurhanden was.

Daor har 'Willempie', zoas ze hum eertieds nuumden, 'n name, waoj tegenswoordig niet meer met huufden an te kommen, veul geluk met. Niet, dat e niet goed met zien olden en in 't bezunder zien breur Albert opschieten kun, maor dat mandielig warken zag gien van de drie bezunder zitten. As 't even kun, mus d'r 'n andre oplössen zöcht worren, daor wazen ze 'r roerend over iens.

Daoran zul 't wat Klaos angunk, dan ook niet mankeren, den um later met twie, of eerst nog met drie kapteins op de boerderij te mutten regeren, trök hum in 't gehiel niet an. D' Olders wollen en wazen bij machte Willem, wanneer die tied zuch in toekomst much ankundigen, an 'n ander stee helpen.

Wazen d'r nog meer kinder in 't gezin, wat hier 't geval was, met twie naokommende toegiften, dan kriegt de andre telgen uut zun boerengeslacht 'n buus vol geld met, um zuch 'n eigen plekkien under de zunne te verwarven.

As 't er op an kwaamp har e nog genogt in 't kamnet en op de boerenlienbaank um ook zien dochters wat veuruut te helpen en ze 'n beheurelke 'broedsschat' met te geven. Ie boerde best en har tot op heden, weinig melleur in 't veur, of achterhuus. Zien olders en ook die van zien vrouw Gerdien wazen al 'uut de tied'.

Körs nao mekaor wazen zien olden an 't sukkeln raakt en doe moeder gung 'hemeln', was 't met va ook rap bargofwaorts gaon. Zien va har nog 'n zettien bij heur inwoond, maor veul keraozie har e niet meer. Aj drieëntachtig sint en zo lang saomen anknuterd hebt, valt 't gemis ook wal bezunder zwaor.

Op zun gezegende leeftied hej ook niet veul meer te rikkemederen. De zin van 't leven untbrak um wieders en nog gien half jaor later müssen de kinder en kleinkinder weer de gang naor 't karkhof maken. Ze haren de respektabele leeftied van achtenzeuventig en drieëntachtig jaor bereikt en dan much man ja niet moppern.

De olden van Gerdien haren 't teminsen niet zo lange volhouden. Ie was op zestig jaorige leeftied, tiedens 't wark op de erpelmielfebriek in Nei- Amsterdam, grepen deur 'n lopende band en dat har e niet naovertellen kunt.

Ze hadden ook niet meer muggen zien, wat er van hum overbleven was. Heur moe was twie jaor later an 'kanker' overleden. De leste kleinkinder an Gerdiens kante haren ze beidend dan ook niet meer metmaakt.

As 't ienigszins meugelk is, zul 'n vaoder niet geern zien bedrief under zien kinder gaon verdielen. De gezegdes:

"Geld, trouwt geld en meer (land) mag wal, minder niet!", gölden in die dagen ook nog terdege. Met 'n schief oogien wordt deur mennige boer in de loop d'r tied, stiekum nog wal iens 't aantal stalraompies en of gebinten in de schure teld, um de 'welstand' van die familie vaste te stellen.

Daorum gaf e in de loop d'r jaoren zien ogen en oorties goed de kost, um 'n goeie partij veur zien oldste te zuken. Vake wurren zukse verbintenissen deur de vaoders alvast veurkookt. De jongelu haren daorbij weinig meer in te brengen as lege briefies.

≈

Albert har 't er volgens zeggen, nog lange niet an toe. 't Was 'n rustige, verstandige knaop, die 't vrijë leventien met zien kameraoden nog niet geern in wol ruilen, veur zun 'blok an 't bien', zoas e zwaor in 't midden gooide. De ware 'Jacobienao' mus e maor iens tegen 't lief lopen! Ie mussen es zien, hoe hard e dan lopen kun!

Veurlopig was e meer as tevrieden met zien daogeliëks bestaon. *"Hardlopers, sint smangs doodlopers"*, markte ie in gezelschap wal iens wiesgerig op, as paartie meensen um an 't heufd begunden te zeuren. *"Kumt die tied, dan kump die plaoge vanzölfs"*, zee e tegen zien maot Knelis Harms, die miende hum um de haoverklap op zun wichien opmarksaom te mutten maken.

"Meens, kiek eerst es op oe zölf!", beet e Knelis wal es toe. *"Ik kan mien eigen boonties wal doppen"*. *Zörg zölf maor daj 'n 'doevien in oen kooigien kriegt'. Ie loopt ja nog aaid met 'n boge um lu van 't vrouwelk geslacht hen!"*

Dat Albert zo underhand al 'n hoop jonglu, van de 'andre kunne' as 'n filmpien in 't heufd had laoten ofdreeien, huufde ie zien uitgangsmakker niet an zien kromme neuze te hangen. Tot op heden har e in Gramsbergen, Hardenberg en umgeven nog gien 'lekker spekkien veur zien bekkien' zien, al stopte ie zien ogen beslist niet in de buus.

Dat gesoes van zien 'breurtien' Willem en zien 'giebelzussies' was e bij toeren ook meer as zat. *"Wanneer kunt wij oeze schoonzus iens de haand schudden?"*, kwaamp hum wal iens de strötte uut. Ie was ovrigen beslist gien 'gaozert'.

Wat dat angunk kun e bij zetten slim jeloersig weden op zien veul vlöttere breur Willem. Ie wol, dat e ook zo vlot van de tongriem sneden was. Hoe e ook keek, ie har nog niet goed in de gaten, hoe 'n vrielustige knaop 't met zun begerenswaardig wichien an mus leggen. Was niet zo gebekt as zien breur en ook vervast gien guut. Bij hum telden de

zekerheden en niet de fibeleksinten. Har ook niet as Willem de 'lach an 't gat' hangen.

Ie kun per slöt van reken bezwaorelk zien jongere breurtien um raad vraogen. D'r menmaolde hum altwisse ook niks, gung op tied naor kapper Wiekens in Gramsbergen. Stak goed in de klee al zee e 't zölf. Har gien flaporen, 'meteters', slecht gebit, of ander ungerief, wat 't vrouwvolk of zul kunnen schrikken.

Bij gelegenheid stön e 'urenlang' veur de spiegel zien haor in de goeie plooiën te kammen en de antrekkelkste gezichten te trekken. 't Zul bij hum wal in zien gebrek an 'vlotheid' zitten, dat 't vrouwvolk nog niet op hum veul.

De boerderij was Klaos zien levend en zien trots. Vermeerderd deur 't kiezen van 'n geliekwaordige partij veur zien oldste zeune, was dan ook zien grootste weens. Daor scheen veuralsnog niet veul vrouwlubloed in te zitten, maor dat zul op den duur best veranderen.

Albert har 't, zoas 't noe gunk, ja ook nog veuls te makkelk. Dat liefde in 'n boerenhuwelk op de twiede plaatse kumpt, is iets wat zeunlief maor op 'de koop toe' mus nimmén. Volgens va har e de tied ook nog wal.

De vaoders bedisseln, al ieuwenlang, tezienertied wal wat goed veur heur kinder zul weden. Klaos veurzag, wat de keuze veur heur Albert angunk, niet veul problemen. Die zul zien keuze dacht e best wal accepteren.

Daorin zul e zuch nog wal iens untiegelk kunnen vergissen. Albert much dan wal overkommen as 'n echte Joris Goedbloed, maor aj hum in 't vaorwaoter kwamen, kuj nog wal es raor opkieken. Ie har zuch naomelk veurnömmen zuch in dissen gien 'vrommes' an te laoten prooten. Per slot van reken, mus e daor levenslang met akkederen. Goedschiks of kwaodschiks ie mus en zul in disse angelegenheid veurzeke 't leste woord hebben.

Gelukkig wussen zien olders nog niet, hoe ie over zukse zaken daachte. Hierin zulden ze in hum nog 'n kwaoie hebben. Noe was Vörden niet iene, die zuch gauw met de vrundinnen van zien kinder zul bemuuien, veural waor 't zien twiede zeun Willem angunk, maor altwisse?

As Willem thuus zul kommen met 'n rieke boerendochter as schoondochter, die daorbij ook nog ienig kind was op 'n grote welvaorende stee, stak e veurvast de vlagge uut. Wat zul e daor dan wies met weden. Zien geld kun e dan grotendiels in de knippe en in 't kamnet holden. Nee, as dat 't geval zul weden, har e beslist de heufdpries in de lotterie wönnen en nog wal zunder met te speulen.

≈

Aj achter de loekies in 't briede veurheufd kōnden kieken, stōn daor 'n heul mooi plaatien. Die droom kun e jammer genogt al rap uut de kop zetten. De meens wikt, maor de 'Grote Baos' huuft maor ienmaol met de vingers te knippen , of 't 'kaartenhoessien' van mooie veurnimmens en dreomen, duvelt in ien maol met 'n dreun in mekaor.

Dat veul spullegies 'verschuldend' sint en miestkans 'n golden dak draogt, in plaots van 'n deugdelk riet- of strodak, kan gieniene an de butenkante zien. Rust d'r 'n 'zwaore' hyptheek op en zitten de bewoonders met 't gat vol schulden.

Achter al die raompies schient niet altied de zonne. Overal is 't gien rozengeur en maoneschien. 't Is maor goed, dat 's aovends de gerdienen, of de loekies dichte gaon. Wat zuch in mennig huus dan zoal ofspeuld, wul man niet geern wieten. Arremoe mag dan gien schaande weden, 't is bij toeren wal es deksels lastig.

≈

De leste tied keek e, bij gelegenheid, wal al vaker iens uut naor 'n plaatse veur zien jongste zeune, maor och, dat har, volgens Klaos, de tied ja nog wal. Maor die dekselse kwaojong har plotsklaps roet in 't eten gooid. Zien lösvaste scharrelderijgien met zien buurwichtien, Stientien van de slager, was faliekant uut de haand lopen. Je zult die knaopen potverdikkeme! Van kleuter of an hadden ze met mekaor optrōkken. Dikke maoties, har e dacht.

Dat 't wal wat dieper gunk was hum pas tiedens de jaorelkse opvoeren van DWS, de gimmestiekverienen uut 't dōrp met de veulzeggende naam: "*Deur Wilskracht Stark*", wal dudelk worren. De hiele aovend haren ze um mekaor henne lopen, as 'n stel verliefde torreldoevies. 'n 'Blinde' kun ja nog zien, dat zie heur in 'nkander verleuren.

'Wilskracht' hadden beidend niet teund en ook 'stark' wazen ze niet west! Ze hadden zuch 'in de vleselke lusten' verleuren! Kinder kregen kinder, wal har daor noe bij stille staon? Har die 'knuppel' noe maor niet zun sikkum maakt! Niet dat e wieders wat op Stientien van Jan Vos tegen har. 't Was untegenzeggelk 'n nuver wicht, 't ankieken best weerd en ook beslist gien 'maal ibbel'. Hier kun Willem best met veur de kraomen kommen.

Ze zag d'r aaid fris en vrolijk uut. Puur netuur en beslist gien 'schilderijgien'. Ze kwaamp uut 'n goed nust. Heur va was de ienige slager van 't dōrp en har 'n goed beklante zaak. D'r mus hier wal 't ien en ander binnenkommen. Nee hier zaten wal 'n paor 'stuvers'. Al har e dan wal 'n 'hok vol jongen'. Met al die vrouwlu mus e wal wat te stellen hebben.

Jammer genogt veur hum hadden zuch, nao al pogings daortoe, giende met 'n 'pielegien' anmeld. Zul zuch d'r volgens

Klaos wal wat te makkelk van ofmaakt hebben. Het veurbield har e 'nota bene' veur zuch liggen en volgens vaoder Klaos en ie kun 't ja wieten, met twie jongs, kwaamp 't in de leste seconden op zulfbeheersen an. Of zul e d'ogen der bij dichte knepen hebben? Bij gelegenheid mus e 't er iens met Jan Vos over hebben.

Niet dat e hum zo gauw tegen 't lief zul lopen. In de weke har e gien tied. Allènt bij de jaorelkse gimnestiekuutvoeren in 't zaoltien achter 't kefee van Geert Jalving, kwaamp e hum wal iens tegen. Stientiens schatternde lach naamp elks zunder muite veur heur in. 't Was 'n spuntane meid, 'n echte spring in 't veld, die unbekommerd, zorgeloos, de eerste twie decenneao van heur leven deurhuppelde.

Miestal omringd deur 'n schare giebelnde vrundinnen en zussen, was zie 't zunnegien in huus. Glimlachend zagen de olders dit alens an. Zie mus 't er maor goed van nimmen, in 't nette welteverstaon, disse jeugdtied kwaamp ja nooit weerum.

≈

Zo onderhaand schien d'r wat reuk an 't wicht te kommen, de jonggezellen sirrelden sikkum um heur henne as 'n kat um de hiete soepenbrei. Ze bleuzen as 'n grote en heur hauntiesgedrag stelde minder veur, dan zie beoogden. Waor ze kwaamp, was ze 'n geern geziene gast. Mennigien deed, nooit vergees, 'n beroep op heur.

In mennig huusholden paste ze bij de winterdag op, as de olders hen 'buurten' gungen. Neijaorsvesiedes waren, in 't bezunder bij de jonglu, zeer geliefd. De wichter neugden somtieds heur vrundinnen uut um te kommen spinnen. Hoe moej aans al die duustre aovenden deurkommen?

As 'n lopend vuurtien gung d'r deur 't dörp, waor en wenneer d'r 'oppast' (waorop eigenlieks?) mus worren. De jongs kwamen bij bossies op dit soort aovendties of. Ze haren ja veurvast niks beters te doen. D'r zul op zun 'spiensteraovend' wal niet veul gaoren spönnen worren, daor zult de jongmaolls wal veur zörge, die op 't licht' ofkwamen, as iemen um de hunnigpot. Of zul 't deur al dat gegiebel van die bakvissies kommen?

Dat paartieds 'n metworst uut de wiemel in de mondties van de hongerige knaopen verdween, valt te begriepen. Dat mus man derbij veur lief nimmen. Ook de kovviepot wur beheurelk anspreuken en ook de krentewegge wur tot de leste krent an zied maakt. 'Kediet' zörgde 's winters veur 'n hoop vertier en naovenant 'n bult neie koppelties.

Sikkum al jonge manlu möchten geern 'n oogien an Stientien wagen en dat har 't wicht bliksems goed deur. Niet iene har heur vaker as ien aovend an 't haandtien kregen.

Sneu veur al die andern, maor tegen Willem kun de leste maonden gieniene op. Kun wal hunnig an 't gat hebben.

Vaste verkeren? Daor vuulde Stientien heur in 't begun, nog veuls te jonge veur, zie wol eerst nog volop van 't leven genieten en wat de jongs an gunk, d'r wazen gien handvol, maor 'n landvol van, daorvan was zie overtuugd. Teminsen dat was, wat ze steevast eernsachtig naor veuren brachte.

Stientien hef wat ofzeten. De leste tied, was d'r aandere maor iene, die heur kun bekoren. Willem Vörden uut Loozen!. Wazen d'andere goed west veur ien aovend, ie was noe niet meer uut heur buurt vort te branden.

Kwaamp die tied, dan kwaamp die 'plaoge' vanzölf, al smaakte 'n stiekum gekriegene smokkien wal es naor meer. En vund ze de gedraogens van die knaopen ook wal vermaakelk. Under mekaar hadden de wichter d'r dikke lol um en naogelden zun 'kwakdeuze', nao 'n roemloze ofgang, genaodeloos an heur zegekar.

≈

In 't dörp was eigenlieks maor ien jong, die heur nog ienigszins kun bekoren, maor dacht 't vrowieze wicht, dat was ja jammer genogt, gien 'spekkien' veur heur 'bekkien'. Dat was naomelk heur beurlong Willem, waar ze al van jongsofan met speuld, opgruid en optrökken was. En niet te vergeten veul kattekwaad met uuthaald. Wat dat angunk, stön zie wal heur 'mannegien'.

'Wullempie', zoas ze hum vaak gekscherend nuomde, much ze geern wat veur de gek holden. Daor stak ja ook gien kwaad in. Dat ze hum met heur 'geflirt' de ogen wied opende en de kop sikkum gek meuk, har 't onschuldige 'greshuppertien' veuralsnog totaal niet in de smiezen. Zie vun 't wal makkelk, dat ze aaid en overal 'n beroep op hum kun doen. Altwisse kröp 't bloed, waar 't niet gaon mag. 't is ook ja zo eibels dunne.

Saomen hen de schoole in Gramsbergen. Saomen hen de zondagsschoole, saomen lateer an de 'leere' in 't gebouwgien achter de kärke. Saomen naor de gomnestieklessen. 't was zun vanzultsprekendheid, 't stel saomen te zien, dat elks heur as 'n toekomstig spannegien zag. "*Stientien met heur ieuwege 'sekondant', helper, steun en toeverlaat*", wur d'r noe vake stiekum en meschien ook wal iens jeloersig fluusterd.

Gien enkele andre jong kwaamp heur, as 't er um spande, an de hakken. Niet dat man wat achter die omgang zöchte, maor altwisse..! Later, doe de koegel deur de kark was, har elks dat vanzölfs altied wal dacht.

Krek doe ze saomen op de beliedeniscatechisaosie zaten bij domnee Withaar, sleug de vlamme iniens over. Niet dat ze zo wietgraog naor de geestelke dinger van 't leven hunkerden,

maor zo met 'n koppeltien jonglu under mekaor, was 't 'n leuke onderbreken van de weke.

Willem fietste altied met heur met tot an 't spoor. Daor stapten ze as bij ofspraak van de fietsen, haren 'n hiele tied neudig um te veurkommen, dat ze under 'n langssoezende trein zult kommen. Ze heulen mekaor daorbij stief vaste en keken mekaor dan diep in d'ogen.

De leste meters bracht e heur lopend, tot de schure achter in 't achterend. Nao 'n paor weke hölp e heur zölfs met 't wegzetten van heur fietse. Ook dat vargde 'n hoop tied, die ze zo angenaom meugelk deurbrachten. Ze hadden vake zoveul nao te prooten, dat ze d'r vaak in 't bakhoes nog maor 'n zettien bij sint gaon zitten.

Nao verloop van tied, bleef 't niet bij prooten allènt. Alsmaor uitgebreider mus d'r afscheid nömnen worren en ook de belonen veur 't thoesbrengen naamp in umvang toe. 't Liek wal of ien van beidend liem op de lippen smeerd har, zo lange bleven ze op mekaorklemd. Het smeuk in de loop d'r tieden alsmaor naor meer en ook op andre 'verleuren' ogenblikkies snopten ze wal iens een smokkien.

Alsmaor vaker en langer gungen daorbij zien handties op verkennen uut en 't resultaot van disse 'veuroefenings' beveul hum dermaote goed, dat zien untdekkensreis alsmaor wieder gunk. Ook Stientien begon dat soort onderzukies meer en meer te waarden en sribbelde daorbij veural niet tegen.

Heur verstand zee daorbij: "Nee". Heur hart daorentegen : "Ja!". Perbeer daor dan maor iens de gulden middenweg in te vinden. Bij Willem thuus leup ze de deure plat, ze wazen slim wies met heur bezuukies, dat har ze allang markt. Meschien wal te. Wel har ook denken kunt, dat 't dekselse jong heur wat under 't schoetien zul stoppen.

Regelmaotig wazen de jonglu boven op zien kamertien te vinden. Later hebt d'olders zuch wal iens ofvraagd, of ze deur dat goed te vinden, de kat niet teveule op 't spek bunden hebt. Waor 't tot 'n intiem samengaon raakt is, hebt ze nooit blootgeven. Dat bleef heur geheim.

Heur tegenwarpens as: "*Willem 't kan niet jong. Ik ben gien boerendochter*" en "*Wat zullen oen olden d'r wal niet van zeggen?* ", reuken zien verblind hart totaal niet.

"Dat kan mij niks verschelen, ik geef bar veul um oe. D'r memaolt oe niks, dus wat is er op tegen, daw met 'nkander um gaot. Butendes bist zowat kind an huus bij oes. Mien olders muggen die untzettend geern, dus wat let oes. Wat andern d'r van vinden, kan me niks 'verroesten'", dee e slim zwaor.

Saomen met heur vrundinnen hef ze 'n mooie jeugd had in Loozen en umgeven. Vaok wazen ze in Gramsbergen te

vinden, waar ze kerkelk under veulen. Vaok zag man 't drietal 'giebeltrienen' op weg naar schoele. Eerst lopend naar de legere schoele, later op de fietse hen de Mavo in Hardenberg.

Miestal naost in plaats van achter mekaar. 't Overwegend nog langzaam vermaol kun best even wachten, vunden zie. Ze verkenden de wereld op heur eigen manier en hadden aaid 'n bult dieverdaotsie. In die ontwikkelingsfase bestiet 't leven ja nog allènt uut plezeermaaken en zukswat meer. De wereldproblemen gungen daarbij gelukkig nog grotendiels an de waornimmens van het jonkvolk veurbij.

Doe ze intied deur kregen, dat er twee soorten meensen wazen, kregen ze meer aandacht veur 't 'starke' geslacht. De tied van antrekken en weer ofsteuten beheurt tot 'n wezenliek underdiel van 't opgruien naar volwassenheid.

Dat man, 'in het vuur van het spel', zuch daarbij ook wal iens goed kan branden, is daar een trieste bijkomstigheid bij. De opgeheven vingerties van va en de woordties: "Kiek uut!" van moe, kwamen in dit soort gevallegies smangs niet goed over. Oppassen, vanzölfs, maor waarveur eigenlieks, zult de jonglu dat wal goed metkregen hebben?

Op geregelde tieden pesseerden, tiedens 't fietsen, of kuiern, de jongs de 'revu'. Melig wurren allerlei gekke opmarkens an 't adres van d'andre sekse plaatst. Aj dat jonkgoed zo heurden, was 't net, asof ze totaal niet intresseerd wazen in de jongs heur wal en wee, maor de oogies verraadden daarbij heul wat aans.

't Was aj de wichter leuven muchten, net asof gien van de knaopen, die heur pad kruusten, voldeed an heur verwachtings. Gien jongmens liek an heur veurwaarden te beantwoorden. An elks manmaolde wal 't ien en ander. Hoe zie ooit nog iens an de man mussen kommen. Man vreug zuch 't of.

De iene was te dik, de ander 'n slemiel, weer iene 'n opschepperd of 'n dooie dood. De ien har 'pukkels', de ander grote oren. Die stönk uut de mond en weer 'n ander har grove taal over zuch. Dat schien altmaol bij 't spel te heuren, waarbij man an zukse proot weinig of gien aandacht schenken mut. Over hen weer uitdagend, branieachtig gedrag.

Met glaans har ze de Mulo- schoele deurlopen en hölp, in ofwachten van 'n passende baon, heur moeder met in de slagerij. Veur elks har ze 'n prootien daon, gien wonder, dat Jan gien drang op heur uutoefende, op ander wark uut te gaon.

Heur lach schalde van 's mörgens vro tot 's aovends late deur de winkel en gien kerweigien was heur teveule. De iene smartlap nao de ander kwaamp uut heur 'zoetgevoosde' keeltien. Behalve as klanten heur bestellen plaatsten.

Wanneer moeder daor wal iens 'n opmarken over meuk en veurstelde, die 'radio' 'n poosien uut te zetten, kreeg ze steevast te heuren, dat ze daormet heur stembanden wat an 't oefenen was. Stel oe veur, dat ze vast gungen zitten, dan kwaamp er ja gien geluud meer uut heur mond. Dan kun ze de klanten ja ook niet meer van dienst weden. Wat moej daor as older dan tegenin brengen?

Allènt op zaoterdagmiddag kreeg ze de bibbers, bange as ze was, niet op tied oldert te kunnen maken veur 't uitgangsaovendtien met heur 'medebakvissies'. Waor ze iedre maol zun lol um hadden, was veur mennigien 'n raadsel, maor 't zul wal bij disse 'kalvertied' heuren?

Gezellig met 'nkander naor 't zaoltien achter de karke, waor naost de club en jeugdaovendties, ook vake 'n 'Cefa-film' dreeide. De mieste andacht van de anwezige jeugd, zul wal niet naor de bielden op 't witte doek, maor meer naor de leden van de andre sekse gaon weden.

'n Paor 'eelske medden trökken met heur prooties en provoserend gedrag, wal iens meer andacht van wat jongmaolls, dan wenselk was, maor daor trök het Loozener 'duo' zuch niet biester veule van an.

De geluden, die zo smangs uut 't duuster opklönken, meuken dudelk, dat waor zie met bezig wazen, smangs veul spannender was, dan 't verhaal en de bielden van de film. Nao ofloop van de veurstellen reden ze al dan niet in gezelschap weer hen huus, naokwetternd over wat ze zien haren.

≈

Plietsieagent Wanders, heul daorbij, uut de verte, vaak 'n oogien in 't zeil. Ie was gien echte dienstklopper, die 't opgescheuten jonkvolk gien pleziertien gunde. Ie kun heur zunne best in 't waoter zien schienen, maor ze müssen 't aandars niet te gek maken, den dan greep e streng, maor rechtvaardig in.

Ie waarschouwde liever, dan dat e zien 'bonnenboekienteveurschien mus halen. 'n Peun 'under 't gat' hölp beter, bij 't niet anhebben van 't licht of 'n kepot achterlichtien, dan 'n boete, die heur olders miestal nog betalen mus ook. Wieders was 't 'n beste keerl, diej beter met, as tegen oe kunt hebben. In kefee Diekens, har e Geert Vloo zo allerverschrikkelkst houwen, dat e halsoverkop van de trap hen beneden tumeld was. 't Dreigen met 'n melleur geslaogen bierflessien, was iets, dat Wanders beslist niet tollereerde.

Later hef Geert wal es zegd, dat e veur gien meens bange was, maor Roel Wanders, dat was gien meens, dat was 'n 'biest'. Dat e daor eerst zölf um vraogt har, leut e wieselk

achterwege. Oes kent oes, zodat de miesten zuch van zien praoties niks an trökken.

8. Gevaorlijk spel

Veur 'n dreug smokkien, in de verwachten van meer vanzölfs, naodat ze 'n ofspraokien veur 'n vervolg maakt haren, wur 't wichien miestal deur ien van de 'jonkheren' thuus bracht. Al doende leert man 't verschil wal goed kennen. Wèl ien van de wichter te nao 'an 't hemd' kwaamp, krieg van het wicht 'n tik over de vingers, of 'n fleer in 't gezicht en dan har e 't ook bij de andern hielmaol verbruid.

Daor wazen de mieste vrouwlu gelukkig niet van gediend. Zun persoon kun zien 'gerief' dan maor beter argens aans gaon zuken. Op zien anwezigheid wur in 't vervolg gien pries meer steld. Veurtaon leut elk fersoenelek meissien hum links

liggen. 't Betröf hier 'n nette gelegenheid en dat wol elks geern zo holden. Op de meissiesclub en knaopenverienen, late r de gezamenlieke jeugdverienen en gimmestiek nao, was d'r niet zoveule te beleven in 't dörp.

Veur veul zaken was man anwezen op 't gezellige nabijgelegen brinkdörpien Gramsbergen, of 't grotere plaatsien Hardenberg, dat wat meer 'stadse' allures har. Jan Vos zien zaakien 'floreerde', meschien dankzij 't wicht nog beter as eerst, veural jonkvolk leup hum de dörpel d'r biekant uut, al har e dat er vanzultsprekend geerne veur over.

Zolang de kassa maor bleef rinkeln, was 't hum altmaol best naor 't zin. Gien wonder, dat va en moe Vos slim wies met heur wazen. Ook de andre wichter kwamen niks tekört, maor altwisse har Stientien deur heur 'bijdraoge' an 't bedrief, wal 'n streepien veur.

Naost wat ekstra buusgeld, verdiende ze in de winkel, kost en inwonen en meer as voldoende kleer. Dat va Vos regelmaotig heur spaorbankboekien spekte, huufde het wicht nog niet te wieten. 't Much dan wal niet weden, waar 't wicht veur leerd hadde, maor heur rechterhandties wazen bij de 'Vossies' meer as welkom.

Ze har 'n paor stevige arms an 't lief en stön lichamelk, dat was ja blieken, en met heur mondtien heur mannechien. Wal heur zul treffen, was 'n rechte geluksvogel, die kun met heur wal veur 't voetlicht kommen.

Met heur verschienen en gulle lach was ze 'n anwinst veur 't bedrief. Ie zag d'r noe al tegenop, dat e heur ienmaol weer zul mutten missen. Dat die dag eerder kwaamp, dan waar e op rekend har, was 'n dikke striep deur de reken.

≈

Dat Willem met ien 'golden schot' al zien, maor ook heur toekomstige 'asperaosies' in flarden zul schieten, hadden ze in de verste verte niet bedenken kunt. Kumpt tied, kumpt raad word't er aaid makkelk zegd, maor as 't oen eigen angiet, denkt man d'r bij zetten heul aans over. Dat e de 'vogel' scheuten har, gaf hum nog niet het gevuul van 'n echte 'schutterskeuning'. Ie har d'r in dit underhavige geval vervast liever naost scheuten, as met ien schot vortdaoliek in de 'roze'.

Niet dat allènt Willem, 't goldhaantien, de schuld van 't 'uutdeeien' van Stientien kreeg, uutendelk was zie d'r liekewel bij west. Zie had d'r in elks geval vrijwillig en bij volle bewustzien (noe ja, vol?) an metwarkt.

D'r sint under mekaor, nao de eerste schrik, dan ook heul wat woordties over zegd en traonties over vallen, veur al stukkies weer op plaatse vallen sint. Noe ziet man maor weer, waar wat maljannen, of juchtern toe leiden kan.

Vörden har vanzölfs veul liever 'n 'rieke' boerendochter as schoondochter de haand schudt, maor och dit wicht kun d'r wieders wal met deur. Lieverkoekies worren d'r nog alsmaor niet bakken. Wal har ook in de gaten had, dat 't met disse 'verkennen' van 't liefdespad, 't al vortdaoliek 'koop en slag' zul weden.

De jonglu zölf in elks geval niet. Ze waren ja nog lange niet uutspeuld. Elke ronde neie kansen. Klaos har de jonglu zeker nog allènt ienige 'snuutienknovvelerie' toedacht. Dat ze beidend al zo 'vörrelk' zult weden, daor har e nog lange niet bij stille staon.

Kuj begriepen, va was bliekbaor nog van de olde stempel, al zul e zien Derkien in 't duuster, in de bedstee bij ootien Ottens, met 't veulzeggende uutsneden hartien in de deure, veurzeker ook wal es 'snopt' hebben, daorvan was Willem overtuugd.

Ze hebt de kinder ook nooit verteld, hoe zie ook veur heur trouwen heur opwachten meuken veur de bedstee van 't echtpaor Ottens. "*Wij mut trouwen*", haren ze doe staomeld. De woordties die doe bezigd sint, kommen in de Biebel nargens veur. De familie hef nooit leufd, dat Albert 'n zeuvenmaondse was. Daorveur har e dodestiedse veuls te strak in 't vel zeten.

In dit gevulige geval, noe Willem zölf 'n dikke 'klont botter' op 't heufd har, liek 't hum maor beter, daor niet an te 'refereren'. Ie kun zien va maor beter te vrund holden, dan dat e hum tegen kreeg. Wel wet, hoe e hum de kommende tied nog neudig zul hebben?

Zulden de moders meschien in heur veurlichtens te 'slok' west weden? Dat de vaoders zölf ook heur opvoedende taak en verantwoordelkheid in dissen hadden, vergaten ze hierbij gemakshaalve wal iens. As boerenzeune had Willem altwisse mutten wieten, waar de 'jonkies' vandaone kump.

Hoe vake har e al niet methölpen, as d'r 'n koe kalven mus. Zölfs 't dekken van 'n peerd. As de hingstenholder met zien dekhingst, uut 't zicht van de meensen, perbeerde de hingst zien 'wapen' te leiden naor het 'hollegien' van de hunkernde merrie, stönden de jonglu d'r geern op de neuze bij.

Ook de latere bevallen was veur hum niks bezunders. As 'n grote much e d'r met breur Albert veur waken, dat de merrie tiedens 't bevallen, niet met 't gat tegen de mure gunk liggen. Tiedens de 'uutworp', die gunk ja zo allergloependste rap, zul ze 't vool ja wal dood kunden drukken. Prooties over de 'bloemkool', kikkers en ooievaors wazen an hum nooit besteed west.

Vaak was e ook met Albert met de knienen op pad west en ast zo uut kwaamp wal es met 'n tochtige koe hen de bolle. Boer Adams har zun 'dikkop' op stal. 'n Groot, lomp en gevaorelk geval. Ie dreug niet veur niks 'n ketten deur de neuze, um hum beter in 't gereel te kunnen holden.

Zun biest was ja niet te vertrouwen. Veul stierenholders sint dat tot heur scha gewaarworden. De miesten hebt d'r nooit wat van kunnen naovertellen. Daorum heulen de kinder zuch geern op de ruimte.

't 'Kunstien' van de 'beer' um 'n zeuge drachtig te kriegen, vun e aaid nog 't allermooiste. Zien rooie 'körketrekker' dreeide ie nao 'n paor veuroefenings handig in 't 'plasgeutien', waornao e as 'n gek begun te trillen.

≈

In 't 'vuur van zien eigen spel' zul e daoran wal niet bij stille staon hebben. 't Verstand zit dan bij 'n mansperseun schienbaor iniens op 'n heul andre plaotse. Ze gaot dan schienbaor allènt op heur gevuul of en dat kan verstrekkende gevolgen hebben. 't Bewies lag bie Willem en Stientien ja op straot.

Ook de vrouwlu hebt dan, naor man zegd, jeuk op 'n plekkien, waor 't makkelk 'krabben' is. Gieniene huuft er veur deur te leren, elks kan 't zunder 'riebewies', of mut daor eerst speciale lessen veur volgen. 'n Klussien, waor 'n meens geern eventies goed veur giet liggen en zuch d' haand er niet veur omdreed.

As e wieten har, dat ze al 'zo wied' wazzen, har e daor beslist 'n 'stokkien' veur steuken, raosde de boer, doe e heurde, hoe de vlagge d'r bij zien jongste veur stön. "*Hoe dan?*", har moeder de vrouw hum verdrietig toewörpen. "*Hast er meschien 'n haandtien tussen wullen holden? Keerl late naor oe kieken. Bist dien eigen jeugd al weer vergieten?*" 't Idee allennig al. Tjonge wat was Klaos Vörden temaoel gaon.

Albert de oldste en Koba en Jaantien heur vrouwelke naozaot, wazen verschrikt naor de zolder verhoesd, waor ze ieders 'n kamertien hadden. Dat 't hier beneden misse boel was en de störm nog lange niet uutraost zul weden, huufde man heur niet uut te leggen.

Koba snotte in de gauwigheid nog wat te eten met hen boven, Jaantien kreeg wat glazen en Albert deuk de kelder in um wat drinkbaors en 'n dreuge worst met te nemen.

Willem en Stientien, deden net asof ze, undanks 't bewies van heur 'vermogen', niet tot tiene kunden tellen en as 'undeugende, twie kleine kleuterties' saomen op ien stoel kreupen wazen. Ze heulen mekaor stief bij de kladden vast, um 'n beetien holvast an mekaor te hebben.

Wat was die boer hellig in de lief. Ie dreigde met alens en nog wat. "Ie zul.. ie wol.., ie...", 't duurde 'n hiele zet, veurdat e buten aodem reuk en in zien leunstoel achteruut zakte, zuch met de handen, 't zwiet van de kop wiste en hulploos naor zien wederhelfte gloepte. Man wat 'n consternaosie en 'n onverwachte zörgen inienen.

Al waor e op rekend har, doe Willem heur vraogd har veur 'n gesprekkien, dit niet. Wat 'n schaande, al kwaamp 't in heur kontreinen vaker veur as mennigien lief was. Dat hadden ze ja uut eigen undervindens, maor daoran wul gien meens geern herinnerd worren. Dat heur zukswat noe mus overkommen.

Ie was nota bene nog olderling in de karke ook. Hoe mus e zien collegao kerkeradoesleden under ogen kommen en domnee niet te vergeten? Hoe mussen ze hier noe met an? Ie har dat stellegien op de stoel wiezer hebben wuld. 't Wazen altwisse 'verdulleme' ook gien kleine kinder meer. Waorum waren ze zo hard van stapel lopen? Ze hadden altwisse netties kunnen wachten tot nao heur huwelk, zoas domnee aaid predikt?

Derkien begreep vortdaoliek de niet hardop uitspreuken weens en naamp, as geweunlieks, 't heft over. Op 'n rustige manier, meuk zie dudelk, dat 't ook heur ofgemieterd van hullie tegen veul en ook slim begrode, dat 't met heur beidend zo lopen was. Dat 't noe ienmaol zo wied was en dat ze saomen en daorbij keek ze Klaos nog iens naodrukkelk in de ogen, 'n oplossen zuken mussen.

Zie har wal zien en begrepen, dat 't tussen heur beidend wal goed zat. Zie, as olders, mussen zuch in dit unummaolbaore geval, d'r maor bij dele leggen, al hadden ze 't vanzölfs geern wat aans zien. Ze mussen, saomen met de familie Vos, eerdaags maor iens um de taofel gaon zitten.

Doe ze 't paortien vreug naor heur plannegies veur de toekomst, kwaamp d'r niks aans uut, dan dat zie dat ook niet wussen. Wanneer 't erop an kumt, kregen zie, de olders, de 'naoweeën' van heur plezeerties op 't bordtien. 't Sprookien van die iene maol leufde zie allang niet meer.

≈

Infermerend, hoe in hoeze Vos 't slechte neis' vallen was, barstte Stientien in snikken uut. Ze schruwde as 'n klein kind, dat volkommen de weg kwiet is. Willem kun niks aans doen as staomeln, dat ze bij de familie Vos, de baord d'r ook ofgemieterd of kregen haren. 't Neis van de zwangerschap was daor ook inslaogen as 'n bom.

Nao 'n ogenblikkien van kompliete stilte, zo verbaldereerd wazen ze bij dit 'neis', was daor ook de hel lösbarstten. Met name va Vos, had zuch vreselk opwunden. Met 'n knalrood

heufd, har e dat 'stomme' stel uutmaakt veur al wat lelk was. D'r was gien woord Spaons bij.

Ze hadden de hiele 'zondvloed' over heur henne kregen. De pannen haren minstens zo hard op 't dak rabbeld. Ook daar was 't waoterpeil zienderogen stegen. Ook daar har moeder Vos de ploogies weer wat strakke mutten streken. De slager har algedurig deur de kamer lopen te bandiezen.

Met 't slachten van 'n zwientien har e untegenzeggelk minder muite, as met dit verbiesternde bericht van 't jonge stel. Man, man, wat 'n gedoe. Dit har e 't stel, dat er bij zat, of ze heur leste 'oortien' versnoept haren, ja nooit anvertrouwd. Ie har heur beidend wiezer rekend.

Nao wat kalmerende woordties van zien Chrissie, veur de burgerlieke stand 'Christiena', was e wat kalmeerd en zag e wal in, dat e hier niks meer an verandern kun. Ie mus zuch, met de smoor in, dat wal, zuch hier maor bij dele leggen. Ze müssen gezamenliek d'r wieder maor 't beste van zien te maken. De koppen bij mekaor steken en maor zien, welkse oplossen, nao 'n stevige gedachtenwisseln, as beste uut de bus zul kommen.

Veul keraosie zat d'r bij de 'grote' kinder disse gedenkwaardige aovend niet meer in. Daar was dan ook al heul wat ellende, gevuul van verbiesterns, hoop, angst en machteloosheid an veurof gaon. Uutendelk, nao lang hopen op 't wonder, dat 't nog over zul betern, wazen ze enniglesten tot de konklusie kommen, dat 't gien uutstel meer kun velen en dat ze 't beste kommende zaoterdag met 'het waoter veur de dokter' kunden kommen.

Met 'n bult ' lood in de schoenen ', haren ze eerst bij Stienties olders belet vraogd. Heur plannechien van: "*Veur 't zingen de karke uut!*", was unmiskenbaor minstens ienmaol 'mishortjed', ie har schienbaor altwisse nog wat in 't 'bultien' daon en noe zaten ze zölf, maor ook de betrökken families, met de 'gebakken peren'.

Ie har zien 'lutje jong' beter in de boksem mutten holden. Wat 'n schaande! Al kwaamp zukswat dodestieds in de beste families veur. Ook tegenswaordig is 't nog gien uutsturven 'fenomeen'. Miestal haolt zun bericht 't plaotselk neis slechts ien weke, veurdat elks weer genogt hef an de eigen beslommerns. D'r sint argere dinger in de wereld, dan 't veurtiedig verschienen van 'n neie wereldburger, moej maor reken.

≈

Veur moeder Chrissie was de verrassen 't minst groot. Ze har de leste maanden al bepaolde 'lappies' bij de waske mist, maor har hieran nog niet duren denken. In heur grote, drukke

huusholden met meer vrouwlu, veul zukswat ja ook minder gauw op.

Ze har heur verstand meschien uut kunnen schakeln, heur ogen kun ze aandere niet veur de gek holden. Maondagmörge gung ze vortdaoliek met Stientien hen de dokter um zeker te wieten, hoe 't er met heur veurstönd.

Willems anbod um met te gaon, wees ze rigoreus van de haand. "*Nee mien jong, ie huuft niet met, ie hebt al genogt daon*" en zie gloepte hum daorbij nog es gremiedig an. Niet dat ze nog twiefelde an de uitkomst, maor veur al wissigheid wol ze geern heur huusarts uut Hardenberg raadplegen. Slaopeloze nachten har ze d'r de leste weken um had en 't wicht 's mörgens goed in de gaten holden, maor die har schienbaor nog gien lichaamelke beperkens, of – naorigheden.

"*Meens lig altwisse es stille! Gao altwisse endelk iens slaopen. Ie holt mij d'r ja bij wakker met oen gedreei.*", har Jan al 'n paor nachties mopperd. "*Wat hej doch in de kop meens?*"

Zie duurde hum veuralsnog gien dielgenoot te maken van heur angstige vermoedens. Wat niet wet, ja nog niet deert! Lichtkans beurde d'r nog 'n wonder, maor Ron Brandsteder zöng 't al: "*Engelen bestaon niet*" en Stientien har beslist gien geluksengeltien op heur scholder had, doe ze met Willem op verkennen was. Ze zaten veur 't blok en daor mussen ze maor met leven. Haren ze noe maor 'n kledderpuut bruukt, maor daor zult ze in 't vuur van 't spel wal 't lest an dacht hebben.

≈

Nao 'n verkerentjederie van amperan 'n half jaor, was 't noe al zo wied en aj goed keken, kreeg 'de anstaonde moeder' de buuk al nuver rond. Dat ze ook zolange nog zo rondlopen haren. Noe was 't op gien enkele manier meer 'uut 't neis' te holden.

't Blevan as 't erop an kwaamp nog kleine kinder, die met vuur gungen speulen, terwiel ze daor nog lange niet met vertrouwd wazen. Dat die jongs van tegenswoordig ook niet wiezer en wat verzichtiger sint. Amperan dreuge achter de oren, mienen ze al bij duuster de grote keerl uut te mutten hangen en laoten d' olders zitten met 't resultaot van hun unbeheerst gedrag.

Meensen, as Klaos Vörden zien netuur opvolgde, kregen ze allebeid 'n pak 'kuntjelaog', wat heur nog lange zul heugen. Al met al zat Vörden, vun e, 'met de kloten veur 't blok', um zien gevuul van dat moment 't beste weer te geven. Ie mus noe as de wiedeweerga op zuuk naor 'n stee veur 't jong.

Hier intrekken op de boerderij zag e niet zitten en vun e ook niet eerlieks tegenover Albert. d' Olders hebt er nog veul liefzeerte over had, uutendek wazen ze bliede, dat ze ten

langen leste 't broedspaar uut kunden wuven naor heur neie woonstee in 'n gehuchtien met met de mooie naam: 't Haantje'.

Jaantien har d'r al es stiekum 'n geintien over maakt: *"Willem en Stientien, gaot dolkies as haantien en hennegien naor 't Haantien, um daor heur eier uut te brödden"*. D'r wazen maor weinigen in de kamer west, die zukse flauwe proot op heur weerde kunden schatten.

≈

In de Hervormde kärke van Gramsbergen, har 'domnee Withaar' de jonglu terdege underhouden over heur 'veurtiedig vruchtgebroek', maor had ze altwisse 'n bult 'gedachtenvoor' metgeven.

Het: *"Wel zonder zunde is..."* en *"Elks is nao de zundeval geboren..."*, wazen daorbij meschien 'n pleister op de wond. Veul zult ze van zien 'referaot' wal niet metkregen hebben. Daorveur wazen ze ja veuls te zeningachtig.

't Was unmiskienbaar 'n mooi koppel. Ie in 'n mooi trouwpak: zwart jassien en streepiesbroek en 'n hoge cilinderhoed naost zien stoel. Zie in 'n licht rose mantelpakkien, wit was in heur situaosie met al 'n nuver uitdeeiend boekien ja ook niet gepast.

't Roem vallend jassien kun heur 'neie anwinst' nog 'n beetien verhullen. Wit as symbool van reinheid en degelkheid zul hier ook staon as 'n vlag op 'n modderschuut. Op 'n taofeltien lag heur bijpassend bruudsbeket. Wat dat angiet, kunden de aolders trots op heur weden.

Withaar was 'n 'jonge herder' van dik dattig jaor met 'n dikke bos zwart haor, die met zien eegao Wendelien vanuut Zwolle in Gramsbergen dele streken was, um hier, met goeie preken en veurlichtens, de goegemiente op 't rechte pad te holden.

't 'Geval' van Willem en zien Stientien maakt al dudelk, dat e nog heul wat 'ontwikkelnswark', as andachtspunt, in zien opschriefboekien har staon. Daorveur huufde e niet as zendeling naor de binnenlanden van Aofrikao. Hier was in dat opzicht ook nog veul braokliggend veld.

'Wentelt oen zörge op Hum, aj iens bedrukt sint', was de 'bliede' bosschup, waormit ze op 't 'huwelkspadtien' stuurde sint. Zörge har het broedspaar zat en bedrukt wazen ze meer as mennigien wus. Ie spaarde de jonglu niet, ie gaf ze d'r eerst goed van langes. Lichtkans dacht e zo de rest van 't halfwassen volkien 'n spiegeltien veur te holden? Twie vliegen in ien klap zogezegd.

Of die anstörrende wereldhervormers zuch disse les antrökken hebt, valt te bezien. In elks geval was e in zien betoog dudelk genogt west. Nao de straf kumt miestied ook

de vergeven en daar hef e ook goed de nadruk op legd. "*Wal zunder zunde is, werpe de eerste stien*". Vermoedelik sint d'r 'n hoop lu, die zuch anspreuken vuuld hebt.

D'r zat op die bewuste vriedag 'n bult volk in de karke, die, diels uut neisgierigheid, 't broedspaar 'n goeie, gezegende reize naor 't Drentse land wolden toeweensen. Ook 'n bult klanten uut de slagterij waren kommen en vanzölfs 'n bult neisgierige Aogies.

Ze gungen de wereld ja niet uut, zoas zoveule meensen nao de Twiede Wereldoorlog mienden te mutten doen. De familie, vrunden en bekenden, waaronder 'n bult klanten van slachterij Vos, kunden heur met 'n gerust hart laoten gaon. Dit stellegien zul 't daar best gaon maken. Ze zult vervast nog wal iens wat van ze heuren.

Rekenden in elks geval op 'n geboortekaartien en kwamen dan geern langes veur 't 'kraomshudden'. Ook bij verjaordagen zult ze mekaor zeker over en weer gaon bezuken. De beschuutewieven stönden bij wieze van spreken al in de startblokken.

≈

Ze hadden d'r echt niet zun groot feest van holden wuld, maor deur de grote vröndekring en veule klanten uut de slachterij, was 't in 'Zaol Mulder' in Hardenberg desundanks nog ienigszins uut de klauwen lopen en was het uutendelik nog tot 'n groot, unvergetelik evenement worren.

Wal mooi vanzölfs, daar niet van, maor 't hef de slachter vast 'n beheurelike 'rib uut 't lief'. De jongs hadden Willem al zingend op de 'zegebok' ('n holten biest op radties) in de rondte reden, terwiel Stientien d'r lachend achteran mus lopen. Ie kwaamp d'r met 'n bult flauwekullegies, waaronder 'n piespot as helm en 'n tos gres as baord, heul 'potsierelik' bij te zitten.

As de bekende boer met koeskillen, hebt ze disse en andre speldeprikkies gelaoten undergaon. 't Is noe ienmaol zo, dat wel met vuur wul speulen, ook op de blaren mut zitten. De droeven zult wal niet zo zoer west hebben, dat ze 't stellegien dit gelok zulden misgunnen. Ze zult er geern 'n stevige op druncken hebben.

't Hiele gedoe, har Jan Vos 'n heul koe kost, markte ie an 't end van de aovend lachend op, waarop Thijs Lambers opmarkte, dat die ook niet veule meer opbracht zul hebben, umdat ze daar ja al 'n paor dagen met op sjouw west waren. Met 'n vörrel was e dichter bie de waarheid, dacht e.

≈

Naor old gebruik gungen de vrunden met 'n versierde koe in 't buurtschap de ronde doen, um die meensen veur de bruulfte uut te neugen, die op heur liestien stönden. Wal

toezegde, naamp 'n borreltien uut de metgenömmen flesse jenever. Dat de jonglu ook zölf regelmaotig gebruik meuken van 't gevulde glassien sprek veur zuch. Aans giet de kracht d'r ja uut, as de flesse ienmaol lös west hef.

Gelukkig haren ze 'n paor op reserve metkregen. De stemmen kwaamp d'r under 'dit wark' alsmaor beter in. 't was maor goed, dat de koe weer hen huus wol en 't padtien kende, aans wazen ze vast en zeker wal iens de weg kwietraakt.

Al met al 'n slim vermuiende bezigheid, maor veur 'n echte vrund moej wat over hebben. Doch? Met heur veer maanden, begon ze al nuver te tiekenen en 't was veur Jan en alleman dan ook klip en klaor, waarom hier zo rap trouwd mus worren.

Verboden vruchties smaaken zo allergruwelkst lekker, wus mennigien uut ervaorens. Veul woorden wurren dan ook niet meer an vuul maakt. Noe waren zie niet de eersten, die 'n veurschottien op 't 'echte leven' nömnen hadden en dat zul ook wal zo blieven.

Daor hölpen noch goeie veurnimmens, noch 'n zooi 'dunderpreken' van de domnee an. Ds. Withaar en de vrouw haren nog gien kinder. Zulden wal geluk had hebben, beweerden paartie lu, die 't wal zulden kunnen wieten.

Doch was 't sneu, dat 't stellegien zun 'valse' start mus maken, maor ook zie wazen ja nao de 'zundvloed' geboren. Veulen müssen met bliedschup in heur hart toegeven, dat heur dit lot bespaord bleven was, al was dat dan ook meer geluk as wiesheid west.

"t Mag niet veur oen huwelk", zegt man aaid, maor 't vleis is zacht en o zo verleidelk. Bij de slager kuj 't niet kopen, maor 't is vake zo mals, ie kunt 't sikkum wal zoegen, daj d'r geern in wult bieten. Blief daor dan maor iens of!

's Aovends late is 't getrouwde stel in de geliende sjees van va en zien eigen 'bles' met twee störmienteerns in top en 'n sliert blikkies d'r achteran naor heur eigen bedoenen reden, veur de eerste (noe ja eerste) huwelksnacht. Veurdat ze 't gerij in de schure, 't peerd op stal en de trouwkleer uut haren, zul heur elk gevuul veur eventuele 'strapatsen' wal vergaon weden.

≈

Jans har mettertied 't hiele verhaal in geuren en kleuren heuren verluden. Op verjaordagen wur 't nog vake anreurd en 't volk kreeg der niet genogt van. Willem was 'n echte pennenzestien, wol aaid veur 'n dubbeltje op d'eerste rang.

'n Echte kniezebieter, kun wal familie weden van Van Kniphoezen. 't Was, dat zien vrouwgien heul aans was, aans haren ze hier nooit aorden kund. d' Iene nao d'andre

daggelder roemde veurtiedig 't veld, totdat de domme kracht van Berend over dele kreeg.

Doe 't hum later geldelijk wat veur de wiend gung, dreeide ie wat bie. De leste jaoren paste ie zuch aorig nuver an, waordeur e 'n eigen steegien in disse gemienschup verdiende. Gunk naor elke denkbare vergaodern, zodat 't gien wonder much hieten, dat e binnen de körtste keren in 'n koppeltien besturen zat. Bleus nao verloop van tied zien pertiechien nuver met.

De vrouwlu konden over en weer aordig met 'n'kander overweg. Merie en Stientien haren 't gusteravond vedurend met mekaor in 't stek had. Jans har der zo of en toe 'n hap en 'n snap van opvöngen. Nee 't wicht har heur gusteravond aordig vernuverd. Ook met d'andre vrouwlu akkedeerde zien Merie meraokel. Nee, dat zat hielemaol goed.

≈

De kedoogies veur 't brudspaor wurren de volgende dag deur breurlief Albert en zien zussien Koba op 'n boerenwaogen naobracht. De stamboek Fries draofde, dat 't 'n lust was en breur en zus, hadden genog te reveln, zodat ze de oprielaon naor de boerenstee al opdreeiden, veur ze 't in de gaten haren.

Wat lag 't spul d'r goed underhouden bij. 't Spullegien much dan, naor heuren zeggen, beheurelk an pries kommen weden, maor hier stön op ' De Voshaar', zoas disse buurt nuumd wur, ook wal wat. Willem en Stientien huufden zuch veur heur bedoenink niet te schaomen. Ze kunden d'r best met veur de dag kommen. Wanneer ze hier wat tied en gelukkige jaoren kregen, kwaamp 't al wal goed. De olders zult 't pasgetrouwde stel vervast niet in de steek laoten, much 't heur es tegenzitten.

De rest van heur 'uutzet' was in de loop d'r tieden al langzaomerhand overbracht. D'r kump nog heul wat bij kieken, aj tot 'n trouwerij kumt. In Loozen was man nao al die veurbereidens en geriegel blied, weer tot de orde van de dag te kunnen overgaon. Ze hadden 't jonge paortien hölpn, zover as in heur vermogen lag. Noe mussen ze 't wieder zölf maor zien te rooien. Nao 'n paar dagen hernam 't leven zuch weer en gunk man weer over tot de orde van de dag.

9. Neef Hinnerk

Deur 'n angetrouwde neve van zien vrouws kante, was Klaos, in de weke op 't vernimmen van 't vreselke unummaolbaore feit, opmarkzaam maakt op 't feit, dat er op 'Het Haantien', 'n gehuchtien under de rook van Sleen, 'n nuver stee an de koop zul kommen, umreden daor gien troonopvolger was.

't Mus, volgens zeggen, 'n goed underhouden stee weden, met zun dikke twintig bunder land. Zoas de mieste bedrievies

betröf 't hier 'n gemengd bedrief, ienigszins vergliekbaor met de boerderij van Klaos Vörden in Loozen. 't Spullegien lag an "de Veenweg", de weg naor 't Kibbelveen.

Noe telde 't plaotsien 't Haantien twee prozaïsche naomen, te wieten: "'t Haantje" en "Haantje", hoe kumpt man d'rop, met enniglesten maor veer straoten, waaronder de dörpsstraot. Over de batte die 't Oranjeknaol kruuste, reed man over de "Slenerweg" over Kleindiek naor 't Valthermond.

De weg langs 't Oranjeknaol hiette "Kanaoldiek Noordzied", die oe in 't Odoornerveen en nog wieder hen Schonnerd brengt. In latere jaoren is d'r vanwege 'n uutbreidensplan nog: 'De Snikke' bijkommen, waar wat neibouw uut de grond stampt wur.

't Echtpaor dat op dit bedrief zat, har heur zaakies goed op order. Maor noe ze al wat op liefried kwamen, hadden ze nao 'n bult wikken en wegen de knobe maor deurhakt en besleuten d'r 'n puntien achter te zetten. Waor zult ze nog veur anknooien?

't Spul gunk, möchten ze uut tied kommen, dan naor wat angetrouwde nevies en nichties. Noe kunden ze d'r beidend nog 'n geriefelke olde dag van hebben. Aans bleven ze maor sparen veur 'n ander. Laoten ze d'r noe zölf nog maor wat van genieten, much heur daorveur de tied geven worren.

≈

Jonge jonge, wat mussen daor, aj neef Bertus muggen geleuven, bij Hinnerk (zul wal Hendrik mutten weden) de Vries en zien vrouw Zwaontien in 't veurhoes 'n traunties vergeuten weden. Eerst jaorenlang in spannen zitten, elke maand vannei, weer hoopvol ofwachten, of de ungesteldheid uut zul blieven, of weer niet.

Dat leste was sneu genogt alsmaor het geval. Iedre maand weer die angst en stille hoop. Iedre maal weer de teleurstellen. Nao drie jaor 'anmoddern', de deure bij heur huusarts d'r sikkum uutlopen en veule bezukies an Stad, haren ze met pien in 't hart zuch dele mutten leggen, bij 't gegeven, dat ze nooit 'n kind van heurzulf in d'arms zult kunnen holden.

Het much ja altmaal niet baten. 't Ziekenhoes in de stad Grönnen kun heur, heur leste strohalm, jammer maor helaas, ook niet helpen. Al dat sjouwen hen 't ziekenhoes, waarbij man zölfs perbeerd har um deur 'kunstmaotige insuminaotie' 't zaad van Hinnerk op stee te kriegen.

Het hölp hielemaal gien sikkepitt. Dat har heur gelukkig niet van-, maor naor 'nkander toedreven. Saomen haren ze zuch goed staondes wieten te holden en allerhande domme toespeulens en vraogen manmoedig 't heufd beuden.

An 'adoptie', 't annimmen van 'n vrömd, miestal butenlands kind wollen ze niet denken. Man wus ja nooit, wat

man zoal in huus haolde. Dat risiko vunden ze veuls te groot en an 'n kind uut de buurte, van 'n ongehuwde moeder beveurbield, huufden ze nog lange niet te rekenen. Kinderloos wazen en bleven ze ook, tegen wil en dank, dat wal.

≈

Harm Sloots, 'n boerenarbeider met 'n hok vol jongen, har der niet an mutten denken, dat hum 't 'mooiste klussien van de wereld', dat oeze lieve Heer de meensen schönken har, op disse manier ook nog uut handen nömmen wur. Ie much nog zo mu weden, veur zukswat kwaamp zien 'lolmetertien' geern overend.

Dat 'wark' deed e heul wat liever, dan 'n dag turfgraoven, snoefde ie, as 't zo iens uut kwaamp, tegen zien collega's van de landbouwverienen. Veural nao de innaome van ien of meer 'hassebassies', vleugen dat soort verhalen te pas en te unpas over taofel. 't sprekwoord zegt niet veur niks: "*As de draank zit in de man, zit de wiesheid in de kan.*" Derkien kun um dat soort mannelke grootspraak wal lachen. Zie wus ja wal beter.

Al die perbeersels van Hinnerk en Zwaontien hadden 'op 't Haantien', tot hun grote verdriet, dus niet tot 't gewenste resultaot leid. Ze hadden daor financiëel gezien 'n goed leven. 't Spul lag d'r meraokels goed bij, maor ze hadden heur betrekkelke 'riekdom' geern inruild, veur wat leven in huus en op 't arf. 'n poes in huus en 'n hond op 't arf kun daor niks an veranderen.

Ook de kinder van de familie, die regelmaotig kwamen te logeren en dan 'struntverwend' wurren, kunden daor niks an of doen. 't Har ja niet zo muggen weden en zie hadden daorin mutten berusten. Heur geldelke riekdom weug bij lange nao niet op tegen dit grote gemis. An anloop van kinder hadden ze gien gebrek.

Gastvrie as ze wazen, woonden ze met recht in een 'huus van hol an'. Met Sint Meerten leupen al kinder uut de buurte heur de deure zowat plat, umdat alleman wus, dat de belonen veur heur liedtien, hier terdege 'n rieke man, die heur veul geven wol' nooit tegen zul vallen. Gien wonder, dat 't echtpaar op 't Haantien' dan ook zeer gezien was. As 't ienigszins meugelk was, wollen ze heur geern an 'n beste pries veur heur bedoenen helpen.

≈

De komst van 'n 'vrömde', die zuch wat zien uterliek betröf, leut veurstaon op zien riekdom, meuk 't de 'naost naobers' wal slim makkelk. De naobers hadden vaoder Vörden tiedens de verkopen nuver de boksem anmeten. Deur tegen mekaor op te blieven bieden, hadden ze 't gehiel wied boven de verwachte koopries jagd.

Maor 't jong stön veur trouwen en saomen met zien va en vrijgezelle aoldere breur was mandielig warken, op 't niet zo butensporig groot bedrief, gien anlökkelk veuruutzicht.

Deur Vördens 'haantiesgedrag', har e zuch ook veuls teveule in de kaart laoten kieken en daor had 't 'buurtschap' dankbaor gebruuk, of nog beter gezegd misbroek van maakt. Ze hadden van heur 'opdrieverij' gien liefzeerte. De gezegdes: "*Eigen schuld, dikke bult*" en "*Zo kump boontien um zien loontien*", wazen hierop goed van toepassen.

Saomen hebt ze 't kinderloze echtpaar, ten koste van de neie boer, an 'n mooie stuver ekstra hölpen, al was dat slechts 'n doekien veur 't bloen. Al 't geld van de wereld weug ja niet op tegen heur grote gemis!

≈

In Sleen hadden ze heur in de Menso Altingstraat, achter de Hervormde Karke, 'n mooi geriefelk hoesien kocht, met 'n beheurlike lap grond, waar ze zo lang as 't meugelk was, van heur olde dag wollen genieten.

In Sleen stön 't Gemientehuus met in 't gemientewaopen, drie ramskoppen as tieken, dat hier eertieds veul schaopen holden wurren en wellicht as herinnern an 't feit, dat d'r in de grieze oldheid drie dörpen: Sleen, Diphooen en Erm tot dit kerspil heurden. De Gemiente bestiet al sinds 1819, doe 't een zelfstandige Gemiente wur. Veur de reformaotie in 1598 vörmde Sleen 'n parochie.

Achter de toren van Sleen, 'n zeuvenenzestig meter hoog gebouw, de hoogste van heul Drenthe stön 'n wondermooie Hervormde kerkien. Vanof de torenkrans kun man biekaans 't hiele Zudenveld overzien.

Die toren wur eertieds , zunder spits weliswaor, bruukt um in tieden van nood 'n waarschuwendsvuurtien of te kunnen steken, naodat vanof de 'Coever' wallen 'n vuur ofsteuken was. De toren van Rolde naamp 't sinjaol dan over, waardeur ook de uutkiekers op de Martinitorien dat in de smiezen kregen. De uitdrukken: "*As 'n lopend vuurtien*", kump hier vandaon.

≈

Dezulfde kark, waar ze indertied tot twie maal toe, pastoor Menso Alting, weggagt haren, umdat e ingunk tegen de leer van Roomse kark en heur 'vaoderlike' leider de Paus. Geboren in 1541 in Eelde wur hier e in 1564, nao zien opleiden tot Roomskathliek priester in Grönnen, benuumd as pestoor van Sleen, maor is hier in 1566 as domnee begonnen. In de tussenliggende tied hef e zuch naomelk bemaold tot 't protestantisme en wur in 't Duutse Heidelberg wieder opleid tot domnee.

Zien vaoder was hier trouwens Schulte (Börgmeester) van Sleen en 'bannerschulte' over 't Zuidenveld. 'n Persountie die wal wat in de melk te brokkeln har. Evenas 'n koppeltien andre veuranstaonde notaobeln uut de buurte bezat e hier de eigendomsrechten van 'n beheurelke lap grond. Heidevelden, stroomdallen, broeklanden en 'struëllen' (stroekgewassen).

As 'echte bieldenstörmer leut Menso vortdaoliek het altaar en de bielden verwiedereren en ie perbeerde in vurige preken uut heilige overtugen de Sleners te bekeren tot 't in zien ogen 'ienige' ware geleuf.

't Kerkvolkien zee wal op zien Dreents: "*Domnee kun wal iens glik hebben*", maor ze maolden hum wal massaol de rugge toe. Van dit soort neilichterij müssen ze hier in Drenthe ja niks hebben.

As 'n ketter was e tot twie maal toe, uut de karke zet, waornao e van nood preekte op de hunebedstienen van de Papeloze (dus zonder roomse priester) kark tusse Noord-Sleen en Schonnerd (Schoonoord). Van verof kun man de Spaanse soldaoten al an zien kommen, zodat de toeheurders zuch vroogtiedig uut de voeten kunden maken.

Tot 't lest toe is e in Sleen bleven. In juli 1567 wus e met hulp van Hermannus van Welveke, heer van de Klencke ternauwernood an de 'ketterjagerste untkommen, waornao e naor Duutslend vlucht is. In 1612 is e as 'geuzen' domnee in Emden overleden.

Tot 1598 doe Stadholder Willem Lodewijk Drenthe verplichte hielmaal over te gaon tot 't protestantisme bleef het hier 'n roerige tied. De mieste Drenten geleuft wal in 'n hiernaomaals, maor laoten zuch d'r niet op veurstaon. Geleuven beschouwd zie as 'n uten van 't hart en niet van de mond. Iets waar man niet met te koop löp.

≈

Veuls te dure is die boer uut de 'vrömde', Willem Vörden, an 't spul hangen bleven. Wat hebt ze, under 't genot van 'n paar borrelties in 't kefee van Tan Mien, daar 'n plezeer um had.

Mus die 'meneer' maor niet met zun mooi span, twie zwarte 'Friezen' veur 'n mooie sjees, en 'n hoop verbeeldens, an kommen rieden. Wal giet ook naor zun verkopen, met 'n zulvern zakallozie an 'n golden kettinkien in 't vestiebuus! 'n normaole groet veur 't verzaamelde volk kun d'r amperan of. 't

't Liek wal, of e dit 'klootiesvolk' de ogen uut wol steken. Op heur undeurgundelke, stilzwegende wieze hebt ze hum, dik wat veur 't zooigien had en opzadeld met 'n veuls te deur bedrief. 't Opgeld hebt ze later in 't kefee met vermaak soldaot maakt. Zien zeun kun daar, tot in de verre toekomst, helaas de wrange vruchten van plukken.

≈

Met 'n börg van 't aolderliek stee en 'n dikke hyptheek van de Boerenlienbank, bleef zeunlief zitten met 'n 'zilveren' dak op 't huus. Ie zul, um zien eigen boksem op te kunnen holden, al 'zelen' hard neudig hebben. Ook 't gerei was nuver an pries kommen.

Vandaor, dat e miestkans op allerlei dinger gunk bezunigen zoas: meststof, arbeidsloon en arbeiders. 't was, dat Hinnerk Stel aaid goed mest har, aans was 't de jonge boer slecht vergaon. 't Gewone warkvolk mus zuch de kunt uut de hakken lopen en ook 't dienstmeidtien mus herhaoldelk op 't land bijspringen. Ie vergat daorbij, dat e 't wal van 't warkvolk mus hebben.

Al met al niet bepaald 'n ideaal warkklimaat dus. 't Was, dat de baanties niet veur 't opscheppen lagen, aans har e nog 'n veul zwaardere piep mutten roken en har e gien mansmaoll zo gek kregen, zuch veur hum in 't zwiet te jaogen en zuch veur hum zo of te lateen beulen.

Willems vrouwgien, Stientien Vos, die altwisse al niet zun zinnigheid an 't boeren hadde, kun deur heur toenimmend gewicht en beparkte bewegingsmeugelkheden ook al niet veul uut stro zetten. Zie had zuch heur leven as getrouwde vrouw heul aans veursteld.

De overgang van de drukke slagerswinkel met al zien dieverdaotsie in 't Overiesselse naor 't staotige, stille veurhoes van zun grote boerderij op 't Haantien was bezunder groot. In elks geval vuulde zie heur in 't begun niet op heur plaotse, as boerenvrouw en 'meesteres over 't veurhoes'. 't Was achterof gezien, altmaol uut de haand en op 'n kluutien lopen. Maor ja, achterof kek man ja 'n 'aope in 't gat! De taol gaf nog 't minste problemen. Zegt 't liedtien niet:

*"God schiep uut golden korenaoren,
de Drenten en de Twentenaoren
En uut 't ofval en de resten,
schiep IE de meensen uut 't westen!"*

≈

De twiede riegel maakt al meer as dudelk, dat de Vördens op taolgebied hier vanof 't begun al nuver verdan kun.

Dat 't ook aans kan oflopen, hef Herman Seubers de veurige schoolmeester uut 't dörp trouwens an de lief undervunden. Ie kwaamp as jong, pas ofstudeerd onderwierzertien naor disse streken, um 't volk hier zien 'waorheid' en de schooljeugd zien 'evangeliete gaon verkondigen. Wat har die keerl 'n verbeeldens!

't Deursnee 'klootiesvolk' zag e heul niet staon en wazen bij die stedeling hielmaol niet in tel. Zult van huus uut wal niet

zo bried had hebben, zuksen kankert miestal vaak um 't hardsten. Ie har der totaal gien slag van um met 't gewone volk um te gaon.

As al westerlingen heur hierzoot zo op zult stellen, as disse 'wietal', kregen ze geheid 'n enkeltien twiede klas naor de streek van herkomst. Of zult al neie bewoonders, die in oeze pervinsie deelstreken, 't liefst vanzölf in 'n 'hoesien op de heide' uut dezulfde familie kommen?

Regelmatig ziet man naomelk het bordtien "Antiek" staon, of zul het altwisse niet altmaol familie weden? Met zien neuze in de wiend pereerde ie deur het dörp. Nikkopte naor het hum tegemuit kommend volk, as iene die kilometers wied boven 't oorspronkelke volk stiet.

Aj naost oen schoenen gaot lopen van verwaondheid bin'j in oeze Dreentse ogen gien knip veur de neuze weerd. Um zuks volk zit man eerder met as um verlegen. In 't 'Schaop met de vief poten', zung man al: "*We binne op de wereld um mekaar te helpen, te helpen niet waar?*" Daor kun die stumperd 'n veurbield an nimmen. As e zo deurgunk zul e nog es 'n maol raor te lande kommen.

Zul e meschien geern op 'n open mestkarre deur 't dörp wullen rieden? Zukswat is al mennigien overkommen, die zuch hier, op díen of andre manier, buten de gemienschup plaatst.

Ie vuulde zuch schienbaor 'n soort ungekroonde börgmeester, die eerbied verdient van elks die hum in de muut kumt. Ie wus 't in 'n hieleboel angelegenheden aaid veule beter, bemuide zuch overal met. Har op vergaderns aaid zien 'snater' open.

Jan van der Tuuk, die 't geplaas van die keerl meer as zat was, har al veursteld hum nao ofloop 'de klebbe es dichte te houwen'. Gelukkig hebt d'andern hum van zun drastiese maotregel kunden weerholden.

Herman hef het hier dan ook niet lange uutholden. Het is unbegriepelk, dat e deur het Gemientebestuur indertied ansteld is as Heufd van de Schoele. Zult er dodestieds gien beter kandidaoten west hebben? Of zul e in plaots van 'n kruukaor 'n vrachtwagen had hebben?

Met de schoeljeugd akkedeerde het ook niet. Ie sprak letterlijk de taal van disse jeugd niet. Sprak hoog Nederlands en deed net asof e dit 'boerentaoltien' niet kun verstaon. Ie zul dit volkien heur striektaal wal es handig ofleren. Of e zölf gien stads dialect brabbelde. Man, man, wat een verbeeldens!

Doe e Marieke van Os 'n diedel in 't gezichte geven har, umdat ze met heur 'buurvrouwgien' 'n gesprekkien an wol gaon en ze daor 'n bloedneuze an over holden har, was de gört volkommen gaor. Bij de jeugd har e 't veur iens en altied verbruid.

Ze muchten hum zo wie zo al niet zo geern lien, maor noe har e zien eigen glazen veurgoed ingooid.

Het kwaamp tussen hum en oeze schoeljeugd nooit meer goed. Ie har beter eerst een 'inbörgeringskursus' kunnen volgen. Bah, wat een 'miesgaster'. Um zuks volk zat man hier ja niet te springen. Ook met zaken, waar die jonge snötneuze totaal gien keze eten har, wol e zien stem in 't 'kepittel' hebben.

Deur al dat soort fibelekewinten meuk e zuch niet bepaald geliefd. Mede deur zien eigenwiezigheid, kreeg e op dit volk hielemaol gien grip en nao amperan 'n jaor is e, met de steert maank de bienen, met stille trom ofnukt. De jeugd en ook de oldern hebt gien traone um hum laoten.

Het: "*Doe maor gewoon, dan doe al gek genoeg*", hef dat jongmens nooit begrepen. In plaots van, veural in 't begun, de kat wat uut de boom te kieken, 'n ofwachtende holding an te nimmen, bleus e zo hoog van de toren, dat e d'r ofmieterde. Argens mus zun wiesneuze zo te lande kommen. Hopenliek hef e op zien neie plaotse leergeld geven en hef e zien leven beterd, aans wazen ze daar ook nog niet daon.

≈

Tjonge wat had 't er gusteravond weer heer gaon. De manlu, achter 'n glassien bier, of 'n heldre met. De vrouwlu met 'n kommechien vruchten, allènt Koba lustte wal 'n glassien 'boerenjonges'. De kamer stön zowat blauw van de rook en de malle prooties vleugen daarbij over en weer. De kwinkslaogen vleugen over taofel en de stemmen kwaamp d'r al naorgelang de avond vörderde al beter in.

Dat paartie lu, wanneer ze 'n slokkien op hebt, zo verandern kunt. Zul 't dan altwisse 'spraokwaoter' weden, dat uut 't graon brouwen wur? Ook de vrouwlu leuten zuch, undanks heur miest alcoholvrije draankien, niet unbetuugd. Zunder draank kunden ze heur mondties ook wal reuren. D'r was teminsen iene in 't gezin, die de kop d'r bij mus holden, moeij maor reken.

≈

Ook Merie har met dochter Grietien en Roelfien van heur Geert goed heur partijchien in 't 'vrouwenkwartier' metblaozen, veural as Koba 'n moment utkwetterd was, of efkes op aodem mus kommen. Ze hadden ofspreuken, anstaonde vrijdagmiddag in Emmen hen de markt te gaon.

Grietien mus veur de jongs nog wat stoffies veur neie klee kopen en Moeder en ook Roelfien, waar ze best met deur ien deur kun, zulden heur daarbij mooi kunnen helpen. D'r is smangs ook zoveul te kieken en te prooten, dit soort uutstappies waren an 't vrouwvolk utermate goed besteed.

Merie kun ja ook zo muilijk besluten, wat ze zul anschaffen. Drie wieten ja aaid meer as iene. En 't was ook ja veul gezelliger met z'n drieën, as allennig de kraompies langes te mutten sjouwen. Ze verheugden zich noe al op 't koppien kovvie, die ze bij café Kroeze an 't Marktpllein zulden gebruiken.

Daor was aaid genogt dieverdaotsie, vanwege 't 'bedrinken' van mienige koop. Veul zwienen, koenen, kalver en ander kleinvee sint hier al van eigenaor wisseld. An de rooie snuutwarken van de kooplu kuj zien of ze al dan niet goeie zaken daon hebt. Ook de handties sint vaak nog rood van 't haandje bakken.

≈

In de achterkamer, die tegeliekertied dienst deed as keuken, stön zien gerak as vanolds veur die dag al klaor. Ie naamp zich 'n stoel en zette zich achter zien daagliekse kost.

't Dreuge brood met keze spulde ie weg met wat warme thee, dat Merie op 't brandende elektries theelochtien zet har. Het mus al 'n zettien opstaon hebben, den 't was wat sterk trökken. Was trouwens wal goed um de naore smaak kwiet te raken. Jonge wat haren ze hum gusteravond raakt. Saomen was d'r sikkum 'n hiele liter jenever deur de 'dörstige' kelen gleden.

De vrouwlu haren, op 'n komme 'bowl' en 'n pottien 'boerenjonges' nao, 'n paor flessies frisdrank 'soldaat' maakt. Vrouwlu sint miestal niet zukse nathalzen, mut er 's nachts dan zekers te vake uut? Het bezuuk an 'n 'stillegien' in zun kolder worrende nacht, is ja ook gien prettig veuruutzicht. In paartie hoezen hebt ze ja nog gien w.c. met waoterspoelen.

Achter mennig huus stön vrogger stillegien. Al is het 'schiethoes' buten deure zowat overal wal verleden tied. Daor in weer en wiend 'n bezukien of te mutten leggen, sprekt gienien bezunder an. Man kun d'r wal 'n blaosuntsteken an overholden. Ook waren de 'ijscokarreages' nog lang niet overal uutstörven. Jans har zich 'n paor jaor leen 'n modern toilet met waoterspulen an laoten leggen. Geliek met d'anleg van de waoterleiden.

Al kauwend en sloekend much e geern de veurbije- en de kommende dag es overdenken. Met zien bestaon was e redelk tevrijden. Goed vast wark bij 'van Diek', veurwaor niet de beroerdeste boer van 't Haantien'. Ook zien vaoder har bij de olde van Diek veul zwietdruppels op 't veld laoten liggen.

Saomen met zien breur Geert (klein Geert zogezegd, um niet in de ware te kommen) har e hier een goeie jeugd had. Goed van eten en drinken en moe Harmke zörgde, dat ze goed in de klee staken. De middagpot bracht heur nog alsmaor een lappien vleis, wat niet elk huusholden kun zeggen.

Regelmaotig kwaamp d'r 'n tude of kniene in de panne, ook 'n zwientien mus d'r in de slachtmaond an geleuven. 'n Bult wark, maor je kregen d'r ja 'n hoop veur terugge.

≈

't Volk van 't Haantien was over Stientien veul beter te spreken. Zie har veur elks, riek of arm, man of vrouw aaid 'n vrundelk woord en bij melleur of ander melleur kun elks op heur rekenen. Zie dreug 't hart op de juuste plaotse en was nao 'n zettien al slim eigen in dit dörp.

Heur vrolijke inslag, gevatheid en gulle lach naamp 't volk makkelk veur zich in. Willem, heur man, vönden ze maor 'n dikke wiesneuze, zul e wal van zien rieke va arfd hebben, as mus zegd worren, dat e nao 'n paor goeie jaoren 'n stuk makkelder in de omgang wur.

Alsmoor vaker leut e zien stemme heuren tiedens de vergaodern van de landbouwverienen en man mus toegeven, dat zien ideeën vaak lang niet raor wazen. Zo langzaomerhand begon e zien plaotse hier te verdienen.

Alens veurof wieten, maakt vake niet gelukkig, maor in dit geval! Al met al gien gelukkige start veur 't neibakken stel. Van heur olders har e as brudsschat nog twee allerbeste melkkoenen met e kregen, de anschaf har Jan Vos an boer Vörden anvertrouwd, maor met zoveul 'dielers', ze kwaamp uut 'n nust van zes kinder, almar wichter, was de spoelen dun en ook in de toekomst was daor veur 't stel niet veule meer te halen.

Klaos Vördens har hum bij gelegenheid wal es vraagt, of e 't wal goed daon har. Ook al haj 't medel veur oe liggen, ie mussen wal op tied stoppen, aans zat d'r wisse weer 'n koeltien in. 't Was wat zwaorder, maor volgens Klaos de muite van 't perberen meer as weerd. Jan was op die unzinnige proot wieselk niet ingaon. 't Zul bij Klaos ook wal meer geluk dan wiesheid west weden.

Stientien vun 't in 't begun ook niet makkelk leiden te mutten geven in 't veurhoes. Heur personiel bestön anders allènt maor uut 'n dienstmaagien veur 't roege wark. 't Was 'n zachttaordig wichien, waar zie meraokel met akkedeerde.

Zie vuulde heur dan ook niet zozeer de 'meesteres', maor in de eerste plaots heur vrundin. Ze vuulde zich ja eigenlieks zölf nog 'n kind. Met heur zwaore 'dracht' kun ze alsmoor minder uut de voeten. De naobers leefden intens met heur met en ook met 'n berichtien, of 'n bezuukien van 't thoesfrunt' was ze slim bliede.

≈

Zuster Liesbeth, zoas de wiezemoer of baakster juffrouw Aorends deur de hiele gemienschap nuumd wur, was al 'n paor maal op bezuuk west en was best tevrijden. 'n Vrundelk, wat

gezet vrouwgien, met 'n rond gezichtien, waar elke kraamvrouw zuch daodelk bij thuus vuulde. Volgens heuren zeggen, har ze sikkum 't halve dörp op de wereld hölpen. Gien wonder, dat elks heur op handen dreug.

Bij zummerdag reed ze op heur fietse rond in 'n lang wit klie. Met heur kregelige oogies keek ze um zuch henne en veur alleman har ze 'n vrundelk woord. Gien wonder, dat veulen heur de bijnaam: "*Witte Engel*" geven haren. De vrouwlu haren heur liever an 't kraamberre, as de grof overkomende, Slener huusarts. Dokter Wildeman.

"Langzaoman doen, oe goed rustig holden, dan kom ik over niet zo lange tied 't 'potje' halen", was de raod van 't vrijgezelle vrouwgien, dat vanuut de pervincie Grönnen, hier al zun viefentwintig jaor leen, heur stekkien vunden har.

Ze was van de iene op de andre dag gaon wonen in 't 'stulpien' van Grientien meui, die 't tiedelke veur ieuwige inwisseld har. Kees Timmermans (Kees Timmerie), 'n annimmer uut Noord- Sleen, har 't gehiel wat vertimmerd, wat ook gien overbeudige lukse was. 't Aolske har der de leste jaoren ja niks meer an daon. Albertus Oosting, de hoesschilder, har 't gehiel, zowel binnen as buten, 'n kompleet ander aanzien geven.

Mus veur Liesbeth, aj de proot muchten geleuven, 'n vlucht west weden veur 'n ongelukkige liefde. 't Rechte wus man niet, maor ze haren wal iens heurd, dat heur vrijer heur har laoten zitten. Inruild veur 'n ander, die e bij 't jonk zet har. Wat hef oeze Lieve Heer altwisse 'n bult vrömde kostgangers! Zun lief deertien laoten stikken, daar kuj met oen verstand ja niet bij.

Zie woonde dus in dat hoesien midden in 't dörp en vuulde zuch hier schienbaor goed op heur stee. Al was d'r dan nooit 'n 'doffer in heur tillegien' deelstreken, ze was hier met heur bestaon meer as tevree. Dat leste was wederziets. Ze har mooi dankbaor wark, wat wul 'n meens nog meer?

Hoe 't er bij zetten in heur binnenste an toe giet, wiet vanzölfs gien meens. Miestkans har zie heur toekomst heul aans dacht. Meer as de helfte van al bewoonders van 't Haantien en omstreken har ze op de wereld hölpen en as ze wol, kun ze wal 'n boekien vol schrieven over al heur belevenissen.

Ze kende ze altmaol nog bij de naom en toenaam en bleef heur hiele levend lang neisgierig naor heur wal en wee. Stientien legde dan ook vol vertrouwen heur 'lot' as anstaonde moeder in heur handen. Har zog genogt en har dan ook gien verlet van 'n tetmeui. Bie zetten spoot 't er zowat vanzölf uut. 't Wicht har 't melkfebriek meraokel op order.

Har Willem zien 'peertien' noe maor wat beter in bedwang holden, maor ja zo giet dat noe ienmaol, berouw kump aaid nao de zunde. Of zoas Vaodertien Cats ieuwen leen al zee: *"Het spel met 't lief, geeft ungerief"*. Al mus e eerlieks waar toegeven, dat e maor wat geern van de veuralsnog veur hum, verbeuden vruchties snoept har.

Tjonge as e nog an die gesteulen ogenblikkes daachte! Wat har de 'merrie' hum 'n tegenspel geven. Ie har nooit dacht, daj met zien 'oftapkrauntien' zukse eibels mooie spellegies kunt doen.

Noe de drang 'n beetien uut 't lief was en e weer met beide bienen op de grond stön, speet 't hum meer as e zeggen kun, dat e zuch hier noe al an brand har. Ie har nog wal 'n tiedtien deur wullen oefenen.

Van de naobers har e later wal begrepen, dat ze met mekaar zien va goed 'op 't peerd' zet hadden. 't Was slim begrodelk veur hum, maor zien va hadden ze, met zien gedrag en veurkommen, geern 'n lessien leerd.

Willem was desundanks slim wies met zien bedrief en hef zien va nooit op de, deur hum veroorzaakte, te hoge pries anspreuken. Gelukkig har e 'n goed underhouden spullegien overneomen, wat hum de eerste jaoren bezunder goed uut e kwaamp. Naor de gebouwen har e de eerste jaoren ja in 't gehiel gien omkiek.

An underhold en ook an 't bemesten was e de eerste 'bouwjaoren' weinig of gien geld kwiet, zodat e nao 'n paor jaor de kop weer wat 'deur 't halster' kreeg. Rente en oflossen was gien enkel probleem, zodat e wat roemer aodem kun halen.

Deurdat e zo zwaar was kommen te zitten, perbeerde ie, op al meugelke menieren 't hoofd wat beter boven waoter te kriegen. Al gauw stön Willem d'r um bekend, dat e (te)veul van zien arbeiders vreug, veur 'n naor die tied en begrip karig lountien.

Ie gedreug zuch veural in 't begun van zien 'boer weden' as 'n echte 'kniepstuver'. Met Sinte Meerten, zette ie alvast 'n körf met (val) appels (boekziek fruit) veur de kinder klaor. Dat er 'n bult röttigen bij zaten, wus e zogezegd niet. Stientien was d'r bij toeval achterheer kommen en har de hiele körfvol veur de zwienen gooid.

Saomen met de meid har ze 'n aantal goeie appels plukt en ze zölfs nog glaanzend oppoetst. Zie wollen beslist gien naam hebben. Ze heurde hier smangs al meer as goed veur heur gemoedsrust was. Ze har Willem d'r al 'n paar maol goed over underhouden, dat e met zien gedraogens 't er veur heur beidend hier niet beter op meuk, maor ie har dat alsmaor wegwimpeld.

't Was, dat Stientien over de portmenee gunk, aans har e zuch in 't buurtschap niet biester geliefd maakt. Zien tien koenen mölk e nog met de haand, terwiel in de buurt alsmaor meer boeren overgungen tot de anschaf van een melkmesien, die de 'melkers' veul wark uut handen naamp.

Willem har daor veurlopig nog gien zinnigheid an, ie vertrouwde dit soort neiemoodse apperaoten niet, ze stönden ja nog in de kinderschoe. 't Zul hum aandere wal teveul piene in de portefulie doen. Ie kun beter eerlieks zeggen, dat e het geld er niet veur over har. Noe heul e zuchzulf nog 't miest veur de gek.

Stientien har van heur schoonmoe 't botter leren maken en wus zuch d'r met hulp van de meid al aoreg goed met te redden. An keze maken waogde zie zuch nog niet. Dat kwaamp ook 'n bult krekker. Dat leste leut ze geern over an de 'Stoomzuelfebriek' van Sleen.

Noord- Sleen har eertieds wal 'n botterfebriekie bouwd, nao toestemmen kregen van 't Slener Gemientebestuur, maor die hef nooit ien druppel melk verwarkt.

De eigenaoren Jan Bakker (holthandelaor) en Willem Ties (botterfebrieksdirecteur) uut Beilen, sint er ielk met 't schip in gaon. De boeren haren schienbaor meer vertrouwen in die Van Sleen?

Mettertied, as Willem goed bleef boeren, zul 'n melkmesiene d'r zeker nog wal iens kommen. Ie wol as eventies kun ook metvaoren in de vaort van 't volk. Stilstaon betiekt achteruut gaon, dat har e van huusuut wal voldoende metkregen.

Naost ien vaste arbeider huurde ie, as e 't met ien arbeider even niet meer behappen kun, wat lös volk in, dat geern 'n griepstuver met wol pakken. Daorbij mut eerliekheidshalve zegd worren, dat dat er de leste jaoren niet makkelder op wur.

10. Berends olderliek stee

Dokter Gijsbert Wildeman uut het naoburige Sleen dee zien naam wal eer an. As jongmaoll har e as student uut d' Achterhoek, tiedens ien van zien geliefde tochties te peerd, een naor ongeluk had. Ie much zuch geern wat uut laoten weeien, as e nao 'n weke van hard studeren en regelmatig kroegbezoek, weer veur 'n paor dagen thuus kwaamp.

Met zien peerd, 'n bruune bovenlander, much e dan de omtrek wat verkennen, waarbij 't dan niet aaid even rustig an

toegunk. Bezweet kwaamp stel nao zun rittien weer bij de stal an, waar e minstens 'n uur wark har, 't peerd of te dreugen en wieder te verzörge.

Mu maor voldaan, meldde ie zuch dan in de keuken veur de kovie, die zien moe, tussen 't wassen deur al zet har. 't Liek vaak wal iens, dat de jonglu allennig 't pad hen huus kunden vinden, vanwege 't nare was- en striekgoed. Hierin was Gijsbert ook beslist gien uitzundern.

Plotsklaps was, tegen twieduustern, het peerd bliekbaar argens van schrökken en was d'r iniens tussenuutneid. Ie har nog zien uterste best daon, 't peerd in 't gereel te holden, maor die har ducht hum kompleet de kolder in 't heufd kregen. Iniens har 't peerd hum met 'n wilde bewegen in de strubben lazerd.

Daor was e dermaote leik te lande kommen, dat e daorbij, naor later bliek, naost 'n gebroken bien, zien linkeroge bezeerd har. Nao 'n heul gedokter was e d'r widders weer aordig bovenop kommen. Allènt met zien linkeroge kwaamp 't nooit meer goed.

Of 'n takke hum daor beroerd tröffen har, valt muilik te zeggen, maor ie was 't licht daorin veur altied kwiet. Ie har zölfs, nao ienig underbreken, zien leerderie veur dokter of kunnen maken.

Het har 'n pesserende boer heul wat muite kost, het peerd, dat wegsteuven was, weer in te tomen. Ie zölf hef nooit meer naor zien 'edle veervoeter' umkeken. Van peerden mus Gijsbert van die stond of an, niks meer hebben. Dat kreng har hum 't leven veur aaid 'n stuk vergald.

≈

Zien studiegenoten hebt hum anspoord, doch deur te gaon met zien opleiden tot 'medicienman'. Tiedens de revalidaotsie hef e een hoop wille had, an zien 'korpsleden'. Heur antiekens van de 'kollesjes' much e overnimmern, zodat e zo goed as gien tied verleurd. Al har e niet meer zun hang naor de kroeg. Ie besteedde zien tied liever an zien studie. Die hef e naor heersende begrippen vrij vlot ofsleuten.

Altwise is e aaid een beetien vrömd bleven. Nao zien opleiden tot huusarts ofrond te hebben, kun e zuch met hulp van zien 'ol heer', die goed bij kas bliek te zitten, vestigen in Sleen, waar een praktijk an de koop kwaamp.

Nao zien ongeval dreug e eerst een lappien veur de lege oogkas, later kreeg e 'n glazen oge. Veur zien pesjienten was e niet de makkelkste. An klaogers har e 'n gruwelke hekel.

"Moej mij maor es zien", wur zien gevleugelde opmarken, as d'r weer es iene last har van zuchzulf, of zwölg in zulfmeedlied en ie wees daorbij dan op zien 'slimme' oge. Veur

't ovrige was e 'n bezunder kundig arts worren, daor lag 't niet an, dat mennigien geern 'n andre dokter an 't bedde zag.

De mieste vrouwlu haren het op zien gepeperde, roege opmarkens en zien vrömde uitkiek niet zo begriepen. Ze haren 't met die 'lomperik', hoe kundig ie volgens zeggen ook mus weden, niet zo.

≈

Eerst har Berend van ol Riekien, nao zien vroegtiedig vertrek van de legere schoel wat um 't huus hen knuterd, later gunk e zo hier en daor met zien va uut warken. Daornao kreeg e zien eerste diensttien bij de plaotselke bakker, maor veur 'haandlanger' in de bakkerij, bliek e niet in de wiege legd te weden, zodat zien moe hum bij 'n boer, as inwonend knechtien, har verhuurd.

Deur zien körtzichtigheid en opvliegende netuur, kun e 't nooit lange op ien stee volhouden. De iene boer nao de ander volgde dan ook in rap tempo. Zien moeder heul hum daorbij steevast d' haand boven 't heufd.

't Waren aaid die unredelke boeren, die 't weer daon haren. Heur Berend was ja niet zo. Zie jammerde vake, dat zie heur jong ja niet begrepen en daor har ze inderdaad volkommen geliek an.

Doe e um en naobij 'n jaor of zestien jaor was, har e, nao 't jammerlieke hengaon van zien va, de bienen weer unders moekes taofel steuken en zuch weer warmd in zien aolderliek nust. Ie knuterde 's aovends wat an op heur arf en zörgde saomen met zien moe veur een karige boterham. Het 'beleg' leut daorbij wal iens te weensen over.

Naost de kippen en 'n dikke haone, timmerde ie 'n hok veur de knienen. Naor vrouwlu keek e niet (meer) um. Nao 'n paor maol goed zien neuze beheurelk stöt te hebben, har e zuch d'r bij dele legd, dat er bliekbaor gien dekseltien op zien deuzien paste.

Ie wiet de ofwiezens an zien armoedige ofkomst en underkommen en niet te vergeten zien moeder, die niet bepaald uutblunk in netheid. Noe veul dat in heur woonderie ook lang niet met. 'n Tunterkunt', zoas de jonglu wal es zeden, was 't anders beslist niet. Zien klee, vaak ofdankerties van zien va, die Riekien, zo goed en zo kwaad as dat gunk met heur 'diaokenreeuw' in mekaor fokseld har, wazen ja ook niet um over hen huus te schrijven.

"Hest 't ook maor wat goed bij mij", treustte moeder hum wal iens, as e zien nood bij heur kwaamp lamenteren en e schruwend het heufd in moekes schoete stopte. Zo leefden ze heur eigen levend, letterlk an de rand van disse liefgemienschap.

`t Zat Berend an al kanten tegen. Niet bepaald `n `adonis', met zien te groot heufd zunder inhold en `n bijjengeraopt lichaam, dat niet overal goed paste, maor wal `n `domme' kracht, die mits goed sturd, veur zwaor wark, goeie diensten kun verlienen. Aj teminsen `goed' met hum um gungen, kuj an zien kracht `n hoop vermaak beleven, maor aj hum tegen kregen, barg je dan maor.

De kinder uut `t dörp wazen bange veur hum en wussen bij undervindens, daj hum maor `t beste links kunden laoten liggen. De oldern under oes, pebeerden hum met `n anbeuden pilsien in `t plaotselke kefee van Tan Mien te vrund te holden.

Misselk was, dat paartie olders, die bliekbaor gien stuur over heur jongen kunden holden, de kinder met Berend angst anjeugen. Wat `n verstand! Aj hum rustig zien gang leuten gaon, was d'r ja niks an `de haand.

Niet dat Berend elke zaoterdagaovend zien heufd bij tan Mien', zoas elk heur hier nuomde, leut zien, daor zörgde Riekien, zien moe, of zoas de dörpsbewoonders aaid zeden- Ol Riekien -, wal veur.

Van dat kroeglopen kwaamp ja niet veul goeds, zie zul wal zörge, dat `t jong andre, betere bezigheden kreeg. In `n huusholden is altied genogt te doen en daor kumpt bij, dat zie deksels geern much `bedisseln'.

In en um heur bedoenen bleef aaid voldoende wark liggen veur zun sterke `gaorenklopper', zoas de meensen stiekum over hum preuten. Niet waor e bijstönd netuurelk, den gienien wol geern kennismaaken met de hardhandige `kolenschuppen', waor `t jong van `veurzien' was.

Wieders was `t in zien bongeljaoren', `n dikke kwakdeuze, die aaid miende zien `evangelie' te mutten verkundigen. Niet elks was daorvan gediend. Vake leuten ze hum dan ook links liggen, of maolden hum demonstraotief de rugge toe.

Daordeur vuulde ie zuch dubbelt miskend en stön lichtkans daorum vortdaoliek klaor, um dat met zien oerkracht, deur middel van zien `klauwen' recht te zetten. Aj daor `n triezel, of `watjekauw' met kriegen, doezelde `t je twie dagen later nog. Nee, in plaots van sterregies te zien, kuj dan beter `t veld maor romen en de blauwe locht blieden bewonderen.

Berend is, zowat elke mörgen, nog wied veur de boer zölf in `t end. `t volk verdenkt hum dervan, dat e geern `n witvoetien wul halen bij zien niet zo makkelke boer. Dolgelukkig was e west, doe disse boer hum nao `n antal `ambachten' en nog meer ungelukken in dienst nimmen wol.

Is noe zeker bange, dat e net as zien talrieke veurgangers letterlk `t veld mut roemen, maor dan deur zien anwezendheid, as zien wark iens unvoldoende `uut de varf'

kumpt. Per slot van rekens har e daor al 'n bult ervaorens met. Zul e daorum meschien bange weden veur 'n onverwachte 'misslag' wat zien wark angunk?

Of e 't daormet bij disse, bij tegenslag en ander melleur, somtieds dan bar hoog opvliegende, oetzinnige boer, meer krediet verdiende as de andern, valt te betwiefeln. In de loop van zien jonge jaoren hef e al 'n koppeltien baozen versleten. Niet zozeer, umdat 't Berend an warklust untbrak, maor vanwege unkunde, unbegrip en zien wal es rap oetschietende voesten.

Ook leut e zuch geern deur andern 'op 't peerd' zetten. Zien 'kameraoden?' meuken daorbij misbroek van zien unneuzelheid en preuten hum allerlei mis toestanden an. Berend wol en zul dat wal eventies terechte zetten, met veur hum vaak veur de zoveulste maal untslag as gevolg.

Deur schaode en schaande wiezer worren, leut e zien 'plaoggiestentegenswoordig dan ook liever links liggen en trök zuch, op andringen van zien moe, alsmaor meer in zien eigen gedachtengang terug. Ie is noe ienmaal niet ien van de 'loosten' under oes.

Bij 't oetdielen van 't verstand hef e bepaald niet veuran staon. Op de legere schoele hebt ze hum ofgemieterd pest, daor hölp ook gien lieve meester of juffer an. In 't geniep hadden ze 'die slome' vaak dikwat veur 't lappien en Berend wus daorveur gien andre oplössen te bedenken, dan deur 't laoten wappern van zien uut de kluten gewassen handen.

Wel daor 'n fleer met um de kop kreeg, vleug jammernd naor de heufdmester, die maor mus zien hoe ie de boel weer kun sussen. 't Was, dat Berend allènt veur zien moe Riekien, har te zörge, aans was 't veurzeke gien vetpot. Moeder zat nao 't verstarven van heur man Hendrik- Jan zonder inkommen, met allènt 'n klein hoesien, dat zie zuch vanof die tied heur eigendom har muggen numen, achterbleven.

≈

OI (opa) van Diek wol meschien zien schuldgevuul ofkopen. Het was ja zien peerd west, waormet Hendrik-Jan verongelukt was. Boer kun d'r zölf wal niks an doen, maor ie vuulde zuch wal verantwoordelk. Niet dat e Hendrik- Jan opdragen har, die unervaoren 'haftlinger' in te spannen, inplaots van de olde belg, die al muite har zien bienen veur 'nkander te kriegien.

Die keur har de lös arbeider ja zölf maakt. Ie har zekers dacht, dat e dat peerd wal an zul kunnen. Wat dat angunk, was e wal slim eigengereid. Tiedens 't wark bij boer van Diek, de olde wal te verstaon, waor e zuch, veur de erpelooget, as tiedelk arbeider nuttig perbeerde te maken, much e doe ze

even anwarkt wazen, even 'n rittien maken met de wupkaor, waar e dat jonge peerd veur had spannen.

Van Diek har hum miestkans wat sparen wult. Ie was ja niet meer ien van de jongsten en minder ervaoren in 't wat bandiger wark. Van Diek zul wal dacht hebben: *"Dit is krek 'n 'puttien' veur Hendrik- Jan. Ie kan 't zittend doen en teglieks wat uutblaozen. Ie har de oflopen weke zien 'wamsie' d'r ook wal an had."*

Bij de smid mus e allènt 'n gerippereerde ploeg ophalen. Bij 't omwarken van de grond was e in 'n 'kienstobbe terechte kommen, waornao e dermate zet was, dat de smid d'r an tepas had mutten kommen.

Dit was nog es wat aans as sloden rumen, waar e veurzekers 'n bezwiet, mu pokkel van zul kriegen. Dit zwaore wark leut e volgeerde an de boer en zien jongere helpers over.

As 'koetsier op de bok' kun e ja mooi uutblaozen, in stee, dat e zuch vanaovend weer lamlendig hen huus zul mutten slepen. Dat e heul aans thuus zul kommen, kun e domaols niet bevroeden. Ie vuulde zuch as 'n echte 'koetsier' en fleut zachies 'n liedtien uut zien legere schoeltied.

Zul wal toepasselk: *"'n karregien op de veldweg reed"*, west weden. Dat ie zuch daarbij veurgoed te ruste zul leggen, was vanzölfs nooit bij hum opkommen. Trots gloepte ie um zuch toe, in de hoop dat 'n hoop lu hum zulden zien. As een volleerde 'menner' zat e op de 'bok' van de wupkar met een gezicht van: *"Zie mij iens!"*.

Op de terugreize was 't peerd zomaor, van 't ien of ander, schrökken en was d'r prompt tussenoet neeid. Met veur Hendrik-Jan rampzalige gevolgen. D'r was veur hum gien holden meer an west. Ie har zuch, in zien iever 't peerd tot stoppen te dwingen, zölf van zien zitplaotse trökken en was daarbij under 'n achterwiel terechte kommen.

De iezern baand was hum dwars over de börst reden en 't gewicht van de karre har hum de börstkas totaal verinneweerd. Doe dokter Wildeman ter plaotse kwaamp, kun e weinig meer veur hum doen. Zölfs met zien iene oog, was het veur hum niet muilijk vast te stellen, dat hier gien redder meer an was. Zölfs zien raad: *"Moej mij zien!"*, kun e hier achter de koezen holden. Dit reseltaot van 'n wupkarrad was met gien meugelkheid meer ienigszins terechte te fokseln.

Op 'n ledder haren ze hum hen huus dragen, waar e nao 'n dik uurtien zien ogen veur goed sleuten har. 't Peerd en de finaol vernielde kar, die in 'n dikke eik zien meerdere erkennen mus, hadden twee boerenknechten uut de buurt, later bij de boerderij ofleverd.

≈

Met 't peerd is 't nooit meer wat worren. Nao 'n poosien hef van Diek hum an 'n rondreizende handelaor verkocht. Zul wal 'n zigeuner, sjacheraor, of de ien of andre 'peerdenfluusteraor' west weden, die 't peerd weer in 't gereel hoopte te kriegen. Aans zul e wal under 't mes van de peerdeslagter terechte kommen.

Wat paartie lu aandere met dieren anvangen kunt, is apmit met gien pen te beschrieven. Nim noe Gerrit van ol Grietien. In 't trotse bezit van 'n grote Duutse herder. Gerrit kun d'r met eeien en ploegen zogezegd, maor in de buurt stön e bekend as 'n eersteklas valserik, waoj 't beste maor gien gedoe met kunt hebben.

≈

Aj as postbode wat of mussen levern bij d'achterdeure, waj met die 'unterik' nog niet daon. Ie blafte as 'n gek en leut daorbij zien grote valse tanden zien. Gien hoopgevende aanblik. Elke bezuker heul zuch dan ook geern wat op de ruimte. Miestal kwaamp de heer, of vrouw des hoezes wal, nao al dat geblaf, op 'batterie' um te zien, wat d'r gaonde was. Gien meens waogde zien hachie bij dat serpent. Tot er iens 'n zigeuner 't erf opstapte. Hector sleug weer as vanaolds an en Gerrit kwaamp d'r overtoe.

Ie vreug de man wat of e mus. *"Hej veur mij apmit nog wat handel?"*, antwoordde die keerl en leup hen achtern. *"Dat zu'k maor laoten"*, zee Gerrit, *"Hector hef 't niet zo begrepen op vrömden. Ie stiet dan vortdaoliek klaor um ze te griepen."* De mieste gewaorschouwde meensen holden het wiedere veur gezien. Disse keerl was bliekbaor wat hardheurend.

"Ie dut mij niks, veur zun 'schoothondtien ben'k in 't heul niet bange. Za'k 't oe es laoten zien?" Gerrit perbeerde hum nog op andre gedachten te brengen, maor doe e anstalten meuk um wieder te lopen, verzuchte ie: *"Dan moej 't ook zölf maor wieten, ik heb oe waorschouwd!"* Vol spannen wachtte ie op wat er noe kommen gunk. Ook Willempien kwaamp in deure, antrökken deur al die proterij.

De zigeuner, of waor e veur deurgung, leup langzaam op het blaffende, dan wal grommende, wild an de ketten roppende 'biest' of. Daorbij keek e d' hond stief, liek in d'ogen. Gien blik kreeg e van dat undier of. Doe e 'n paor stappen van Hector of was, wur 't biest rustiger, zakte deur zien achterpoten en met 'n leste oprispen, 't liek eerder 'n snik, legde ie de kop op zien veurpoten.

Op zien beurt, kreeg Hector gien oog van de man of en 'n zacht gejank wröng e uut de strötte. De keerl sprak hum rustig toe en streek um over de kop. De toeschouwers stönden met heur mond vol tanden. Zowat haren ze ja nog nooit

beleefd. Lichtkans har Hector in die keerl zien meerdere vönden.

As waakhond was e in 't vervolg gien cent meer weerd. Later hef Gerrit de hond dan ook wegdaon en 'n neie anschaft. Gien meens kreeg aandere meer de kans um dit kunstien nog iens met 'n hond van hum te flikken, dat stön as 'n paol boven waoter.

≈

Um de moeder en zeun van Hendrik- Jan te helpen, har Opa Diek 't stukkien grond met daarop de wonderie schönken, zodat ze zuch veurloupig ienigszins kunden behelpen. Ook de andre dörpelingen leuten zuch niet unbetuugd. De naobers, ja de hiele gemienschap sint veur de verslaogen Riekien en Berend in de bres spröngen.

Met 'nkander hebt ze de eerste jaoren de achterblievers d'r deure hölpen. Tot Berend saomen met moeder in stiet was, zuchzulf te bedrupen. Veuleisend wazen ze ja niet. In de slachttied bracht de meid heur wat slachterij, waar ze de keunig te riek met was. Ze har veul um dankbaor veur te weden.

Noe stelde dat hoesien niet veule veur. Eigenlieks was 't meer 'n watangepaste plaggenhutte an de rand van 't dörp. In de veur-, achter- en ziedgevels wazen de heidezoden vervangen deur 'n halfstiens muurtien, met 'n paor stalraompies daarin vanwege 't hoogneudige licht. In 't midden van de veurmure was, tussen de beide raomen, 'n schörstien messeld.

Deur de jaoren hen wazen daar tengels' met daarop holten planken spiekerd, um 't gehiel 'n beetien geriefelker te maken. 't Dak van 't veurhoes har 'n stel olde dakpannen.

't Lutje achterhuus mus 't met stro en heideplaggen doen. Deurdat 't gehiel diep uutgraven was, mus man 'n paor tree underoet um in huus te kommen. 't Dak stak dan ook maor 'n paor meter boven de grond uut. Aj iniens de geit op 't dak zagen lopen, muj niet raor opkieken.

In de kamer, stön 'n potkacheltien, dat tegeliekertied bruukt wur veur 't koken van waoter en 't op tempertuur holden van 'n kanne kovvie. De kamer har 'n planken-, 't achterste gedielte 'n liemenvloer.

'n Viertal stoelen stunden tegen de ziedwaant tegen de deuren van de bedsteden, die wat oetbouwd wazen. 'n taofel en 'n paor kasties meuken de inventaris kompleet. 'n deure verbönd de kamer met 't achterhuus.

Achterin waren de oftimmerde hokken veur de schaopen en sikken. Moe wol ze niet in 't veurhoes hebben. Daarboven was 'n zoldertien, waar wat heui en stro veur de dieren 'n plekkien vunden har. Bij de winterdag bleef de tussendeur

vaak openstaon, zodat meens en dier gezamenliek wat an de warmte haren.

An de veurkant van de schure 'n ienvoldig anrecht, waar 'n kopern pompe waoter leverde uut de regenput deur an de stange te zwengeln. Gien beniedensweerdig underkommen, maor zij waren d'r slim wies met. An de overkante van dit vertrek stön 'n olderwets kookkacheltien, waarop Riekien een ienvoldige maoltied bereiden kun.

't Waren miestal stampcotties, die d'r op taofel kwamen met 'n stukkien vleis of spek, al naorgelang d'r veurhanden was. Tegen de achtergevel, achter 't huus, har Berend 'n hokkien en renne veur de hoender frutseld. As 't kolder wur, konden ze deur 't katteloekien underdak kommen, waar ze op zolder 'n lekker warm nustien vunden.

Berend mus dan wal elke dag rondstrunen op zoek naor eier. Twie katten zörgden erveur, dat 't huus 'moesvrij' bleef. De hond 'n zwarte bastaord har ruimte zat um de keet en zörgde veur wat vertier. Rötten en mollen leuten zuch liever niet in zien umgeven zien.

Wieders was e goed geheurzaam, net as zien baosien. Luustern haren ze beide wal leerd. Under 'n ofdakkien har e drie knienehokken timmerd, waar drie knienen zuch tegoed deden an 't gres en ander gruunteofval. Ze müssen maor goed heur best doen, zodat ze mettertied veur 'n lekker maoltien kunden zörgen.

Um 't huus was 'n eertieds nog deur zien va, untgönnen lappien grond, waarop e saomen met zien moe de mieste gruunten veur eigen gebruik kun verbouwen. Van de boer kreeg e de neudige heui, wat voor veur de biesten en van de boerin zien andiel in de slacht. Nee zo al met al haren moeder en zeun gien reden tot laomenteren.

Zolang zie 't saomen zo kunden rooien, was d'r gien wolkien an de licht. Moeder Riekien mus d'r anders niet an denken, hoe 't wieder mus met heur zeun, wanneer ze iens uut tied much raken. Kun der bij zetten wal kopzeerte van kriegen, bij de gedaachte allènt al.

Um 't arf meeide Berend wat gres toe veur zien twie witte sikken, die an 'n stik op 't gresveldtien achter 't huus of in de barmen van 't pad langs 't kenaol stönden. Moe mölk de sikken en och 't melk smaakte niet vermaold.

Riekien leup ook al tegen de zestig jaor en har ja niet 't ieuwige leven. Niet, dat ze van plan was, eertieds uut te kniepen, maor ja gien meens wet, wat de toekomst veur hum in petto hef. Heur man zaliger was daorvan ja 't unumsteutelk bewies.

Buten in 'n heuveltien was de veurraodschure, 'n soortement keldertien, graven veur de erpels, allerlei koolties

en zukswat meer. Ook 't tuunreeuw vund hier 'n veilig underdak. 't Deurtien naor de 'boet' had gien slöt neudig, allènt 'n holten grendeltien was voldoende. Wel zul 't ook in zien harsens kriegen, van zukse arme lu te gaon stelen?

11. Met tied met

Alsmoor meer boerenarbeiders gaven de voorkeur an vast wark op de ien of andre febriek. Knooien bij nacht en untij in

weer en wiend sprak 't volk alsmaor minder an. Daordeur bedungen ze aaid meer geld, under de leus: geern of niet! De boer leuten ze hierbij weinig keus. Mechaniseren was derhalve niet allènt 'n modeverschiensel, maor ook bittere noodzaak um 't spul dreeiende te holden.

Naost de vedurend groter wordende trekkers, melkmesienes, kwamen der al meeidörsers, die 't wark van 'n hoop arbeiders overnaomen. Nao 'n paor gelukkige jaoren kreeg Willem financieel wat roemer, jammer genogt vergat e hiernao de ' bakens wat te verzetten' en de teugels wat lösser' an te holden.

Op den duur zul e deur schao en schaand nog wal wiezer worren en wisse nog wal iens terugge denken an de raadgevens van de vrouw en 'n koppeltien overgebleven vrunden. De waarheid mag zegd worren, maor of man zuks aaid in dank anvaord is nog maor de vraoge.

Veuralsnog har e allènt nog maor andacht veur de inhold van zien kamnet en gedreug e zuch as eerste arbeider bij zuchzulf. As disse roofbouw op zien lichem noe maor niet ten koste giet van zien gezondheid? Ie was jong en sterk en kun veurlopig wal 'n stöttien velen. Berend much dan in naam de eerste- en ienige vaste arbeider weden. Spinhakken was der hier niet bij. Aan Berend har Willem 'n bovenste beste. Iene die naor zien grillige piepen wol dansen.

De andre lu, die hier regelmaotig rondbanjerden, wazen invallers veur de drokke momenten, zoals: zeei-, meei- en inholdertied, de zogenaamde drokke tied. Die wazen niet zo onwies zuch uut de naod te warken, veur zun kniepstuver.

Ook Stientien mus heur handties, as 't zo uut kwaamp, terdege laoten wappern. Noe stunden heur handen van huusuut niet vermaold en nao de leste bevallen, was ze vaak butenshuus te vinden. Ze was hier zeker niet op vesiede. 't Was, dat zie zun flinke, deurtastende en vrundelke vrouw was, aans har Willem 't op 't dörp nog veul meer veur de koezen kregen.

Gelukkig zat 't Willem wat de gezondheid angunk, zowel in 't veur- as achterhuus bezunder met. Met hard warken- en van hard warken was ja nog gien meens dood gaon- allènt kriej gien aanzien. Dat e d'r zo an trök, um zien finances weer wat op de kluten te kriegen, was in hum te priezen. Dat e 't warkvolk daar in zien teomeloze iever in metsleurde, wur hum niet in dank ofneumen.

≈

Nao heur kraomtied, met bar veul anloop en gezelligheid, wur ze deur Willem algedurig en alsmaor vaker weer inschakeld. De familie kwaamp bij toerbeurt van Loozen hier naortoe en ook de grote vrundenkring heul woord. Deur het

grote aantal bezoekers haren Willen en Berend een paar lange taofels en banken op dele zet en Grietien de meid leup zuch het gat sikkum uut de haken, um al die goeie 'innimmers' van 'n nattien en 'n dreugien te kunnen veurzien.

't Kraambier vloiede overvloedig en ook de kraammaal wur duchtig anspreuken, waarbij de metgenömmen krentewegge van roem ien meter lengte goed van pas kwaamp. De bakker en de slieter (Tan Mien) hebt die dagen goeie zaken daon.

't Grote kedo, dat de jonglu met 'nkander bij mekaor sprokkeld haren, mus d'r altwisse weer uut. Willem en Stientien gaven disse reize gien krimp en leuten zuch tegenover heur wederziedse familie en vrunden van heur beste kante zien.

Grietien mus later in tied op jonge Klaos passen, wanneer Stientiens hulp op de boerderij meer as gewenst was. Nao twee jaor kreeg die d'r nog 'n zussien Christiena(o), nuumd naor heur moe, bij en nao vief jaor bij wieze van onverwachte toegift nog 'n breurtien Jan.

Of e net as zien grootvao later slager zul worren, was nog maor de vraoge. Zien olders zult hum in zien keuze niet dwarsbomen, dat was 'n ding dat zeker was. Het bespaorde hum Willem, dan op veurhaand 'n hoop kopzörgens.

Saomen vunden ze, dat heur gezinnegien noe wal kompleet was. Volgens zien zeggen har e d'r bie heur noe 'n körke indreeid, maor de kuuroogies van 't vrouwgien logenstrafte disse beweren. Zien liefdesdieverdaotsies zul zie wal op 'n leeg pittien zet hebben.

Zuster Liesbeth har heur, al was 't dan niet uut eigen undervindens, veurlicht over de 'consepsie' en Willem much in 't vervolg zien 'peerdtien' allennig maor uutlaoten op speciale zun- en feestdagen. En die wazen d'r ja niet zoveule. Nao de leste zat deur op slöt, aoraokelde Willem, maor ook dan mus de kledderpuute der aaid heerkommen, um vriewaord te weden veur verrassens.

≈

De kinder gungen naor de ienige, in dit geval, openbare schoele in 't dörp en vuulden zuch smangs heur schoelmakkerties best op stee. In heur gesnater en streken deden ze niet veur de 'inheemsen' under. Ze hadden hier 'n mooie jeugd. In en um de boerderij was ja aaid wal wat te beleven.

De oldste mus met allerlei kleine karweichies butenshuus wat toespringen. De hoender verzörgen. Gres meeien, of hondetoppen steken veur de knienen. De kalver te drinken geven en helpen de koenen te verweeien. Ook much Klaos zo of en toe al iens wat methelpen op 't land. Het wordt 'n

boerenzeune niet zomaor in 't haandtien legd. Ie zul d'r wal terdege iets veur mutten doen.

Jong leerd is old gedaon, zegt het sprekwoord. Zo har vaoder Willem al rap in de smiezen, dat 't jong uut 't goeie 'boerenholt' sneden was. 't Belgies peerd, die goeie sul, much e paartieds al mennen. Aj hum zo zagen zitten op de blauwe wupkarre, was 't al 'n echte boertien in de dop. Willem zag in hum dan ook al 'n echte opvolger.

'Chrissie' daorentegen wur in huus inschakeld veur allerlei kleine zaakies. Ze mus op 't 'huuswark' ja ook niet tegen maakt worren. Ze kun goed met de meid overweg en ze wus op jonge lieftied al, dat 't geld niet an de grote ekelbomen veur 't huus gruide.

Aj heur leuven muchten, wol ze mettertied de verplegen in. 'n Goed beroep, waar de Vördens much dit zo oetkommen gien problemen met zult hebben.

Lutje Jan har 't drok met zien speulgoed, zoas zien 'dikke trekker met anhangwaogen', waar e allerlei zaken in mus vervoeren. Ie wol later vrachtwagen chauffeur worren en dan allerhande soorten vie vervoeren. Of zien jongesdreum ooit uut zul kommen, lag nog wied in de geschiedenis verbörgen. Tied zul 't wal leren.

Under de grote eetkamertaofel har e zien speulhoekien schaopen, waarin e urenlang zuut kun weden. Bij mooi weer wur e deur moe wal iens hen buten sturd, um daar zien untdekkens veurt te zetten. Ze har liever, dat e wat bij Berend, 'n harde warker daar niet van, maar bij zetten 'n raore 'gaorenklopper', uut de buurte bleef.

Waarum kun ze eigenlieks niet zeggen, ie deed normaol gespreuken gien vlieg kwaod, maar ze was bange, dat e wal iens 'n vermaolde invloed op dit zachttaordige jongien zul kunnen hebben. Klaos was, wat dat leste betröf 'n stuk harder. Die leut zich deur, dat bij zetten nog grote kind gien oren anneeien.

Ovrigens wazen ze miestal met z'n beidend, den Derk de oldste zeune van Rieks en Grietien, was hier vaker op 't arf te vinden, dan bij zien olden thuus. Hier was ook ja veul meer dieverdaotsie. Ze kunden meraokels goed met mekaar opschieten.

Aj de iene zagen, huufde man d'ander niet te zuken, zee man wal iens. Ze scheelden mekaar kwa leeftied ook niet veule. Derk vun 't ook heul niet arg hier de handen uut de mouwen te steken. Saomen met zien maot Klaos was 't ja veul gezelliger en 't wark veul rapper an zied, waornao ze as 't ware ongemarkt tot 'n speulen overgöngen.

Jonge Jans har eertieds vake met Chrissie optrökken, maar de leste tied leut e zien gezicht hier minder vaak zien.

Doe e deurkreeg, dat er twie soorten verschillende meensen wazen, richtte ie zich meer op zien soortgenoten, um daormet zien wereldtien te vergroten. Met wichter speulen was iniens ja bar kinderachtig.

Veural doe sommige oudere jongs hum d'r iens met plaogd haren, was 't sebiet daon. Dit tot verdriet van Chrissie, die gien leeftiedsgenootien as vrundin veurhanden har. Ze vuulde zich maank de jongs ook volstrekt niet de mindere. Bij 't kattekwaad oethalen, was zie miestal haantien de veurste.

Sneu, maor jammer genogt was 't noe met Jans' liefde verleden tied. Hoesien speulen, met poppen, kinderwaogen en wat daor wieders nog zoal bij kwaamp umtoltern, was d'r niet meer bij, nao die iene maol, dat e saomen met Chrissie 'n pasgeboren biggien under 'n deken in de wagen over 't arf rondreden har.

Moe Stientien har 't arme biest gelukkig rap uut zien ongemakkelke holden verlöst en weer bij heur moeder bracht. Chrissie mus veur straf hen boven. Jans naor zien eigen huus. Suntedien was 't 'n beetien over met de gezamenlijke speulderijchies.

Jans was d'r minder rouwig um, as 't wicht. Ie har kameraoden genogt en kwaamp vaok tied tekört. Netuurlielik blözen de jonge Vördens ook veur en nao schooltied heur partijchien met. Veural met de kinder van Rieks en Grietien Reiling, kunden ze goed op schieten. Ze trökken aaid gezaomenlielik hen schoele. Hölpn mekaor as gezworen kameraoden deur dik en dun henne en leupen bij mekaor de deure d'r zowat uut.

Al mut zegd worren, dat er veur de jongs met name op de boerderij meer te beleven was, as bij 't huus van Rieks Reiling. Daor wazen ze miestal te vinden, as 't wat regenachtig weer was, of op zundag. Op zolder har Rieks, veur zien beide 'knuppels', 'n speulkamertien in elkaor prutst, waar de jonglu, al dan niet met heur eigen vrunden, urenlang kunden deurbringen.

≈

Ook in 't kattekwaad stönden ze heur 'mannechien'. Ienmaol hadden ze gezamenlielik 't schrikdraod bij Vörden vaste bunden an 't iezern dreeihek. Doe Stientien, die niet te beroerd was, um in tieden van drokke, wat bij te springen en daortoe ook melken leerd had, later under melkenstied, met 'n volle melkemmer over 't hek wol klimmen, har ze, deur de elektriekeze schok, van schrik de hiele akker op de grond leeggeuten.

'Daoders' lagen op 't bekende karkhof, al hebt ze vanuut de kapschure de gevolgen van heur 'misdaodterdege' anschouwd. Of ze van heur aanblik en de deur heur schuld

angerichte schade biester veul geneuten hebt, valt te betwiefeln.

Dat ze met heur 'stunt' moeder Stientien te pakken nömmen haren, daarop hadden ze in 't gehiel niet rekend. Ze hadden daor 'n koppeltien andre jongs met wullen laoten schrikken.

Miestentieds as de schoele uut was, zaten die braonieschuppers wal 'n poosien op 't iezern hek um heur eigen kattekwaod uut te brödden. Noe was heur eigen moe 'in de koele vallen', die ze veur 'n ander 'graven' haren. An disse wenden haren ze ja nooit dacht.

Ze hebt nao ampel overleg besleuten, d'r nooit ien woord over lös te laoten, den dan zul d'r thuus wat weeien. Moe kun veul van heur beudels velen, maor dit was veuls te wied gaon.

Dit hadden ze ja niet veurzien en moeder Vörden ook beslist niet gund. Zie hef 't handvat weer lös koppeld en is wieder gaon met heur warkzaamheden. Jammer van de verleuren gegaone melk, maor wieders was 't gelukkig nog goed oflopen.

Um de kwaojongesstreek kun ze nog wal lachen, al hef ze heur wedervaordigheden maor niet an heur Willem verteld. Die zul flink kwaod worren weden, um de verleuren melk. An de 'schok', die Stientien kregen har zul e veurzeiker gien woorden vuul maakt hebben. Heugstens, dat 't goed mus weden tegen rimmetiek.

's Aovends in de keuken, tiedens de ofwaske, hef ze heur 'volkien' d'r nog iens terdege op anspreuken, maor die wussen, reupen ze um 't hardst, van de prins gien kwaod. Ze wazen zo gesleuten as 'n pot en zie kreeg d'r niks aans uut, dan: "*Zult wal 'n koppeltien kwaojongs uut 'n andre klasse wal west weden*", die jongs zaten wal iens vaker op heur hek. Zie hadden d'r in elks geval niks met te maken en d'r op schoele ook niks over plannegies of zukswat heurd.

≈

Meuglek har Berend zuch deur zien: twaalf ambachten, dattien ongelukken, laoten verleiden, tot 't 'verhuren' van zien tied en kracht bij disse zunige en boer, die nogal 'slim kört veur de kop mus weden', met ingang van 1 mei. Ie much dan 'n harde warker weden, zien verstand was niet evenredig ontwikkeld in verholding tot de grötte van zien heufd.

Boer zul 't ook wal laoten hum te nao te kommen, den zien handen har e lös in de buus. Ie was en bleef moekes jongien en umreden e weinig of gien omslag har met zien leeftiedsgenoten, had mennigien hum liever buten, as binnen de muren. Hopenliek har e nao veul perbeersels noe endelk zien steegien vunden?

In 't kefee was e deur zien kwaode dronk ook gien geern geziene gast. Ie stön, in de ogen van 't aanwezige 'pebliek' veuls te rap daon met zien boetenproportioneel untwikkelde knoesten. Wal daor 'n houw of dreun met kreeg, lag wal 'n zettien op apegapen. Nee op disse 'halfstarke' haren ze 't hier niet zo begrepen.

Dat ze hum geern wat voerden en veur de gek heulden, wur d'r vake niet bijverteld. Gien wonder, dat moeder Riekien hum 't liefste bij heur in de buurt heul. In 't dörp, met zien bunte verscheidenheid an 'perseunliekheden', speulde ie zien eigen rol en har daorin zien diel. Ook disse 'gaorenklopper' verdiende 'n eigen steegien op oeze eerde.

≈

Veurig jaor har Willem 't bij Barteld Dreent, Berends veurganger, zo bont maakt, dat die hum met 't melkkrukkien 'n wapse veur de kop geven har, umdat e bij 't melken van de tien biesten, naor zien idee, niet rap genogt zien vingers en handen bruukte. Wullem mopperde, dat d'r vandage nog wal meer op 'lieste' stön, dan wat te 'eeien' over 't 'uur' van de koe!

"Wat verbeelde die vent zuch wal? Mus e zuch dan alens maor laoten anleunen?" Ie har al zun gloepense hekel an 't melken, veul liever was e bezig op 't land en noe ook nog commentaor levern. *"Die oetzoeger, die kniepstuver, die pennenzestien, ie zul die schraoperd wal es..."*, waornao e de daod bij de gedaachte voegd har.

Barteld was zo ofgemieterd hellig in de hoed worren, dat e zunder nao te denken over de eventuele gevolgen, met 't melkkrukkien oetheul naor die gallige rötboer. Ie bekeek 't maor, ie bleef hier gien menuut langer.

Willem kreeg 't 'zitvlak' liek veur de kop. Traonen spröngen hum in d'ogen en bloed uut de neuze. Ai, wat deed dat zeer. Waor was die miesgaster bleven? Dit leut e niet over zien kant gaon. Ie zul hum al hoeken van 't weiland wal es laoten zien. Maor zien knecht har wieselk 't haozenpadtien keuzen en was hum oetneeid.

Hum zag de boer hier niet weer. Ie zöchte zuch maor 'n williger slachtoffer. Die har de slecht bekend staonde boer uutendelk vönden in de persoon van Berend. Tot groot vermaak van Stientien de vrouwe, die tiedelk, naost heur normaole wark, ook nog under de koenen mus.

Dat ze 't noe zo biester begrepen har op die 'hampelman' met zien raore uitkiek, kun ze bepaald niet zeggen. Maor dit was in ieders geval beter, dan veur dag en dauw in 't veld under 'n koe te mutten zitten.

Barteld kun, as 'wegloper' niet ienvoldig 'n neie stee vinden. Gelukkig veur hum, wus elk in 't dörp, hoe 't er in

werkelijkheid, in tegenspraak tot de verhaolties die Willem rondstreuide, op Vördens stee an toegunk.

Uutendelk hef e 'n stee vunden in 't naoburige Sleen, waar de knecht plotsklaps 't loodtien legd har. Met recht veur Barteld 'n geluk bij 'n ongeluk. Hier had e 't nao 'n zettien bezunder goed naor 't zin, tot verdriet van Vörden, die nog perbeerd har de Slener boer op Barteld tegen te maken, al was 't allennig maor um alsnog zien gram te halen.

Die was aandere met die flinke warker dik tevrieden. Ie kun met hum eeien en ploegen en snapte biekant niet, hoe de trammelant met Vörden pessereren kun. Volgend jaor huufde ie teminsen in de meitied niet naor 'n andre arbeider um te zien.

12. Van lös- vast... naor vast

Op een uutwisseln van de jeugdverenigen, waar e lid van was, har e in Schoonoord, in 't gebouwgien achter de

Hervormde Kark, kennis kregen an een bezunder mooi, ietwat bleu maagien Marie Bartels, dochter van Geert en Klaosien. 't Was met recht 'koop en slag' west. Liefde op 't eerste gezicht.

Veul prooties har het wicht niet, ze zat wat stillegies te genieten van al wat er op teniel veur 't voetlicht bracht wur. Butendes zat ze, ducht hum, niet zo roem in de vrundinnen. Ze har wat verlaoten, as 'n 'muurbloempientegen 't schot zeten. Kan weden, dat juist daorum dat deerntien hum opvallen was.

De rest van de aovend har e zo nauw en dan zien oogies es in heur richten stuurd en doe d'r 'n stoel vrij kwaamp, iniens naost heur scheuten. Eerst was ze nog wal wat kopschuw en kwaamp d'r niet veul geluud uut, maor dat wur nao 'n anbeuden glassien prik van lieverlee aans.

Umreden ie zölf ook niet zun haantien de veurste was, paste dit wicht hum meraokels goed. Diezulfde aovend har e het wicht hen huus muggen brengen. Veur hum een makkie, den ze woonde op 't Odoornerveen an 't Oranjekenaol. Kwaamp as 't waore bie heur veur 't huus langes.

Heur vaoder Gerrit Bartels har daor een nuver boerderiegien staon. 'n Groot huus, maor daorbij slechts 'n paor bunder land. Met recht kunt ze hum 'n ienpeerdsboertien numen.

≈

Ie har heur dodestieds de eigenste aovend al vraogd, of de omgang met 'Merie', zoas e heur vanof de eerste dag aaid nuumd har, niet te hoog grepen was. Het gaf altwisse gien pas, um as arbeidersjong,- weliswaor kun zien ol heer zuch met een lappien grond ook wal 'n 'hoenderboertien' numen-, omgang te zuken met 'n boerendochter.

Merie har doarop de scholders ophaold en zegd, dat dat heur niks 'verschelen' kun en dat 't spallegien hier ook meer liek, dan het eigenlieks veurstelde. Thuus bungelde ze d'r maor 'n beetien bij en zo groot was het keuterbedriefien van heur olders ja ook niet. Nee, zie veurzag totaal gien zwaorigheden.

Al rap har e deur, dat Merie het bij heur olden niet zo erg naor 't zin har. In de ogen van heur moe, kun ze nooit wat goed doen. Ze vuulde zuch hier kompleet over. Waorum ze zo verstöt wur, har ze nooit recht begrepen? Moeder zat, volgens zeggen, aaid over heur heer. Waoran ze dat verdiend har, was heur nog alsmoer niet dudelk.

Ze vermoedde, dat het kwaamp, deurdathet heur moe gien echte dochter van Jan Tieks bliek te weden, de vaoder van de twee andern, Riekien en Bertus. Heur moe mus 'n onecht kind weden van een zekere Mans Dubbelboer, die met heur

grootmoe Geessien vrömd gaon was. Dus 'n speulkind of 'bastaord' zogezege.

Klaosien was letterlijk het kind van de reken worren en har nooit recht 'n eigen plaatsie kunden vinden. Zie vuulde zich d'r van jongs ofan bliekbaor op ankeken. Heur 'frustraoties' en unvree har ze later daordeur meschien wal ofreëgeerd op heur dochter Marie, die uterlijk veul op die betreffende Mans mus lieken.

Net asof zie an die hiele geschiedenis part of diele har. Harm en Aoltien (Aaltje volgens de burgerlike stand, heur breur en zus haren daor minder last van, umdat ze meer op heur va's kant, de Bartels, lieken.

Vraag niet hoe, ze derbij kwaamp, dat zie met name deur heur moe, zo achteroetzet wur, maor altwisse... In elks geval ervoer Marie dat terdege. Ofschoon ze wal degelk bij heur echte vaoder en moeder hoesde. Commentaor op heur 'verkerentjederie' haren ze van beide kanten eigenlieks niet had.

Heur moe was heur schienbaor liever kwiet as riek. Kun e lichtkans missen as koezenzeerte, um niet algedurig an heur eigen ofkomst herinnerd te worren. Zie meuk d'r in elks geval gien 'kapsies' over. Ook Gerrit Bartels was 't gauw goed. As e zien nattien en dreugien maor op tied kreeg, kuj met hum al kanten op.

De argenis van de vrouw har e op de koop toenömmen. Ie beschouwde dat as waoter, dat niet deur zien sloot streumde. 'n Meens kun zich ja wal overal drok um maken. Leven en laoten leven, was zien levensdevies. As elks dee wat e zölf doen mus, was der nooit 'n wolkien an de locht. Boerde aordig nuver op 't stee van zien vaoder en naamp de fiebelekwinten van zien wederhelfte veur lief. Zolang zie hum niet an de hoed kwaamp, mus zie 't maor bekijken.

≈

Va Veldhoes har zien zeune under 't wark wal es 't ien en ander over de 'Tieksen' familie uut de doeken daon, maor Jans har hum veur iens en altied dudelk maakt, dat die hiele geschiedenis uut 'n wied verleden, um totaal niet interesseerde.

Zien ol heer was d'r later dan ook nooit meer op terug kommen. Jans har daor dodestieds in elks geval, gien andacht meer anschönken. In elkse familie is ja wal wat. Uutendelk gung het hum um 't wicht en niet de familie, waoroet ze kwaamp. Ie much heur geern lieden en wol heur stommegeern as zien vrouw hebben. En daormit uut!

Elke zaoterdag- en zundagaovend reed e op zien fietse hen 't Odoornerveen hen 't wicht, dat hum al naoder kwaamp. Dat ie heur ook niet onbereurd leut, bewies wal 't feit, dat ze

hum in de baanderdeur al opwachtte en vortdaolek um de nekke vleug. Het duurde smangs wal eventies, veur ze hum lösleut, ie zien fietse in de schure kun zetten en ze over de koegang 't veurhoes in leupen.

Nao 'n paor weke was 't al: "*Bist er al lieverd?*", wat 'n domme vraoge. Dat zag ze ja wal. "*Weeide 't hard? Bist niet mu?*" en meer van die lieve, maor vaak zo overbodige opmarkens. Liefde is aandere blind en 'n mol hef gien ogen! Verliefde stellegies uten zuch vaak, veural in 't begun, met dat soort unbenullige zinnegies, waar de zin heur ook nog miest van untgiet.

Vake gungen ze endtien wandeln over de zaandlaone achter de boerderij, waarbij zie noe en dan eventies mussen uutblaozen en geern 'n poosien an mond op mond beaodeming deden. Ze höng hum daorbij um de nek, schienbaor bange um te vallen.

Ook gungen ze wal iens 'n poosien vissen in 't Oranjeknaol, dat vlak veur heur huus lag. Under in de diepe wiekswalen was 't maank de veule bremstroeken goed toeven. In 't veurjaar was dat gele brem 'n lust veur 't oog, behalve veur verliefde paorties, die mekaar zo of en toe, naor 't scheen, wal wollen opvreten.

Antmet kregen ze later spiet, dat ze 't doe niet daon haren. Tegen de steile hellen vleiden zie zuch neer en haren meer oog veur mekaar, as veur de dobber. Veul vissies zult ze ook wal niet vöngen hebben.

Maor dit smoessien van Merie, um under d' ogen van moe Klaosien vort te kommen, die 't niet laoten kun, heur te bedisseln, of anderszins an 't wark te zetten, warkte utmuntend. Ook pakten ze wal iens de fietse um de umgeven wat beter te verkennen.

Met Harm en Aoltien, Merie halfbreur – en zus, akkedeerde Jans uut de kuunst en ook met heur va kun e nuver metprooten over 't boerenwark. As arbeider wus e ja goed, wat er in de boerenwereld zoal te koop was. D'r kwamen de leste tied zoveul neie spullen op de markt, dat ze gespreksstof genogt haren.

'n Enkele maal wus Bartels hum op zaoterdag, zölfs wal iens veur 'n kerweigien te strikken. Ie was ook ja de beroerdste niet en um met de dochter te muggen vreien, daor moej wal wat veur over hebben. Twie uur fietsen en 'n nat pak wur d'r wal iens zegd. Noe zo lange huufde ie in elks geval niet op 't rap.

Met moe Klaosien kun e minnder uut de voeten. Ie vuulde zuch in heur anwezigheid ook minder op zien gemak, veural as ze dan ook nog Merie niet iens rustig kun laoten eten, terwiel

Aoltien, of Harm volgens zien idee ook goeie handen an 't lief haren.

't Was dat die beidend uut zuchzulf smangs in de bienen spröngen, aans was zien Merie algedurig de klos. As waar is, dat er lukse peerden en warkpeerden sint, beheurde Merie hier dudelk bij de lesten. 't Kun hum veur 't wicht vaak slim begroten en daarom stelde ie miestal veur 'n endtien te gaon lopen, of fietsen, umdat e naor zien idee, zo stief van 't zitten wur.

Veul gezelligheid was hier ook niet te vinden en doe zie nao 'n tiedtien ook niet ofwiezend tegenover zien persoon blik te staon, kwaamp het al gauw tot 'n trouwplannen. Merie zul de dag priezen, dat ze under d'ogen van heur allesziende moeder vandaon zul kunnen kommen. Ook Jans was al dat gedoe daar meer as zat.

Doe de gelegenheid zuch veurdeed um de voeten under eigen taofel te kunnen steken, hebt ze die kans met beide handen angrepen. Niet umdat 't hierbij um een 'moetien' gunk, maor umdat Jans thuus 't 'kooigien' al klaor har en zie het liefst zo rap meugelk uut huus wol. Hierzoot was d'r veur heur jammer genogt niet veul aordigheid an, doorzoot kunt allènt maor beter weden.

≈

'n Paor maol wazen ze op 'n zundag saomen naor 't Haantien reden, waar 't wicht 'n heul andre sfeer antröf, as bij heur eigen volk. Hier wur waardeerd wat ze deed, of zee, zodat ze zuch hier van stonds of an beter thuus vuulde, as daar an 't knaol.

De Veldhoesies leuten heur bezwaoren tegen dit wicht, zo die d'r nog muchten weden, nooit an heur blieken. Wanneer ze iens met wol toepakken, wur dat nao wat tegensputtern miestal in dank anvaord. Hier had ze teminsen regelmaotig 't woordtien: 'danke' heurd. Dat har ze van heur eigen moe nog wal doezend maol tegoe.

't Wicht was hier aaid welkom. Doe de meugelkheid zuch veurdeed, um met 'n paor kleine anpassens, hier bij in te trouwen, was ze kompleet uut de 'kette' west. Boer van Diek har ook gien bezwaoren tegen de verbouwen, zodat ien en ander zien beslag kun kriegen. Endelk weg van 't olderliek stee, waar ze heur altied overbeudig vuuld har. Zun kans leuten ze zuch niet untgaon en allerlei plannegies wurren oetviggeleerd.

≈

Nao 'n dik jaor verkeren, hebt ze de grote stap zet en spiet har Jans en zo dacht e, ook Merie daar niet van had. Ze kunt saomen goed met mekaor overweg en roezie haren ze zolang e zuch heugen kun, nooit had. Wal zo smangs iens

verschil van menen, maor zuks kump in de beste families wal iens veur.

≈

Veur 'n paor centen, har e, nao 't 'gaon hemeln' van zien olders, dit 'spullegien' eerst huren en verscheiden jaoren leen, zölfs veur 'n heul schappelke pries, kopen kunt. Saomen met 'n paor kameraoden en wat burenen, har e de boel wat anpast, oetbouwd en verbeterd.

De boer had miestkans gien zin meer an 't noodzakelk underhold. Jans har twee rechter handen, die wal wat uut stro kunden zetten. Met veul geknuter en hulp van disse en gene, har e zien underkommen maakt, tot wat 't noe was. Ze wazen d'r meer as tevree met.

Bij gelegenheid was e niet ofkerig van 'n 'klokkien', al meuk e daor gien misbroek van en huufde zien Merie nooit bange te weden, dat e over de schreef zul gaon. Was 'n keerl uut ien stuk, wis wat e wol en was 'n man van zien woord. 'n Heldere zunder, 't sukker hadden ze d'r aans vortdaoliek ja wal bijdaon, gleed hum makkelk deur de strötte. Ie verbeeldde zich, dat e op disse 'brandstof' dan nog beter verdan kun. Umreden het 'n bedarf was veur 'n andermans lichem, drönk e 't spul bij tied en wiele 't allerliefsten zölf op.

Veural bij kold weer, was 't net, of de botten d'r met smeerd wurren. Of van Diek under 't erpel- of bietenrooien bij harfstdag daortoe wal iens 'n flesse veur algemien gebruik anbrak, of dat 't zogezegd puur vanwege de kolde gung, wus e niet, maor de smaak was er niet minder um.

Boer zölf deed, uut ervaorens wies worren, uut veurzörge dacht e, maor niet daoran met. Die heul zich dan het liefsten bij warme kovie. Ie wur d'r aaid zo dreeierig van, zee e en dat kun bij hum ook wal iens kloppen.

De gehiele wonderie stelde, naost de grote stee niet biester veule veur, maor ie was d'r slim wies met. Deur wat verbouwens, vanwege zien 'introuwen' dodestieds, was 't noe in 'n wat uut de kluten gewassen olderwets arbeidershoessien veraanderd.

≈

De 'opkaomer' van 'd olders was noe in gebruik bij Merie, al dacht elks, dat ze saomen, tot beider genoegen, de nacht deurbrachten in de grote verbouwde slaopkamer. Ze mussen iens wieten! Jammer dat e noe, late es kieken: "*Hoe lang speult dat noe al?*" niet meer naost heur in 't grote bedde slaopen much, um van de rest nog maor niet te spreken.

Volgens hum har dat alens te maken met 'n miskraom, die ze jaoren leen metmaakt har. Van die tied of an, was 't beurt met de 'stoeierij'. Zie kreeg 's nachts, beweerde Merie anders, deur zien geronk ja gien oge dichte, al har e dat zölfs

nooit 'n geldige reden vunden, um hum de toegang tot 't echtelk nust te untzeggen.

Ie daachte, dat ze doodsbenauwd was, weer in verwachten te raken, maor dat har e uut heur mond nooit heurd. Zul 't meschien altwisse waar weden, dat 't vrouwelk geslacht nao heur 'kindertied' minder behuufte hef an 'de daod' as de 'haanties', die net as in de netuur, d'r blikbaor nooit genog van krieggen kunt?

Zult de vrouwlu daorum zo vake: heufdpien, muuheid veurwenden, of zult ze daor gewoon gien zinnigheid meer an hebben? Zul dat de reden weden, dat zie zuch bedienen van dit soort deurzichtige 'smoesies', bange, um dat zo liekoet tegen de 'belanghebbendete zeggen?

Blikbaor kun de vrouw hum, um de ien of andre, veur hum alsnog ondudelke reden, niet meer naost, late staon in heur velen. 't Zul de overgang wal weden, har e zuch zölf tegen beter wieten in, wiesmaakt. Paartie vrouwlu, müssen daor, aj de prooties muchten geleuven, ja bar veule last van hebben.

Maor dat naamp niet weg, dat ie zuch hierin slim miskend en in dat opzicht de pineut vuulde. Zulden daorum zoveul manlu van die leeftied, op zoek gaon naor 'n jonger, williger en smangs pittiger exemplaor, die op heur beurt zuch antrökken vuulden tot zun keerl met ervaorens?

Met veul unbegrip en smangs 'n wal wat branderig gevuul in de hoed, har e zuch daor ten lange leste morrend bij dele mutten leggen. Gien meens hef e daor vanzölfs over verteld. Daor had ja gien meens wat met neudig! Ie leup ja niet geern met zien besonjes te koop.

As e eerlieks was, schaomde ie zuch daor ook wal 'n beetien veur. Al is 't waar, wat 't sprekwoord zegt: "*Jeuk is arger as piene!*" Dat nimt niet weg, daj daor bar veul last van kunt hebben. Kump tied, kump raod, har e wal iens dacht, maor dat leste bleef nog aaid achterwege.

≈

Deur zien wark bij de boer en andre bezigheden op zien eigen bedoenink, wus e dit gevuul smaanks aordig 'de kop in te drukken'! Hierin perbeerde ie zien zinnen wat te verzetten. Met 't andre warkvolk preut e met, wanneer die 't weer iens over heur seksleven hadden. Wat de rest betreft, har e 'n best wiefien an heur.

Op heur older, kun e nog meraokels met heur uut de voeten en huufde zuch niet veur heur te schaomen. Was aaid nuver in de kleer. 't Haor netties en aaid 'n aorige proot over heur. Nee, 't ienige wat hum wal es tegenstönd, was heur 'handel en wandel' op 't seksuele vlak.

Maor komàn, daorin zul e beslist gien uutzundern weden. Ie mus zuch van de prooties van de andre mansmaolls maor niks an e trekken, miestkans was dat allènt maor zwaordoenerij en gien weergaove van de werkelkheid. De weens zul ook daor wal de moeder van de gedaachte weden.

Ook de kinder Geert en Grietien wussen uteraord van al disse problemen niks of. Jans har zuch de kop hierover wieder nooit breuken. Ie naamp 't leven, zoas 't kwaamp en vuulde zuch, al met al d'r nog niet iens zo slechte bij. D'r waren belangriekere dinger in 't leven, dat 't gedoe um zun lutje stukkien vleis.

Bij de slager kuj 't niet iens kopen. Merie zörgde wieders utmuntend veur zien nattien en dreugien en ook de middagpot much d'r aaid weden. Ze har gien gat in de haand en zörgde aaid, dat elks d'r netties bij leup. Wat wul 'n meens noe meer.

≈

Nao 't verstarven van Opa en Oma Veldhoes har Jans 't tot 'n grotere wonen utbreid, waor 't goed toeven was. De turf uut de turfschure achter 't huus was vervangen deur 'n pieterölievat tegen de ziedgevel, die de kachel van de woonkeuken bij winterdag van meer dan voldoende warmte veurzag.

Op de grote tuun verbouwde ie zowat al zien neudige gruunten en op het gresveld daorachter leupen de sikken en of en toe 'n paor mestkalver. De overbeudig geworren turfschure har e ombouwd tot een paor stallen veur de sikken en kalver. 'n Zwientien, har e ook op 't hok, die mus d'r veur zörge, dat er nao november wat vleis en binken in de wiemel kun hangen. Spek en zukswat meer, wur inweckt en opbörge in de kelder.

≈

Zo hier en daor wurren paartie hoezen reeds ansleuten op aardgas, maor och, de tied zul 't leren. Ie vun de anleg wat 'n waoterleiden doe ook al 'n hiele omschakeln. Um van het in zien ogen onbetrouwbare gas nog niet te spreken. Stel oe es veur, dat d'r ongelukken met zulden gebeuren. Gas, ie mus d'r veurlopig nog niet an denken.

In Emmen, Noord- Sleen en Sleen haren sommige hoezen van rieke 'stinkerds' al 'centraole verwarmen'. Overal in huus lieke warm, wat 'n hiele veuruutgang mus weden. Daor kan 'n meens allènt nog maor van dreomen. Veuralnog was e meer as tevrieden met zien eigen 'stokerij'.

Nao 't verdwienen van de mieste turf en kolen, was ie overstapt op euliestook en daor was e slim wies met. 'n Stuk makkelder en schoner, as dat gemier met 't schoonmaaken

van de kachel en piepen en 't veur dag en dauw ansteken van 't vuur.

Naost de beheurelike tuun lag 'n stukkien gresland, waar de beide witte sikken, Tinus en Rinus en 'n drietal kalver, zuch geern tegoed an 't gres deden. Allewel het um 'n mannelke en 'n vrouwelke sikke gunk, wazen disse naomen zomaor plotsklaps 'inburgerd'.

Wel of die naomen bedacht har, wus e niet meer, maor och, wat deed 't er ook toe. In 't nachthok achter de 'stallen', har e van wat sloopholt 'n hokkien in mekaor flaanst, waar 's nachts zun twintig hoender, sleupen. Die 'Barnevelders' kunden overdag het arf onveilig maken en deden heur best, um de baosies op tied van 'n lekker eichien te veurzien.

Eigenlieks har e de sikken allènt veur 'n beetien tiedverdrief. De raore meneuvels, die ze bij tied en weile meuken, leverden mooie 'plaaties' op. De jonkies, die d'r geboren wurren, verkochde op de Emmer mark, of an toevallige klanten uut de buurte. Het melk gunk naor 't zwien en de kalver. Dat scharpe melk much e niet, net zo min as de vrouw en eertieds de kinder.

Um schaopen zat e niet zo verlegen. Um de ien of andre reden, much e die kluwen wol niet lien. 'n Verklaoren har e d'r eigenlieks niet veur. 't Oettrekken van heur 'jassien' tiedens de Pinkster lag hum ook niet zo. Of e as jongmaoll bij 't jaorliekse schaopswassen van 't inziepen en 'deupen' van de neie wassers schrökken was, duurde Jans niet te zeggen.

Wanneer ie, of Merie wol neudig har, gunk e wal naor de scheper, dat bespaorde hum 'n hoop wark. De schaopen wassen, scheren en de wolle spinnen, was hum veuls teveul wark. Ook Merie har d'r niet veul zinnigheid an, zodat ze in goed overleg besleuten haren, zuch an disse biesten niet te waogen.

Van de boer kreeg e dagelks 'n kruukien echte koemelk met en daor haren ze veur eigen gebruik morzat voldoende an. As e bij gelegenheid iens wat meer neudig was, kun e zomaor wat ekstra met hen huus nimmen.

De kalver en 't zwien en 't ovrige vie, gungen overwegend naomloos deur 't leven. Miestal waren 't de kinder en noe de kleinkinder, die zien vie van naomen veurzagen, zoas de kalver, beveurbield zwartkop, of withaar, um dudelk te maken, welkse bedoeld wur.

Jans deed 't zwaore smerige wark, Merie zörgde veur 't planten, het underhold, schoonholden en plukken, of krabben en 't melken van de sikken. 'Armeluus koenen' zee man in die tied. Zo noe en dan meeide Jans de slootwal, of de berm van de weg, veur wat heui bij de winterdag.

Wanneer 't regende zöchten de geiten 'n dreug plekkien in 't hokkien, dat Jans van wat gekregen planken, op de hoek van zien arf, in mekaor knuterd har. Bij de winterdag 'woonde' zien 'menagerie' op stal. Zo al met al 'n mooi tiedverdrif, die vaak ook nog wat opleverde.

Naost de schure har Jans 'n veertal knienenhokken in mekaor flaansd, waar een paor Vlaomse reuzen heur best deden, zuch veur de kerstdagen goed zat en vet te vreten. Ze leuten zuch 't gres en gruunteofval goed lieten smaoken.

Ze gruiden dan ook as de sprekwoordelke kool en zult veurzeke de kerst en dus ook 't neie jaor niet levend halen. Gelukkig wussen de knienen niet, wat Jans met heur in 't zin har. Jans wol met de Kerstdagen, ze de strieklatte achter de oren langs holden en heur de jaze oettrekken. De hiele familie Veldhoes zul d'r dan geern, met 'n gebraoden pootien, de inwendige meens met wullen versterken.

In 't veurjaor liende Jans van de boer, 'ol Gerrit' 't Belgies peerd, dat zien tied op de boerderij, wegens trouwe dienst, oetdienen much en 'n ploeg, zodat e zien bouwland (?) niet met de 'ballaster' omspitten huufde.

Dat scheelde hum 'n pokkel vol waark, veul zwietdruppels en 'n pienelke ruggen. Veur 't warken zölf was e niet bange, al deed e 't niet uut liefhebberij. Ie naamp 't Eva nog aaltied slim kwaoliek, dat ze van de verbeuden vrucht eten har. Daorum mus hij noe in 't 'zwiet ziens aanschiens' over disse eerde rondbanjern.

Merie zul de knienen mettertied dan in de grote braodpanne wal wieder an zied maken. Ie kun zuch bij de gedaachte allennig, daarop noe al verkneutern. Ook de beide kinder, met anhang vanzölfs, dielden dan met in disse 'eetvreugde'.

In heur bovenkamer was volgens hum meer loos. Wat ze zoal maank de oren har, daar was e nao sikkum viefendattig jaor huwelk nog niet recht achter kommen. 't Mus wat met iets uut heur verleden te maken hebben, maor daarover was 'Meriechien' zo gesleuten as 'n pot.

'n Heufdstuk uut heur leven, waar ze niet geern an herinnerd wol worren. Desalniettemin bliek uut alens, dat die periode heur lang niet onbereurd bleef. Zo noe en dan toe meuk ze 'n opmarken, waoroet 'n goed verstaonder zien lering kun trekken.

≈

"*Late maor, ie kunt er altwisse niks an verandern*", kreeg e op zien vraogen, -as e zag, dat ze 't er even te zwaar met har -, steevast te heuren, zodat e de moed opgeven har, daar nog iens achter te kommen. Met onwillige hondties is 't slecht haozen vangen. Al zul e de leste weden, um heur met 'n hond

te verglieken, wat dat angunk, liek ze meer op 'n spinnende katte, die oe 'bij 'n störing' 'n flinke kratse over de handen kun geven.

≈

't Kind, 'n wichien, kwaamp in heur ienendattigste weke, veuls te vro. 't Was dan ook niet levensvatbaor. Wat hef ze zuch dat antrökken, ze reerde en jammerde in ien stuk deur. Gelukkig hej daor indertied niet veul van metkregen. Ze gaf zuchzulf daorvan de schuld en dat was niet uut heur heufd te proten.

Ze heul heur daorbij van alens en nog wat in 't heufd. Ze jammerde doe alsmaor deur, dat 't heur eigen schuld was. Dat dat kwaamp deur heur verleden. Dit was heur straf op de zunde! Bij mien wieten har de vrouw ja nooit wat vermaolds daon. Teminsen niet dat Jans wus.

≈

'De witte engel', zuster Liesbeth, die d'r vortdaoliek bijroepen was, kun hier niks aans meer oetrichten. Ze hef moe verzörgd, zodat ze d'r lichaomelk weer wat op order bijlag.

Doe ze zo 'vrömd' bleef reëgeren, reud ze oes an, de dokter te waorschouwen. Zie wus, met al heur ervaorens' noe eventies niet, wat ze hier wieders nog an doen kun. Wieders was 't volgens heur 'n zaokien veur oeze huusarts.

In ofwachten op de komst van dokter Wildeman, bleef ze maor jammern en wat ze altmaol te berde bracht' was niet bepaald iets, waor 'n meens vrolijk van wordt. Wat ze d'r zoal uut kraomde, d'r was ja gien touw an vast te knuppen.

Dat ze nooit met hum, Jans, had mutten trouwen en nog 'n bult andre onzin meer, was, waor ze op bleef hamern en al wa'k d'r uut kun kriegen. 't Echte bin ik er dan ook nooit van gewaor worren, maor in heur heufd was d'r untegenzeggelk beheurlied wat mis.

Eerst daachte dokter nog, dat 't kraomvrouwenkoorts zul weden, wat met medicinen best te verhelpen was. Nao 'n paor weke, zul 't wal weer over betern. Doe ze zo raor bleef daozen, veronderstelde oeze huusdokter Wildeman, dat er wal iens meer loos kun weden.

Dudelk was noe in elks geval, dat 't met eertieds te maken har, wij kunden heur dat muilik uut 't heufd prooten. 't Hef 'n zet duurd, veurdat ze weer ienigszins tot bij zinnen kwaamp. Dokter Wildeman, die altwisse niet veur 'n kleintien verveerd is en bij toeren nogal hard uut de hoek kun kommen, kwaamp niet achter heur 'geheim'. 't Bleef 'n spook uut verleden, die heur op de gekste momenten achtervolgde.

Zien gevleugelde woorden: "*Moej mij zien!*", veroorzaakten allennig maor meer 'snöt, kwiel en dikke traonen'. Dat was alens, wat e boven waoter en uut heur

kregen, naost heur gejeremineer, dat zie schuldig was. Waoran bleef ook dodestieds 'n open vraoge? k Mus d'r maor naor gissen. Of k noe hoog spröng, dreigde, of smeekte, zie heul bij hoog en leeg vol, dat 't niks bezunders was en daor har k maor met te doen.

Psychologen en andre – 'ogen' , wazen d'r indertied nog niet zo veule. Veur 'n arm meens hadden ze butendes ja weinig of gien tied. 't Geld was d'r vaak niet iens veur, zodat ze miest op kwamen draoven bij 'vermogender' lu, die paartieds veur elke 'scheet' hen de dokter gungen.

Dokter daachte, dat 't deur de tied wal zul slieten. Het zul, op de ien of andre manier, wal wat te maken hebben met heur 'miskraom'. Dat zul heur wal zodaonig anpakt hebben, dat ze noe al stuur en gevuul kwiet was. Heur harsens zult bij dit arge, wat heur was overkomen, wal in toezel raakt weden. Daorbij dan nog 'n bult onverwarkt verleden, zodat heur emmertien daorvan kompleet overleup.

Niet teveul andacht an schenken, dan kwaamp 't al vanzölf weer op zien pooties terechte, adviseerde ie de ungeruste familie, die met de handen in 't haor rond heur bedde stönden. Geert en Grietien, die boven op heur kamertien vanzölfs wal 't ien en ander metkregen haren, wazen verbiesterd.

Ze haren zuch zo op 't naokommertien verheugd. Haren saomen veul plannegies maakt, wat ze mettertied zoal met heur breurtien of zussie zult gaon ondernimmen. Hier haren ze ja nooit op rekend. Ze zöchten treust bij mekaor. Het liek heur doe ook beter, dat zie nog niet beneden kwamen, umreden heur moe nog zo verschrikkelk in de warre was. Noe lang genogt treuzeld. Lammert zel niet wieten waor as e bleft.

13. Oh, nee! 't Is niet waor hé?

Jans kwaamp overend, scheuf de stoel under taofel, kreeg 't broodtrommechien van 't zwilkien en greep met de andre knoest zien blauwe theekruke, doe zien oog inienen veul op 'n briefien, dat ienigszins wegmoffeld under 't trommegien met brood legen har.

Wat kun dat noe weden? Zul Merie gusteravond nog wat vergeten hebben tegen hum te zeggen? Lichtkans, dat e nog 'n bosschuppien overbrengen mus, of nog aanswat, dacht e in eerste instaansie.

Pakte 't briefien vast en heul 't wat bij 't licht. *"Ik kan hier niet langer blieven, 't is altmaol mien schuld. Vergeef me, Merie "*, stön er allennig op 't briefien. Wat much dat wal betiekenen? Ie snapte d'r gien sikkepit van. Wat bedoelde 't wicht in vredesnaam met dit raadselachtige vodtien pepier te zeggen?

Zien harsens warkten, zo vro in de mörgen en nao zoveul draank van gusteravond, nog niet op volle toeren. Hier mus e wal even bij gaon zitten, um 't gelezene iens goed tot zuch te laoten deurdringen. Wat mus e van dit 'raadseltien' noe denken? Ie dreeide het briefien um en nog iens um, maor dat bracht hum niet wieder tot 'n oplossen.

Elke mörgen as Jans Veldhoes opstönd, naodat de wekker hum opmarkzaam maakt har op de neie dag, stön zien 'voor', zoas ie smangs miende te mutten zeggen, reeds veur hum klaor op keukentaofel.

Wat dat betreft, har e 't meraokels tröffen met zien Merie(tien), de jongste dochter van Gerrit en Klaosien Bartels, uut 't 'Oringervien'. Schoon en zörgzaam tot en met. Lief veur de kinder en aaid in de weer um, met 'n paor lappies stof van de Emmer markt, heur goed in de kleer te holden.

≈

As verdoofd bekeek e noe dit stukkien pepier an al kanten. Ie dreeide 't al kanten um, maor wieder dan die paor in de sikkum opgeschreven woorden wur e niks gewaor. Iniens naamp e zuch bij mekaor en repte zuch naor de 'echtelke' sponde. Krek wat e daachte!

Heur bedde was leeg en toedaon, net asof 't niet beslaopen west was, terwiel ie heur gusteravond nao 't viefenvieftigste verjaarsfeestien altwisse met eigen ogen, nao 'n wederzieds "weltrusten", in heur 'eigen' slaopkamer had zien verdwienen.

"Waor zul Merie verdikkeme toeholden?" Ie reup heur name in 't achterhuus. Keek in de kelder, veurkamer, de w.c., op 't zoldertien, in de slaopkamerties van de kinder en 't washok. Nargens ien spoor van zien eegao te vinden. Gek, heur daze höng nog op de kapstok, heur fietse stön nog in 't klompenhok, naost zien olde rikkerak, allènt heur jassien en

klompen wazen verdwenen. Zul ze dan deur al die indrukken en prooties niet hebben kunnen slaopen? Ze mus dan wal, undanks de kolde, hen buten gaon weden. Wied weg kun ze volgens hum daorum niet hebben gaon.

Ziej wal, de achterdeur was van de gröndel, dus mus ze doorzoot wal argens toeholden? Ie scheut in de klompen, scheut in zien jaze en haostte zuch hen verdan.

"Zul deur de drokte van gusteravond wal niet hebben kunnen slaopen en was vast en zeker vro uut 't nust gaon, um alvast wat daogelkse dinger te doen, al kun ze ja sikkum gien haand veur de ogen zien", meuk e zuchzulf tegen beter wieten in, wies.

Binnen in hum leut 'n heul ander stemmechien zuch alsmaor luder heuren. *"Dit zul altwisse niet waor weden?"* Allerlei gedachten over zun twintig jaor leen, vleugen hum inienen deur de kop.

Verduld niet weer hé? Ie har ja niks an heur vernömmen. Daachte dat die olde historie veurgoed verleden tied was. Blikbaor har e zuch deur heur gedraogens altwisse nog zaand in d' ogen laoten streuien.

"Merie !.. Merie!.., waor bist?", begon e al harder te roepen, 'n antwoord bleef aandere uut. Zul dan noe oetkommen, waor e indertied zo bange veur west was? Zul ze weer perberen 'n end an heur levend te maken, zoas destieds nao heur miskraom?

Ie greep zien kniplocht, die an 'n spieker bij de achterdeure veur de greep höng. Hiermit schien e de umgeven wat of, maor nargens 'n spoor van moeder de vrouw te bekennen. Zie zul, verunderstelde ie wal niet wied weg lopen weden.

Intied was e al bij 't knienehok west, waor de langoren hum wat toesterg an kieken, umdat ie heur miestkans uut de leste slaop haald har. Ook bij en in 't hoenderhok was gien spoor van Merie te vinden.

De sikken kwamen uut heur hok en loerden hum wat 'schaopachtig' an, net asof zie zuch ofvreugen, of e niks betters te doen har, dan heur uut de nachtrust te halen. Zo wied as e roepen kun en duurde, um de hiele buurt niet in 't ende te kriegen, reup e heur naam, maor nargens kwaamp antwoord terugge. *"Wat mus e 't allerneudigste doen? Zo kun e teminsen niet vort en an 't wark gaon!"*

≈

Kreeg de fietse uut 't klompenhok, dee 't lichien an, slingerde 'n bien over 't zaodel en repte zuch naor heur Grietien, die drie hoezen wiederop woonde. Daor was alens nog duuster. Gien wonder zo vro in de mörgen. Hier lag man

nog lekker op ien oor. Heur wereld stön nog niet in ienen op de kop.

Rieks huufde as gemienteambtenaor ja pas um acht uur begunnen en Grietien en de beide kinder zult 't er ook nog wal geern even van nimmen. As ze maor um half negen op 't schoelplein anwezig wazen.

Die viefhonderd meter, die ze lopen müssen, was muite ja niet weerd. Ze haren ja nog 'n zee van tied. Ie bonkte op de achterdeure en doe d'r niet daolieks 'n reaksie kwaamp, op heur slaopkamerraom. 'n Verbaldereerde Rieks scheuf 't gerdienegien op zied en deed 't raompjen open.

"Va bin ie dat? Waor is de brand?", perbeerde ie nog 'lollig te weden, tot e 't grauwe gezicht van zien schoonvao zag. *Va, wat is er?"*, vreug e nog iens geschrökken. Ie wreef zuch in d'ogen en deed zien best, zien harsens weer op volle sterkte te laoten warken.

"Oen moe, mien Merie is vort!", hakkelde Jans en greep naor zien buusdoek, blikbaor um zuch 'n holden te geven. *"Moe vort?"*, staomelde Rieks en wreef zuch de slaop uut d'ogen. *"Hoe kan dat noe? Gusteraovend was ze ja nog dik in order en hef 't ook nargens over had! Hej apmit roezie had?"*

Jans nikkopte van nee en leup op 't neugen van Rieks, die niet wus hoe rap e de achterdeur van slöt en gröndel mus kriegen, 't achterhuus in en deur de geute naor de keuken.

Ook Grietien scheut, alarmeerd deur dat geteut, uut bedde en haostte zuch de naor beneden. *"Wat is d'r va?"*, vreug ze verwaosd, bij 't zien van zien asgrauw gezicht?

"Moe is vort!", staomelde Rieks in zien plaatse. *"Waor is moe dan hen?"*, vreug ze naor de bekende weg. 't Valt ook niet met, zo uut oen slaop met de harde werkelkheid confrunteerd te worren. Wat kan 'n meens in zukse angelegenheden ook dom prooten.

As va dat wus, was e niet hier en har e heur ja ook niet neudig. Gieniene begreep, wat er loos weden kun. Ook de (klein) kinder Derk en Jans kwamen met slaopdronken koppen op trappe teveurschien. Wat 'n lewaai en dat op de vroë mörgen.

Met angstige blik keken ze naor beneden, met 'n open vraoge in d'ogen. Zachies leupen ze de trap of en stönden iniens as 'n paor 'verdwaolde schaopen' in de keuken, met grote ogen te kieken naor heur grootvao, die, volkommen uut stuur, d'r wat verlaoten bij stön.

Volledig verslaogen leut Jans zuch bij de taofel dele vallen. Ie legde zien heufd in zien grote kolenschuppen en schruwde zachies veur zuch hen. As ze noe maor wussen, wat zuch, in 't olderliek stee, in 't echt ofspeuld har. Noe tasten ze

nog compleet in 't duuster. Allerhande gedachten speulden heur deur 't heufd. 't Kun ja van alens weden.

"Moe vort, maor hoe, wenneer, waorum, waorhenne?" Ze begrepen d'r tittel noch jota van en stönden met heur mond vol tanden. Hoe kuj noe raad verschaffen, aj zölf nog totaal onkundig sint? *"Kom va, niet daodelk 't argste denken, wél wet, waor moe op dit mement is, zul wal 'n ommechien maakt hebben, umdat heur 't heufd nog soesde van al 't kebaol van gustern."*

Grootkans dat zie lichtkans eventies wat uut wol weeien? "fanteseerde Grietien d'r wat op lös en legde daorbij heur arm um zien schokkende scholder. " *'t Valt meschien altmaol wal met heur? 't Kan weden dat zie nog even naor heur zuster, oes Aoltien meui lopen. Ze hef meschien gusteravond vergeten heur nog wat te zeggen, of te vraogen en is heur dat vanmörgens iniens in 't zin scheuten,"* perbeerde ze heur va nog 'n hart under de riem te steken.

Al zee ze dat, tegen beter wieten in, d'r mus wal wat slims an de haand weden, zo uut regel har zie heur va ja nog nooit met maakt. " *Nee wicht,"* kwaamp er doe ook haopernd uut. Dit is, waor ik altied zo verschrikkelk bange veur was. Nao de misgeboorte zo um en naobij twintig jaor leen, is ze nooit meer recht de olde worren.

≈

Ik, snikte Jans, heb nooit zo in 'n tiedelke terugval in geestelke vermogens, as gevolg van 'n dood geboren kind leufd. Dit mus veul dieper zitten, dat kun ik met mien dom arbeidersverstand nog wal begriepen, maor wat doe j d'r an, as lu die d'r veur deurleerd hebt, oe van 't tegendiel pebeert te overtugen.

Niet zo lange daornao bliek, da'k 't wal goed zien har. Ik heb 't oe nooit verteld, um oe niet nog ongeruster te maken, maor ze hef niet zo lang daornao iens perbeerd uut 't leven te stappen. En doe was 't veur heur reeds sikkum te late.

Ze har dodestieds van dokter Wildeman, slaoptabletten kregen, umdat ze volgens heur zeggen, de hiele nacht lag te dreeien en te tollen in bedde en deur allerlei prakkezaosies niet in slaop kun kommen.

Op 'n mörgen hef ze, doe ik nog sleup, veuls teveule slaoppillegies inienen innömmen. Gelukkig kwaam ik er nog op tied over toe. Waorum wie'k nog niet, maor 'k wur inienen wakker. Moe lag naost mij te 'hiemen' as 'n gek. 'k Heb 't licht antrökken en zag doe metien, dat 't lang niet goed met heur was.

Zie aodemde nog wal, maor heul zwaor. Ook wur ze al taomelk blauw in 't gezicht. Ik heb heur op de wange houwen,

um heur wakker te kriegen. Doe dat niet vortdaoliek lukte ben k naor buten vleugen.

k Heb buurman Klaos uut berre roepen, die bij Tan Mien de dokter waarschouwd hef. In ofwachten van de komst van de dokter heb k heur wakker perberen te kriegen en 'n vinger in kele steuken um heur over te laoten geven. Per ongeluk heb k volgens Wildeman 't ienige goeje daon. Aans was ze niet meer te redden west. Jullie hebben doe van die hiele consternaosie gelukkig niks metkregen.

Dokter Wildeman hef heur vortdaoliek hen 't Scheper ziekenhoes in Emmen sturd, waar ze de mage leegpompt hebt, zodat 't nog met 'n sisser oflopen is. Doe moe hen 't ziekenhoes was, hef buurvrouw Koba jullie 's opvungen, verzörgd en 't ien en ander verteld.

≈

Moe hef, doe ze weer goed bij bewustzien was, oes, de geneesheren en mij bezworen, dat ze zukswat nooit meer zul doen. Dat ze verschrikkelke spiet har van al wat ze oes andaon har. Nee, dit was iens maor nooit weer. Ze snapte zölf niet waarom ze zoiets daon har. 't Mus sikkum wal in 'n vlag van verstandsverbiestern beurd weden. Wij huufden oes um heur in 't vervolg gien zörgen meer te maken. Ze was veur iens en altied genezen.

Later thuus hef ze tegenover mij wal 't ien en ander löslaoten over al, waar ze met in de knup zat. Veurnamelk speulde de geschiedenis met heur opa en 't doodgeboren kind heur parten.

Ik daachte dat disse zwarte bladziede veur ieuwig ofsleuten was, maor ik ben doodsbanke, dat er nog 'n beroerd vervolg op kumt. De leste jaoren gunk 't redelk, maor aaid leup ik rond met de angst, dat ze zuch nog es wat an doen zul. Wij hebt jullie kinder d'r altied van onkundig laoten. Wat niet wet, ja ook niet deert!

Wij wollen jullie ja niet opzadeln met oeze problemen. Jullie hebt wij doe verteld, dat moe die nacht inienen zoveul last van de mage kreeg, da'k de dokter derbij mus halen, die heur veur de 'wissigheid' deursturd hef hen Emmen, waar ze heur in 'n paor dagen weer hebt oplapt.

Merie hef mij ddestieds nogmaals met de haand op heur hart beloofd, dat soort 'flauwekul' nooit meer uut te zullen halen. De eerste tied duurde ik heur amperan allènt te laoten, maor in de loop d'r jaoren kreeg ik wat meer vertrouwen en rust in de lief."

Grietien en Rieks scheuten, under dit verhaal, zo rap as ze kunden in de klee en de kinder wurren met zachte haand weer hen bedde sturd. Zie kunden veuralsnog ja hielemaal niks doen. Derk en Jans mussen maor perberen, nog 'n

poosien te slaopen. Of dat zul lukken, was nog maor de vraoge. Geheurzaam gungen beidend weer naor heur kamertien.

Grietien gaf heur op de valreep nog 'n heul prekaozie met. Ze mussen zich vanmorgen zölf maor wat redden. Eten was wal te vinden. Brood lag in de broodtrommel, melk stön in de koelkaste en heur kleeur veur die dag lagen al klaor. Ze mussen op tied maor butendeure wachten, tot de kinder van boer van Vörden langes leupen, um dan gezaomenliek hen schoele te gaon.

Ze mussen heur nog niet van alens in 't heufd halen. Va en zie gungen noe met opa met hen huus en zodrao ze opoe vunden haren, zulden ze het temet kommen vertellen. Wal wet, zat ze noe al gewoon in de kamer achter 'n koppien thee.

14. Wat noe??

Met zun drieën hebt ze heur weer hen 't aolderliek stee rept en 't hiele huus, net as Jans daorveur al daon had, nog es binnenste buten maold en de naoste umgeven, veurzover dat in twiedonkern altmaol meugelk was, ofstruund. Hier en daor kuj nog sikkum gien haand veur ogen zien, zodat ze noodgedwongen weer hen huus gaon sint. Altmaol zunder ienig resultaot.

Gien spoor was d'r van heur te bekennen. Grietien schruwde noe ook en Rieks' stem klunk ook niet zo vast meer as gewoonlieks. Ie stelde veur, Geert en Roelfien ook maor te waarschouwen. Ie kun dan geliek even bij Boer van Diek langes gaon um te zeggen, dat ze vandage niet op va huufden te reken, umdat heur moe wal van de eerbodem verdwenen liek.

Ook zul e 't Gemientehuus even bellen um te zeggen, dat ze deur familieomstandigheden, vandage niet op 't wark zul verschienen. Miestkans was e d'r ook wal an toe, even disse benauwende, angstanjaogende situaosie te untvluchten. In elks geval har e hiermet eventies wat zinnigers omhaands. Aaid nog beter, dan hulploos bij de taofel te zitten, of wat deur de kamer te iesberen.

De grote rode buusdoek van Jans wur vedurend bruukt en ook Grietien har 't niet bried. 't Briefien wur alsmaor weer vanneis an al kanten bekeken, maor 't kun heur, hoe ze 't ook wenden of maolden, niks wiezer maken. Grietien zette, um maor wat um handen te hebben, maor alvast 'n grote kan kovvie, daor zul elks vortdaoliek wal behuufte an hebben, dacht ze. Nao 'n stief halfuurtien meuk gestommel in 't achterend dudelk, dat er volk an kwaam.

Roelfien vleug heur schoonvao um de hals en Geert kun bliekbaor niet meer tot tiene tellen. Deur de woorden, die va bij Grietien en Rieks bezigd har en die deur Rieks tiedens zien tillefoongesprekkien herhaold wazen, vreesde elks het argste.

Ze leuten heur op 'n stoel bij de taofel zakken en wussen ook niet, wat veur zinnigs ze veuralsnog te berde brengen kunt. Ze veegden zuch met heur buusdoekies um 't gezicht en dat zul met disse kolde buten, wal niet van de warmte kommen. "*Sjonge, sjonge, dit was me altwisse ook wat*", was 't miest zinnige, dat Roelfien snötternd naor veuren bracht.

As leste kwaamp Rieks de kamer weer binnen. Ie har, zee e, de boer verwittigd, die ook arg schrökken was. Nao melkenstied kwaamp e wal even langs um te heuren. Ook was e bij tan Aoltien angaon, doe e zag, dat die 't licht al op har. In

de gauwigheid har e ook buurman Klaos nog in kunnen lichten, doe die daon stön um hen 't wark te gaon.

Elks har vreselk opheurd van Meries verdwienen. Dit was veur 't menselk verstand ja niet te bevatten. Man snapte hier ja niks van. Gusteraovend hadden ze ja niks an Merie markt. Zwaorigheden, wazen d'r ja, volgens heur wieten, niet en zie had zölfs nog plannegies maakt veur kommende vriedag. Gieniene kun met 't goeie verstand bij heur raadselachtige verdwienen.

Ook 't thoesfrunt har gien neis te melden. De ingeschunken koppies kovvie wurren leegd, maor de inhold amperan pruufd. Elks har genogt met zuchzulf te stellen en zat as 't ware met de handen in 't haor. Bij lochten müssen ze de umgeven maor es wat uitgebreider verkennen.

Noe har 't ja nog niet veul zin. Zie kun ja overal toeholden. In elks geval höng heur daze nog an de kapstok en allènt de klee, die ze guster dragen had, misten. Net asof ze even veur 'n poosien hen buten lopen was. Aans har zie heur ja wal warmer ankled.

Ook heur tassien, met daorin al heur frutselties, höng nog an de stoel. Zunder geld, kun ze ja onmeugelk wied vort lopen weden. Zölfs heur fietse stön nog in 't achterhuus. "*Hier was ik aaid al zo bange veur*", mompelde va stillegies veur zuch hen. "*Hej niet markt, dat moe uut bedde gaon is? Of sleup ie daorveur te vaste?*" stelde Geert veurzichtig 'n, veur zien va teminsen, slim pienelke vraoge.

Op de daorup volgende reaksie van heur va had gien meens ja rekend. Jans bonkte met zien heufd op de taofel en begun allerverschrikkelkst te schruwen. Geert vreug zuch verschrikt of, of e meschien wat vermaolds zegd har. 't Was daachte ie altwisse niet zo maal wat e vreug?

Verschrikt zat de familie rond de taofel en vreug zuch of, wat va met zien opmarkens, dat e dit al jaorenlang vreesd har miende. Ook zien gedraogens deden 't argste vrezen.

Doe Grietien hum, daornaor nog iens ekstra vreug, sleug e met zien voeste op taofel en was ducht heur nog meer van de kaart. De stilte, die op zien oetbarsten en op Grietiens bemerken volgde, was veulzeggend.

Totdat Jans opkeek, met zien ogen zien allernaosten omvatte, de keel schraopte en begon te vertellen. In de kamer, heurde man naost 't heldere tikken van de steertklok, allennig 't doffe ienteunige stemgeluud van va.

15. Merie's grote geheim

"*Um met de vraog van Geert te begunnen*", begon e zien verhaal. Nao de miskraom, zo ongeveer twintig jaor leen, hef moe mij 't bedde untzegd. Zogenaamd, umdat ik zo snurkte, dat ze daor niet van kun slaopen en ook, umdat ze mij met heur gedreei en gewoel uut mien slaop zul holden. Ik denke, dat 't ienigszins aans ligt.

Volgens mij naamp ze 't mij kwaolijk, dat ze in weerwil van oeze verzichtigheid, altwisse weer in verwachtings raakt was. Heur riekelu's weens, 'n jongien en 'n wichien, was ja in vervullen gaon.

k Wol heur aaid zo stomme geern eventies doeken en 'n bedie meer vanzölfs, terwiel zie volstrekt gien behuufte meer had, an dat soort dierlijk gedrag, zoas zie 't wal iens nuumde. "*Maolls sint*", zee ze wal iens, as ze dat gevuul under in de buuk kriegt, "*ja an de biesten glik*".

Zie har gien 'lust' meer in dat soort 'viesigheid', zoas ze die netuurelke omgang maank getrouwde stellegies, under woorden perbeerde te brengen.

Ze wus daarveur indertied ook al niet hoe rap ze hen 't 'hoesien' kun kommen, um die 'ongerechtigheden' weer kwiet te raken. Vandaor, dat 't veur oes 'n kompliete verrassen was, dat heur ungesteldheid iniens vortblief.

Um oe niet ungerust te maken, hebt wij daorum indertied maor besleuten, oe daarvan onkundig te laoten. Elks har nao 'n zettien 'n eigen slaopkamer. Moe hoesde in d' opkaomer, terwiel ik 't echtelk bed much holden. Veur 't ovrige akkedeerden wij aordig nuver.

k Heb d'r 'n goeie 'huusholdster' an, moej maor reken en och as man aolder wordt, hef 'n meens ja ook minder behuufte an dat soort vertier. Roezie hebt wij daorum nooit recht had. Daorum heb k ook pas nao 't mörgeneten, briefien van heur vunden, waornao k op underzuuk uut gaon ben. Met 't bekend reseltaot.

≈

Wat de twiede vraoge angiet, kan k niet zo kört weden, dat is iets, dat zuch al wied veur oen tied ofspeuld hef. Ik denke, dat 't goed is, dat ik oe daarvan op de heugte breng. 't Warpt, denk ik, 'n beter licht op wa'k noe denke. Veuralsnog kunt wij veuralsnog niks ondernimmen um heur te zuken. Zodrao 't wat lichter wordt, kunt wij elks wal 'n kant op gaon, um de buurte of te strunen.

≈

Zo aj wieten, sint wij in augustus negentienvierendattig trouwd. We hadden doe al, zoas dat hiette, roem 'n jaor verkeren. Het was in 't begön niet hielemaol naor 't zin van mien olden, jullie versturven grootvao en ootien Veldhoes. Eerst wollen ze mij niet vertellen, waarom ze mien oetverkorene niet muchten en mienden mij te mutten waorschouwen. Maor nao veul andringen, kwamen ze d'r met veur de draod.

't Blik niet zozeer an Merie zölf te liggen, maor meer an heur va en moe: Gerrit Bartels en Klaosien Tieks, ja jullie versturben opa en opoe, zoas ie ze aaid nuumden. Of beter gezegd oen overgrootolden Jans Tieks en Geessien Harms. Beiden heb ie niet meer kend.

't Nust, waoroet heur moe Klaosien kwaamp, stön indertied niet zo best anschreven. Dat har alens te maken met oen grootmoder, Geessien, die 'n maol vrömd gaon is, met veur heur rampzalige gevolgen. Opoe Klaosien was volgens zeggen, gien echt kind van Jan Tieks.

Zien vrouw Geessien was dodestieds nogal lös in de hoed en aaid in veur 'n geintien. Ze much de jongs geern 'n beetien halfstaon, um dan, as 't vuurtien op untvlammen stön, 't jongmens sebiet de rugge toe te keren.

≈

Jan Tieks was stapelgek op 't wicht, de goedheid zölve en duldde heur kuren tot op zekere högte. Jan warkte in 't vien en stön zien mannechien. Ie stön bekend, as 'n oppassende, hardwerkende keerl, die wal wat uut stro zetten kun.

Nooit te beroerd um iene bij te staon, as die 't iens muilijk har. Ie stön in de vienderie van 't Kibbelveen dan ook hoog anschreven. Bij zien kameraoden kun e wal 'n pottien breken. Mennig warksman har e uut de brand hölpen, as 't wark hum iens wat minder van d' handen gunk. Deur hardwarken zörgde Jan veur 'n aordig goed belegde plak stote.

Boze tongen beweerden indertied, dat Geessien tiedens 't stapeln van de törven in 't vien, geern wat met de manlu um much juchtern. In de schafttied zat dat jonkgoed en die d'r veur deur wulden gaon, uut speulsigheid bij toeren wat achter mekaor an te donderjagen.

Dat ze daor nog lust en kracht toe haren. Blikbaor wazen ze nog niet lam genoeg in 't lief. De oldere garde zag 't wat meewaorig, of vermaakt an, al naorgelang de eigen stemmen. Zie waren ja bliede, dat zie zölf de stramme spieren en botten eventies wat rust kunden gunnen.

≈

Veural de veenbaos, stokmeter Mans Dubbelboer, die 'n grote stem had in 't verdielen van de stukken vien, stön bij 't vrouwvolk hoog in aanzien. Algedurig zat e kwanswies maank

de vrouwlu wat te flikflooiën. De andacht die e van de wichter kreeg, deed hum glimmen van trots. Vaok wörp e daorbij 'n mispriezende blik op 't manvolk, dat dit soort taferielties vake niet zo kun waorderen.

Ie trök daorbij 'n gezicht van: "*Kiek mij noe es en moej daorbij dat stellegien oetgebluste maolls es zien*". Dit wekte vaak de argernis op van de olde garde. Ze misgunden die 'viezerik', meschien wal uut 'kinnesinne' dit soort spellegies. Of zult ze zölf ook wal zinnigheid hebben in zun mals bladtien en op Mans wat ofguunstig weden?

Noe bliek dat niet zun hoogstaond persoontien te weden, as deur de eigenaor van disse vienderie wur verundersteld. Allerwege stön e bekend as 'n fervente rokkenjager en daorbij gung 't hum bepaald niet um de rok, maor eerder um wat daorunder zat.

Later bliek, dat veul jonge wichter, maor ook wal getrouwde vrouwlu, heur deur hum de kop gek hadden laoten maken. Ze hunkerden ja wal iens naor wat aans en 'plezanter', as dat ieuwige geploeter met die veenkloeten. Dat ien en ander niet aaid zunder gevolgen bleef, was niet zun wonderlike gedaachte. Ie vierde zo zien lusten, 't vrouwgien bleef smangs zitten met de lasten.

Mans gaf dan iniens niet meer thuus. Zie har ja maor beter uut mutten kieken. Ie waskede zien 'gretige handties' daorbij in unschuld. Doe e op disse vienplaatse kommen was, hadden de geruchten over zien liefhebberijgies vortdaodelk de ronde daon.

Dat 't vrouwvolk daor heur veurdiel niet met daon had. Met zien mooie gladde prooties had e al mennig wichien de 'kont op de hobbel' bracht. Ze daachten daorbij, in die slechte tied, zeker, dat zie heur deur hum wat hogerop kunden warken. 'n Vergeefse pogen met 'n discutaobel resultaot.

Dat ze daorbij dan wal eerst veur hum mussen gaon liggen, um heur later wat beter staondes te holden, was iets, dat ze al dan niet geerne op 'de koop' tonaomen. Man wol die wichter ja wiezer had hebben.

Mennig olderpaor zul heur veurzeker vake genogt, veur de smerige praktieken van die schuunsmerscheerder waorschouwd hebben. Ook hier geldt schienbaor: Eerst vulen en zien, dan is 't aandere miestal al te laote.

Ie mut maor zo reken: "*Wiens brood man eet, diens woord man sprek*", of "*Terwille van de smeer, likt de kat de kandeeler*" en daordeur wurd er veule deur de vingers zien. Smangs was man ja bliede, dat er betaold wark veurhanden was en d'r voldoende brood op plank kwaamp.

Daor had mennigien 'n bult veur over. Of ze daorbij zo wied mussen gaon, zölfs heur lichem beschikbaar te stellen, is

boetenproportioniel. Dat e ook getrouwde vrouwlu niet of kun blieven, was iets, dat hum in 't bezunder kwaolijk nömmen wur.

≈

Ook Geessien leut zuch de mooie prooties, beloftes en complimenties van Mans volgeerne anleunen. De bezondere andacht van die keerl, leut heur hartien feller kloppen, waarbij heur oogies meer beloofden, dan ze eigenlieks waor kun maken. Daorbij hitste zie hum geern 'n beetien op. Ze was as ze 't op de heupen kreeg, bij zetten ook slim antammig.

Dat ze daorbij ofgemieterd met vuur speulde, har ze denkelk doe niet iens deur. Ie mut maor reken, doe 't kwaod geschied was, kreeg ze spiet as haoren op heur heufd, maor doe was 't kalf heur al biekant verdrönken.

In die naorgeestige kontreinen was 'n beetien lolmaoken ja ook niet verkeerd, har zie in heur binnenste asmets wal dacht. Dat 't daor bij 'n onschuldig pleziertien niet zul blieven, har ze zölf ook ja deksels goed bedenken kund. 't Sprekwoord: *"Wal zien gattien brandt, mut op de blaoren zitten"*, hef ze vast ook wal iens heurd.

≈

Dat ze gelukkig trouwd was met Jan Tieks, 'n hardwarkende veenarbeider uut Kibbelveen, har heur wiezer mutten doen weden. Ze had ja al twie kinder van Jan. 'n Riekeluus weens allerdeegs, 'n jong en 'n wichien, hoe bestönd 't.

Beter kunden Jan en Geessien zuch ja niet weensen. Meer soorten wazen d'r ja niet! Twie kerngesonde kinder, wat wul 'n meens nog meer? Jan daachte nog lang en gelukkig met zien kompliete gezinnegie te kunnen leven. Van 't weinige dat e hier verdiende, kun e zo smangs nog wal iets sparen, temeer daor zien tuuntien ook 't neudige opleverde.

Heur seksleven much dan wat op 'n zachter pittien zet weden, aj in anmarken nömmen, dat ze beidend overdag hard müssen pezen um an 'n goed terief te kommen. Ook thuus haren ze nog genogt te doen en 't was miestal al wied in de aovend, veur ze heur mude ledemaoten in de bedstee uut kunden strekken.

's Nachts har met naome Jan vake gien zin meer an heur anhaoligheid en andre 'spellegies'. Ie vuulde zuch daor veuls te lamlendig veur. Um zuch daorveur ook nog iens in 't zwiet te jaogen, nee, daor paste ie veur. 't Ienige dat ie wol, was slaopen, zo rap en lang meugelk. Meschien har e zien Geessien daor achterof gezien wal wat tekört met daon. *"Achterof kek man 'n 'aope in de kont' "*, wordt d'r wal iens zegd. Gedaone zaken nimmen anders gien maol.

≈

As ze daachte, best wat met Mans Dubbelboer te kunnen speulen, zunder zuch an hum te branden, kwaamp ze wal van 'n kolde kermis thuus. In 'n gunstig ogenblikkien, doe elks allang hen huus gaon was, har Mans nog 'n dringend kerweigien veur heur. Elk kind har doe al kunnen begriepen, waar dat op uut zul dreeien.

Dit smoessien van 'n ingestorte turfbult, was ook ja zo deurzichtig as de pest. 't Ovrige warkvolk was bliede hen huus te kunnen gaon. "*Even wat ofmaaken*", har Geessien in de rappigheid heur 'keerl' nog towörpen. Die har ook gien enkele argwaon, wal denkt ook an zukswat?

≈

Achteran bij de vienkoele was 'n turfbult, volgens Mans niet goed stapeld en daordeur ommieterd. Umreden de locht naor regen liek, wol e geern, dat ze de bult krek even weer in order meuk. Geessien was nog maor goed en wal an loop, of die unterik stön al met zien griepgraoge handties achter heur.

"*Za'k die even helpen wicht? Dan hebt wij ja in 'n poep en 'n scheet de boel weer op order en kanst hen huus, maor ik verwacht van die dan wal 'n kleine belonen.*" Miestkans hef Geessien dacht er met 'n 'onschuldig' dreug smokkien vanof te kunnen kommen, maor dan had ze buten de wille en de verlangens van 'weerd' Mans rekend.

Met schone beloftes over beter betaold wark en komplementies over heur prunte verschiene meuk e heur ook ditmaol de kop volslaogen gek en 'n steugien later hef e heur dan ook snopt achter ien van de grote turfbulten. Meschien hef e hier wal vaker liggen te 'rollebollen' met 'n ander 'onschuldig' vrouwgien.

≈

Zoas man later gewaor wur, har e thuus weinig of niks in te brengen. Zien vrouwgien Els(ien) har zagezegd de boksem an. Wanneer e nao 't wark thoeskwaamp lag d'r al 'n briefien op taofel klaor, met allerlei kerweigies, die uteraord dringend um zien andacht vreugen. Dit varieerde van ofwassen, waarveur 'madam' wal te teer gebouwd zul weden, tot raomen lappen en straotien schrobben.

Lu, die 't wieten kunden, beweerden, dat Mans op zien beurt somtieds warkvolk uut de vienderijen bij hum thuus dit soort vervelende klussies leut uitvoeren. Miestkans tegen beter wark, dat die 'miesgaster' heur in 't veuruutzicht stelde.

De 'liefhebber' daachte vanzölf, dat e ongezien van 'de verböden vruchte' had kunnen snoepen, zodat gien meens daarvan wat in de smiezen zul hebben. Ook Geessien mus er ja niet an denken, hoe Jan zul reageren as e dit gewaor zul worren.

Bij disse ienmaolige 'vreugde' (?) müssen ze 't maor laoten. Dat hef ze Mans dan ook goed dudelk maakt. Ze had zuch ienmaol laoten overhaolen en zuch veur zien karregien laoten spannen, maor dat overkwaamp heur gien twiede maol.

15. Streuper Roelf

Helaos was dit 'uutstappien in de liefde' niet ongemarkt bleven. 't Andre warkvolk much dan al hen huus weden. Roelf Veen perbeerde nao warktied, met zien jachtgeweer paartieds zien plak stote met 'n ekstra stukkien vleis te beleggen en dat lukte hum miestal meraokels goed. As 't 'n beetien met zat, verdiende ie in ien aovend, d'r met zien gestreup 'n stuk makkelker, 'n paor stuvers bij.

Apmit verdiende ie in ien aovend met streupen meer, dan e in 'n hiele weke met hard 'pokkeln' verdienen kun. Bij nacht en untij har e weinig of niks te vrezen van kemiezen, jachtopzieners en veldwachters. Die zaten 's aovends liever met de voeten um de kachel achter 'n lekker koppien kovvie, um zuch later op de aovend stief te schoereln achter de zachte 'britse' van vrouwlief.

Streupen much dan bij de wet verboden weden en de 'koddebeier' much dan nog zo goed zien best doen, daor perk en paol an te stellen, maor Roelf miende, net as zien kornuten in 'het kwaode', dat de opbrengsten van moeder netuur veur al meensen bedoeld wazen en niet allennig veur 'n koppeltien rieke stinkerds.

De haozen, fezanten en petriezen smeuken bij 't arme warkvolk, Jan met de pet zogezegd, niks minder, as op taofel bij Meneer met de hoed. 't Hölp in elks geval mennig armlastig gezinnegien heul wat beter deur de winter, dan de paor stuvers van 't vake krenterige armbestuur. Wild was d'r in disse kontreinen genogt en volgens Roelf Veen, deed er d'r gien ander, maor allènt zuchzulf an tekört, as e hier gien gebruik van meuk. Deur hum bleef de wildstand ook beter op 'n anvaordbaor peil.

Biekant elke dag naamp e zien jagtgeweer, in twee stukken, gewikkeld in 'n oale kraante, under zien lange jaze met hen 't vien. 't Leren riempien dreug e zodaonig um de hals, dat 't zwikkien veur de börst hangen bleef. Zo veul 't ja 't minsten op.

Zien kammeraoden in 't vien, hadden wal in de gaten, wat e, nao olderd, vaak omhaands har, maor ze deden net of ze

nooit wat zagen en heulen de kaken stief op mekaor, as d'r deur vrömden es naor vraogd wur. 'n Dreent in 't bezunder lat nooit hielmaol 't achterste van zien tonge zien. Gien meens hef d'r met neudig van wat zuch zoal achter zien loekies ofspeuld.

Hier in 't vien huufde ie niet bange te weden, dat iene hum d'r bij zul lappen. Spreken is hier in 't vien nog minder as zilver weerd en 't zwiegen 'n dubbel porsien gold. Ze trökken as 't ienigszins meugelk was, aaid ien liene. Uutendelk profiteerde 't volk daar later ook van met.

Mennig haoze, petrieze of fezant, vunden ze bij de winterdag an heur deurklinke. Heuren, zien en zwiegen was 't beste wat man in dit soort angelegenheid doen kun. Wat 'n rechtgeaarde Dreent niet zeggen wil, kreg men d'r met gien tien peerden uut.

Butendes was Roelf bij toeren 'n körtkopt, die man beter maor niet halfweg kun kommen. In de eerste Wereldoorlog, deden over hum allerlei geruchten de ronde, al wur gien meens daar 't rechte van wies.

"We zult wal es zien", betiekt dan ook miestal 'n verbloemde ofwiezen. 'n Veulzeggende, niksbyggende uitdrukken. Wij vindt 't naomelk slim zwaor um iene zo maor, veur 't heufd te steuten en verpakt dat dan in veurzichtige woordties, waar we uutendelk nog al kanten met op kunt.

≈

Dat e gien vrund van de Duutsers was, was algemien bekend. Oes land much dan wal 'neutraol' weden en perberen buten schot te blieven, maor beud Roelf desalniettemin veul kansen. Saomen met zien kameraod Harm Nienhuus meuk e heul wat uutstappies over de gruppe, wat heur zeker gien nesteier hef opleverd.

Al smokkeltochties, op ien nao bliek later, bracht e met Harm tot 'n goed end. De verhaolties over de witte wieven, die de heidevelden unveilig zulden maken en mennigien de doodschrik op 't lief jeugen, lapte ie an zien leers.

Opgruid, as e was in disse streken, haren zukse jeneverbessen en andre stroeken veur hum gien geheimen. De dook die zo of en toe uut de grond optrök anzien veur allerlei gevaorelke tostanden, deed hum niks.

Ie wus, dat 't warmtedampen mussen weden en trök zuch d'r dan ook niks van an. 't Ienege veurdiel was daarbij, dat hum dan ook gien 'pottiekiekers' veur de voeten leupen.

De gesmokkelde 'foezel', 'n slecht soort jenever, waar je de haoren van in 't end gungen staon en andre 'kontrebande' leverde smangs 'n hoop geld op. Jammer, dat het in 't kefee vaak weer grotendiels 'stukslaogen' wur. Veul beter is e van zien gevaorelke aoventuren, achternao bezien, niet iens worren.

Veural de spanning, iets doen wat verböden was, sprak hum ofgemieterd an. Daor har e heul wat veur over, al was e wal veurzichtig met zien eigen hachien. De wetenschap, dat e bij 'n anholding 'n aantal jaoren zul mutten brommen, was niet iets, dat hum bezunder tolachte.

In die tied was e over zien aktiviteiten dan ook zo gesleuten as 'n pot. Gieniene meuk hum de kachel an. Zölfs met 'n bult drank achter de knopen, bleef e zien kaoken stief op mekaor holden.

Daordeur wazen ie en zien maot ook allemachies bedacht op verraad of gevaor. De hond mus jammer genogt toesblieven, die vertrouwden ze dit soort klussies nog niet toe.

Zien jagtgeweer har e hielmaol zwart varft en höng alsmaor geladen over de scholder. Zo veur 't griepen. Much 't iens faoliekant vermaold lopen, dan kun e in ieder geval zien 'hoed duur verkopen'.

Niet dat e daor recht op uut was, maor ie leut zuch niet zunder slag of steut zomaor in 't gevang zetten. Gien meens mus hum te nao kommen, dan stön e niet veur zuchzulf in. Wal hum te graozen wol nimmen, mus verschrikkelk vro opstaon.

≈

Harm har later, doe e in 't armhoes beland was, in 'n löslippige bui iens verteld, hoe Roelf 'n Duutse kemies um zeep hölpen har. Wanneer Harm zien koezen op mekaor holden har, was gien meens dat ooit gewaor worren. Niet dat 't nog wat oetmeuk, 't was ja al lang verjaord.

Maor doch? Harm had zien 'vreetschure' dichte mutten holden. Gelukkig veur hum, hef Roelf nooit van zien löslippigheid vernömmen. Ie was dan zekers verhaal kommen halen.

Inienen har, volgens zien zeggen, die kemies vanuut de strubben liek veur heur staon. Of e al op heur loerd har, of zomaor per ongeluk heur tegen 't lief lopen was, is altied zien geheim bleven. Ze haren d'r beidend zowat 'n hartstilstand an over holden.

Roelf was de eerste west, die tot zien positieven kwaamp. In ien bewegen har e 't geweer van de scholder kregen, anlegd en met ien schot har e die kemies letterlk 'platlegd'. Doe die keerl stoefan heur was, har e nog wal reupen.

"Halt, stehen bleiben!" waren anders zien leste woorden, veurdat Roelf hum 'n schot hagel deur zien 'pense' jagd har. Kuj begriepen, ie zul zuch deur zun knaop veur jaoren laoten opbargen. Dan müssen ze wal eerder opstaon. Wat verwilderd haren de beide smokkelaors um heur toe keken. Met zien voet har Roelf 't bewegenloze lichem van de ongelukkige maank de

bossies rold, zien maot met 'n handbewegen tot de orde reupen, die stokstief naor hum har staon te staren.

Roelf naamp zich bij 'nkander, um zo rap meugelk 't haozenpad te kiezen. Ze wazen d'er nooit recht achterkommen, wel disse moord, Roelf nuumde dit aandere tegenover Harm 'n noodlottig 'bedriefsongeval' begaon har. Niet dat e daor trots op was, maor hierbij gung 't ja um wal 't eerste zul schieten en daorin mus Roelf zien meerdere nog vinden.

Zo rap as ze maor kunden, haren ze, met de klompen in de haand, 't geweer over de iene scholder en de pongel met 'foezel' over de ander, de sokken d'r in zet. Naor de kemies haren ze wieders niet meer omkeken, maor ze huufden gien dokter te weden, um te wieten, dat die keerl morsdood mus weden.

≈

Zun schot hagel van zo dichtbij en dan ook nog deur zun eersteklas schutter is miestal dodelk. Nee, disse harde bolster, met 'n ongetwiefeld bezunder blanke pit, kun 't volk beter te vrund holden. Gien meens hef hum ooit 'n strobried in de weg legd.

Somtieds verdiende ie met 'n uurtien jaogen meer, as e in 'n hiele dag met hard 'pockeln', in 't vien verdienen kun. Gien wonder, dat e geern even reur gunk maank Gods grote 'dierentuune'. Hier was aaid veur elks wat wil(d)s.

Ie woonde allennig in 'n plaggenhuttien an de rand van 't veengebied en was gieniene rekenschap verschuldigd. An 'n 'vrommes' har e gien zinnigheid meer. Daor zat e smangs meer met as um verlegen.

As jongmaoll was e ienmaol straolverliefd worren op, in zien ogen, 't allermooiste wichien uut 'n naoburige dörp. Opgedoft as 'n jonge hane op oorlogspad, had e heur zien gunsten anbeuden. Dat was hum doe lelke opbreuken.

't Wichien, miestkans opschuund deur heur olders en vrundinnen, hef hum midden in zien gezicht uutlacht en volslaogen veur gek zet. Vanof dat ogenblik hef e zwoeren, nooit meer te vallen veur zun mooi, maor wal onbetrouwbaar meubel.

≈

An 't end van de Eerste Wereldoorlog har 'n zettien 'n gevlucht Belgies wichien, die luusterde naor de naam Wendela, bij hum underdak vunden. Allewel ze 't bij hum goed har met eten en drinken, kon ze niet goed tegen de stilte um heur hen en 't wonderlike gedrag van Roelf, die vaker niet, as wal thuis was.

Ovrigens huufde ze niet bange te weden, dat Roelf heur met iene vinger an zul raken. Ze verveelde zich stierelk in

disse van God verlaoten negerij en nao 'n paor weke, was ze dan ook ofnoekt naor 'n andre streek. Ze was hum smeerd, doe heur 'n mooie kans beuden wur, op 'n moment, dat Roelf niet in de buurte was, um heur eventueel alsnog op andre gedachten te brengen.

In die vroë nommerdag, was zie d'r met heur hiele hebben en houwen tussenoetknepen, zunder tegen heur 'hoesbaos' dankoewel te zeggen. Roelf was um heur overhaast vertrek niet slim rouwig west.

Noe huufde ie ook gien rekens meer met zien 'gaste' te holden. Niet dat e dat ovrigen daon har. Roelf hef nooit meer wat van 't wicht vernömmen, waar e ook wal niet slim beneid naor zul weden. Uut 't oog uut hart, al betwiefelt wij, of ze daor ooit in zul hebben zeten.

≈

Allènt 'n grote Duutse herder heul hum in zien underkommen gezelschap. De ervaoren har hum leerd, dat e die aordig beter kun vertrouwen, dan zun vrouwmens, die hum de boel opvrat en bedreug as 't heur zo oetkwaam. Die hond was zo kien, dat e hum al wied van teveuren waorschouwde, dat er onraad was.

Ie reuk de koddebeiders en jachtopzieners op ofstand met 'n zacht gegrom en sleup deur 't jachtgebied as 'n echte 'infanterie' soldaat. Sloepend en tiegernd deur vijandelk veld.

Gien koddebeier kwaamp Roelf dan ook an d' hakken, daor was e saomen met zien 'Nimrod' veuls te geslepen veur. Die hond har me 'n reukvermogen, dat woj niet wieten. Kun slupen, maor ook minutenlang 'doodliggen', as d'r unraad dreigde.

Ie kun meraokels goed apporteren, gunk as 't mus deur vienkoelen en knaolen, um 't angescheuten wild, zunder verdere beschaodigings, netties veur zien voeten neer te leggen. Nao twieduustern zaten die lu, ja ook veul liever met de voeten op 'moders' kachelrikkien en as de aovend veul, lekker warm lepeltien, lepeltien achter moekes briede 'britse'. Heul wat beter dan achter zun geheide streuper an te jaogen, waortegen man zo goed as zeker gien enkele kans meuk.

Nao 't warmeten, miestal niet zo barre vro, waar aaid wal 'n dikke homp vleis op 't 'menu' stön, meuk e zien 'leefkost' veur de volgende mörgen daon. Under 't genot van 'n bakkien troost, meuk e uitgebreid en zeer nauwgezet 't geweer schoon, veurdat e zien vermuide 'ienmeterzesenzeuwentig' in de bedstee op 't strometras neervleide.

Zien ekstra bron van inkomsten, zul e deur unachtzaamheid of 't verwaorlozen van zien 'schietiezer' niet geern laoten schieten. Ie mus d'r ja niet an denken, dat 't

wapen op 't juuste moment zul weigern. Met 't geweer mus e ja veural zien 'kost' verdienen. 't Wark in 't vien beschouwde ie as 'n goeie dekmantel veur zien ovriga praktieken.

Ien maal per jaor heul e zuch bij 'n boer wat körtstro, schoon, gehakseld haoverstro, um daor de strozak met te vullen en naoderhand weer in vörm te slaon. 't Zette zuch nao 'n nachtien wuilen en dreeien naor zien lief en 't verwarmde zien stramme botten.

't Groffe ienkleurige beddegoed waskede Roelf nooit, was volgens hum ook niet goed veur 't stof. Dat wur d'r allennig maor sleets van. Of zul e die gewoonten van zien moe ol Henderkien Veen overnömnen hebben? Die mus 't hum altwisse wal aans leerd hebben.

≈

Wied veur zien geboorte, was Henderkien vortjagd bij 'n boer uut Oosterhesseln, die zien handen en an 't gerei dat er nog meer under zat, niet thuus kun holden en heur op 't meidenkaomertien nao 'n paor veuroefenings bij 't jong zet har. Tegen heur zin al zul de baos daor wal andre gedachten over hebben.

Zie har die grote boer niks weigern duurd, bange, dat ie heur de dienst op zul zeggen en thuus duurde ze heur gezichtien niet meer laoten zien, naodat op 'n kwaode dag 'n stiefvaoder op teniel verschienen was, waor ze 't volstrekt niet op begrepen har. Vanunder zien geruute pet kun die heur somtieds zo allerbarstens smerig ankieken.

Ook kun die 'neie vaoder' zien tengels' niet thoesholden. Dat ze later van de regen in de drup zul belanden, har ze doe gelukkig nog niet deur. Dan har ze zuch nog wal iens terdege achter d' oren krabben kund, veurdat zie zuch hier verhuurd har. 't Wief vuulde zuch veuls te goed veur 't boeren- of hoesholdwark.

Daor har 'mevrouw' ja heur personiel, in dit geval heur, Henderkien, veur. Ze hef heur pienelke situaosie tot en met oetbuit. 't Wicht mus ja bliede weden, dat zie zo goed was, heur kost en underdak te geven. Doe heur man deurkreeg, dat ze bange was veur heur baontien, zag e dit bliekbaor as 'n vriebrief um zien lusten op heur bot te vieren.

≈

As 'n moderne slaovin mus ze naor heur 'piepen' dansen. Dat die 'unterik' bij heur zien gerief zöchte was, uut zien oogpunt, bij zun ieskolde eegao, niet iens zo onbegriepelk. Zul het unantrekkelke vrouwgien eertieds wal um heur geld trouwd hebben.

Later, doe 't reseltaot van zien 'gefoksel' zichtbaor wur, har e, al dan niet op bevel van de vrouw, heur met wat geld in

de 'rokbuus' van 't arf jagd. Noe har e ook 'n keerl mutten weden en niet allènt in bedde.

Noe wentelde ie al schuld vanzölfs op heur of. Ie wus niet, hoe e zuch d'r bij 't wief 'oetlullen' mus. De meid, die zij annömmen har, was 't, die hum d'r in har laoten lopen. 't Liek verdikkeme Adam wal, die zien Heer en Meester ook de schuld in de schoenen perbeerde te schoeven, doe Eva van de appel at.

"Ie was", zee e deemoedig, "die aovend te dronken west um zuch te kunnen herinnern, wat er doe pesseerd is."

Miestkans wus zien vrouw wal terdege, hoe de vörk in de stiel zat, maor hef ze hum bij zien gezwets laoten. Zie har d'ogen ja ook niet in de buus. In 't vervolg kun ze hum nog beter an de liene holden.

Al die andre keren, dat e naamp, wat hum op gien enkele wieze tokwaamp, hef e wieselk maor verzwegen. Die 'geilgat' har hum ja verleid, doe e ien maol nao 'n vergaodern, 'n borreltien teveul op had. 't Was heur eigen schuld en letterlk 'dikke bult', dat ze noe zo leup. Zo was 't en niet aans!

De volgende mörgen, doe e deur har, wat er gebeurd was, har e d'r bezunder veul spiet van had, zee e met 'n staolen snuutwark. Ie kun altwisse niet wieten, dat zie daodelk in verwachten zul raken. Nao ien maol was dat ja zowat onmeugelk.

Wel wet, hoeveel vrijers zie d'r lichtkans naost de boer nog op naoholden har? Net asof ze daor met zun bestellerige baozin nog tied veur zul hebben. Ze kwaamp ja met recht 't huus niet uut, daorveur gaf de vrouw heur ja niet de kans. Die keerl zul zien geweten met dergelieke smoesies wal sust hebben. Of e daor later bij 't verschienen veur de Grote Baos klaor met is, valt nog te bezien?

"Zun 'allemandsvrund' wult wij niet meer um de keet hebben", har de baozin heur bij vertrek tobeten. Wat 'n schaande en dat zun oppassende femilie as die van heur noe zowat mus overkommen. Ze mus maor gauw maken, dat ze vort kwaamp. Hier huufde zie gien voet meer over de drompel te zetten. Zie, die aaid zo goed veur heur west wazen, trökken volledig de handen van heur of.

≈

't Zul wat! Wanneer die lompe boer zien reeuw maor beter in toom holden, of 't allènt in 't echtelk bedde bruukt har, was d'r veur die arme Henderkien nog gien wolkien an de locht west. As zoveul andre bruukte wichter mus zie noe 't gelag betaolen en bleef zie nao 's mans lusten met de lasten zitten.

Die hitsige maolls kunden heur in 't vervolg stolen worren, maor zie zat noe met de 'gebakken peren'. Ze mus wieders maor zien, hoe ze en waar ze te lande zul kommen.

Nao wat rondzwarvens hef ze zuch disse, van holt en heideplaggen opgetrökken, leegstaonde boet toëigend en is d'r nooit meer uut gaon. Nao de geboorte van Roelf hef ze geregeld wat anloop had van wat 'branstige' maolls, die hier makkelk an heur gerak daachten te kommen.

Ze kwamen anders van de kolde kermis thuus. De miesten mussen onverrichterzake hoeswaorts keren. Zie har gien 'kerweigien' te doen, waarveur ze naor hier kommen wazen en vanzölfs stiekum op hoopt haren.

Henderkien vertrouwde gien enkele keerl meer in heur buurte, die daachten altwisse allènt an heur eigen plezeerties, maor instaan veur de eventuele gevolgen ho, maor. Nee, 'n keerl in huus veur de echte klussies en zuks wat meer was goed, as ze heur reeuw maor in de boksem heulden.

Van 't 'verdiende' geld hef ze zuch wat hoesraad, kleeer en meubelties anschaft. De dörpstimmerman hef hier en daor nog wat terechte fokseld, zodat 't spullegien nog ienigszins bewoonbaor wur. Ze was met hiel weinig al tevree.

Zolang as 't kun warkte ze in 't vien, staopelde de törven op, saomen met 'n koppeltien andre vrouwlu. Ze hef dit wark zo lang volhouden, tot 't moment kwaamp, dat ze oetteld was en ze sikkum niet meer op, of dele kun.

'Manmoedig' hef ze zuch deur heur zwangerschup henslaogen, maor was bezunder bliede, dat ze heur vrachtien lössen kun. Van de vaoder, die misselke boer hef ze nooit meer wat heurd. Die dacht zeker met wat 'bloedgeld' zien geweten te kunnen sussen. Wat Henderkien angunk, much ie van heur veur ieuwig in de helle branden.

≈

Iene van heur 'vrundinnen van 't wark, 'n vrouwgien met vief opgruiende kinder en dus 'n bult ervaorens, hef heur in de baorenstied bijstaan en van heur dikke buuk ofhölpfen. 't Kind, dat de naam 'Roelf' metkreeg, kwaamp gezond op de wereld en har 't bij Henderkien best naor 't zin. Ze was undanks alens best bliede met disse neie onverwachte wereldburger.

De manier waarop e untstaon was, verdiende niet de schoonheidspries, maor zie vuulde zuch niet meer zo allènt. Van 'n kraommaal, kraombier, kraomschudden en zölfs van tien normaole kraomdagen, was hier gien spraoke. Veer dagen nao de geboorte stön ze al weer turf te vleien in 't vien, terwiel Roelf in de kaor zien slaopien deed. 't Uterlijk har e grotendiels van Henderkien, de driftige netuur miestkans van zien verwekker.

Zolang 't eventies meugelk was, hef ze hum in 'n kaor met hen 't vien nömmen, waar e andacht genogt kreeg. Bij slecht regenachtig weer, bracht ze hum naor buurvrouw, die zuch dan over 't 'arme schaop' untfermde. 't Eerste jaor hef ze hum regelmaotig even achter 'n grote turfbult tit geven.

't Jong gruide as kool en nao amperan 'n jaor mus e, net as 'n sikke, an de stikke, um te veurkommen, dat e in 'n vienkoele te lande zul kommen. Ie zul d'eerste niet weden, die in dat bruune waoter um 't leven kwaamp.

Hol zun waotervlugge rekel maor iens algedurig in de gaten. 't Vien met al zien turfbulten en andre verstoppertiesplaotsen hef veur 't jong bezondere antrekkenskracht. Veule uurties bracht e bij de vrouwlu -, op laotere leeftied maank de manlu deur. Van heur hef e 'n bult, maor niet aaid wat goeds leerd. 't Was veur Henderkien 'n zörg minder en veur Roelf 'n zegen, dat e met de andre 'vienkinder' 'n antal jaoren met hen schoele kun.

Ie is vernuumd naor zien echte vaoder, die e ovrigen niet kend hef. Ook van zien opoe hef e nooit taol of tieken vernömmen. Niet dat e daor slim rouwig um was. 't Vien, de netuur, 't arf um de keet, 't warkvolk en later de schoele bij meester Visser, gaven hum voldoende stof tot overdenkens. Wat dat betreft, is e niks tekört kommen.

Butenshuus hef e zuch 'n hiele hoop zaken eigen maakt. De groten waren best bereidwillig hum wieder op pad te helpen, of die levenslessen altmaol in zien veurdiel warkten, valt te betwiefeln.

≈

Op de lief tied van temet vittig jaor was ze op 'n veur Roelf kwaode dag iniens uitknepen. Roelf achterlaotend met d'olde kwinne en alens wat er in stön. Underwies har e, ducht hum, voldoende geneuten, dat wul zeggen, tot zien tiende jaor en as echte netuurmens har 't veld veur hum amperan geheimen meer.

Vanzölf is e in 't vien terechte kommen, waar e, al naorgelang zien leeftied, allerhande warkzaamheden mus verrichten. Ie gruide op as 'n wat ienzulvige knaop, wao'j sikkum gien högte van kregen. Miestal gunk e zien eigen gang, leut niet met zuch sollen en aj hum veur de gek wolden holden, muj wal heul vro opstaon.

An proot har e weinig of gien behoefte. Ie zee nooit meer dan e persé kwiet wol. Zien oren har e aaid wal op stielties. Heuren en verwarken beheurden bij 't giestdodende wark tot ien van zien vaste bezigheden.

Met d' ervaorens van zien moe in 't achterheufd, hef e 'n meens nooit hielmaol veur honderd persent vertrouwd, veural op de boeren har e 't niet zo begrepen. Wel zien echte va was,

hef Henderkien hum nooit verteld. Kun hum trouwens ook gien iene moer verschelen.

Van 'n olde vienaarbeider har e in ruil veur 'n paor gestreupte haozen en 'n paor stuver, 'n old dubbelloops jachtgeweer overnömmen. In de loop d'r tied har e die weer inruild veur 'n fonkelneie. Uutendelk verdiende zun wapen zuchzulf ja wal weer terugge.

≈

Roelf behandelde 't wapen as zien beste vrundin. Ie kun 't ook uut de kunst underholden, gien wonder, 't was veur hum ook bittere noodzaak, 't wapen was ja zien steun en toeverlaat. Umgang buten 't wark um, har e zowat niet. Daor har e trouwens ook hielemaol gien enkel verlet van. Anloop har e niet, of ie mus d'r zölf um vraogd hebben.

De mieste lu leuten hum 't liefsten zien eigen gang gaon en bemuiden zuch niet met zien zaken. De jeugd meidde hum as de pest. Ie kun ze met zien staolblauwe ogen bij toeren ja zo gremiedig anloeren, daj d'r de rillens van over de rugge kregen.

As 't beddegoed kompleet naor de filestijnen was, kochte Roelf in 't winkeltien van ol Harmke Sloots wat nei goed. Zowat al zien spullegies kun e daor kriegen en wat ze niet in huus in ien van de veule schoedeuzen har, bestelde zie vortdaoliek. Nao 'n weke har ze ook dat veurwarp 'in de anbieten'. 'Nee verkopen' kwaamp in heur 'denkbieldig woordenboekien' zelden of nooit veur.

≈

Roelfien en Grieten schunken va, tan Al en heur manlu 'n koppien kovvie in. d' Oren toeten heur van al wat va op taofel legde. As 't niet op zun raor ogenblikkien was, zulden ze van 't verhaal smuld hebben. Noe heurden ze toe met 'n vrömd gevuul in 't lief.

Aodemloos hängen ze an zien lippen. Naost de ienteunige stem van Jans, was allènt 't tikken van d'olde Friese steertklok te heuren. Ast ook nog iens oen eigen familie angiet, ist ja nog spannender. Ungeleuflijk maor waar, is al wat ze op disse vroë mörgen veur de koezen kriegt.

≈

Um 't huus verbouwde Roelf al wat e neudig har an gruunten, vleis har e zölf, zodat ze hum in 't dörp amperan zagen. Allènt de bakker höng hum, um d' andre dag 'n stotien an de deurklinke. Later, zo um d'ander weke, kwaamp e wal es langs um 't gebrachte te 'bestuvern'. Ook Nimrod kreeg daorvan zien dagelks porsie. Ie kreeg genogt, maor kreeg bij Roelf niet de kans dichte te gruien.

De hond har van de olde ofdankte polten nog 'n hoop wille. Niet bepaald fris altmaol, maor wal daor op lette, was 'n

dikke kniesoor. Nimrod har bij Roelf 'n goed leven. Ie kwaamp an andacht niks tekört. Saomen vörmen die beidend dan ook 'n golden span. 't Was dat het biest niet prooten kun, aans har e heul wat geheimpies over zien baosien kunden verklappen.

≈

Roelf had 'n meraokels vaste haand van schieten. As e ienmaol 't wild in zien vezier kreeg, mus 't al raor gaon, as die niet 't loodtien legde. As 't volk uut de buurte hum zien gang maor leut gaon en hum niet an de hoed kwaamp, was 't beslist gien onaordige keerl.

Nooit deed man in tied van nood vergeefs 'n beroep op hum. As 't ienigszins in zien vermeugen lag, hölp e, waar e helpen kun. Arme lu kunden as 't echt begon te kniepen aaid bij hum terechte. Nooit leut e zun armoedzeeier met lege handen vertrekken.

Ook zörgde ie dan vaak, as 't eventies kun, dat er 's aovends late , zomaor, 'n haze, petrieze of zölfs wal iens 'n fezant an de deur höng. 'n Bedankien wimpelde Roelf aaid of. Ie wus ja nargens van. Wieder wur gien meens uut zien gebrom wat wies. Ie deed wat zien haand vun, dat er daon mus worren. Veul woordties meuk e daor zölf nooit an vuul.

Vijanden, op 'het gezag' nao vanzölfs, har e niet. "*Leven en laoten leven*", was zien levensspreuk, al göld dat niet veur de dieren, vogels en vissen. 't Verhaal deed de rondte, dat e ienmaol, tijdens de jacht hoogneudig uut de boksem mus.

In 'n dreuge sloot gunk Roelf zitten en doe e eventies over de rand keek en 'n dikke haoze uut zien leger zag opspringen, legde ie vortdaodelk anen met 'n gericht schot leut e 't biest over de kop vliegen.

Op ien en 't zulfde moment raok 'scheten' en 'scheuten' zogezegd. Met 'n tossien gres hef e 't gat ofwisked, terwiel Nimrod de haoze trouw bij hum 'apporteerde. 'n Mooi verhaal, maor of 't waar is, valt te betwiefeln.

≈

Van 'n ofstand har e dudelk zien, waar die 'smeerlap' van 'n Mans noe weer met bezig was en 't kun hum slim begroten veur de oppassende keerl, die Jan Tieks was. Dit har e ja niet verdiend. Wat har Jan altwisse 'n misselk 'geilgat' van 'n wief trouwd.

Dat ze wat 'hiet an 't poepertien ' was, wus e, maor dat zie zun flare was, har e niet dacht. Wanneer 't verstand van plaots verhuusd, sint smangs de raopen gaor. Dan stiet iniens 't echte benul op nul en lopt het vocht biekant ' het spuigat' uut.

Wanneer e zien netuur opvolgde, scheut e Mans 'n schot hagel in zien blote gat en gaf e 't wief d'r met de kolf van 't

geweer 'n paor beste triezels met. Zun kreng van 'n wief zuj de kont ja bont en blauw slaon. Ie wus aandars ook, dat dit hum dan lelck op zul breken.

Zien plek in de vrije netuur kun e dan omruilen veur 'n plek in 't 'cachot' en naor wark zul e dan jaoren later beslist kunnen fluiten. Dit har e veur dit hietgebaokerd stel niet over. Daorveur was zien vrijheid hum veuls te lief.

≈

Dagenlang hef e rondlopen met de vraoge, wat e met disse kennis an zul mutten. De gedaachte an wat e zien har, leut hum aandars niet lös. Zul e zien kameraod mutten waorschouwen veur de vromde praktieken van die smeerlap en de bedriegerijgies van zien wederhelfte?

De bosschupper van slecht neis wordt smangs niet leufd, eerst maor es ofwachten, of dit muusien nog 'n steertien zul kriegen. Ie kun zien makker ja altied nog inlichten, as 't neudig much weden.

De kommende tied, bleef Geessien tot zien opluchten opvallend wied bij Mans uut de buurte. Die had zien andacht schienbaor weer verlegd naor wat jonger spul. Op 'n olde fietse mut man 't leren, maor ie zul noe wal weer toe weden an 'n neier exemplaor.

As e zien netuur opvolgd en disse viespeuk 'n schot hagel deur de pense scheuten har, was dit zien meer dan verdiende loon west, maor um veur zun misbaksel untslaogen te worren en veurzekers in de bak terechte te kommen, gunk hum wal wat arg wied.

≈

Jan kun e ook maor beter niks vertellen, die goeie lobbes was ja in stiet Mans zo ofgemieterd te graozen te nimmen, waarbij ie dan makkelck ien stappien te wied kun gaon. Ie mus 't veurlopig maor achter de koezen holden en maor zien hoe zuch dit ontwikkelde.

Hopenlijk was Geessien nao 'ien goeie beurt' de kommende tied wat rustiger en oppassender. En heul zie zuch 'Mans Piemelmans' wat van de hoed en de bienen wat beter bij mekaor. Behalve as 't um heur eigen man gunk vanzölf. Die har per slot van reken ja 'n 'riebewies'!

Wanneer Mans met zien schunnige praktieken deur zul gaon, dan mus e zuch altwisse nog es terdege beraoden, hoe e hum zien misselke streken veur iens en altied of zul kunnen leren. Zo wur 't ja van kwaod tot arger. As zölf de rok van 'n getrouwde vrommes op hum warkte as de bekende rode lap op de stier, was e, in zien ogen, ja wal heul diep zunken.

Roelf mus hum de kommende tied maor es goed in de smiezen holden, naamp e hum veur. Die viezerik mus 'n lessien leerd worren, jammer, dat e zo allemachies veul in de

melk te brokkeln har. Veul gezinnen wazen van hum ofhankelk en over zien gedrag lamenteren bij de vervener had ook gien enkele zin.

Zien unfrisse praktieken mussen hoe dan ook stopt worren, 't liefst goedschiks, aans asknip maor kwaodschiks. Zo kun 't ja ook niet langer. Ie piekerde zuch suf, hoe e die unterik te graozen zul kunnen nimmen, zunder zuch zölf daoran te branden.

Met dit heilige veurnimmen gunk de streuper wieder met 't 'oogsten' van zien in de kopern strikken geraakte jachtbuit. 't Liek hum verstandiger 't geweer vandage, in elks geval de kommende paor uur, wat rust te gunnen. 'n Schot kun zien anwezigheid in dit veld ja verraoden en dat liek hum in disse situaosie niet zo goed.

Ie hoopte zo tegen twieduustern nog wat veur de loop te kriegen. Ie oefende ja niet veur niks dit 'bijbauntien' uut. Raken was veur disse deurwinterde 'vakman' vanzölf gien probleem. An de aanwezige herten weug e zuch niet. Die wazen veuls te groot um met hen huus te nimmen en butendes kun e 't ja niet over zien hart verkriegen, 'n schot hagel tussen die reebroene ogen te pompen.

≈

Wat Geessien die eigenste aovend an smoesies verteld hef over heur laote thoekomst, zul wal verre bezieden de waarheid west hebben, aans har ze de volgende dag niet 'ongeschunden' heur gezichtien weer in 't vien kunnen laoten zien. Zie zul wal dacht hebben: "*Gien meens hef wat heurd, of zien, dus is zwiegen 't beste wa'k kan doen.*"

De menselke netuur zweg aandars niet. Hoe mus Geessien 't aans verklaoren, dat 'het' al 'n mauntien op zuch leut wachten en dat, terwiel heur keerl heur al in gien maonden anraakt har? Blikbaor is zie 'n 'tiep', die an 'n slag met 'n natte dweil veur 't gat al genogt hef, um in verwachten te raken.

Raodeloos har ze allerlei gekkigheid uut haald, um maor van die onverwachte togift of te kommen, maor alsmaor zunder reseltaot. Zuch van 'n trappe laoten vallen, van 'n stoel springen, vieze drankies drinken, zuch op de buuk stompen, 't hölp hielendal gien zier. 't Zul niet lange meer duren, veurdat ze met heur 'posietsie' naor heur eigen Jan zul mutten.

Ienmaol zul zie verantwoorden mutten ofleggen, veur wat er in heur buuk guide. Wat veur gevolgen die bekentenis dan zul hebben, daornaor huufde ze amperan te raoden. Ze prakkezeerde heur hiele dagen en nachten suf, duurde gien meens dielgenoot van heur 'geheim' te maken, maor 't zul niet lange meer duren, veurdat 't zichtbaor zul worren. Ze wus niet, hoe ze d'r met an mus. Spiet har ze noe, as haoren op

heur heufd, dat ze zuch deur Mans har laoten gebruiken.
Gedaone zaken sint smangs unummaolbaor.

≈

De ienige meugelkheid, die heur overbleef, was d'r veur te zörge, dat ze Jan tot 'de daod' zul kunnen verleiden. Maor die 'sufferd' vuulde zuch nao 't wark zo lamlendig, dat e daorto op gien enkele manier te bewegen was. Nog 'n paor weke en dan mus ze in elks geval 'met de billen bloot'.

't Gung heur vanof doe heur zowat net as Barseba!, die heur keerl bij zuch in bedde perbeerde te kriegen, doe ze met Keunig David an de 'flitter' gaon was. Wat hebt die lu 'n toeren uut mutten halen, um 't 'misselk zaokien' veur mekaor te kriegen. In elks geval um 't uut 't neis te holden.

Geessien op heur beurt perbeerde uut al macht Jan d'r veur op te laoten dreeien, maor hoe ze ook perbeerde heur echtgenoot zo gek in de kop te kriegen, dat e, zoas d'r zo mooi in de Biebel steeit, 'van de vleeslijke lusten' wol genieten, ie weigerde steevast op heur verleidingskunsties in te gaon.

Ie beweerde bij hoog en bij leeg, dat e daar met zien mude pokkel, nao 'n dag pezen in 't vien, daorto totaal gien zinnigheid, of moed meer veur had en daar mus zij 't met doen. Ie kreeg 't wapen met gien meugelkheid in 't gelid, kreunde ie. Hoe ze 't ook wende of maolde, ze mus altwisse ienmaal met 't waoter veur de dokter', daar hölp gien lieve Jan an.

≈

De sytomen wazen bij Jan van heur veurige zwangerschappen uteraord bekend en 't kun dan ook niet oetblieven, dat Jan 't ien en ander in de kiekerd kreeg. 't Huus was doe biekant te klein, de pannen rabbelden op 't dak en Jan was zo buten zinnen raakt deur heur getrek, gedreei en gelieg, dat e zien handties, 'n paor maal flink had laoten wappern en heur binnen 'n kwartier al hooken van de kamer toond har.

Daornao was e dan ook van a tot z de högte van heur overspel, hoe Geessien ook blèrde, dat 't de schuld van die 'miesgaster' van 'n Mans west was, die heur- zo waar as zie hier noe in de stoel höng- , verleid har. Waorbij zie gemakshalve vergat te vertellen, dat zie d'r zölf vanzultsprekend ook bij anwezend west was en hum in 'n eertieds 'stadium' terdege oetdaogd har.

In 'n 'onbevleete untvangelis' geleufde ie net zomin as in sprookies. De beide beudels hebt hier gelukkig domaols niks van metkregen en dat was maor goed ook. 't Is ja gien kuunst de voele waske buten deure te hangen. Veurlopig mus 't

volgens Jan maor ogenschienlijk zo normaol meugelk blieden.
Geessien reuk e van die tied of an, met gien iene vinger an.

Jan dreigde wraok te nimmen op de 'stokloper', zodrao e daorveur de kans zul kriegien. Ie zul hum de bienen breken, de kop achterste veuren zetten, de ogen oetsteken, de neuze binnenste buten keren en nog 'n hiele bult van zukse fraaiïgheden meer.

Geessien perbeerde hum d'r uut al macht, die ze nog har, vanof te holden, um de angerichte schade niet nog groter te maken. Jan was aandere deur 't dolle hen en niet meer veur rede vatbaor. Ie hef heur goed de wacht anzegd. Ie duldde van heur niks meer. 't Was, dat de kinder d'r niks met neudig haren, aans trök e vandage nog de deure veur de leste maol achter zuch dichte.

Geessien mus van Jan de klebbe veural goed dichte holden en disse ongein mus veur ieuwig daon weden, aans weiede d'r veur heur nog heul wat aans. Zölf gaf e 't goeie veurbield. Nao zien tirade' hef e met 'n klap de deure achter zuch dichte smeten.

As e nog langer in huus bleef, stön e veur zien eigen niet meer in. De hiele wiedere dag hef e deur 't vien dwaold, waor e Roelf tegen 't lief lopen is. Die hef e uutendelk dielgenoot maakt van al wat hum zo allerguwelkst dwars zat.

Ie zat ja zo boordevol wrok, dat de streuper hum eerst hef laoten uutrazen, veurdat e hum met hen huus neugde. Jans wol veurlopig under gien beding 'dat meens' under ogen kommen, zodat e geern ingunk op Roels veurstel.

De kommende maonden hef niks meer as 't hoogneudige zegd. Allènt veur de kinder har e inienen veul meer tied en andacht. Meschien har e nog 'n stille hoop, dat de zwangerschup nog zul overbetern. 'Vrouwlied' har veuralsnog gien enkele zin um d'r wat tegenin te brengen. Zie har heur lessien in al opzicht noe wal leerd, maor zat daornaost nog aaid met 'n lief vol arms en bienen.

Geessien hef hum, doe e 'n beetien tot bedaoren kommen was, bezwören, nooit meer naor welke andre mansmaoll dan ook um te zullen kieken. Berouw kumpt altied nao de zunde. Met heur aalmaar tonimmende omvang, was dat ook gien store belofte. Maor dat alens har ze beter zun twee maond leen bedenken kunt!

Noe har bij heur 't zaod van 't kwaode zuch letterlk al nusseld. Noe ja, bij wieze van spreken dan. Ze gruide al beheurelk en binnen de körtste keren, was 't neis van heur verwachten al wied en zied bekend.

Buurvrouw Jaantien, die wal es meer vrouwlu in 'baorensweeën' bijstaon har, beud an, um heur te ziener tied van heur vrachtien of te helpen. Zie wol geern ook disse neie

wereldburger op d' eerde zetten. 't Gebrek an giestdrift, dat ze bij Geessien bespeurde, zul ze wal wieten hebben an 't feit, dat ze daor niet meer op rekend haren.

Ze har ja vaak genog te kennen geven, dat er uut heur hoenderhok gien eier meer zulden kommen. Heur huushouden was compleet. 'De netuurtrekt zuch miestal van al dat soort goeie veurnimmers gien donder an.

16. Stille veur de störm

Sinds die tied, heerste er in huus 'n 'begravenis stemmen', die zölfs an de kinder niet hielmaol veurbij gunk. Al pebeerden de olders, dat veur heur nog zo te verbloemen. 't Was, dat ze gien bedde over hadden, aans was Jan beslist in 't andre bedde kreupen. Ie hef heur sindsdien nooit meer, zölfs niet per ongeluk, met 'n vinger anraakt.

Doe bekend wur, dat er 'n gezinsoetbreiden op staopel stön, meuk e ook veuralsnog gien anstalten um 't olde ledikantien van de beune te halen. Me dunkt 'n likkien varf was wal 't minste dat e d'r an doen mus. Ook Geessien vund 't schienbaor altmaol best.

Gien meens kun ze ja ook veurstellen, hoe 't er in werkelkheid bij de tieksiesthoes an toe gunk. Unbegrip, haot en nied voerden daor de boventoon. In huus leup Jan vol wraakgevoelens en met 'n gremiedige kop rond.

Vanzölfs mus e goed tenielspeulen as de kinder, of wat ander lu over de vloer wazen, terwiel e geern de hiele santemekriek naor de barrebiesies wol helpen. 's Nachts vluchtte ie vaak uut berre en as de kinder d'r wazen zul e 't liefste alens in huus kört en klein houwen. Veur de kinder en allennig daorveur heul e zuch nog wat in, maor as e togaf an zien gevulens, dan stön e nargens meer veur in.

≈

Jans mus eventies 'n sloek kovvie tot hum nimmen, veurdat e wieder gunk met zien verhaal. Zien toheurders zaten aodemloos te luustern. Wel har zukswat gusteravond noe indenken kund. Dit was ja biekant niet veur te stellen. Ze haren nooit vermoed, dat er under de pannen van dit dak zun groot geheim hoesde. Ze daachten, dat hier al in order west was en noe dit. Biekant niet te vatten. Doe hervatte Jans zien relaas. De manlu heurden 't an met verbeten snoetwarken, de wichter met 'n buusdoekien veur 't gezicht.

≈

Mans 'Dubbeltien', zoas e deur Jan en alleman vaak nuumd wur, vanwege zien krenterigheid, hef e sindsdien gien blik, late staon 'n woord weerdig gund. Disse vuulde zuch wal 'n beetien schuldig, noe Jan blikbaor, op d'ien of andre manier, achter zien aoventuurtien met zien vrouwgien kommen was. Dat ze 'n kind van hum mus kriegen har e nog hielmaol niet deur.

Meschien hoopte Jan Tieks nog, dat 't met 'zien' Geessien nog over zul betern, zodat de schade binnen 'de parken' kun blieven. Helaas veur beidend blik 't veur 'moeder de vrouw' 'n sprekwoordelke gezonde 'ziektete weden, ook Jan mus knarsetantend en oeze Lieve Heer op 'n onfetsoenelke manier anroepend, toezien, dat heur 'schande' alsmaor dudelker in 't zicht kwaamp.

De fillecitaotsies van zien kornuten deed e of met 'n onverschillig "*Bedankt*". Wat mus e aans? Ook 't metleven van de naobers leut hum siberies kold. Met hum was de leste tied gien goed garen te spinnen. 't Zul je ook maor overkomen, daj met 'n koekoeksjong wordt opzaodeld.

≈

's Aovends was e sikkum nooit meer in huus te vinden en struunde ie tot beddegaanstied deur de vienderijen. Veur de 'stille' kroeg van Albert Evenhoes har e wal belangstellen, maor de beneudigde centen untbraken hum daarveur. Vandaor, dat e de streuper liever met 'n bezukien vereerde.

Saomen met zien makker Roelf, drönk e 'n borreltien, of struunde ie deur de bossen en andre plaotsen. Ook leerde ie van Roelf hoe e strikken maken en zetten mus. De hiele wereld kun hum steulen worren. Al glaans was, deur de 'untrouw' van zien Geessien, bij hum volkommen van 't leven of. Ie wus eigenlieks niet, hoe 't wieder mus. Roelf kun hum daorbij ook niet helpen, maor beud hum wal 'n lusternd oor.

De toekomst zag Jan as 'n groot duuster gat. Onverschillig en volledig uut 't loodslaogen, gunk e as op de 'automatische piloot' deur 't leven, of wat daor, wat hum betröf, veur deur much gaon. Vol angstige spannen wachtte ie de geboorte of.

Roelf har 't verhaal, dat Jan hum in zielsnood deed, niet untstreden en saomen hebt ze 'n hoop plannegies smeed, um wraok te kunnen nimmen op die viezerik. 't Kun Jan altmaol niks meer 'verröttekuten'. Wat hef 'Oeze Lieve Heer' daor under dat plaggendak van Roelf veul mutten anheuren.

d 'Oren zult Hum d'r wal van toet hebben! Zien makker in nood beloofde hum te helpen, bij al wat Jan ook zul besluten. Die unterik much en zul zien gerechte straf veur zien misselke daod niet untlopen. Ie stön veur honderd persent achter zien kameraod. Daorop hebt ze in de boete, meer as iene drunken!

Hoe Jan zonder brokken aaid thuuskommen is, bleft 'n raadsel.

≈

Roelf har in de oorlogstied wal veur hietere vuren e staon. Keerl as e daor nog an terugdachte, gungen hum bij toeren, de haoren nog recht over henne staon. Die Duutse kemies, waar ol Harm al over konkeld har, kwaamp hier meschien, in vertrouwen ' ook weer op batterij.

De 'goezebroek', die dodestieds al dan niet per ongeluk, in Roelfs vaorwaoter terechte kommen was, met al rampzaolige gevolgen van dien. Later had man 't levenloze liek, terugvunden in ien van de bossies langs 'n smokkelpadtien.

Niettegenstaander der ofgemieterd zöcht was naor de daoder en naovraogens daon in kefee's en under wat bekende smokkelaors, is man d'r nooit recht achter kommen, wal dit op zien geweten kun hebben. 't Was ook wal singelier, dat die kemies krek die aovend allènt op pad west was. Zien maot har melleur en lag in berre. Zien chef har hum nog veursteld die nacht op ketoor te blieven, maor die wiesneuze har zien raad in de wiend slagen.

Al wazen d'r verscheidend, die streuper Roelf dit wal anvertrouwden, maor in dit soort gevallechies en veural in die tied, was 't maor beter: heuren, zien en zwiegen. De daoder is, zoas zo vaak op 't karkhof liggen bleven.

Harm en veural Roelf zult in die dagen wal dacht hebben, elke dooie mof, is 'n goeie mof. Daor zul ja gien meens rouwig um weden. Gien meens is tot op heden, undanks Harms prooties, ooit echt achter Roelfs geheim kommen en ie wol dat tezienertied geern metnimmén in 't graf. Spiet zul e d'r vast en zeker wal van had hebben, maor doe gold ja: ie of ikke en an dat leste gaf e nog aaid de veurkeur.

≈

Saomen beraomden de 'neibakken vrunden' de vreselkste straffen veur die 'lange sladood'. Veural snog bleef 't nog allènt bij prooties. Dit kun aandere nooit goed blieven gaon. Op 'n zekere dag drukte Jan Tieks, zien 'baos' Mans stiekem 'n bedumeld briefien in de haand met daarop de met 'n potlood geschreven woordties: *"Ik mut met oe prooten, reken vanaovend tegen achten op oe bij 't lest angesneden stuk vien!"*

Mans die zien ogen, zoas bleken was, beslist niet in de buus har en 't verstand nog lang niet op nul, vermoedde vortdaoliek, waar 't gesprek over zul gaon. Zien uutstappien met Geessien zul Jan Tieks wal ter ore kommen weden. Ie naamp zuch veur, as 't even kun, de mieste schuld in Geessiens 'schoenen' te schoeven.

Ie har, zul e zeggen, sneu genogt gien weerstand kunnen bieden an heur verleidens. Spiet har e daor ja genogt van. Ie dacht zo, dat e d'r met dit soort smoesies wal of zul kunnen kommen. Zie har ja algedurig um de mansmaolls lopen te flikflooiën en met heur gattien lopen te dreeien.

Dat e, doe de kans zich veurdeed, daarvan (dankbaar) gebruik maakt har, kun Jan Tieks hum altwisse eigenlieks niet toerekenen. As ze hum de kat op 't spek bunden, was d'r bij hum teminsen gien holden meer an. 't Zul Jan wal iender gaon. In zien geval zul e veurvast hetzulfde daon hebben.

Per slöt van reken, har e, dacht ie ook van 'n arbeider, die wark har deur zien todoen, ja niet veul te duchten. Met 'n wat makkelder 'puttien' in 't veuruutzicht, of 'n paor stuvers ekstra in de knibbe, zul disse 'roege vienbonk' vast en zeker al dik tevreden weden. Die maolls deden ja zowat alens veur 'n beetien ekstra geld.

Nee, veur dit gesprekken was e heul niet bange. Maor es ofwachten, wat Jan te 'mekkern' zul hebben. Per slöt van reken, hef 't warkvolk niks aans in te brengen as lege briefies. Stiet 't hum hier wieders niet an, noe ja, veur hum tien andern!

Bij de vieneigenaor meneer Daniëls uut Emmen, huufde Jan ook vervast niet an te kommen, um gebeurbiel zien beklag over zien gedraogings te doen. Daniëls was allennig maor neisgierig naor de centen, die e in 't kamnet kreeg en dat was aaid dik in order. Nee van die kant har Mans niks te vrezén.

≈

Tegen 'n uur of achte, doe 't al nuver begön te donkern, hebt de beide manlu mekaor in 't vien tröffen, um te 'prooten' over de omgang van Mans met Jan's Geessien. Al gauw wur Mans dudelk maakt, dat zien aoventuurtien nog 'n ekstra steertien kregen har. Verdikkeme, dat was wel 't leste waaraan e dacht har. Disse ontmoeten kreeg hierdeur wal 'n heul andre wending.

Geessien, die verdikkeme zwanger bliek te weden en dat meuk Jan hum vortdaodelk duudelk, kun allènt maor van Mans weden. Ie zölf har het leste halfjaor ja gien gemienschup met heur had. Dus bleef Mans as ienige 'kanshebber' over. Ie huufde niet tegen te sputtern, den daor hölpen gien 'lieve moders', of andre oetvluchties an.

De situaosie, waarin Geessien deur Mans schuld vermaalde, zag d'r dus ook veur hum niet bepaald rooskleurig uut. Mans wol 'n gesprek wieder niet uut de weg gaon, maor op 't neis van heur zwangerschap har e totaal niet rekend.

Ie verscheut van kleur en wus eigenlieks niet goed, wat e daor tiegenin kun brengen. Zat met recht met zien 'kloten

veur 't blok'. Niet dat e rap met de mond vol tanden stön, maor noe sleug e altwisse volkommen dichte.

"*Dat bestiet, ja niet. Wij hebt maor iene maol..*", kreeg e met muite uut zien strötte. "*Ie sint de ienege, die heur 'anraakt' hebt. Van mie kan 't in elks geval niet weden*", stötterde Jan met 'n knalrode kop. Mans har hierop totaal niet rekend.

Ie har dacht, dat zien 'geruter' op zien 'lievien veur ienmaol' wieders gien gevolgen zul hebben. Zien warkvolk leup, as ze al heurd haren, dat Geessien weer in verwachten was, met dat soort neigies niet te koop. Ie in 't bezunder was wal de leste an wie ze zukswat zulden vertellen.

't 'Gesprek' verleup dan ook heul aans, as e zuch veursteld har. Untstrieden had weinig zin, begreep e al gauw. Iens 'n keerl, aaid 'n keerl, zul e meschien wal dacht hebben. Ie kun 't beste maor es wieder anheuren, wat Jan te berde zul brengen en wat die van plan was. Doe die wat oetraosd was, perbeerde Mans 't verhaal wat in zien veurdiel bij te sturen.

Geessien har in zien ogen ja minstens zoveul schuld as ie zölf, al duurde ie dat, in dit underhaovige geval, niet hardop zeggen. Jan wönd zuch al meer en meer op. Wat e zuch van dit treffen' veursteld har, kun e eigenlieks niet zeggen. Ie was raozend op die 'ellendeling', die zien vrouw zun onverwacht 'pakkien' bezörgd har. Ie was hier kommen um verhaal te halen, al wus e totaal niet wat e hiermet beoogd har. Ie wol eigenlieks allènt maor zien gram kwiet en de helligheid uut zien pokkel.

≈

Wat er die aovend wieders nog zegd en daon is, zul gien meens ooit wieten. 't Is aandere niet bij woorden allènt bleven, den doe 't warkvolk andermörgens in 't vien verschien, zagen ze in ien van de vienkoelen 't untzielde lichem van Mans 'Dubbeltien' liggen.

Dat gaf 'n hiele consternaosie. Elks stön met de neuze veuran, um maor niks te missen, maor wussen niet goed, wat ze d'r met an müssen. Veulen hadden hum dit lot in stilte wal iens vake townest, maor doe 't inienen werkelkheid worren was, schrök man daar wal beheurelk van. Stille stönden ze rond zien 'veurtiedig' graf.

Per slöt van reken, hadden ze bij zetten wal 'n meraokels grote mond, maor as puntien bij paoltien kwaamp, wazen 't dikke 'schietinboksems'! Ze keken mekaor es an. Welks van heur zul dit op zien geweten hebben? Wel van heur was hierto in stiet?

Ze haren netuurlijk wal 'n idee, maor elks heul de deure van de mond stevig op slöt. Ook Roelf, de streuper, stön, net as Jan Tieks en 't ovrig warkvolk te kieken, naor wat er noe

gung gebeuren. 'n Paor bandige maolls spröngen met heur liesleerzen in de put en trökken 't kletsnatte, levenloze lichem op de kant.

'n Dokter kun hier allennig maor de dood vaststellen, zoveul zag elks ook wal. Op 't achterheufd zat 'n dikke klodder zwarte drek, wat wal bloed weden zul. Tegen 'n turfbult lag 'n 'vienschuppien', die miestkans deur de moordenaor bruukt was.

≈

De koddebeider kwaamp op zien dienstfietse d'r al an 'kaggeln'. Zuks neis giet aaid rapper as man denkt. Wal hum waarschouwd hef, dut ook niet ter zake. Wat e ook vreug an 't warkvolk, ie wur d'r gien sikkepit wiezer van. As 't knep en nog iens knept, sint wij Drenten ja zo gesleuten as de bekende pot. Met heur onneuzele antwoorden en dito vraogen d'r overhen, krieg e 't idee, dat elks hum wat veur 't zooichien heul.

Ie kwaamp met dit volkien zo niet wieder. Ie har wal deksels goed in de smiezen, dat de stokbaos hier niet biester geliefd weden mus. Hoe e achter de waarheid mus kommen, was veur hum 'n vraoge, veur 't vienvolk 'n wiet. Al zult ze hum daor veurvast niet bij helpen.

Ook de marechaussees uut Assen, die te peerd an kwamen draoven en op 'n grondiger underzuuk uut gungen, umdat dit zaokien veur 'n ienvoldige dörpsveldwachter veuls te bandig was, kregen in disse angelegenheid gien bien an de grond. Waor en hoe ze ook pebeerden disse moord op te lössen, ze kwamen gien steek wieder. Dit raadselachtige gevallegien zul as zoveule andern wal op 'de planketerechte kommen.

Doe 't liek ofvoerd was, besleut 't warkvolk altwisse maor an 't wark te gaon. Al had gien ien daor nog bar veul zinnigheid an. Veul woorden sint er die dag an 't veur altied verdwienen van Mans niet vuul maakt. An hum was, volgens de miesten teminsen, ja niet veul verleuren. Of d'r veul vrouwlu um disse 'neukbuul' 'n trauntien laoten hebt, is onbekend.

't Blief de hiele dag angstig rustig. Gien prooties, of wat flauwekullegies, die zoas aans, 't ienteunige zwaore wark wat verlichtten. Zölfs tiedens de schaft wur d'r weinig of niks zegd. Elks zat met zien gedachten bij de dood van de stokloper en har daor zien eigen gedachten over, al zul e die veur gien gold wereldkundig maken.

Niet biester geliefd um zien daoden, was moord goed beschouwd wal 'n hiele zwaore ofstraffen. Stiekum gung 't oog van mennigien naor Jan Tieks, waor volgens de geruchten Mans wat met zien vrouwgien an 't haandtien had har, maor

die zat, net as aans, wat met Roelf te smoezen. 'n Paor kameraoden, die ogenschienelk 'van de prins gien kwaod wussen.

Gedachten sint vrij, maor in zukse gevallen kun man die maor beter veur zich holden. Opperuomd stiet netties, maor op zun menier, dit gung wal wat wied. Zun levensende wenste man zien argste vijand ja nog niet toe.

Overal was de dood van Mans 't gesprek van de dag. Allewel elks 'n gruwelke hekel an die rötvent had, veural vanwege zien handel en wandel, gunde gien meens hum dit vreselke lot. Later gung 't verhaal, dat elks allang deurhad, wal achter disse moord zat. Achternao kaokeln aandere de hoender.

≈

Jan hef thuis niet veel woorden voelmaakt an diens overhaaste vertrek uut dit eerdse traonendal en Geessien hef de mond wieselk maor stief dichte holden. Ze vermoedde wal, dat Jan d'r meer van zul wieten, maor duurde hum daornaor begriepelkerwies niet te vraogen.

De plietsie tastte nao 'n bult verheuren, waar allènt 'n hoop stof deur opweide, nog volkommen in 't duuster. Gien bewoonder van de viensreek leut hierbij 't achterste van de tong zien.

Onverrichterzake en met de smoor in göngen de 'dieners van de wet' weer op huus an. Met dit volk was 't muilek kersen eten, blikk weer iens overdudelk. Op 't lichem wurren wieder gien bewiezen vunden en 't leven hernam zich. De daoder lag op 't karkhof en zul en much d'r van 't vienvolk ook best blieden liggen. Ze hebt er mekaar in elks geval niet kwaod um ankeken.

≈

Tot Geessien's tied an brak, gunk 't leven weer zien normaole gang. Daniëls har 'n neie stokloper ansteld, die rustig zien wark deed en 't vienvolk wieder heur gang leut gaon. Gelukkig niet zun 'hauntienkreeier' en 'pennenzestien' as zien veurganger. De buurvrouw, die wal es meer uut bakern gung, hef 'n krijsend wichien ter wereld hölpen, die van Geessien de naam 'Klaosien', ja oen ootien, kreeg.

Jammer genogt begon 't wicht nao 'n paor dagen alsmaor minder op de moeder en meer op de echte vaoder te lieken. Dit mus ook Jan wal opvallen en 't kun ja niet aans, of dit mus wal volledig uut de klauwen lopen.

Wel van de 'naoberinnen' 't as eerste opvallen is en d'r mond veurbij proot hef, valt zwaar te zeggen, maor as 'n lopend vuurtien gunk doe deur 't 'huttendarp', dat 't kind niet van Jan, maor zo goed as zeker van Mans Dubbelboer mus weden. Umreden ook doe ien en ien nog altied twee is, was 't

niet muilijk de juuste 'konklusieste trekken. Mans Dubbelboer was de vaoder en Jan Tieks de daoder!

Jan is die eigenste aovend niet van 't wark weer thuuskommen. Ook hef e de nacht niet meer thuus deur bracht. Ook zien kameraod Roelf hef e die aovend niet met 'n bezukien vereerd. De ungeruste naobers sint met 'nkander op underzuuk gaon. Nao 'n tiedtien zuken, har heur gestruun reseltaot.

In 't bossien achter in 't vien, hef man hum vunden. Hangend an 'n dikke takke van 'n grote ekkelboom. Grote oetpulende ogen in 'n blauw heufd. Zien overjaze lag netties opvolden under de boom. In de buus vunden ze 'n pepiertien met daarop zien volledige schuldbekentnis. Uutgebred beschreef e, waarom en hoe e tot zien daod kommen was.

Ook van zien treffen met Mans meuk e gewag. Die vent heul hum 't bloed under de nagels vandaon. Zien rol in 't gehiel perbeerde ie op al meugelke menieren te verkleinen, deur de mieste schuld in Geessiens schoenen te schoeven. Dat har e niet meer anheuren kund. Uut helligheid har doe e 'n vienschuppien op hum löslaoten.

Doe Mans gien teken van leven meer gaf, har e hum in 't waoter mieterd. De schande van 'n 'onecht' kind kun e niet meer verwarken. Daorum har e zuch verdaon. Ie zag gien andre uutweg meer. (Dat e zien kinder deur zien daod opzadelde met 'n bult vraogtiekens, daor hef e in zien nood vast niet bij stille staon.)

Lange har e nog hoopt, schreef e, dat 't kind op Geessien zul lieken, dan har e de kroon ja niet van heur heufd huven te steuten. Zo bliek maor weer iens, hoeveel Jan van zien vrouwgien holden har, dat juist ziè hum zo in zien diepste gevulens, belazerd har, was iets dat e niet kon verkröppen.

Zien overspeulige vrouw leut e achter met drie kleine onschuldige kinder. Ie har de weg van de minste weerstand keuzen; ie was veurgoed van de zörge of, maor leut de vrouw en veural zien kinder achter met 'n bult vraogen en 'n hoop ellende.

't Lichem höng zachies te bungeln an de dikste dwarstak, die e har kunnen vinden. Wat zul de leste klim in de boom hum zwaor vallen weden. 't Touw stevig um de takke slaon en goed vastzetten, was daorbij nog 't makkelkste diel. In de boom klimmen, 'n 'lusse' um de nek knuppen en dan de vreselke sprong naor beneden.

Wat mus d'r zoal deur Jan hen gaon weden, de leste ogenblikkes van zien lebend? Ie har 't niet makkelk had. De neuzen van de leerzen wazen sikkum in flarden trapt tegen de boom. Ook 'n stukkien boomschors har e kepottrapt. Altwise

wal zielig aj zo uut tied mut kommen en dat deur zun moment van unbedachtzaamheid van 'n ander.

Wat zul e 't allerbenauwdst had hebben? Zien tonge höng hum as 'n 'dörstige hond' wiede uut de mond. De ogen har e op stielties, niet bepaald 'n ende, waar 'n weldenkend meens naor verlangd. 't Volk hef meer um zien verloren levend rouwd, al was e dan 'n moordenaar, dan um die schuunsmercheerder van 'n Mans.

≈

Ze hebt Geessien an al kanten helpen, al gunk dat netuurlieks niet van harten. Paartie lu wollen 't gezin zo noe en dan nog wal es wat toestoppen. 'n Maoltien appels, wat koren, erpels of zuks wat meer. Elks zee d'r vake wal bij, dat ze 't niet veur Geessien zölf deden, maor veur de zielige kinder. Zie har deur heur overspel 'n bult schuld op de scholders laden. Dit har man ja nooit achter heur zöcht.

Heur 'vleis' was domals te zwak west en dat wur heur zwaor anrekend. Met heur onverantwoordelk gedrag sleurde zie ja 'n hiele familie met in 't verdarf. Zie wur deur de hiele viengemenschap met de nekke ankeken. As 't ware oetkotst. Ook Daniëls wol dat meens, dat indirect schuldig was an de dood van zien beste vienbaos, niet meer in 't vien zien. Geessien hef heur 'streek' wal thoeskregen.

An vleis kreeg ze gien gebrek. Roelf zörgde zo vanuut 't verborgene veur 't gezin van zien betreurde 'kompaon' Jan. Wal zien gattien brandt, mut op de blaren zitten. Met Geessien har Roelf dan ook gien meedied, met de kinder destemeer. Veur die kinderties kun hum dit altmaol slim begroten.

Ie much dan wal 'n godsgruwelke hekel an Geessien zölf hebben, maor de kinder huufden daor niet under te lien, dacht e en ie handelde naovenant.

Dit was wal 't minste, dat e veur 't gezin van zien vrund 'de moordenaar' kun doen. Geessien zölf hef e nao heur 'uutstappien in de liefde' nooit meer recht ankeken.

Elks kun ja met 't blote oog zien, dat zie, Geessien, de anstichtster van al disse ellende was. Deur heur wangedrag har zie heur goed oppassende hardwerkende echtgenoot de dood in dreven en dat naamp man heur bezunder kwaoliek.

Zie had met heur liederlijk gedrag dit ja over zuchzulf ofroepen. "*Wel heur gattien brandt, mut op de blaor zitten*", zeden sommige lu, maor daor haren de kinder, die hier part nog diele an hadden, ja niet veule an. Zie wazen met recht 't kind van de reken worren.

≈

Binnen 't jaor later is Geesien weertrouwd, met 'n vrijgezelle knaop (Tinus Vos) uut Oring, nao 'n zwaor jaor hier in disse heur vijandige buurt. 't Volk kun heur die misstap in

heur levend maor niet vergeten. Anspraak en inloop har ze sinds de dood van Jans niet meer had.

Allènt streuper Roelf langde zunder ien woord tegen heur te zeggen, wal iens wat veur de kinder of. As blikken kunden doden, was ze d'r al lang niet meer west. Tjonge wat har die Roelf 'n gruwelke hekel an dat meens!

Tinus zat slim verlegen um wat anspraak, naodat zien vrouw plotsklaps uut tied kommen was. Nao 'n hartstilstand, 's mörgens har ze dood naost hum in bedde legen-, bleef e met twie opgruiende kinder achter.

Ie wus niet recht, hoe e naost 't wark in de smiederij ook nog 't huus an zied, de middagpot op taofel en daorbij ook nog veur de kinder zörge mus. Vanwege heur leeftied wol e gien beroep op zien moe doen en van zien vrouws kante har e ook niks te verwachten.

Ie was der euvel met an en wus bij God niet, hoe e de boel veur 'nkander mus kriegen. Ook de vrouwlu, die bij hum over de vloer kwamen, haren aaid zoveul neuten op zang, dat e niet wus, hoe e die zo rap meugelk weer 't huus uut mus warken.

Sommige van die hoesholdsters haren andre aspiraotsies. Ze wussen niet, hoe rap ze hum in heur bedde kunden kriegen. D'r wazen d'r bij die zuch as 't ware op 'n prissenteerblattien anbeuden. De kinder wazen derhalve bliekbaor maor bijzaak, Tinus zölf de heufdzaak.

Schienbaor zöchten die vrouwlu veur heur zölf allennig 'n goed underdak. Um bijslaop zat e veurlopig nog niet zo unhaands. 't Gung hum allènt um de kinder en heur verzörge. De rest was veur Tinus veuralsnog bijzaak, waar hum de kop nog lange niet naor stön. Nao 'n antal perbeersels zönk hum de moed in de schoenen.

Ie was bange, nooit nog 'n goeie hulp over de vloer te kriegen. Deur al die teleurstellens was d'r gien vrommes meer, die zuch meer anbeud veur hum en de kinder te wulden zörge.

'n Klant har hum opmarkzaam maakt op Geessien Tieks, die 't ook niet makkelk mus hebben. Nao ampele overwegens har e de stoute schoenen antrökken en was ie es gaon heuren, of zie niet wat veur hum zul weden.

't Was gien onaordige vrouw, waar e met te maken kreeg en ook 't aanzien meer as weerd. Jammer van de drie 'kinder', waarvan nog iene in de 'lappen', maor die mus e d'r op de koop bij toenimmen. Nao wat geproot over en weer, duurde ie 't met heur wal an. Beide partijen wazen hiermet hölpen.

Zie har metien 'n goed underdak veur zuchzulf en heur drie 'grommen', ie 'n vrouw over de vloer, die kun zörge veur

't eten en 't schoonhouden van 't huus. Me dunkt 't was de muite van 't perberen weerd.

De 'nood' van dat wedevrouwgien met drie jongen kwaamp veur hum as 'n heufdpries uut de lotterie. Wanneer zie veur zien nattien en dreugien en zien twie 'beudels' kun zörren, was e ja al dik tevrieden. 'n Warme kruuk in 't bedde en wat daor zo bij heurde, was op de lange duur meschien ook nog mooi metnömnen. Maor dat was van later zörg.

Veur Geessien kwaamp zien vraoge as 'n geschenk uut de hemel. Zunder dat 't hum zölf ien zwietdruppel kostte, kreeg Tinus d'r iniens drie kinder op de koop bij toe. 'Klaor in 't pak' zogezegd. Ie huufde daor gien zwietdruppeltien veur te laoten liggen, al zul e veur de moeder zölf, in de verre toekomst wal te verstaon, geern zo of en toe iens krom wullen liggen.

't Lieken hum gien onaordige kinder toe en och, as e eerlieks was, zie was 'de zunde' ook meer as weerd. Al waogde ie 't niet dat hardop te zeggen. Dat zul ook wal arg grof west weden, gezien heur achtergrond. Ie zag 't in elks geval met heur wal zitten. Dat ze wat aan d'haand had har, naamp e op koop toe. Ie har heur anders wal goed dudelk maakt, dat zie hum zukswat niet levern mus. Den stön ze vortdaodelk mit al heur hebben en houwen op straot.

Veurlopig mussen ze 't maor iens saomen perberen. 't Volk hier in 't Kibbelveen was, um heur vertrek, niet bepaald rouwig. Zie is zogezegd met de vlag uut en de 'stille trom' vertrökken. Opgeroemd stiet netties, heur kunden ze missen as koespiene. 't Hoesien har vlot 'n neie huurder en de rust maolde weer in 't vien.

≈

Tinus runde 'n klein smederijgien op de krusen van: de Hoofdstraote en de weg naor 't Odoornerveen.(Oringerveen), waar e 'n hoop ripperaosiewark veur de boeren deed. Van heinde en wied kwamen de boeren bij hum, um heur gerij nao te laoten kieken, of te rippereren. Ie har daor bandig wark an. Deur allerlei 'boerwark': 't maken, verkopen en herstellen van: ploegscheren, reken, schuppen en zo wieders, verdiende ie 'n kaorige, maor wal eerlieke botterham. Zien 'neie familie' kwaamp daorbij niks tekört.

Allewel ze redelk met heur stiefvaoder op kunden schieten, sint de kinder gien dag langer bij Geessien over de vloer bleven as neudig was. Klaorbliekelk naomen zie heur bedriegerijgien nog altied slim kwaoliek.

De beide aoldsten sint al op jonge leeftied uut huus gaon. Ook de beide kinder van Tinus sint hum smeerd, zodrao ze heur kans schoon zagen. Die veurtrekkerij van de twie aoldsten van stiefmoeke Gees wazen ze meer as zat.

De kinder zölf kunden aordig goed met mekaor overweg en ie kwaamp mettertied bij Geessien op ander gebied ook niks tekört. Allènt de 'benjamin' veul 'n beetien buten de boot. Anders van uterlijk en aans van netuur, paste ze niet zo goed in 't neie plaotien. Ook speulde 't verschil in jaoren heur smangs parten.

De sfeer in hoeze Vos was bij zetten deur de schuld van heur stiefmoe ja um te snieden. Behalve as heur stiefvaoder, of zien kinder in de buurte wazen, dan leut Geessien zuch paartieds van heur 'mooiste' kante zien. Man wur ja misselk van al dat huichelachtige geflikflooi.

"Mien lieverd, mien schattebout, meens doe altwisse normaol. Aj niet zo idioot daon haren, wazen we noe nog 'n heul gelukkige familie in 't Vien west," daachten Bertus en Riekien. Klaosien was nog veuls te jong um zuch die periode te kunnen herinnern. Doe ze uut 't Kibbelveen vertrökken, har zie nog amperan op eigen bien staon kund.

Wal vreug zie heur regelmaotig of, waarom zie zun oethaoter, zo aans was as heur breur en zus en waarom moe aaid zo op heur zat te vitten. Zie was ja aaid de pineut. Zie vuulde zuch verstöt en begreep niet waarom. Ook de andern meuken heur met heur dubbelzinnige prooties 't leven d'r heur niet bepaald rooskleurig op.

Met Tinus zölf kunden de drie kinder aorig goed akkederen. Bertus much hum geern in de smiederij wat helpen. 'n Peerd, dat beslaogen mus worren, vasthouden. Koolties anslepen veur 't smidsvuur en zukswat meer. Nao 'n aorzeland begun, kreeg Geessien de smaok van de liefde weer goed te pakken.

Ook Tinus leut zuch hierin niet onbetuugd. Ie gunk d'r volledig veur. *"Brekke dan brekke"*, zee e wal iens in 'n overmoedige bui. Ie waogde 'hum' d'r an. Per slöt van reken, har e zien 'veurhangsel' niet allennig kregen veur de ofwaotern.

≈

Riekien, kun handig overweg met naold en draod en meuk zuch dan ook verdienstelk met 't ieuwige stop- en neeiwark. Ook in de keuken kun ze aordig uut de voeten.

Veural Riekien hef in de loop d'r jaoren heul wat jongs oflebbberd. Hoe mus ze aans achter 't verschil kommen?, zee zie aaid. Van 'disse op 'n frisse en veur dije 'n neie' beheurde bliekbaor tot heur levensinstellen. Of zul zie 't bloed van oen ootien Geessien in de genen hebben?

Uutendelk is ze hangen bleven an 'n bakker van 't Zietak. Hoe 't noe met heur gung? Of ze 'überhaupt' nog leefde en ook kinder kregen had, wus e niet. Zie mus volgens hum ook al

lang uut tied weden. Zölfs opoe Klaosien har met heur familie weinig of gien verslag had.

≈

In 't biezunder Klaosien har in de ogen van heur moe, nooit wat goeds doen kund. De smerigste klussies wazen aaid veur heur. De beide andern wurren in alens veurtrökken. Moeder Geessien deed net, asof dit kind van heur verbeuden 'uutstappien in 't liefdesvermaol' de schuldige was, van alens wat heur daornao in 't levend was overkommen.

Zie, as resultaot van heur lösbandig gedrag, was daoran nog aaid 't overtugend bewies. Al 'violen van toorn' wurren over heur heuf oetstört. Ziezulf har aandere wiezer mutten weden en niet zo hitsig achter de manlu an mutten lopen. 't Was 'n kwaolieke zaak um heur eigen sores op dit kind of te wenteln.

Die mansmaolls eerst de kop finaol gek maken en d'r dan ongeschönden tussenoet kniepen, giet niet altied op. Daor was ze tot heur schade en schaande te late achterkommen. Zie har de bienen maor beter bij mekaor mutten holden en de mond wat dichter, dan was 't heur niet zo uut de haand lopen.

Al heur argenissen, zörge en onvree met heur verleden, mus ze schienbaor ofreëgeren op heur jongste dochter. Of zul 't kommen, dat zie, bij de aanblik van 't wicht, alsmoer an heur 'fout' herinnerd wur? Al met al kun Klaosien niet bepaald met voldoenens omzien naor 'n mooie jeugd.

≈

Bertus hef 't wat rustiger andaon, was al achtentwintig doe e zien Gerdien an 't haandtien met hen de slaopkamer van heur olderliek stee naamp. D'olders van Gerdien haren zuch 'n 'börgien' zet op 't arf, zodat ze mekaor later niet te pas en te unpas over dele zulden lopen. Disse veurwaorde har Gerdien ook veurof dudelk steld, under gien beding wol zie bij heur schoonolden, lees: schoonmoe, intrekken.

Bertus warkte tot volle tevredenheid bij Tinus zien stiefvao in de smederij en ze kunden meraokels goed met mekaor overweg. Maor met moeder Geessien was zowat gien vree te holden. Wanneer ze daorbij ook nog under ien en 't zulfde dak zulden gaon hoezen, haren ze ja binnen de körtste keren hooglopende meschien wal slaonde roezie.

≈

Opoe Klaosien wur deur Gerrit Bartels 'n keuterboertien uut 't Odoornerveen 'verlöst' van 'n moeder, die heur vedurend veur de bienen gooide, dat zie de oorzaak van heur ellende was, terwiel ze eigenlieks allènt maor, tegen wil en dank, 't reseltaot van heur eigen untrouw was. Net asof 'n kind zien eigen olden veur 't uutzaken hef. Aj zukswat maor vaak genogt tegen zun jong ding zegd en dit heur van stonds of an

veurhold, dan kan 't ja niet aans, dan dat 't wicht geestelk kromgruit en die 'sprookies' op den duur nog leufd ook.

Heur hiele leven hef opoe dat verwröngen bield veur ogen holden en dat projekteerd op heur eigen dochtertien Marie. Gien mirakel, dat mede as gevolg daarvan, oen moe Marie, die iender mus lieken op heur 'biologiese' grootvaoder, daor 'n beheurlijke steert van met hef kregen en d'r unbedoeld ook wat raore boetensporige gedachtenkronkels an overhollen hef.

≈

Gien wonder ook, dat oen verienzelvigde moe op 'n feestaovendtien in 't gebouwgien achteran de kärke heur kans met beide handen angreep, doe'k meer as gewone andacht an heur besteedde. Umdat wij altwisse dezulfde kante op mussen en 'k meedlied har met 't wicht, dat zo verleuren tegen de ziedmure zat, leup ik 'n steugien met heur met en zoas dat miestal giet, van 't ien kwaamp 't ander.

Zie was, ducht mij, slim verguld, da'k heur vreug, of ik ankommende zaoterdag langes mug kommen, um nog iens wieder te prooten. Bliede stemde ze daormet in en mus heur uterste best doen, zuch de hiele weke, deur heur veraanderd gedrag niet te gaon verraden.

Teminsen zo hef ze 't mij later verteld. Allènt Aoltien hef ze verteld, van heur thoesbrenger', umdat ze heur 'eitoch an iene kwiet mus. Regelmaotig kreeg k de kommende tied, as belonen 'n klein smokkie op de wange, meschien wal, umdat dat volgens heur zus en breur Harm, die ook locht van heur 'verkerentjederij' kregen har, daorbij heurde.

Zie zölf, in 't bezunder tan Aoltien, haren daor ja al wat ervaorens met. Doe we in de gaten kregen, daw van de tonge, bij de mond op mond spellegies, 'n bult lol kunden hebben, krieg 't 'snoetienvrijen' 'n heul andre dimensie. Ze har ja nooit wieten, zee ze, dat vrijen zo mooi kun weden.

Gelukkig hebt heur olden oes gien strobried in de wege legd, wazen meschien wal bliede, dat ze van disse blievende herinnern op körde termien verlost zulden weden. Al was heur va niet dezulfde menen toedaon. Hoe vake hef ie Marie niet uut de 'klauwen' van heur 'grillige' moeder red? 't Woord 'liefde' kende zie uut eigen ervaorens niet.

Ook heur va en moe gaven in heur anwezigheid niet bepaald 't goeie veurbield. 't Gekammel, gevit en bestellens van veural,-heur die zuch heur moe nuomt-, wol ze geern ien aovend in de weke, veur wat dan ook inruilen.

't Boerderiegien van Gerrit Bartels stön in 't Odoornerveen, an 't Oranjeknaol met zien diepe wallen, die in de meitied deur de alum geelbluierende wilde brem, 'n lust veur ieders oog was. Moe gung daor hen schoele. Opoe Klaosien

meuk daor 'n muilijke start, bange as zie was, dat de buurt heur de geschiedenis rond heur echte olders nao zult dragen.

De mieste lu kenden die olde geschiedenis denk ik maor amperan. Doe dat gelukkig achterwege bleef, kun ze zuch wat beter untspannen. Altwisse gunk Klaosien sikkum nooit uut. Wol niet met hen de vrouwenveriening, aovendties van de karke, of naor de plattelandsvrouwen.

Ze was muilijk van heur stee of te branden. Ze sleut zuch, as 'bastaord', volledig of van de dörpsgemeenschap, hoe Gerrit ook zien best deed heur overal bij te betrekken. Zie har daor gien zinnigheid an en daormet uut.

Gelukkig gaven de naobers heur wal de kans 't verleden te laoten rusten en kwamen ze 't gezin regelmaotig met 'n bezuukien vereren. Zie zölf kwaamp aandars amperan weeromme. Zie is in dat soort angelegenheden aaid 'n beetien 'vrömd' bleven. Desundanks hef ze schienbaor op oen moe heur eigen zörge, angsten en andre (on)hebbelikheden overdragen.

Unbedoeld hef ze ook heur dochttertien met de zwaore last, die ze zölf metdreug opzadeld. Met al gevolgen van dien. Harm en oen tan Aoltien bleven wat buten schot. Miestkans umdat dat echte Bartels's wazen en beidend as twee druppels waoter op heur echte va lieken. De rampzalige geschiedenis van heur grootaolden hef 't wicht altied bezigholden, tot ze biekant letterlk in de naorigheid stikt is.

≈

Was de verplichte 'lering', bij domnee Faber in Schonnerd (Schoonoord), veur de mieste jonglu 'n noodzakelk 'kwaod', Merie vund 't 'n welkom uutstappien uut de daogelkse sfeer. 'n Mooie underbreken van 't veule wark, dat aaid veur heur bewaord wur.

D'r liek biekant gien end an te kommen, hoe ze ook anfokselde. 't Liek wal, of ze in d' ogen van heur moe nooit wat goeds doen kun. 't Was van moekes kant aaid: "*Marie doe dit, Marie doe dat*", en vake was 't reseltaot nog niet iens goed.

Met Domnee Faber har ze daor iens nao ofloop van 'de lering' overspreuken, maor die kwaamp niet wieder as: "*Eert oen vaoder en oen moeder, opdat oen dagen verlengd wordt in 't land dat de Heer oe wiezen zul*".

Met disse dooddoener is ze 't bos instuurd. Meschien as domnee dodestieds wat wieder deurvraogd har en perbeerd har heur denkbielden tot wat normaolere proporsies terugge te brengen, dat heur levend heul aans verlopen was.

≈

Moe kreeg dus verkeren met mij en doe mien olders wat op older kwamen en oetkeken naor wat meer rust, hebt ze de

'stoute' schoenen antrökken en sint we saomen in 't bootien stapt en an de 'ofvaart' begonnen. Vol goede wil en met veul plezeer. Nee in de linkerhelfte van 't arbeidershoessien van de 'Veldhoesies' was 't goed toeven.

In 't begön much 't dan nog wat behelpen weden, we hebt oes hier met 'nkander aaid zat eten kunt. Met mien olders kun Merie 't wonderwel vinden. 't begrode heur dan ook, dat ze de ien nao de ander körts nao mekaor uut tied kwamen. Ze hebt de geboorte van Grietien en Geert nog metmaakt, veurdat ook bij va 't lampien oetgunk.

Grietien is nuumd naor oen ootien, waar Merie meer 'n moeder in vunden had, dan bij heur eigen moe het geval was en Geert naor old gebruik naor mien va. Dat zinde oen opoe in 't gehiel niet. Heur moe verdiende 't in Merie's ogen niet um vernuumd te worren.

Dat hef zoveul kwaod bloed zet, dat oen grootmoe daornao nooit meer bij oes ien stap over de drompel zet hef. Klein 'Grietien' hef ze nooit zien, late staon in de arms sleuten. Heur naamgeefster deed dat des te meer. Tot heur dood haren de beide Grieties aaid 'n bult an mekaor.

Merie hef dat verlies indertied arg anpakt. Nao 't hartverzaaken van moeder Veldhoes, was de glaans d'r bij heur schoonvao ook glad of. Nao amperan twee maanden legde ook ie veurgoed 't hoofd dele. Dokter har gien mankementen constateren kunt, maor tegen lebensmuuheid is gien zalvien e wassen.

≈

Umdat ik nog allènt thuus woonde, hebt we doe 't spullechien overnömmen. Oom Geert, oen oom was indertied allang 't huus uut en woonde met vrouw en kinder in Valthermond. Nao de begrafenis van va, sint we met trammelant uut mekaor gaon en met oen oom Geert en zien familie hebt wij sindsdien dan ook gien verslag meer.

De arfenis is hier, zoas zovake op 'n argernis oetdreed. Ie har schienbaor dacht 'n groter andiel op te muggen eisen, maor vergat daorbij al 't wark dat ik daor in de loop der jaoren an spendeerd har. Gelukkig har mien va bij de notaoris 't ien en ander goed vastlegd. Boer van Diek zul hum wal an 't idee hölpn hebben. In elks geval har Geert gien poot um op te staon.

≈

Later heb ik 't huus en 't lappien grond, dat er bij heurde, veur 'n schappelk priesien van mien 'broodheer', boer van Diek, overnimmn kunnen. Nao verloop van jaoren, is het gruid tot 'n, vind ik zölf, nuver spullegien, waar we best trots op kunt weden. Op mien tuuntien achter 't huus, verbouwde ik allerhande gruunten, voldoende veur 't hiele gezin. Ik zörg

veur 't omspitten, mesten en inzeeien, of poten. Moe pleegt zogezeegd 't 'klein underhold'.

≈

Moe hef heur, van jongs of an, die hiele geschiedenis met heur grootaolden en heur moeder slim antrökken. Zie zag zuch zölf mede as de oorzaak van al misére. Volgens eigen zeggen, har ze 't van heur olders overarfd. Bij ootien Geessien is ze nooit op bezuuk west, umdat zee moe, ze niet zo goed akkedeerden.

De verholden met de Tieksen tak was niet veul deegs. Ook Opa en opoe Bartels hef ze nooit kend. Deurdat Klaosien, niet bepaald familieziek was, is de familie veur oen moe aaid bezunder klein bleven. Gien meens kun moe die vrömde gedachten uut 't heufd prooten.

Disse ongerechtigheden in 't leven van heur grootolders, maj de kinder denk ik niet anrekenen. Of zul ze heurd hebben, dat zukswat wal es deur kun warken tot in 't darde en veerde geslacht? Dat leste scheut hum iniens deur 't heufd. Dat zul ja hielemaol van de gekke weden. Dat mug dan meschien opgaon veur al diegenen, die Hum haoten, maor altwisse nooit veur zukse goedwillende, onschuldige deernties, zoas oen moe d'r iene van was.

Moe gunk tot heur twaalfde verjaordag ja zowat elke zundag in Schonnerd naor de zundagsschoele in 't gebouwgien achter de Hervormde Karke, an 't Oranjeknaol, waar domnee Faber indertied 'n antal jaoren zien 'schaopies' leidde.

'n Karke uut 1866 met 'n bezondere veerkante lanteern op 't dak. Mevrouw en ook heur dochters pebeerden de kinder, met mooie verhalen, op geloofsgebied 't ien en ander bij te brengen. Later hef moe mij d'r wal iens wat over verteld. Blikbaor wazen die vertellens bij heur in 'goeie eerde' vallen.

≈

Domnee Faber, 'n zeer bewogen man, die aaid veur de minderbedielden zien huus, geld en eigen klee beschikbaor stelde, har, much e hopen, heur gedachtenspiensels desgewenst wal veur iens en altied uut heur warrig heufdtien hölpen, maor verlegen schieterd as moe aaid was, zul ze dat wal nooit op de zundagsschoele, of later op de catechisaosie naor veuren bracht hebben.

Disse grote, zwaor gebouwde domnee har saomen met zien vrouw tientallen jeuden underdak geven in zien links van de karke gebouwde grote pasterie. Ie bracht as domnee het grote gebod van de naostenliefde op 'n grootse manier in praktijk, waar andern 't vaak bij allènt woorden laoten.

'n Goed veurbield veur 'n hiele bult andre domnees, die allennig op de preekstoel 'Het Woord' laoten spreken. Wat ze deur de weke zoal omhaands hebben, is van paartieds 'n

andre orde. Da'k an die meugelkheid nooit eerder dacht hebbe, meschien ha'k dan die denkbielden bij heur nog wal untzenen kund. Wa'k ovrigen betwiefel. Ook domnee was dat ja, met al zien geteut, ja nooit lukt. Maor as is verbrande turf. Gedaone zaken nimmen noe ienmaol gien maol. Achterof kaokeln de hoender, maor daor hej noe weinig an.

≈

Gaondeweg de jaoren begon dit feit bliekbaor bij oen moe alsmaor zwaorder te wegen. Al liek heur pogen, d'r nao de miskraom, noe al weer zun dikke twintig jaor leen, 'n ende an te maken, veur iens verleden tied. Ik heb de leste tied teminsen gien opmarkens, of pogens in die richten vernömmen. Man zegt wal es, dat zukse lu, ofgemierterd goeie teneelspeulers sint. Met 't uutendelke gevolg, dat ze ienmaol, wanneer heur nood ekstreem hoog oplöp, altwisse nog de 'kuierlatties' nimt.

Noe moewe maor ofwachten, hoe dit met moe of zul lopen, al heb k daor zölf 'n bezunder zwaor heufd in, besleut va zien lang verhaal. Hiernao legde ie, met trillende bienen, bevende handen en 'n hoop angst in 't hart, zien heufd in de arms op taofel en griende as 'n klein kind. Ie snukte 't uut. Veul vertrouwen har va bliekbaor niet meer in 'n goeie ofloop. Ook de kinder met anhang wussen niet meer wat ze nao va 's verhaal mussen denken.

17. Op zuuk

Roelfien leup op heur schoonvao an en legde stillegies heur arm um zien scholder. Met ien haand perbeerde ze met 'n buusdoekien heur eigen lastige traonen weg te poetsen, met d'ander streeelde zie hum zachies over 't heufd.

" *Stil maor va. 't Kump meschien altmaol nog wal goed. Ie mut niet vortdaolijk 't argste denken*", preut ze tegen beter wieten in. Ook zie har nao va's woorden d'r 'n hard heufd in. Jans reaogeerde daar niet op. Ie zag 't blikbaor niet meer zitten, zag 't in elks geval hiel duuster in.

≈

" *Volluk* ", wur d'r roepen an de achterdeure. Veurdats iene wat zeggen kun, leup Lammert (ie was 't, boer zölf) de kamer in. Ie veul as 't ware glik met de deur in huus. "*Keerl, wat heur ik noe? Is Merie vort? Hoe kan dat altwisse zo inienen. Zie deed guster ja nog zo munter en zat volgens mij nog boordevol plannegies. Waor kan zie in vredesnaom altwisse henne weden?*", störtte de ungeruste boer 'n vracht vraogen over hun hen uut.

"*Jao boer, as wij dat wussen!*", antwoordde Grietien, 'n beetien snibbiger dan dat ze eigenlieks miende. Zie was jao nog hielemaal met de gedachten bij al wat heur va heur net verteld har. Ze kun 't ja nog niet hielmaal goed bevatten. Dat ze hier de hiele tied onkundig van bleven wazen.

Trouwens wal 'tof' van de boer, dat e vortdaoliek nao 't melken even an kwaamp lopen. "*Mien vrouw kump dolkies ook nog even heuren*", gung Lammert wieder. "*Ze mut eerst 't melkgerie an zied maken en de meid an 't wark zetten. D'andre arbeider heb ik alvast zien taak veur vandage opdraogen. Die kan zuch, liekt mij zo, wal efkes redden. Waor kan buurvrouw doch bleven weden?*"

"Dat vraagt wij oes ook al 'n poosien of. Wij hebt in en um 't huus overal rondkeken, maor van heur taol noch tieken vernömmen. Va denkt zölf an de meugelkheid, dat zie zuchzulf tekört daon hef, vanwege 'n olde geschiedenis met heur grootaolden. Wij wult daoran aandere nog niet denken. Dolkies as 't weer lichter worddt, wult wij wieder gaon zuken," vertelt Roelfien over de scholder van heur schoovao, die nog wat nao zit te snöttern.

"Komân jong, wij hebt wal vaker veur hiete veuren staon", perbeerde Lammert bij Jans de moed d'r in te holden. Die gloepte hum met 'n veulzeggende, maor niet bar veul hoop gevende blik an. 't Störmde beheurelk in zien binnenste, 't hart zat hum boven in de strötte, 'n dikke kloete, die e maor niet weg kun kriegen. Wel har gusteravond denken kund, dat ze vanmörge zo in zak en as zult zitten?

"Ik wul, aj daor teminsen pries opstelt, geern methelpen zuken," zee Lammert, wat hum 'n dankbaore blik van Jans opleverde. Zo zachiesan, müssen ze maor es in de bienen kommen. *"Me dunkt, 't wur al wat lichter".*

Gepraot en gestommel in 't achterhuus meuk dudelk, dat er nog meer volk ankwaamp. Eerst kwaamp Aoltien heur tante, de zuster van heur moe zogerekend, de kamer binnen, stoefan volgd deur buurvrouw Koba.

Aoltien meui mut d'r hiele toer an had hebben, um met heur stok dat endtien te kommen lopen. De ongerustheid straolde ook van heur gezicht of. Klaos mus vanzultsprekend an 't wark en nao Koba stak heur andre naoberin Annechien ' Pronk ' 't heufd um 't hoekien van deure.

In werkelkheid hiette ze naor heur man Arie ' Meesters', maor deurdatt zie geern te kiek löpt met neie kleer, nuomt 't volk heur aaid, as ze teminsen 't zölf niet heuren kan, Annechien Pronk.

Ook zie mutten bijproot worren, al doet ze 't noe in 'steno'. As ze iedre maol, weer oetvoerig in mutten gaon op al die prengende vraogen, zaten ze hier vanaovend bij wieze van spreken nog.

Koba zul d'r de kommende uurties nog 'n bult wark an hebben, um 't volk van 't Haantien oetvoerig 'kondte kunnen doen van de neiste ontwikkelns in hoeze Veldhoes. Die taak kan man heur ja gerust anvertrouwen.

≈

Rieks stelde veur, um in koppelties van twie op zuuk te gaon. Buten duudde e de richten an, die ze volgens hum 't beste gaon kunt. 't Was ducht hum raodzaam, dat vaoder thuus bleef. Stel, dat Merie iniens weer boven waoter zul kommen, dan mus er in elks geval iene weden um heur op te vangen. Jans wol aandere under gien beding rustloos en

warkloos thuus blieden. Ie wol en zul methelpen zuken, zodat d'r besleuten wur, dat tan Ol achter zul blieden.

Ze kun ja doch al niet zo goed uut de voeten en kun zuch hier veul nuttiger maken. Daornao gunk elks op pad. Grietien wol eerst nog wal even bij huus an. De kinder müssen dolkies ja hen schoele. Zodrao ze die met goed fetsoen 't huus uut warkt har', kwaamp ze nao, beloofde ze Roelfien.

Zo tegen tien ure, zullen ze hier in elks geval weer langeskommen, um te heuren of er meschien neis zul weden. Beveurbield dat ze Merie vunden, of wat aans te melden haren. De miensten gungen lopend diverse richtingen uut. De verschillende koppels gungen op pad. Hen: Kleindiek, Noord-Sleen, 't Oranjeknaol langes richten 't Odoornerveen, of zo'j wult Schonnerd. 'n Paor manlu kregen de fietse. Zie wollen wat wiederop kieken.

Vol goeie wil en moed, gunk elks ziens weegs. De nog naodonkernde mörgen in. Wat zul heur gezuuk oplevern? Waor zult ze Merie antreffen en in welkse hoedaonigheid? Met angst in 't hart en pien in de buuk van de zenens, die heur deur 't lief gierden, gungen ze altmaol lopend of fietsend op pad.

Loerend in al hoeken en hörns. Achter de bomen, maank de stroeken en in slootswallen. Ook achter de hoezen, schuren, hokkies en andre plekkies waor 'n meens zuch, as e wol, zul kunnen verstoppen. Zachies wur heur naam roepen, bange 't volk, dat nog te ruste lag, te steuren, of te doen verschrikken.

Zo noe en dan wur der onderling wat zegd, of veursteld, maor nog alsmaor gien spoor van Merie. Ze liek wal van de eerdbodem verdwenen te weden. Wat kun 't leven van alledag in ien klap fluks veranderen? Wal had gusteravond kunnen bedenken, dat ze noe zo in angst um Merie zulden zitten?

18. Tan Aoltien

"Feuj, feuj, wat is 't mij altwisse 'n spul", mompelde Aoltien doe 't ovrige volk 't gat licht har. "Wat zul 't wicht zuch noe altwisse al in 't heufd haald hebben? Waor zul ze bleven weden? Zomaor zunder daze hen buten, ze kun zuch wal 'n kaolde op de hals halen, dat vreug ja ook um muilekheden."

Zie kun d'r nog niet overoet. Arregat, wat 'n konsternaosie op de vroë mörgen. *"Feuj, feuj, ze kun ja wal 'n longuntsteken oplopen",* mopperde zie in heurzulf. *"Komân zie zul hier de boel eerst maor es wat redden"* Alens stönd ja weer enter en twenter deur de kamer.

"Dat die lu de stoelen zomaor achter 't gat laoten staon en niet fersoelijk terugzetten," foeterde Aoltien. Meer um zuch 'n holding te geven, dan dat ze 't zo arg vund. 't broodtrommegien en kruukien van Jans zette ze op 't anrecht.

Daor zul e vandage wal gien gebruik meer van maken. De thee uut 't kruukien spulde ze deur de geutstien. *"Zul disse verdwienen, nog te doen hebben met de handel en wandel van heur 'zus' Klaosien, heur moeder?"* As dat 't geval was, zul dat ja van de 'hondties besnuffeld' weden. Daor kun 't wicht ja niks an doen.

≈

Bij 'n val in de kelder van heur eerste warkhoes har Aoltien heur heupe broken, die dodestieds nooit goed zet was. Daordeur hompelde zie noe wat in de rondte. Het mut aandere zegd worren, dat ze d'r later, undanks heur melleur, wonderbaorelk met uut de voeten kun.

Ze har heur vake ofvraagd, waarom heur dat noe mus overkommen. Nog maor pas 'n mooi dienstien op de boerderij van de familie Nijenbanning op 't Zietak. Ze har 't,vund ze zölf, hier bezunders goed tröffen.

Twie dagen in de weke, miestal op zaoter- en zundag, was ze vrij um te gaon en te staon, waoras ze zölf wol. 'n Koppel vrundinnen um de umgeven onveilig en wat jongs um de kop gek te maken.

Allewel d'r hier zölf niks te beleven was, har ze 't hier meraokels naor 't zin. Op zaoterdagaovend steevast 'n uutstappien op de fietse hen Börger, Emmen of Oring, al kwaamp ze in de leste plaotse ja al vaak genogt.

Elke vriedagmiddag wur ze oetstuurd veur de wekelkse bosschuppen. Die kunden ook wal bezörgd worren, maor dat kerweigien was veur Aoltien in 't gehiel gien straf. As 't even metzat kun ze in die paor uur vast nog wat andre gezichten te zien.

'n Ofspraokien zat d'r bij toeren ook wal es in. Ze had op zolder heur eigen gedogien en was daormet biezunder tevree. Uutgaon deed ze allènt s' zundags naor de karke in Oring en de eerste jaoren naor catechisaosie en de wichterverienen.

≈

Dat was, nao heur 'misstap' in die diepe kelder, van stond of an aans worren. Niet dat de wichter heur iniens links leuten liggen, maor an 'n hieleboel aktiviteiten kun ze deur heur mankement ja niet meer metdoen en zo zuutiesan, waren de vrundschappen wat doodblöd. De miesten kregen verkeren, trouwden, kregen kinder en hadden dan meer as genogt an heur eigen huusholden.

Niet dat 't volkien niet geern es 'n prootien met heur muchten maken, maor ze vuulde zich niet meer zo op heur gemak. Kun over heur daogelkse 'besognes' ja ook amperan meer metproten.

Verlet van jongmaolls had ze bliekbaor niet meer. Jongesbloed zat er, volgens de Nijenbannings niet in, maor 't zul eerder met heur gebrek, uitkiek, of heur verleden te maken had hebben. Wel wet, hoe geern zie zölf ook iens zoiets bij 't haandtien zul hebben?

Veur heur ongelukkige val bleus ze ja heur partijgien beheurelk met. Heul wat jongs hadden perbeerd heur te versieren, maor dat was inienen achterwege bleven en dat deed heur allerverschrikkelkst zeer. Op heur schief pottien, paste schienbaor gien dekseltien en daor har 't wicht reeds 'n bult traonties um plengd.

Veural doe heur vrundinnen 'n vrijer kregen, vuulde zie zich 't viefde rap an de wagen en bleef ze liever thuis. Jammer, maor helaas, ze har aaid met volle teugen van 't uitgaonsleven geneuten. Noe was dat inienen over en uut.

Deur heur manier van lopen, waren 'n hiele bult dinger veur heur iniens verleden tied. Verkeren hef ze nooit meer had

en zie meuk heurzulf wies, dat ze daor ook gien behuufte meer an had, umdat zoveule huwelken op 'n ramp oetleupen.

Ze daachte, dat 't deur heur gebrek zul kommen, dat de jongmaolls heur niet meer zagen staon. Of dat werkelk zo was, of dat zie heur, louter en allènt uut zulfshold en zulfbeschermen dit inproot har, zul aaid 'n raadsel blieven. In elks geval begon ze zich steeds meer te gedraogen as 'n olde vriester, die tevrieden mus weden met de krummels, die d'r veur heur overbleven.

≈

Later was ze in 'n dienstien kommen bij boer Evenhoses an de Eeserstraote in 't Eesergruun. Daor hef ze tot heur viefenvieftigste underdak vunden en is in de loop d'r jaoren gaon beheuren tot 't vaste hoesraad. De kinder beschouwden heur niet as de meid, maor iene van de familie. Met raad en daod kun elks bij heur terecht. In dankbaorheid keek ze dan ook op die episode in heur levend terugge.

Tot de jaoren begonnen op te speulen en ze met wat meer muite uut stee kun kommen. 't Wark kun ze eigenlieks niet meer an. In de mieste hoesholdens was de meid allang verdwenen. 'n Dure luukse en deur de neie technieken ook zowat overbeudig. De Evenhoses wullen heur nao zoveul jaoren trouwe dienst niet zomaor op straot zetten.

Doe de gelegenheid zich anders veurdeed, dat ze zölf angaf, wal iens uut te zien naor wat aans, hadden ze de kans met beide handen angrepen. 't Warken, dat haren ze al vaker markt, veul heur de leste tied wal wat zwaor. Uut 't verstarf van heur moe har ze 'n nuvere stuver overholden, die ze mooi an heur 'underkommen' kun spenderen.

Disse wonen was van 'n ol tante van Piet Evenhoses west, die drie jaor leden uut tied kommen was. Nao heur 'pensioneren' hebt de 'Evenhoezen' Aoltien zölfs hölpen an 'n gekoop eigen hoesien op 't Haantien, op loopofstand van heur zus Marie.

Ze kwaamp hier niet zwaor te zitten. Har 'n kleine invaliditeitsoetkeren, verbouwde heur eigen gruunten en neeide zowat al heur eigen klee. Wat verlangt 'n meens nog meer?

Moe har heur de leste jaoren al heul wat geld toestopt. Zie was ja de ienige die overbleven was. 't Geld van heur boerderiegien stön op de Boerenlienbank. Zölf kun ze 't ja niet op. Merie har ze, naodat ze weigerd har heur te benumen, volledig deur daon.

't Was dat ze heur niet hielmaol untarven kun, aans kreeg ze gien halve rooie cent. Aoltien har disse gang van zaken niet bepaald lekker zeten, maor d'r veul niks tegen in te brengen.
"Aj 't niet hebben wult, giet alens naor de kark."

Hier op 't Haantien kun ze zuch of en toe nog wal es nuttig maken. Oppassen op de kleinkinder, wat knutern in de tuune en zuks wat meer. Meschien perbeerde zie zo nog ienigszins an heur goed te maken, wat heur moe Klaosien bedörven har.

Lopen met 'n stok gunk nog, maor heur werelddien wur al kleiner en kleiner en noe dit weer. Dit deed ofbreuk an heur leven. Feuj wat mutten paartie meensen altwisse zwaor deur 't leven.

Aoltien, verleende hier bezunder geern wat hand en spandiensten. Zie vund 't prachtig, dat zie hier paartieds nog wat zinnigs omhaands har. De kinder en ook de kleinkinder leupen hier met heur vort. Ze wus dat 't wicht wal iens piekerde, waorum zie altied zo achteruut zet wur en minder in tel was, as heur breur en ziezulf, maor dat ze d'r zo diep op inne gunk, har ze niet dacht.

't Mus in heur zieltien wal diep ingrepen hebben. Hier in 't dörp kun ze 'n goeie, zinvolle wenden an heur bepaald niet makkelke levend geven. Heur toekomst zag ze niet as oetzichtsloos, maor aj d'r goed bij stille stönden, was 't altwisse wal wat unbevredigend.

't Leven vund ze gelukkig 't nog aaid de muite weer. Zie was teminsen nog lang niet van zins d'r uut te stappen. Zie gunk veur de honderd, bij goeie gezondheid, wal te verstaon, markte ze wal iens lachend op. Ze was zo old as zie zuch vuulde en geestelk nog 'n jonge meid van ienendattig. Met heur mondtien was ook niks mis, al kun ze tegen zun revelkaore as Koba van hiernaost nog lange niet op.

≈

Merie daachte bliekbaor, dat er uut zun nust, waoroet ze kwaamp, nooit meer iets goeds kun kommen. Opoe Geessien har deur heur onbezunnenheid meer kepot maakt, dan zie meschien zölf beseft har. Disse kleindochter stön er ja totaal buten. Ook moeder Klaosien hef d'r bepaald gien goed an daon.

Daor deden veurtrekkerij en gemaakte liefkozens veur Harm en heurzulf niks an of. Waorum heur jongste zussien aaid zo verstöt mus worren, har ze nooit begrepen. Zun geschunden kinderzieltien geneest niet zo makkelk, moej maor reken, daorveur hef ze veuls teveule op heur bordtien kregen.

≈

Jans har d'r in 't verleden d'r wal iens 't ien en ander over löslaoten, maor 't rechte har ze daor nooit van begrepen. Slaopeloze nachten, nachtmerries en andre boze dreomen mus ze wal iens had hebben. Nao heur miskraom mus 't ja ook 'n poosien hielemaol melleur west weden.

Ze har zölfs perbeerd met pillen 'n end an heur 'liedensweg' te maken, har Jans heur in 'n vertrouwelke bui wal iens verteld. Gelukkig was heur dat, deur de snelle tussenkomst van hum mishotjed. In 't ziekenhoes har man heur lichaomelk weer oplapt, maor of ze geestelk d'r ook weer bovenop kommen was, valt nog te bezien.

Volgens Jans har 't wicht hum, bij hoog en bij leeg, bezworen, zukswat nooit weer te doen. Noe dreigde meschien 't tegendiel bewezen te worren. Ze mus maor es in 't medicienkastien kieken, of daor nog wat miste. Naost 'n buusien met asperienties lagen daor gien tebletties of zukswat in. 't Was te hopen, dat ze heur vunden, veurdat ze altwisse nog 'heur 'lot' in eigen handen naamp.

Hoe zult ze heur antreffen? Ze kun ja niet zomaor veur ieuwig verdwienen. Ienmaol mus ze vervast weer boven 'waoter' kommen. Zie zölf weigerde veuralsnog van 't slechtste uut te gaon, maor de 'veurtiekens', heur veurgeshedenis en heur raadselachtig briefien deden 't argste vrezin. Maor es kieken, hoe de boel zich hier ontwikkelde, al har ze daor, aj teminsen zo naor Jans keken, eerlieks waor 'n zwaor heufd in.

Waor had Merie verdulleme altwisse heur verstand, den met 'n goeie 'bovenkamer' deed man zuks altwisse niet? Weglopen, nao zun mooie aovend, was ja niet normaol, dan mus d'r wal iets goed met oe mis weden.

≈

Probiemen sint er um oplost te worren, niet um der veur vort te lopen. Dat was ja 't stomste wat 'n meens doen kun. Zie har begrepen, dat d'r eigenlieks gien naorigheden wazen, gien geldelke zörge, melleur in de familie of andre zaken, die 'n meens uut 't lood doen slaon. Zomaor verdwienen en allènt zun stom, weinig zeggend briefien achterlaoten, 't liek ja nargens naor. Was ja van de ratten besnuffeld!

Ze kun heur daor, bij disse gedaachte allènt al, zo over opwinden, zie har ducht heur ja niks te mekkern, of zich zörge um te maken. Ze har welbeschouwd hier bij Jans ja 'n leven as 'n loes op 'n zeer heufd. Behalve de misgeboorte har ze eigenlieks nog nooit zölf tegenslaogen kend, um daorum noe zo de plaot te poetsen, was onveurstelbaor.

≈

Dan har zie heul wat meer reden tot lamenteren had. De prooties die der dodestieds rondstreuid wurren over heur grootvao en niet te vergeten heur 'lösinnige' opoe, wazen heur ook niet in de kolde klee gaon zitten. Wat har ze zich daorveur schaomd.

Zie har d'r dan ook al vrede met had, dat ze nooit iens hen Oring gungen um heur op te zuken. Ook later har ze tiedens 't bosschuppen doen, nooit de behoefte had, iens

efkes an te wuppen. Neisgierig naor heur ootien was ze, evenas Harm en Merie trouwens nooit west. Zie was 'n zwarte bladziede, die ze maor wat geern overslaon en vergeten wol.

Heur melleur, har ze heur warkgevers doe nooit anrekend, al betiekende 't veur heur wal 'n hiele pienelke ingreep in de rest van heur levend. Zie had ja zölf de deure open laoten staon en was deur eventies niet op te letten oetgleden over 't deurmattien en underoet lazerd.

Doe ze ien ogenblikkie niet genogt op heur tellen verdacht west was, har heur levend 'n totaal andre wenden nömmen. Zie much nog achterof nog van geluk spreken, dat ze d'r zo ofkommen is. Veur 't zulfde geld har ze doe heur nekke broken.

Hoe zegt ze 't smangs zo mooi? O ja. *"Ien moment van unbedachtzaamheid, kan maken, dat man jaoren schruwd"*. Ze hemmelde nog 't ien en ander in de kamer. *"Wat west is, is west en wat daon is, is daon. La'w 't daor maor op holden."*, besleut ze heur gedaachte. 't Leven moej nimmen, zoas ze kompt, daor hef 'n meens amperan invloed op.

Wanneer zie, nao alens wat ze zoaal metmaakt har in heur levend, de 'handdoek in de ring' zul gooien, was dat volgens heur 'n stuk begriepelker. Ze prakkezeerde d'r nog lang niet over. 't Leven beschouwde zie as 'n groot 'rad van aoventuur'. Aj der in zit, moej oe bovenin gloepens goed vasthouden, aans flikkern ie der zo uut.

't Dreeide gestaog zien rondties en je mussen met, oj dat noe geern wulden of niet. Aj hen boven gungen, muj oe deksels goed vaste holden, veurdaj 't in de smiezen haren, lag ie daor underan, met al gevolgen van dien. Zie zörgde d'r wal veur, dat zie 't zakien zo goed meugelk in de haand kun holden. Die levensgiest untbrak helaas bij Merie finaol.

≈

Gusteraovend har zie ook niks an heur markt, ze had metlacht um de vake niet zo nette proot van de manlu en had veur ankommend vriedag ja nog ofspreuken met heur wichter. Merie had 't in heur levend 't meschien ook niet altied makkelk had. Eerst 'n bedillerige, haotdraogende moeder. Dan de besmuukte prooties, die zie zeker ook wal es mus hebben opvangen.

Meschien is ze d'r later op schoele wal iens met plaogd, daor har zie aandere nooit wat van metkregen. Merie was in de omgang vaak zo gesloten as 'n pot. Achter oen rugge um zachies fluustern. *"Dat's d'r iene van... Ie wiet wal, die 't doe met en gao zo maor deur. Meensen kunt apmit zo unwies dom prooten."*

Met dit soort verunderstellens kwaamp ze noe aandere niet wieder. Noe was 't maor hopen en veural bidden, dat het

met Merie nog goed zul oflopen. Ach, wal har zoiets noe denken kunt? Dat ze bij heur moe indertied niet zun mooi levend had har, was heur wal bekend. Niks kun 't wicht goed doen in de ogen van 'n moeder, die zo met heur eigen gevulens en wroegings overhoop lag, dat ze alleman en Merie in 't bezunder, met in heur eigen besonjes trök.

Merie kun 't ja ook niet helpen, dat zie zo allernaorst liek op die schuunsmerscheerder. Zien vrouwgien zul indertied wal niet lange um die rokkenjager rouwd hebben, was meschien wal bliede van zun 'misbaksel' verlöst te weden.

Gelukkig hef ze de netuur van Mans niet arfd. Die kun, aj 't volk muggen geleuven, ja gien vrouwmens of blieven. Zien kleindochter, meschien har e d'r nog wal 'n koppeltien lopen, was in elks geval niet iene, die algedurig met 't gat op de hobbel was.

Jans har d'r 'n nette, goed oppassende, pronte, fersoenslike vrouw an. Wat waar is, mag ook wal iens zegd worren. Ook de kinder en kleinkinder wazen ja oppassende nette lu. Niks op an te merken. Zoveul tegenslag har 't wicht ja ook zölf niet had, al moej zun miskraam netuurelk niet onderschatten.

Aoltien daachte, dat ze die naorigheid in de loop d'r tied aorig te boven kommen was. Elk 'huussien' hef, as 't er op ankomt wal zien eigen kruusien. Gien meens wordt deur 't leven dragen. Aj d' ogen maor op 't einder richt en niet smangs achteromme bieft kieken, of oen kop in 't zaand stekt.

Viese prooties, of vlukerij duldde Merie niet in heur umgeven. Nee wat dat an gunk, hadden Jans en de kinder gien reden tot lamenteren. Zie gung d'r maor eventies bij zitten. Ze kreeg zuch maor eventies 'n kop kovvie en 'n plak brood. Man wordt aans zo gammel. Zittend an de grote taofel gungen de prakkezaosies nog wieder met heur an de loop.

≈

Sommige lu wurren d'r schienbaor deur dragen, terwie het d' andern algedurig tegenleup. Waar zult ze dat an verdiend hebben? Of wul de Heer ze oetperberen, net as e met Zien grote vrund Job daon har? Aj die geschiedenis d'r op nao leest, is d'r eigenlieks gien meens, die nog wat te recommenderen hef.

Daor valt eigen 'kommer en kwel' ja hielendal bij in 't niet. Ie hef aandere volhouden, al hebt zien familie en vrunden ook nog zo veursteld, 't bieltien d'r bij dele te gooien. Later hef e as belonen daorveur het tienvoldige van zien vroggere bezittens vergoed kregen. De anholder wint, zo blik ook hier maor weer.

≈

Paartie families hebt ogenschienelk nooit melleur, of zichtbaore zwaorigheden, andre gezinnen zit 't toerloos tegen en niet allennig in 't achterhuus, of in de schure.

Wat is 't in disse wereld altwisse allerieuwigst raor verdielt. Sommigen giet 't aaid veur de wiend, andern kriegt slag op slag melleur.

Paartie lu verdiend geld as waoter, terwiel andern omkommen van de honger. Der sint lu, die bie zetten wat umdolen, niet wetend waor ze 't mude heufd die nacht neer kunt vleien, terwiel andern biekant verdwalen in heur boetenproportioniel grote woning.

Wij sint per slot van reken altmaol kinder van ien en dezulfde vaoder? Zul e de ien dan liever hebben, as de ander? Dat zul ja niet eerlieks weden. Dat kan k mij niet indenken. Elks mut 't ja, veur de volle honderd persent, hebben van zien genao. Goedheid wordt niet aaid beloond, dat is uutendelk 's meensen plicht.

Riekdom en gezondheid sint gaoven en beslist gien verdiensten. Waorum wult wij andern zo weinig met laoten dielen in oeze veurspoed? Wij wult altmaol geern old worren , 't liefst ook nog in 'n goeie gezondheid. Al is dat niet veur elk meens weglegd.

An honger hebt wij altmaol 'n gruwelke hekel, desalniettemin gaon d'r dagelks honderden meensen an dood. En dat terwiel d'r op disse eerdbol meer as voldoende veur elkenien veurhaanden is. Waorum mutten zoveul lu vluchten veur oorlog of geweld?

De wereld is altwisse schaopen veur elkenien, niemand oetgezunderd? In de biebel stiet, dat elks 'kracht kreg naor kruus', waorum markt wij daor dan zo bitter weinig van? Hebt wij de weg naor oeze Heiland apmit unbegaonbaar maakt? Zult wij deur al 'geplante bomen' biekant de hemel niet meer zien kunnen?

Maor um bij elke 'scheet veur 't gat' dat 'n meens wal es dwarszit, de kop te laoten hangen en uut 't leven te wullen stappen, nee, dat giet er bij mij niet in. Waor har 't wicht heur verstand? 't Is te hopen veur Jans en de kinder, dat ze halverwege nog tot benul kumt en weer op huus angiet. As dat leste maor gien vrome weens bleft.

≈

Ziezo, zie hef de boel weer an zied. De koffiekanne stiet op 't vuur te prutteln. Me dunkt, zie hef zuch goed weerd. In ofwachten op de komst van de 'zokers' late ze zuch in d'olde zörge van Jans zakken en perbeert de wereld is van d'andre kant van d'ogen te bekieken.

Feui, 't is me 't daggien wal. Met Merie hef Jans wal 't neudige te stellen had. Met de geboorten van heur twee kinder

was ze, dacht Jans in wat rustiger vaorwaoter kommen. Wat zie zuch noe weer in de kop haald har, was en bleef 'n kompleet miesterie. Wat mus die jong 't zwaor hebben.

19. Harm Tieks

Harm mus doe e achttien jaor wur, 'n pak van de Keunegin an en wur legerd in de legerplaots 't Harde. Aj hum op de man of vreugen, speet 't hum niks, dat e de bienen noe under 'n langere taofel mus steken. Amperan achttien jaor was Harm, doe e veur zien nummer op mus kommen. De veuroefenings vun 't jong wal aordig. 'n Andre umgeven

End meert 1940 hebt ze hum veur 't lest, tiedens 'n kört verlof, zien. Daornao wurren al verloven intrökken, vanwege 't alsmaor dreigender worrende oorlogsgevaor.

De 'veurmaolige korperaol' har disse maol ook zien zinnen op oes landtien zet, in tegenspraak met wat die valserik oes nog zovake beloofde, dat Nederland ook disse reize buten schot zul blieven. Kuj begriepen, as 'n dief in de nacht sleup e de grubbe over. De dag en aovend teveuren reden de beloaden heuiwaogens al de grenze over.

Under 't heui bleken later veul Duutse soldaoten te zitten, die vro in de mörgen iniens achter oeze 'posten' opdeuken. Die nacht wazen ze bij verschillende 'N.S.B.- boeren in schure west. De 'viefde kolonne' kwiet zuch op meerdere fronten uutmuntend van de heur toebedachte taak. Oes leger was finaol overdonderd en kun niks aans doen as zuch ter plekke overgeven, of as ze teminsen nog de kans haren terugge te trekken.

≈

Nao vief dagen van heldhaftig tegensputtern, mus 't armetierige leger van Generaol Winkelman, 'de kop in de schoot leggen'. 't Gebreuken geweertien har oes niet veul goeds bracht. Uut gremiedigheid hebt oeze jongs nog 'n hoop wapens onklaor maakt.

Zo staodegiesan kwamen de eerste gevangen genömmen soldaoten weer op huus an. Ook Harm Bartels hef markt, dat 'snorrebaord' zien prooties, 't oetspreken nog niet weerd wazen. Bij de Moerdijk mus e met zien kameraoden de Duutsers tegenhouden, maor doe dat maor es, as d'r in plaots van scharpe petronen, lösse flodders in de kisties zitten.

En die vermalledeide 'rötmoffen' speciaol richtten op 'het leeuwten' op heur helm. De koegels gungen d'r dwars deur hen, in plaots van dat ze ofketsten op die gladde oppervlakte. Met de bajonet haren ze die gevaorelke rötdinger d'r vortdaoliek ofwupt, maor veur de miesten was dat helaos veuls te late.

≈

Op de aovend van de tiende mei stön e iniens veur de deure. 'n Old burgerklovvien had e liend van 'n behölpzaome boer, die 't niet kun velen, dat zukse jongmaolls in kriegsgevangenschap müssen. Doe ze hum naor zien wietenswaardigheden vreugen, störrte Harm volledig in mekaor. Jankend as 'n klein kind, dat zuch allerverschrikkelkst zeer daon hef, verhaalde ie, hoe um hum henne zien kornuten de iene nao de ander deur ien, of meer kogels raakt wurren.

En zie, zie kunden niks aans doen, as flink kebaol maken met heur verwisselde petronen. Met lösse flotters kuj aandere gien oorlog tot 'n goed end brengen. De ien nao d'ander smheet uut gremiedigheid zien geweer dan ook an zied en stak uut unmacht, totaal van de kaart, zien tengels' in de locht. In de hoop, dat ze, in 't vuur van de stried, niet alsnog neermeed wurren.

Ook Harm har zien handties in de högte steuken. Tegenstand bieden was under zukse omstandigheden ja volstrekt zinloos. Per slöt van reken, was e liever blooi Harm, dan dooi Harm. Zien gesneuvelde kameraoden kreeg e d'r niet met terugge.

Met 'n bloedend hart hef e zuch ansleuten in de riege, um ofmerscheerd te worren naor, zoas later bliek 'n schure achter de linies. In ofwachten van wieder transport richten 'de Pruus'. De bedoelen was vanzölfs ze daar op te bargaen in speciale kriegsgevangen kampen.

Saomen met 'n andre striedmakker hef e op 'n onbewaakt ogenblikkien de bienen nömme. Ze sint te lande kommen bij 'n boertien, die heur van olde kleeur veurzag, zodat ze hen huus kunden vluchten.

≈

Hoe zien volk ook op hum inpreut, dat e dankbaor much weden, dat ie nog leefde en noe gelukkig weer thuus was, ie bleef maor schruwen um zien onneudig gevallen dienstmakers. Beide voesten stak e daorbij in de locht. Ie wol

die ellendige 'moffen' wal ik wiet niet wat doen. As e d'r iene in handen kreeg, dan zul e daor körde metten met maken.

De olders wussen bij God niet, wat ze met hum an mussen vangen en hebt uut arren moede de huusarts d'r maor bijhaald. Die hef hum 'n spuitien geven, um wat te kalmeren. Dagenlang zat e in zien stoel veur 't ziedraom hen buten te staren. 't Veurgezette eten kauwde ie zwiegzaam naor binnen en gien meens kreeg zowat 'n woord uut hum.

As e al wat zee, was 't 'n vluuk, of 'n verwensen an 't adres van 'die gek in Berlien'. Zo verstreek de iene weke nao de ander. 't Was beslist oes Harm niet meer, die ze weer over de vloer kregen.

D'r was met breurlief gien goed gaoren meer te spinnen. Ie zat boordevol wrok en haot. Doe de 'führer' in zien 'grootmoedigheid' (?) de kriegsgevangenen weer hen huus leut gaon, kun e weer wat roemer aodemhaolen en zuch vrijer bewegen. Al was e sikkum niet van zien stoel of te branden.

≈

Veur de bezetters har e nao 'n poosien zölfs zien jachtgeweer in mutten levern. Dat ze 'n old, roestig en biekant unbruukbare 'spuit' van zien 'ol heer' in handen drukt kregen, hadden ze met heur dom verstand niet iens deur.

Dat 't geweer zo roestig was, kwaamp deur 't feit, dat Harm uut pikantigheid 't wapen 'n steugien under waoter holden har. Ie gunde de Duutsers en heur helpers, de zwarte kreeien van de Landwacht, zien mooie dubbelloops jachtgeweer niet.

Wat was e der wies met west, doe zien vaoder hum dit eksemplaor iens in handen drokt har, doe e hum in de bouw wat methölpen har. Zölf zul e hum wal van 'n collegao- boer kregen hebben, die d'r wat met verlegen zat. Zien zwaor verdiende 'kedoochien' verdwien veur onbepaalde tied diep under 't heui.

Ook veur de 'N.S.B. -ers har e gien goed woord over. "*Die landverraders muj goed in de gaten holden*", zee e al wied veur de verraoderlike 'overvaltegen zien olders. Daor kuj beter gien gedoe met hebben. Dat volk is veur 't grootste diel niet te vertrouwen. Gespuus van 't leegste allooi. Ze lapt oe d'r dolkies nog iens bij, aj wat doet wat niet spoort met heur vrömde ideeën van : ras, bloed en bodem.

Die flauwekul kunden ze wat hum betreft wal 'in heur reet steken'. Wat die baontiesjagers daor noe in zagen? Ie kun d'r met zien volle verstand niet bij. Gaondeweg wur 't makkelder, al kuj hum 't beste maor niet naor zien ervaorens vraogen.

's Nachts heurden ze hum vake beneden wat deur de kamer iesberen. Kun schienbaor niet slaopen, of was nao 'n nachtmerrie angstig wakker schrökken? Ie deed wat man van

hum verlangde, maor had zien gedachten miestal op heul andre plaotsen. In zien heufd beleefde ie de meidagen miestkans nog vake weer. Elks leut hum daorum zoveul meugelk zien eigen gang gaon.

≈

`t Zul umstrieks juli van dat eigenste jaor west hebben, dat er inienen `n wildvrömde keerl op de veurdeur van `t aolderliek stee klopte. Umreden dat hier niet de gewoonte was, har moe heur d'r op ofstuurd, um es te zien, wal daorzoot op zun ongebroekelke menier belet vreug.

`t Blik achterof `n dienstkameraod van Harm te weden, die wat met hum wol beprooten. Ze sint `n zettien gaon lopen, `t achterveld in. Wat ze te bespreken hadden, is gien meens ooit recht gewaor worren.

Harm kwaamp sinds die tied steeds minder thuus en doe d'r `n schrieven kwaamp, waarin stön, dat e zich alsnog in Amersfoort melden mus veur `t kriegsgevangenschap, zagen we hum hielendal niet meer. Wat e tegenswoordig omhaands har, was veur elkien `n vraoge en allènt veur Harm zölf `n wiet.

Somtieds heurde de familie maondenlang taol noch tieken van hum, dan iniens kregen we zomaor `n briefien under de deure deur scheuven, waarin miestal allennig maor stön, dat e `t goed meuk en dat man zich um hum veural gien zörge mus maken.

Allewel `t thoesfrunt' netuurlijk wal `n vermoeden had, dat `t met undergronds wark te maken zal hebben, hebt ze tot `t leste toe, daorvan gien enkel bewiesien had.

Bij de regelmaatige hoeszukens deur de Duutsers en/ of landwachters en naovraag deur de plaotselke `N.S.B. kun elks eerlieks zeggen, dat gienien van `t volk wus, waor oes Harm toeheul. Nao `n antal invallegies naomen ze blikbaor an, dat zie ook inderdaad in `t gehiel niet op de heugte wazen van zien verbliefplaots. De leste tied bleven dat soort bezukies dan ook achterwege.

We kregen weer wat rust `in en um de keet'. Tot we in augustus 1944, in `t Odoornerveen `n anplakbiljet under ogen kregen, waarin stön, dat understaonde personen wegens 'subversieve activiteiten', beter gezegd: wegens heldendaoden tegen de vijand, veroordield en 'standrechtelijk' fusilleerd was.

Op `t pepier stönden `n koppeltien naomen, waaronder die van Harm Bartels. Ie har e zien leven geven veur `n goeie zaak, op de leeftied van krap an twintig jaor, maor daor har de familie netuurlijk bar weinig an. Later nao de oorlog hebt ze pas vernömmen, waor e zoal zeten en wat e zoal omhaands had har.

Jaoren later hef e met zien vrunden 'n ereplaotsien kregen in de dunen bij Bloemendaal. Elk jaor op veer mei gao'k, as 't eventies kan, saomen met Merie en Jans, naor de dodenherdenken, um daor 'n boeket blommen neer te leggen.

'n Paor maol har e saomen met de ploeg van Johannes Post metdaon an overvallen op distributieketoren. Har e underdukers underdak verschaft en under ander bij Zietak 'n stellegien Jeuden in 't bos verstoppt en van levensonderhold veurzien. Bij zetten was e bij domnee en mevrouw Faber regelmaotig over de vloer west.

Naor de reden huuft man ja niet te gissen. Postuum hef e jaoren nao de oorlog, nog 'n Jeudse onderscheiden kregen en 't Nederlandse Erekrus van Verdienste. 'n Mooi gebaor en blik van waarden veur zien wark, maor de familie kreeg hum er niet met weerum. Ie leut, zoas in zoveule families, 'n lege plek achter.

Gelukkig leut e gien vrouw, kinder of vrundin achter, maor 't gemis was d'r niks minder um. Sinds die tied stön d'r aaid 'n fotogien van hum op de bozzem, met as 't eventies kun, 'n bloempien d'r naost. Merie mus dodestieds 'n jaor of tiene west weden. Dat zul ducht mij vanzelfsprekend ook zien sporen naolaoten hebben op heur gemoedsgesteldheid.

≈

Nao de dood van Gerrit Bartels, noe al weer zun vieftien jaor leen, was de glaans d'r veur Klaosien ook volledig of. Ze zunderde zich meer en meer van de gemienschap of. De boerderij hef ze bij gebrek an 'n opvolger verkocht en is in 'n kamer in Schonnerd gaon wonen. Daor verpieterde en verienzölvigde zie hielemaol.

Nao 'n lang ziekbedde is ze an kanker henne gaon. An heur kwaaltien was gien zalvien te strieken. 't Eten smeuk heur niet meer en leut ze dan ook al gauw staon. Ze vund zich in de stieke laoten deur allen, die heur dierbaor wazen.

Marie duldde zie amperan um heur hen en 't is dat Jans heur ten einde raad verbeud allennig naor heur toe te gaon, aans wazen d'r nog eerder ongelukken beurd. Op bezuuk stelde ze nao 'n paor maanden gien enkele pries meer. Zo is langzaoman heur lochtien in ienzaomheid uutgaon.

Zie har in 't lest, volgens de buurvrouw, hielemaol gien zinnigheid meer an 't leven, leut de kop erbij hangen en nog gien jaor later is ze naor heur leste rustplaots bracht. Allènt ziezelf was bij heur moe op begrafenis west. Merie en Jans haren dat niet op kunden brengen. Daorveur zat d'r blikbaor nog teveule old zeer.

21. Gien neis under de zun

Nao 'n zettien, 't zul zo tegen acht uur lopen hebben, kwamen de beide buurvrouwlu es heuren, of er meschien al wat neis was. Zie hadden zölf de hiele weg 'n paor kilometer oflopen, maor niks bezunders zien. Nao wat rust en wat warms in 't lief, gungen ze maor weer verdan.

Zo kwaamp in de loop van de mörgen de ien nao de ander even an, um te heuren en wat bij te prooten en toeglieks de inwendige meens te verstarcken. Grietien en Roelfien beloofden temet bij de winkel langes te zullen gaon, veur wat brood en zukswat meer.

De kring, waarin man naor Merie oetkeek, wur al groter en groter, maor nog alsmaor zunder ienig resultaot. Saomen met Jans vreugen Rieks en Geert heur of, of 't niet verstandig zul weden, ook de veldwachter in te schaokeln.

Daorop wur besleuten, dat Rieks even hen 't plietsiebereau zul gaon. Zo gezegd, zo gedaon. Nao 't hiele verhaal van de verdwiening uitgebreid verteld te hebben, stelde veldwachter Berend Vermeer veur, ook zien collega's in de naobijgelegen dörpen te infermeren en dan zo rap as e kun, bij heur langes te kommen.

Boer van Diek speet 't immens, maor ie kun 't unmeugelk langer wachten. 't Wark op de stee mus ja wal deurgaon. Per slot van reken zaten ze ja al met ien man minder. Jans had daor vanzölf al begrip veur. Ie hef Lammert bedankt veur zien hulpe tot dusver. Ook de beide buurvrouwlu haakten of. As ze nog wat doen kunden in de loop van de dag, dan heurden ze dat geern.

Doe de beide wichter thoeskwamen met heur bosschuppen, hebt ze wat broodties smeerd. Veul zinnigheid

zul 't volk nog wal niet hebben, maor 't inwendige kacheltien mut wal blieven branden.

Elks was ja al bliede, dat e in ofwachten van de veldwachter wat zinnigs kun doen. Aans leup man altwisse maor wat met de ziel under de arms rond te banjern.

≈

"*Hoe giet 't met Rieks ?*", vreug Aoltien um de pienelke stilte te deurbreken. "*Mag e 't wark op de gemientesekretaorie nog 'n beetien doen?*" Rieks warkte al 'n 'zettien op 't in 1938 deur architect Baart untwörpen Gemientehuus van Sleen. Veur 'n lutje f 45000,-- 't inventaoris inbegrepen, is het bouwd, kump daor heden ten daoge iens um. Saomen met de toren en de kärke vörmt 't Gemientehuus 'n mooi plaotien en dat drietal is dan ook al vake op de gevlige plaot verieuwigd.

"*Jawel heur*", antwoordde Grietien met 'n kikker in de kele. "*Ik heur hum d'r eigenlieks nooit over, 't wark zul hum dunkt mij nog wal naor 't zin weden. 't Is wal heul wat aans, as boekholder bij de Landbouw- warktugen Verienen, maor 't geft 'n bult meer wissigheid. Hier mut e wal beter kled weden. Daor smangs de mechienes stak dat niet zo nauw, veul e ook wat uut de toon, wanneer e overdag 'n overhemd met stropdaze zul dragen, hier op 't Gemientehuus is dat zölfs verplicht.*

En niet allènt um, zoas de meensen wal es flauw oppert, disse bij 't gaon zitten achter 't bero, in de la te stoppen, um te veurkommen, dat e achterovervalt, much e iens in slaop sukkeln."

Dit 'grappien' leverde ditmaol zölfs gien flauw glimlachien op. 't Heufd stön gien van de anwezigen hiernao. Elks was met de gedachten bij moeder Merie. De zörge um heur, vermengd met angstige veurgevulens, stönden op de gezichten te lezen. Diep in gedachten verzunken, naamp de ien nao de ander 'n hap van 'n gesmeerde broodtien, die e weg mus spulen met 'n slok kovvie.

't Sloeken gunk niet zo makkelk, maor elk wus, dat 't eten noodzakelk was, um op de bien te kunnen blieven. Allènt Jans kreeg undanks andringen van de wichter gien hap deur de kele.

De machteloosheid, waormet elks worstelde, bepaolde de sfeer in de huuskamer. Elks had muite de traonen binnensboord en de gevulens in de haand te holden. Zwaor doen, veural veur va, die 't hielemaol niet meer zag zitten. Ie har de hoop op 'n goeie ofloop al lang opgeven.

't Was te hopen, dat Berend Vermeer 'n neie, betere richten an heur gezuuk kun geven. Elk ogenblik kun Rieks saomen met de plietsie weerumme kommen. Zo

langzaomerhand zul 't hiele dörp wal op de heugte weden van 't raadselachtige verdwienen van Marie Bartels.

≈

't Was niet undenkbaor, dat in de kraante meschien wal 'n oproep plaatst zul worren. "*In overspannen toestand 't huus verlaoten*". Was heur vertrek wal 'n gevolg van overspannenheid? Gien van de direct betrökkenen har daar de leste tied ja wat van markt en kun daarop 'n goed antwoord geven. Gestommel op dele meuk dudelk, dat er volk ankwaamp.

"*Wacht, daar zuj Rieks met de 'Hermandad' hebben.*" Maor 't was allennig Rieks, die de kamer binnenstapte. "*Is Berend niet metkommen?*" , vreug Jans naor de bekende weg. Ie kun ja met eigen ogen zien, dat Rieks allènt was. "*Nog niet. Ie wol eerst zien collega's, ook die van de naoburige döpen raodplegen, daornao kwaamp e zo rap as e kun, disse kante op.*"

≈

Rieks leut zuch bij de taofel naost zien schoonvao op stoele zakken. "*Hoe giet met oe va?*", vreug e naor de bekende weg. An 't gezicht van Jans was de hiele naorigheid of te lezen en zien holding drukte zun verslaogenheid uut, daj dr kolde rillens van kregen. Jans schudde veulzeggend 't heufd. Ie zag 't even hielemaol niet meer zitten.

Het störmde in zien heufd zodanig, dat e d'r dubbeld van gung zien. Ie streek zuch wat over 't veurheufd. "He'j kopzeerte va?", vreug Geert. " Een klein beetien," kwaamp d'r sikkum fluusternd uut. Roelfien deuk in 't medicienkastien en kreeg heur d'r teblettien uut. Grietien stön al klaor met 'n glassien waoter. Blied, dat ze wat veur va kunden doen.

Manmoedig sloekte Jans 't pillegien met 'n slok waoter deur. Stil bleef 't in de kamer. Wat moej in zun situaosie ook zeggen? Man kan eigenlieks niks aans doen, as goed luustern en 'n aarm um mekaors scholders leggen. Elkenien har an eigen gedachten meer as genogt.

22. De vondst

Waor kun de vrouw meugelkerwies in heur 'raodeloosheid' , den zukswat mus 't ja wal west weden, altwisse hen gaon weden? Waorum was ze zunder Jans te waorschouwen zomaor utknepen? Wat was de reden van heur plotselinge verdwienen? Meschien dat de toekomst wat ophelderns verschaft. Wat kun d'er in heur levend zo belangriek west weden, dat ze daor meschien nog ofscheid van nimmen wol?

't Karkhof, waor heur va en moe begraven lagen, lag hielmaol an de Tramwieke in Schonnerd. Dat ze daor niet eerder an dacht hebt. Maor nee, die meugelkheid kunden ze zo deurstriepen. Daor kun ze lopend in zun toestand ja meenselkerwies niet kommen.

Dan zul ze vervast de fietse metnömnen hebben. Butendes wol ze bij levend ja al niks meer met heur moe te maken hebben. Van heur va har ze wal ordentelk ofscheid nömnen. Waor kun ze aans nog toeholden? Ze müssen 't wal dichter bij huus zuken.

≈

"Wacht es even, 't karkhof in 't Kibbelveen, waor heur grootvao Jan Tieks begraven ligt, zul dat gien meugelkheid weden?", opperde Geert. Van de trieste geschiedenis rond heur opa was zie aaid wal volle west. Met hum har ze bar veul meedlied teund, undanks dat e 'n moord op zien geweten har en aj 't goed bekeken ie niet iens echt familie van heur was. 't Was in elks geval de muite weerd, um ook daor es te gaon kieken.

Geert en Rieks wollen daar vortdaoliek hen rieden, um ook die meugelkheid naoder te underzuken. Ze göngen staon en trökken heur jaze, die over de stoelleunen höng weer an. Elke kans um licht te brengen in disse duustre zaak mus man ja angriepen. Al haren ze hierop veuralsnog weinig hoop. Jans zat in zien armstoel, wat veur zuch uut te staren.

`t Was net asof al dat geproot an hum veurbijgunk. Bliekbaor har e dit leste altwisse nog wal terdege metkregen, den doe e ook anstalten meuk um overend te kommen, hebt ze hum met zachte drang weer in zien stoel drukt.

"Va, spaar ie oen krachten nog maor 'n beetien, ie zult ze vandage nog neudig hebben." Berustend was e weer dele zunken in zien zetel, meschien hadden de jongs ook wal geliek. Ie wust ook recht niet meer. `t Was net asof e `n rollegien speulde in `n heul vrömd tenielstuk. Rap sint de beide jongmaolls daar op de fietse henne reden, ze kruusten de weg Emmen- Beilen en vervolgden de Oringerweg naar `t Kibbelveen. Met lood in de schoenen sint ze `t hiele karkhof over lopen, maor ook hier was gien spoor van heur te bekenen.

Uut niks bliek trouwens ook, dat ze hier eertieds nog west was. Umreden ze hier altwisse in de buurte wazen, hebt ze in `t bossien achter `t Kibbelveen nog eventies zöcht naar de plek, waar zun viefenvieftig jaor leen Jan Tieks zuch verhungens mus hebben.

Ook daar hebt ze wat rondkeken, maor daar gien tieken van leven van heur moe. Ook sint ze hielemaol um de `Kibbelkoele', `n veurmaolige vienpoel lopen. Stel oe iens veur, dat zie zuch daarin verdaon zul hebben. Man mus daar ja niet an denken. Jammer genogt har `t hier gien enkel anknopenspunt opleverd.

≈

Met wisselnde gevulens sint ze weer op huus an gaon. De kans heur nog argens levend an te treffen, wur met het uur kleiner. Ze gaven aandere de moed nog niet op, maor tastten noe weer volkommen in `t duuster. Ze wazen weer teruggen bij of.

Zo langzaomerhand wussen zij `t ook niet meer. Stilzwiegend en triestig gestemd, reden ze in `n heul wat kalmer tempo weer richten `t olderliek stee.

Intied was ook veldwachter Vermeer anscheuven. Die leut zuch `t hiele verhaal, noe nog wat uitgebreider vertellen, waarbij e in zien optiekenboekien `t ien en ander noteerde. Daornao vreug e, wat de familie en de naobers tot dusver altmaol undernömmen hadden.

`n Hiele bult meugelkheden veulen hierdeur al vraogende al of. Ie heurde, dat de beide jongmaolls hen `t karkhof van

Kibbelveen wollen, um daar ook die meugelkheid uut te sluten, maor wazen tot op heden nog niet weerumme kommen.

Meschien kump wij wieder, as ik wat vraogen stel. Elk zegt maor veur de raop weg, wat hum of heur te binnen schöt. *"Wal van de familie stiet er bij heur hoog op?"* begon e in 't algemien zien 'verheur'. 'n Paor naomen wurren nuumd, maor daodelk deur d'andern as 'n unmeugelkheid weer van taofel veegd.

"Waor hef ze aaid 't mieste met van doen?" Och, daarop haren ze eigenlieks ook gien goed antwoord. Ze akkedeerde met elks, was niet bepaald 'n persoon, die zuch an ien in 't bezunder hechtte. Nee, ze kunden dat zo niet zeggen.

"Waor hef ze 't grootste probleem met?" Elks bracht naor veuren, wat hum of heur op dat moment te binnen scheut. De olde geschiedenis en heur niet zo mooie jeugd wurren anhaold, maor leverden eigenlieks gien anknopingspunten op. Veul wieder kunden ze Berend jammer genogt niet helpen. 't Wörp nog aaid gien dudelk licht op disse zaak.

"Wat har ze 't allerargste vunden in heer levend?" vreug Aoltien zuch of. Ze har de zulfmoord van heur grootvao aaid verschrikkelk vunden, dacht ze wieder hardop. Daorum sint de jonges ja ook gaon kieken op 't karkhof van 't Kibbelveen. Meschien dat ze heur daar argens an zult treffen.

"Het slimste vund Marie", gung ze zölf hardop wieder, *"dat ze heur 'poppie' niet holden much. Dat hef heur untzettend angrepen. As er ien oorzaak veur heur verdwienen an te geven is, dat mut dat, volgens mij, dit stuk onverwarkt verleden weden. Wat aans zu'k mij ook niet indenken kunnen".*

d' Aandern zaten met open mond te luustern naor wat Aoltien naor veuren braachte. 't Zul kunnen, dit was niet iens zun raore gedaachte. Eerst maor iens ofwachten met welk bericht Geert en Rieks terugge zulden kommen.

Aoltien zette heur gedachten es op 'n rijgien en vervolgde: *"Wat heur opa, maank anhaolingstiekens, den per slöt van reken is e dat ja niet, daon hef, is ja nooit goed te prooten, maor aj in 't liefste bezit zo verschrikkelk bedreugen word, dan is 't heul begriepelk, daj daornao volslaogen deur 't lint gaot".*

Achterof bezien, was 't ja 'n heul begriepelke reaksie van hum, zodat e daorveur ungetwiefeld nooit lange had hoeven te zitten. Ie hef niet wacht op de eerdse rechter, maor had zuch aanderns zölf veroordield tot de 'doodstraf'. Disse woorden meuken op de anwezenden grote indruk. .

"Ook die olde geschiedenis hef 't wicht nooit recht löslaoten, waarbij de holding van heur eigen moe tegenover heur, daar ook gien goed an daon hef." An de sneue gezichten

van de jongs, die met bezwiete heufden de kamer binnenstapten was al of te lezen, dat heur missie niks bezunders opleverd har.

Ze huufden eigenlieks niet iens tekst en uitleg te geven. *"Niks, hielendal niks, nargens is d'r ook maor dat van heur te vinden. Wij sint op 't karkhof west in Kibbelveen, hebt rondkeken in 't bossien, waor Jan Tieks zuch verdaon hef en zölfs sint wij um de Kibbelkoele lopen, maor nargens 'n spoor van moe"*, bracht Geert verslag uut.

≈

Roelfien hef heur 't idee van Tan Aoltien uut de doeken daon. Jans 'vertolkte', wat de toeheurders meschien zölf ook al dacht haren. *"Zul oes moe meschien 'n bezukien bracht hebben an 't karkhof, um 't graffien van oes doodgeboren.?"*, sprak Jans en ie huufde de zin in 't gehiel niet of te maken. Elks begreep waor e hen wol.

Grietien stelde veur, um daor temet es te gaon kieken. De twie zwaogers vunden dat goed, maor wolden wal geern eerst 'n beetien drinken. Aoltien haostte zuch daorin te veurzien. Ook 'n plak brood kwaamp heur meer as toe. *"Lichtkans wol ze daor as 't ware nog eventies ofscheid nimmen van heur overleden poppie?, veurdat zie...."*, opperde Grietien en meuk de zin niet iens of.

De gedaachte allennig al bezörgde heur kippevel. Of kun ze gusteravond nao heur verjaordagsfeest niet slaopen, umdat ze alsmaor an 't doodgeboren poppien har mutten denken. Alens was ja meugelk.

Vermeer leek dit ook nog niet zun raor idee. Stilzwiegend is 't veertal: Jans, Geert, Rieks en Berend, in de plietsieauto op pad gaon. Met ienige muite vunden ze de plek, waor al zun twintig jaor leen dit sikkum voldraogen lichem begraven was. Gien geringste tieken van leven, maor wal 'n enkel bewies, dat Merie in disse kontreinen vermaold har.

Op 't kindergraffien lag 't eigenste boeket blommen, dat ze gustomern van heur buurvrouw kregen har. Zie haren die blommen, in de hiele consternaosie, nog hielemaol niet mist. Van Merie zölf untbrak wieders elk spoor. Dat ze hier west was, was in elks geval dudelk.

Op en rond 't karkhof hebt ze overal rondkeken, zölfs achter 't liekhoesien, waor de doodgraovers heur gerij haren liggen, maor ook daor was gien tieken van Merie te zien. Ze wussen 't noe ook niet meer. In elks geval wussen ze noe zeker, dat Merie hier nog west was.

≈

Verdrietig, met veul angst en in grote onzekerheid besleuten ze weer richten huus te gaon. Daorbij reden ze weer langs 't kenaol. Iniens slaakte Geert 'n kreet. *"O nee hé! "*,

reup e. *"Berend stop es even. Daornet miende ik wat in de underwal van dat stroompien wat te zien liggen. 't Zul altwisse niet waar weden?"*

Vermeer zette de wagen drekt stille en reed op anwiezen van Geert 'n endtien achteruut. Allen staptten verwezen uut en leupen in de richten van 't stroompien, dat zien waoter an 't kenaol leverde.

"Daor", bracht e d'r haopernd uut en wees naor 'n stukkien platgetrapt gres. *"Ik zag daor zopas iets gekleurds liggen."* Op de henweg was heur dit gien van allen opvallen. Daorveur reden ze doe meschien ook wal te hard, um maor zo rap meugelk op 't karkhof te kommen.

Het kenaol zölf was vanmörgens ja al terdege underzöcht. In 't duuster haren de 'zukers', die hier ungetwiefeld lopend of op de fietse langes kommen sint, an die kant in 't weiland niks bezunders opmarkt.

Ze zullen heur blik ook vast en zeker eerder op 't kenaol richt hebben. 't Fietspad ligt an d'andre kant van de weg, zodat man vanzölfs d'andre kant op kek. Of zul dat lopens te wiedz weg west weden?

'n Spoortien van platgetrapt gres leidde naor de waoterkant. Doe ze dichterbij kwamen, zagen ze Marie liggen. 't Heufd en bovenlichem under waoter. De bienen op wiekswal. Vortdaolijk har elkenien deur, dat hulp hier in elks geval te late kwaamp.

Verzichtig hebt ze met verierende kraacht 't lichem op de wal trökken. Hier huufde gien dokter meer de doodsoorzaak vast e stellen. Dit was ja zo klaor as 'n klontien. Zie was stienkold en heur gezicht har al 'n liekskleur annömmen. Dus altwisse! Hier wazen ze temet zo bange veur west.

Was ze nao 't bezuuk an heur naomloos kindtien, in traonen, volkommen overstuur per ongeluk te waoter raakt? Ze much dan wal 'n dikke 'stropelkunt' weden, maor hier har ze ja niks te zuken had. 't Oranjekenaol har dan meer veur de haand legen.

Gien meens zul de ware toedracht ooit recht wieten, al deed de tekst op 't briefien 't argste vermoeden. Wat deed ze butendes hier in 't 'broekland'? Vermoedelk har ze bewust disse ienzaome plek opzöcht, um te snelle vondst te veurkommen.

Waorschienelk zul ze op 't karkhof ofscheid nömmen hebben van ook dit kind en doe moedwillig heur in 't waoter hebben laoten vallen. Gezien heur briefien, mus hier wal sprake weden van 'veurbedachte raode'. Autopsie zul dat meschien boven waoter kunnen brengen.

"Mut dat?", snokte Geert en keek daorbij de veldwachter smekend an. *"Ja jong, daor kumt wij niet underoet. Dat is bij*

verdrinkens aaid de normaole gang van zaken," antwoordde Berend. Dit soort gevallegies vun e aaid de beroerdste underdielen van zien wark. 't Gaf 'n hoop verdriet en 'n bult schriefwark, veurd dat ze 't lichaam ter eerde kunden bestellen'.

Jans leut zuch met 'n schruw naast zien vrouwgien op de knie'n zakken en kreeg 't heufd in zien schoot. *"Waorum Merie, verdikkeme, waarom noe altwisse? Ie hadden mie zo beloofd, nooit meer.. Had mij maor in vertrouwen nōmmen. Waorum hest er niet met mij over proot? Har ik oe maor beter in de gaoten holden."*

Doe brak zien stem en gierend streek e 't haar uut heur gezicht. De jongs stōnden d'r verslaogen bij. 't Hart bonkte heur in de kele en ze kunden gien woord oetbrengen. 't Was de veldwachter, die de stilte verbrak.

"Ik rie zo rap meugelk hen 't bero, um 't altmaol wieder te regeln. Meschien wul er iene van oe metvaoren um de rest van de familie alvast in te lichten?" Ze keken mekaor es an en besleuten stilzwiegend met 'n knikkien van 't heufd, dat Rieks de undankbaore taak op zuch zul nimmen, 't slechte neis te gaon vertellen. Niet bepaald 'n makkelke klus, maor 't mus noe ienmaol gebeuren. In elks geval was d'r noe 'n end an die slopende unzekerheid kommen.

"Temet kom k met hulp weerumme", reup Vermeer nog deur 't geopende raompjen, veur e langzaam wegreed. Vaoder en zeun bleven kepot van verdriet en in traonen bij heur vrouw en moeder achter. Vermeer har ze nog 'n kleed uut de auto anreikt, die ze over 't lichem kunden leggen.

≈

Vermeer zette Rieks bij 't huus van zien schoonolden of en gung vortdaodelk wieder, 't slechte neis an hum overlaotend. De unheilstieden, die Rieks, an de thoesblievers bracht, sleug in as 'n bom. Al har elks hier, in ieders hart vanzultsprekend al rekens met holden. *"Waor en hoe haren ze moeder vunden?"* As 'n 'mitrailleur' wurren de vraogen op hum ofvuurd.

Zo goed meugelk hef e verteld wat e zien had. Moeder mus van 't karkhof kommen weden, was meschien wal strompeld en daornao te waoter raakt, of har meschien altwisse gien andre oplōssen veur heur 'innerlieke stried' meer wieten. De waarheid leut e um gevuulsredens nog maor wat in 't midden.

Of ze nog wat bij heur har, wat heur meer wissigheid kun verschaffen, wus e ook niet. Vermeer zul alens in warking zetten. Later zullen ze wal wieder heuren. Va en Geert wazen bij moeder achterbleven.

Va was totaal van de kaart en meuk zuch, ten unrechte netuurlijk, zulfverwiet. Har e maor beter op heur let en zo

wieder. Man kun zuch zukswat ja ook wal veurstellen. Maor wal har dit veurnimmen van moe noe in de gaten. Zie har ja nog ofspraakies maakt veur ankommend vriedag. Dit was ja in 't gehiel niet te veurzien.

Volkommen uutstuur zat de familie bij mekaor. De vrouwlu met de arms um 'nkander en Rieks wus zuch met zien holden gien raod. De kamer wur hum veuls te benauwd en ie stelde veur de naobers en naost naobers alvast 't verschrikkelke neis te gaon vertellen.

Aoltien deed wat klonje op heur zakdoekien en depte daormet heur gezicht. Wanneer Vermeer teruggekwaamp, zult ze wal heuren, wat er nog daon mus worren en wal e nog wieder in zul moeten lichten.

≈

"Hoe holt Geert zuch hier under?" wol Roelfien geern wieten. Ook zie har behuufte an 'n sterke scholder um op uut te hoelen. Wal har in zien zien stoutste dreumen dit, met gusteraovend nog in 't achterheufd, noe denken kund. Geert höng zo an zien moeder. Dit mus ja 'n enorme dreun veur hum weden. Man much bliekbaor niet te lange gelukkig weden.

≈

't Jong was nao 'n bult umzwarvens, de bekende twaalf ambachten, dattien ongelukken; bij hum wazen dat er ovrigen slechts achte west, endelk op de plaots van bestemmen ankommen. In Schonnerd warkte ie op ketoor in 't vroggere bejaordentehoes, noe 't Verzörgingsshoes, " 't Ellertsveld".

Toevallig har zien vrundin Roelfien Alberts, die daor as verpleegkundige heur brood verdiende, van disse vacature heurd en heur Geert daarop opmarkzaam maakt. Ie har daor vortdaodelk op solliesiteerd. Meschien dat e 'n streepien veur had har, ze kenden hum ja al van de uutstappies en feestaovendties van 't personeel.

Nao 'n paor spannende weken, d'r zult ja wal meer liefhebbers west weden, was 't verlössende tillefoontien kommen. Schriftelk zul e nog wal 'n bevestiging kriegen. Ze wollen hum aandere niet langer in spannen lateen zitten.

Beidend haren sikkum 'n gat in 't dak sprongen van bliedschup. Endelk wark naor zien zin. Heul wat beters dan: Vakken vullen in 'n krudenierswinkel. Broodventen in weer en wiend. Met tidschriften bij 't pad leuren. Verkopen in 'n timmerwinkel. In 'n gerasje de pepierwinkel verzörgen, nao ankoop van 'n neie- of twiedehands auto. Post bezörgen en gao zo maor deur. Altmaol baonties waar e niet veur leerd har en bepaald niet op zat te wachten.

≈

Allewel Geert niet zun bezunder goeie leerder was, met pien, muite en heul wat foeters van de olders, har e enniglesten in vief jaor de deur van de Mulo in Emmen achter zuch dichte trökken. Daornao har e nog 'n paor schriftelke 'cursussen' boekholden met goed gevolg oflegd en noe was 't wachten west op 'n passend bauntien achter 'n kompjoeter en as 't even kun met voldoende ofwisseln.

'n Zittend gat, har 't jong van huus uut ja niet metkregen. In 't Ellertsveld, was ja dieverdaosie genogt. De mieste bewoners bleven er niet zo lange en de alsmaor wisselende bezetten, leverde 'n beheurlijke pepierwinkel op.

Veurig jaor hadden ze in de neibouwwiek van Schonnerd 'n huussien kocht en daormet wazen ze meer as tevreë. Gelukkig gien inwoonderij meer, bij Roelfiens olders in 't Eesergruun. Beste lu, daar niet van, maor man wol ook wal iens under mekaor weden.

Niet aaltied en ieuwig rekens te mutten holden met de anwezigheid en gevulens van andern. De bienen under eigen taofel kunnen steken en nao 't wark lekker entspannen in heur tuuntien, dat achter 't huus lag. An de veurkant much de tuun gien naam hebben. De auto naamp 't grötste gedielte daarvan in beslag.

Allènt 'n paor strookies gaven 't nog ienigszins 'n ander aanzien. Veul tied vreugen heur 'landerijgies dan ook niet. Daar haren ze butendes ook gien verlet van.

Miesttied gungen ze saomen op de fietse naor 't wark, tenzij

Roelfien zo ienmaol in de maond 'n weke lang nachtdienst har. Dan kreeg ze de auto. Veur Geert ook 'n veiliger idee. Man wus tegenswoordig ja niet, wat man bij nacht en untij tegen 't lief kun lopen. Op zuch vund ze zun nachtdienst gien ramp, al veul hum dan 't gedwöngen allennig slaopen bar tegen.

Over 'n paor jaor hoopten ze op gezinsoetbreiden. Noe mus as 't even kun, de kop van de hyptheek d'r nog wat wieder of. De kinder kostten, aj Rieks en Grietien muchten geleuven, ja sloten vol geld en dat kunden ze veuralsnog beter an 't huus besteden.

Kinder kreeg man, daarvan wazen beidend donders goed deurdrungen en niet, zoas de jeugd van tegenswoordig wal es denkt, te nimmen, whenever man 't er antoe had. Wat dat an gung, wazen ze nog 'n beetien van de olde stempel. De leste jaoren vuulden ze heur echte 'geluyskinder' en noe plotsklaps dit.

≈

Maor 'n geluk, dat ze, doe Rieks met zien vervelende bosschup belde, beidend nog thuis wazen. Ze hadden vortdaoluk deurgeven, dat ze in verband met familie-

umstandigheden, vandage niet op 't 'appel' zulden verschienen. Daor hadden ze op 't 'Ellertsveld' ook al begrip veur.

Bah, wat duurt wachten altwisse lange. Ze hoopten maor, dat Berend rap nog even langes zul kommen, um heur wat meer te vertellen. Zo zachiesan druppelde thuus vol van metlevende meensen. De naostnaobers naomen heur naoberplicht serieus en daorum 't heft in handen.

Adressen müssen bij mekaor zöcht worren, 'n mooi klussien veur de kinder. Tan Ol zörgde veur de kovvie en 't brood. Ook har ze 'n panne soep kookt. Of daor veul gebruik van maakt zul worren is 'n twiede. In ofwachten op de komst van 't lichem kunden ze nog niet veule doen.

De blienden, of bij gebrek daorvan wat lakens, huufden niet meer veur de raomen, de spiegels niet meer ofdekt en zukswat olderwetse gebruiken meer. Ook de hoedieren huufden 't lied niet meer anzegd worren. In veulzeggende zwiegzaamheid zat 't volkien bij mekaor. Elks op heur eigen wieze verwerkend, wat heur overkomen was.

22. Weer thuus (?)

"Volluk", klönk er 'n stem bij de achterdeure en volgens algemien gebruik, stapte d'r pal daorop 'n mansmaoll de kamer binnen. *"Ik ben Marinus Lambers, " stelde ie zuch veur. "De oetvaortleider. 'Oeze veldwachter, Berend Vermeer, hef mij beld, dat joen... eh. moeder en zus en ie keek daorbij naor Aoltien, overleden is en daormet wul ik oe eerst van harte condoleren".*

Ie langde heur daorbij omstebeurt de haand. *"Helaos brengt zukswat nog 'n hoop rompslomp met zuch met en umreden oen volk bij oeze Verienen ansleuten is, kom ik um oe daorbij te helpen",* vervolgde ie z'n verhaal.

"Kan iene van oe mij meschien, an 't trouwboekie helpen? Dan kan ik daor dolkies, wanneer 't lichem vrijgeven is, met hen 't Gemientehuus in Sleen".

Waar zul va dat boekien hebben liggen? Grietien gung op zuuk. Wacht es even, die zult miestkans bij de andre weerdepepiere toehouden. Waar har e die? Nao veul gezuuk in de woon- en slaopkamer, kwaamp ze met 't 'riebewies' zoas va wal iens gekscherend zee, anzetten.

Zie langde het an Lambers, die 't met 'n: "Dank oe", opbörg bij zijn andre pepieren. *"Veur de kaarten zörg ik wal. Ik heb alvast 'n zooichien kevorten metnömmen. Aj wult, kuj de adressen d'r alvast opschrijven."* De vrouwlu naomen ze van hum over. Dit kunt zij alvast wal op zuch nemen.

"Wanneer de rouwtekst klaor is, gao ik daormet naor de drukker. Dat huuft niet op stel en sprong, den ik nim an, daj eerst ook nog met oen va overleggen wult. Late oen gedachten d'r maor es over gaon, wat d'r zoal in mut staon".

Tjonge wat kumt d'r inienen smangs veule op oe of. Gelukkig huufde 't niet altmaol op stel en sprong, maor vandage mus 't ien en ander altwisse zien beslag kriegen.

"A'k de tekst vandaoge nog maor deur krieg, dan kom ik in de loop van mörgen de kaorten wal bezörge. Ik kom in elks geval in de loop van de aovend wal es anheuren, hoe ie 't ien en ander dacht hadden. Ie hebt nog al tied heur, um te overleggen en te beslissen hoe en wat ie besleuten hebt," verzekerde ie de familie.

Bedankte veur 'n anböden kop kovvie, ie har vandage al meer as genogt van dat 'bruune vocht' had en mus rap verdan um nog wat zaokies regeln.

"O ja, veur ik 't vergeet, welkse kleeur mut oen moe an, 'n jurkien, pakkien of ander stellegien? Of hej liever 't tot dusver nog vaak geközen zwarte gewaad. Aj kiest veur 't eerste, wul ik dat noe geern metnimmien, dan kunt de ofleggers metien uut de voeten. Ook heur ik geern zo rap meugelk veur welkse kiste ie kiezen. 'n Normaole standaard verienenskiste, of kies ie veur 'n wat 'mooier' eeken?"

Roelfien, Grietien en ook ol Aoltien hebt, nao wat snuustern in de kleerkaste, daor heur neiste anwinst vunden, 'n pakkien, waor ze zo blied met west was. Nao wat hen en weer geproot, wur besleuten dat moeder dit goed maor an mus op heur leste reize.

Die vun ze ja zo mooi. Over de kiste wazen ze 't ook rap iens. Vanof 'n plaotie zöchten ze de ienvoldigste ieken kiste uut. Va zul dat veurvast wal goetvinden. As 't nog aans wur, wat ze ovrigen niet veur kunden stellen, zult ze hum dat zo rap meugelk laoten wieten.

"Nogmaols, a'k vandage de tekst veur de rouwkaort maor krieg en heur hoe de begrafenis, daor ben ik teminsen van uutgaon, umdat oen volk daorveur verzekerd sint, verlopen mut. Vanuut zaol Kupers, 't dörpshoes, of vanuut de karke? Ik mien te wieten, dat oen volk niet barre kerks is, maor ik heur nog wal, of de domnee, of 'n ander persoon inschakeld mut worren. Meensen bleef zitten, ik komme d'r wal uut," besleut Lambers zien verhaal.

≈

"Wat 'n baontien hef die man altwisse, ik mut er ja niet an denken, wat 'n gedoe en wat 'n trammelant. Het dut d'r nog heul wat toe, aj met zukswat te maken kriegt", leut Aoltien zuch vanachter heur zakdoekien heuren. *"Het is goed, dat die lu d'r sint en oe 'n bult wark uut handen nimt, maor al*

dat gewruut in andermans verdriet, nee, dat was niks veur mij."

"Waor zult ze moeder hen brengen," markte Grietien op, terwiel ze zuch lösmeuk uut de arms van Rieks. *"Ik denke eerst hen 't plietsiebero veur 'n 'liekschouwing' deur de gemientedokter, volgens mij is dat dokter Wildeman uut Sleen, daornao in overleg met va en Geert naor 't rouwcentrom, waor 't personiel van de plaatselke begraofenisverienen wal wieder veur heur zul zörge,"* zee Rieks met dikke tonge, net of e kikker in de ströt har.

≈

Rieks much dan antrouwd weden, ie vuulde zuch slim begaon met 't wal en wee van 't gezin Veldhoes. Hier har e, sinds zien eerste omgaank met Grietien, aaid 'n warm 'nust' vunden. Vanof de eerste stap die e hier over de drompel zet har, vuulde ie zuch thuus.

Ook moeder har hum vanof de eerste maol, dat e hier kwaamp, sikkum letterlijk in de arms sleuten en ook met va Jans, kun e heul goed deur ien en dezulfde deure. Nee, wat dat an gunk, vuulde ie zuch hier veule beter thuus as bij zien eigen volk.

In 'n groot arbeidersfamilie met vief opgruiende kinder, drie jongs en twie wichter, was 't vanzölfs 'n hiele drokte. De kinder wazen altmaol 'n stuk aolder dan Rieks. Ie was as naokommertien meschien wal 'n beetien verwend, maor later deur de groten as 'n klein 'mieghommeltien', beschouwd, die naor heur piepen mus dansen.

Ie kwaamp, vergeleken met de 'aoldere garde' ja nog maor pas kieken. Ie har undertied weinig meer in 't gehiel in te brengen had, as 'lege brieves' en daor had e 't wal es slim zwaor met had.

Zien moeder perbeerde hum aaid nog wat klein te holden en vund 't heul arg doe Rieks de deure daor veur de leste maol achter zuch dichte deed. 't Aolske stön hum met traonen in d'ogen en 'n buusdoekien in d' haand nao te zweeien.

Vanzölfs is dat figuurelk bedoeld, niet letterlk, den zowat elke weke leuten ze daor heur gezicht wal es zien. Of 't mus weden, dat moe eventies belde vanuut 't kefee 'Dirks' in Noord- Sleen, waor ze as warkster de boel 'n beetien schoon perbeerde te holden. Ook op feestaovendties en dergelieke hölp ze 'n haandtien met in de bedienen en ook dat zette wal wat zodden an de diek.

Ze verdiende daor 'n aordige stuver bij en dat was mooi metnömme. Zölf har allènt Rieks tillefoon, al begon dat apperaot alsmaor meer 'algemien' goed te worren. Zien olders wazen aaid drok met de kinder west en niet te vergeten heur eigen beslommerns. Rieks har d'r naor zien idee vanof 't

begun, maor zun beetien bij bungeld. Al har e daor gien 'kompleks' an overhouden.

Teminsen zo vuulde Rieks dat indertied. 'n Goeie verholden, daor niks ten naodiele van, maor altwisse miste ie de gezelligheid en de warmte, die de Veldhoezen', of 'Veldmoezen', as e wal iens uut de gek zee, um zuch henne verspreiden.

En noe was moeder d'r íniens niet meer. Unveurstelbaor! Bij de gedaachte daoran, pinkte ie stiekum 'n trauntien weg. Grietien har 't wal markt, maor leut vanzultsprekend niks bliken. Ie was d'r in heur ogen ja ook gien cent minder um. Waorum muchten die zwaore keerls niet met heur gevulens te koop lopen?

Liefdevol sleug ze even 'n arm um heur mannechien hen en doekte hum even stillegies tegen zuch an. Saomen kwamen ze disse ellende wal weer te boven.

Aoltien har met heur kregesle oogies 't stille gebaorenspeel anschouwd en was er slim bliede met. Jans zul an zien kinder in de kommende zwaore tied 'n grote steun hebben. Heur moeder much dan veur zuchzulf te zwaor tillend west weden, met dit koppeltien achterblievers was niks mis. Met mekaor zul man Jans wal deur disse beroerdste periode in zien levend hen helpen.

De kovviekanne meuk vandage overuren. 't Neis van Merie's verdwienen en 't leste neis van heur vondst in 'n diepien, tussen 't Odoornerveen en 't Kibbelveen, mus wal as 'n lopend vuurtien deur 't dörp gaon weden, den net har de oetvaortleider zien hielen licht, of buurvrouw Derkien stön al op de stoep, bij wieze van spreken dan, den zie stevelde netuurlijk vortdaolieks de kamer binnen.

"*Wat heb k noe heurd?*", begon ze heur vraoge, maor de verslaogen oetdrukkens meuk de rest overbeudig. "*Wat ja 'n spul! Hoe kun dit noe? Waor hebt ze heur vunden?*" Heul wat vraogen brandden heur op tonge. Veul wiezer kun man heur veuralsnog niet maken. Ze wussen ja allènt maor, wat Rieks heur verteld har.

≈

Met 'n kop kovvie met de unvermiedelke plak 'olde wieven' leut ook zie zuch bij de taofel dele vallen, in stilzwegende iensgezindheid naost d'andern. Nao zun stief keteer, hernam zie heur. Ze kwaamp overend. En met de woorden: "*Dan gao ik maor weer ies. Aj mij neudig hebt, of as ik wat kan doen, ie wiet mij te vinden*", gunk ze staon en richtte zuch hen de geute, waor op 't eigenste moment va en Geert binnenstapten.

Va har mit liekwaogen, Geert met 'n auto van 't personeel metrieden kund. Jans dreug zien rode buusdoek verfrommeld

in de haand en de rode oogies van Geert leuten an de fantasie niet veule over.

Gebroken deur verdriet wol Jans gaon zitten, maor Grietien vleug hum schruwend um de hals. Rieks stön er wat stuntelg bij te kieken, ie wus niet recht goed wat e noe doen mus. Aorzeld sleug e d' arms um heur scholders. Wat moej in zukse situaosies ook aans doen?

Geert vleug in de liefdevolle arms van zien vrouwgien. Ol Aoltien snifte wat achter heur klonjedoekien vort en doe de eerste begroetens en blieken van -gedielde smart, is halve smart- oetdield wazen, krommelde ook zie overend um Jans en Geert heur oprechte dielnemens te betugen.

Ook Derkien en de d'r net over toe kommende Annechien en Arie Meesters, die aaid 's middags thuus kwaamp veur 't warm eten en krek 't verschrikkelke neis heurd haren, hebt handties schudt en doe ze veurlopig niks meer veur de 'Veldhoezen', doen kunden, sint ze bedrukt weer ofnokt.

Ook Koba kwaamp weer es infermeren, of d'r al wat neis was. Ze har waorschienelk al die anloop al lang vanachter heur raompies zien en brandde van neisgierigheid. Zie zul, daor was elks van overtuugd 't hiele dörp wal naoder infermeren.

Zie meuk 't Lambers 'n stuk makkelder. Eigenlieks huufde die niet iens meer in zwart pak an en gedreeide 'Napoleonssteek' op 't heufd de buurt langes, um ze op de heugte te brengen van 't versterf van Marie Veldhoes, geboren Bartels, zoas indertied nog gebroekelk was.

Dit metleven van de naobers en in de loop van de weke van al andre vrunden en bekenden deden de leden van 't gezin goed. 't Hiele dörp was schokt deur disse vreselke veurval en heurden d'r allerieuwigst van op.

≈

Grietien mus wal even hen schoele, um de kinder, Derk en Gerrit op te vangen en heur 't verschrikkelke neis zölf te vertellen, veur ze 't in geuren en kleuren van andern zult heuren. Tussen de middag wazen ze met de 'Vördens kinder' hen huus gaon, waar ze deur Stientien vast en zeker goed opvangen sint.

Op 't schoelplein en in de klasse zult ook wal veul prooties de ronde daon hebben. Daor untkwaamp je hier altwisse niet an. Oes kent oes, moej maor reken. Paartieden meschien wat lastig, maor in tieden van 'nood en dood' miestal as 'n warme deken, die 't innerlijk verwarmd en 't uterlijk bedekt.

Verzichtig leup ze deur de gange en doe meester heur zag staon, kwaamp e vortdaoliek de gang op. "*Wat neis?*", vreugen zien ogen. Grietien nikte verdrietig met 't heufd en vertelde in 'n paor woorden, wat d'r gebeurd was.

Netuurelk muchten de jongs temet met hen huus. Ie gaf heur 'n haand en wenste heur veur starkte met dit geweldige verlies en wenkte de knaopen de gang op.

Moe Grietien sleut rerend heur jongs in d' arms en naamp heur zachies met hen buten. De kinder, die ook wal 'n angstig veurgevuul hadden, schruwden dat 't 'n aord har. Ze konden maor niet begriepen, waarom opoe d'r noe iniens niet meer was.

Veurzichtig hef Grietien perbeerd antwoord te geven op al heur vraogen, die snikkenk en snötterd op heur ofvuurd sint. Langzaam sint ze naor opa's huus lopen, waar ze niet goed wussen, wat ze mussen doen.

"Wat moewe dan zeggen? " vreug Derk de oldste. "Geef Opa maor 'n dikke smok, dat zul hum zeker goed doen en geef de andre meensen maor 'n haand", fluusterde Grietien. "Ie huuft wieder niks te zeggen heur. Doe maor gewoon, net as aans, " perbeerde moeder heur te raoden, maor of ze daor zoveul an had hebt, valt te betwiefeln.

Opa sleut zien beide kleinkinder in de arms en saomen hebt ze 'n pottien jankt. Woorden huuft man ja niet te zeggen, elks begrept van neture, dat gien mènse daor de kop naor stiet. Stilzwegend, met zo nauw en dan 'n verlegen kuchien zaten ze zo 'n steugien bij mekaor. Elks in diepe gedachten verzönken.

≈

Of en toe gaf wat gestommel in de gange an, dat er iene an kwaamp. 't Hiele verhaal wur uut den treuren uut de doeken daon, condoleerd en hulpe anbeuden, waornao man nao 'n kop kovvie met koeke weer 't veld roemde. As in 'n roes is disse dag veurbij gaon.

Veul anlopers kwamen eventies anlopen en elks beud zien of heur hulpe an. Veul broodties, melk en soep sint er die aovend niet deur heur kelen gleden, maor dat was ja ook gien wonder. Ien dag zunder 'n warme prak was ja niet zo arg. Al met al was het 'n vrömde dag. Unwerkelk, ongeleufelk en unbegriepelk. 'n Dag met 'n dikke zwarte rand.

≈

Ook de domnee van Oring, waar ze bij gelegenheid wal es bij ter kärke göngen, kwaamp langes. Niet dat ze de dörpel d'r bij hum oetleupen. Bij hoogtijdagen wazen ze wal es bij hum in de kärke west. Saomen hebt ze bespreuken, waar en hoe heur moe, zuster, opoe en echtgenote begraven zul worren.

Vanzölfs mus dat gebeuren op 't karkhof, waar heur jongste kind lag. Helaas kun ze niet in 't slag naost heur doodgeboren poppien begraven worren, umreden die allènt bestemd was veur de kleine kinder, maor Marinus Lambers har

toezegd, dat e zien best zul doen, 'n plaotsien veur heur in diè buurte te kriegen.

'n Karkdienst vönden ze gien van allen neudig, zun kerkloper was ze in heur trouwen ja nooit west en waarom zul man 't bij zun gelegenheid dan wal doen. Ze much dan wal aaid hen de zundagsschoele west weden en 'n trouw bezuukster van de catechisaosie, met heur geleuf leup ze as rechtgeaorde Dreent ja niet te koop.

Allewel ze die vervast mus hebben. Dat was aandere 'n zaak die speulde tussen de 'Grote Baos' en heurzelf. In 't kefeegien van Mien Kupers, nao 't ofreizen van Mans Kruut har zie heur wichtersnaom weer annömmen, zul Domnee van Lunzen 'n stichtelk woordtien spreken tot de familie en andre geneudigden en wat over 't leven van heur: vrouw, moeder en opoe vertellen. Jans en de kinder könden zich daarin best vinden.

'n Overliedensadvertensie veur ' het Emmer suffertien', zoas Merie aaid zee, mus d'r opsteld worren. Domnee hef ze bij 't opstellen van de tekst nog 'n beetien hölp. 't Kun de eigenste tekst weden, die ook op de kaart zul kommen.

Nao wat vieven en zessen, wikken en wegen, wazen ze d'r gezaomenlieks uut. Zo mus 't worren en Rieks zul de tekst temet oflangen bij Lamberts en deurbellen an de kraante, zodat meschien mörgen, aans in elks geval overmörgen dit overliedensbericht in de kraante zul kommen.

Of d'r deur zun advertentie nog veel volk op of zul kommen, betwiefelden ze. De miesten kregen ja al 'n rouwkaart. 't Ien en ander wur nog ienmaal overlegd en deurproot, waornao domnee ofscheid naamp.

Bovenan de kaart haren ze 'n versien zetten laoten. Aans was 't ja wel arg kaal. Grietien har dat iens lezen bij 'n ander en 't liek heur ook wal passend veur heur moeder.

*Je moeder bleft je moeder,
zo eigen en vertrouwd.
Je kunt heur zo slecht missen,
umdaj van heur holdt.
Maor ienmaal kump de dag,
daj heur mut missen gaon.
Ie wiet, dat 't niet anders kan,
maor in j'ogen blinkt 'n traon.*

Heden overleed, nao 'n noodlottig ongeval oeze:

echtgenote, moeder, grootmoder, en zuster

Marie Bartels

Liefhebbende echtgenote van Jans Veldhoes

Odoornerveen, 13 november.1912

't Haantien, 14 november 1967

	<i>J. Veldhoes</i>
<i>Schonnerd,</i>	<i>G. Veldhoes</i>
	<i>R. Veldhoes- Alberts</i>
<i>'t Haantien</i>	<i>G. Reiders- Veldhoes</i>
	<i>R. Reinders</i>
	<i>De kleinkinder: Derk</i>
	<i>Gerrit</i>
	<i>A. Tieks</i>

*De begrafenis zul plaatsvinden op 19 nov. a.s.
Wel heur de leste eer wenst te bewiezen,
wordt um 1 uur 's middags in kefee
"de Veersprong" verwacht.*

Marie heul van blommen.

≈

De kleinkinder, Derk en Gerrit wussen zich hier, bij al die droevige meensen, sikkum gien holden te geven. Zukswat haren ze ja nog nooit bij de haand had. Grietien, die wal zag, dat heur 'knuppels' wat met heur ziel under d'arm leupen, raodde heur an hen huus te gaon. Ze muchten wal wat te drinken pakken en wat boven gaon speulen.

Va kwaamp heur zodrao e wegkun nao en ze blikte daorbij Rieks an, die nikkopte. In 't begun van de aovend is Rieks ook naor zien eigen huus gaon. Wanneer de kinder op bedde lagen en rustig sleupen, kwaamp e wal weeromme. Grietien, Geert, Roelfien en Tan Ol bleven va gezelschap holden en wazen drok doende met het opzuken en schrijven van de adressen.

≈

Vaoder en opa Veldhoes zul 't de kommende tied nog heul zwaor kriegen. Grietien naamp zich veur elke dag even bij hum te gaon kieken. Veureerst mus e bij heur maor kommen eten. Ook Roelfien en Tan Ol wazen al druk met de toekomst bezig.

Va kun, aj moe muggen geleuven, ja nog gien eigien bakken. Was spreekwoordelk zölfs in stiet, waoter an te laoten branden. Zun vaort zul 't wal niet lopen, maor altwisse mus ze hum goed in de gaten holden.

Niet dat e zo gauw gekke dinger zul gaon doen, maor dit 'akkefietien' har um beheurelk angrepen. Ook in huus mus ze maor es wat hemmeln, naamp zie zuch veur, den aans kun e de boel wal iens versmeren. Dat was aandere van latere zörg. Ook Roelfien zul va zekers niet laoten anmoddern, daor kende zie heur goed genogt veur.

≈

Veurlopieg lag d'r nog genogt aanswat op heur bordtien. Eerst maor es zien, hoe ze kommende weke deurkwamen. Foei, wat mut er altwisse 'n bult regeld worren. De kop leup je d'r zowat bij um, terwiel je zoveul hulp van professionele lu haren. Ook de naobers leuten zuch in dissen niet unbetuugd.

Ze regelden in de loop der weke 'n bult zaken, waor zij de 'kop' niet naor staon en de tied zowat niet veur hadden. Altwisse geweldig, daj in tieden van rouw en trouw zo op oen naosten kunden bouwen. Naoberplicht 'n groot goed, dat man zo lang meugelk in ere mus zien te holden.

Rieks en de kinder zullen d'r vast en zeker gien problemen met hebben, dat heur opa dagelks bij heur an taofel scheuf bij de warme hap. De jongs wazen ja gek op heur grootvao, die met heur gung vissen en allerlei speulgoed veur heur in 'nkander knuterde.

Heur vrouw, moeder en opoe zult ze nog terdege missen, aaid har ze 'n open oor veur heur besonjes en liefhebberijgies. 'n Glassien prik stön bij wieze van spreken aaid veur heur daon, waorbij ze gerust wat anhang met muchten nimmen. Zie leut 'n grotere lege plaotse achter, meschien wal groter, dan ze ooit beseft har.

Zie mus 't wal goed te pakken had hebben en geestelk arg uut order, aans deed 'n meens zukswat doch niet. An 'n ongelukkien daachten ze niet meer, daorveur sprak 't neergelegde briefien 'n te dudelke taol en de uitkomst van de liekschouwen zul weinig anders oplevern.

≈

Roelfien en Geert wazen met Grietien al druk reur maank de adressen. An va hadden ze weinig of niks. Noe en dan haren ze hum neudig veur wat gegevens en mussen ze hum wal vraogen, of disse of gene ook 'n kaart mus hebben. Ie vund 't al goed, zie mussen maor zien, de kop stön hum daor in 't gehiel niet naor.

Zien gedachten vertoefden bij zien Merie. "*Hoe har ze hum zo in de steek kunden laoten?*" Ie snapte dat niet. Ie zat veur 't ziedglas in zien olde zörge hen buten te staren met ogen, die niks zagen en 'n verstand dat op nul stön. De tekst veur op de rouwkaort en de advertensie was al daon en wegbracht um drukt te worren.

Over de genomen beslissen angaonde de klee die moe an mus en de oetgezöchte kiste was Jans dik tevrieden. Ie leut al disse vervelende bijkomstigheden geern an de kinder over. *"Daor heb ik altwisse gien verstand van," zee e "Butendes kan mij zukswat altmaol niks meer verschelen. Wat heb ik hier noe nog verleuren. Ik was net zo lieve zölf ook weg."*

Van dit soort prooties schrökken ze wal allernaorst. Ze haasten zich dan ook um 't hardsten hum dat uut 't heufd te prooten. *"Maor va, hoe kuj noe zo denken? Wij sint der ook nog. Ook Derk en Gerrit kunnen heur opa nog lange niet missen. Zo muj niet prooten va,"* reerde Grietien en sneut heur de neuze. Ook de rest van 't gezelschap meuk dudelk kenbaor, dat ze 't daor roerend met iens wazen.

≈

Ook Vermeer, de plaatselke veldwachter, kwaamp nog eventies an. *"Ik mut eerst oen va wat vraogen",* veruntschuldigde ie zich, ietwat verlegen. En keek daorbij 't krinkien rond. *"Het liefst, as dat teminsen meugelk is, under veer ogen. As ie 't er nog niet an toe hef, kan dit ook mörgen nog wal."*

Va gaf te kennen, dat 't veur hum gien bezwaor was en dat Vermeer hum maor mus volgen hen de kamer. Saomen met va is e in de veurkamer, de 'vesiedekamer'- *"Ik denke dan altied, da'k bij mijzelf op vesiede ben, zee Jans aaid"-*, gaon.

Daor mus e netuurlijk veur de wet allerlei, veur Jans hiele vervelende vraogen, stellen. Vraogen, die dudelk müssen maken, dat er gien moedwil van andern in 't spel zul weden. Trammelant of iets dergelieks. Niet dat man daor rekens met heul, maor altwisse...

≈

Of Jans niks an Marie markt har? Of e niet vernömmen har, dat ze uut bedde gunk? O jee, noe mus e wal vertellen, dat e al jaorenlang niet meer in hetzulfde nust sleup. Ie schaomde zich ja de ogen uut de kop, bij de gedaachte allènt al, dat zukswat opschreven mus worren.

Gelukkig verzekerde Berend Vermeer hum, dat al wat e opschreef, veur andermans ogen niet toegankelk zul weden. Tenzij d'r wat bezwaorends naor veuren kwaamp, maor daor gunk e niet van uut.

Of ze al vaker zukse plannegies, um zich tekört te doen, opperd har? Heur ovrigen mislukte pogen um d'r met pillegies 'n end an te maken, kwaamp noe op batterij. Zaken, waar ie zich veur schaomde en die e daordeur uut 't licht holden haren.

Dit wazen dinger, waar gien meens groots op kun weden. Dit was ja al zoveul jaoren leen, zodat ze daor eigenlieks nooit

meer bij stille staon haren. Wèl verwacht dan noe ook zuks wat?

Of ze underling meschien problemen hadden? Nee, niet nuimenswaardig, zee Jans. Gusteraovend hadden ze met zien allen ja nog verjaordag vierd in 'n hiele goeie 'harmonie'. Nee zwaorigheden wazen d'r ja niet, naor e wus. Of d'r smangs problemen in de familie wazen? "Nee", zee Jans, *"al kinder wazen gezond en goed op stee. Elks har 'n goeie man of vrouw trouwd en ook met de twee kleinkinder was niks mis"*.

Was ze de leste tied meschien wat zwaarmoedig west, of ziekelk? Jans meuk de agent opmarkzaam op 't feit, dat ze gustern nog met de wichter ofspreuken har, vrijdagmörge saomen naor de lappiesmarkt in Emmen te gaon. Dan verwacht gienien ja zukse resolute beslissens.

Ie kun d'r met zien volle verstand ja nog heul niet bij. Snapte der zölf ook gien sikkepit van. Ook 't achtergelaoten briefien wur bekeken. Van dit alens meuk Berend antiekens.

Van alens en nog wat pesseerde de 'revue'. En nog 'n hiele bult zaken meer. Roem 'n uur sint ze in de veurkamer bleven en an 't gezicht van Jans te oordielen, mus dit 't akeligste uren van zien hiele levend west weden. Ook Berend har 't oetgebreide, mistreustige verhaal wal wat daon, al zul die in 't daogelkse leven wal vaker met de oren klapperd hebben. Dit verplichte naovraogen bij de betrökken familieleden en eventuele bekenden, vun e ien van de minste en zwaorste taken van zien baontien.

Daornao hef e in de huuskamer nog wat deurvraagd aan al daar anwezigen. Veul kunden zij niet bijdraogen an de oplossen van dit 'mysterie'. Saomen hadden ze zuch 't heufd er ja ook al over breuken, wat de anleiden kun weden veur disse wanhoopsdaod.

't' Ienige dat ze met 'nkander hadden kunnen bedenken, was de geschiedenis van heur Grootaolden en heur doodgeboren poppien, maor dat zul va wal al verteld hebben.

Berend Vermeer wus voldoende veur 't 'proces- verbaol', dat e op mus maken en daachte, noe d'r van ienig misdrief ja gien spraoke was, dat 't lichem van 'Mevrouw Veldhoes' wal rap vrijgeven zul worren. Ze mussen maor met de oetvaortleider overleggen, waar ze heur 'vrouw en moeder' opgebaord wulden hebben.

≈

Daorover wazen ze 't al ienig worren. Moe mus opbaord worren in de 'opkaomer', waar ze al zoveule nachten – allennig- deurbrecht har. 't Was daar kold genogt. Dat was dan ook in order. Ie zult wal efkes deurgeven an Lambers, daar haren ze dan ook gien omkiek meer naor.

Veurd dat ze thuis zul kommen, mussen ze de opkaomer maor alvast wat leegrumen. 't Bedde en zukswat meer, kunden ze wal zolang hen boven brengen, daor was ja ruimte zat. Deurd dat ze heur klee al metgeven hadden, kunden de ofleggers, zodrao 't liek vrijgeven wur, heur wark in ien maol doen.

Ie hoopte, dat ze heur lichem wat plooi baorder en 't gezicht wat toonbaorder kunden kriegen. In dat leste har e 'n zwaor heufd. "*Noe ja, ze mussen maor zien*". 't Was ja niet aans.

Doe in de loop van de aovend Lambers op het 'teniel' verschien, kun e 't iezer vortdaoliek smeden. In 'n poep en 'n scheet was de hiele boel regeld. Domnee van Lunzen zul vraogd worren um de begrafenis te leiden vanuut kefee 't "De veersprong".

De adressen wazen op de kevorten schreven, veur de meensen, die neugd wurren um de leste te eer te kommen bewiezen. Mörgenvro zul e de beneudigde postzegels wal even ofgeven, zodat ze allènt maor de kaarten in de enveloppen huufden te stoppen, zodrao ze klaor wazen. Ie zörgde dan wal, dat ze op de bus kwamen.

De zaol bij Tan Mien zul e reserveren en ook domnee van Lunzen op de heugte holden. Miestkans kwaamp die in de kommende dagen nog wal iens langs. Ie har noe ducht hum alens goed deurspreuken.

Ie kwaamp weer, zodrao Merie thuis zul worren bracht. 'Bokkies', um de kiste op te zetten, naamp e dan ook met, evenals 'n gries kleed. Dat vun e mooier as dat olderwetse zwarte. Va nikkopte as tieken, dat e 't verhaal metkregen har en daormet instemde.

Al met al wur 't 'n sombere aovend, waor de naobestaonden in verwachten van moe's thoekomst de tied melleur sleugen deur met zachte stem over heur te prooten, net asof ze al op de opkaomer stön. Undanks 't goeie veurnimmen, is er in de loop van de aovend altwisse nog mennig trauntien vallen.

Jans heul zuch flink, al har e smangs 'n arm of haand van ien van zien kinder hard neudig. 't Wur duuster in heur hart en ook buten veul de schemer in. Ze bleven in 't duuster zitten, 't was net of ze zo beter met de feiten um kunden gaon. Doe de lochten uutendelk altwisse 'n maol an mussen, duurde 't niet lange meer, veurd dat de liekwagen veur 't huus stil heul en Merie weer thuis bracht.

≈

Zachies wur d'r op deure klopt, waornao Lamberts binnen kwaamp, nao 'n zettien gevolgd deur 'n paor draogers, die de

bokken en 't kleed klaorzetten. Daornao kwamen ze de kiste met daorin 't stoffelk overschot van Merie thoesbrengen.

De kiste wur plaatst in heur slaopkamer, waar ze ungetwiefeld 'n hoop slaopeloze nachten hef deurbracht, veur ze tot heur wanhoopsdaod besleut. Wat sint hier 'n hoop vraogen en zörgen opzunden naor de Vaoder, die 'alens zöt en al dings regeerd'.

Wat mutten d'r hier in ienzaomheid 'n bult traunties van verdriet vergeuten weden. Endelk rust veur 'n ziekelke giest, endelk vrede in heur verdörven wereldtien. Stillegies deden de begraofenislu heur droevige plicht. Nao 't condoleren van de familie dreupen ze of, asof ze zuch mede schuldig vuulden an dit unmetelk verdriet.

De familie hef saomen veur 't eerst ofscheid nömmen. Ook Rieks, die de kinder hen bedde hölpen har, was weer van de partij. Prooties haren de jongs in 't heul niet had. Diep under de indruk van al wat er in heur jonge levendtien pesseerd was. Opoe vort, daar kunden ze nog niet bij. Ze wollen vortdaodelk gaon slaopen, maor of dat heur zo rap zul lukken, betwiefelde ie ten zeersten.

Mörgen wenneer ze tussen de middag uut schoele kwamen, gungen ze met moe met naor opa's huus um ofscheid van heur opoe te nimmen, har e 't twietal beloofd. In de loop van de aovend kwamen va en moe veurzekers weer hen huus. Jans stön tussen de wichter in en keek naor 't verstilde gezicht van zien geliefde vrouw.

De ofleggers haren eer van heur wark. Ze lag d'r nuver bij. Net of ze lag te slaopen. Ie kreeg 't oog niet van heur of en nao 'n aantal minuten mussen ze hum met zachte dwang bij de kiste wegleiden naor zien olde zörg, waar e zien verdriet achter 't rooie buusdoek wegreesde.

Ook d' andren kwamen de ien nao de ander weer in de kamer. Elks vun dat ze d'r mooi bij lag. Ofspreuken wur, dat de kommende nachten Geert en Roelfien bij va zult blieven. Grietien en Rieks kunden met 't oog op de kinder beter hen huus gaon.

Stel oe veur, dat ze vannacht 'n nachtmerrie zult kriegen, dan was 't ja beter dat heur olders in de buurt wazen. Tan Ol wol ook wal geern hen huus. Het was me 't daggien wal. Rieks en Grietien beloofden heur netties thuus of te zullen levern. Tegen 'n uur of negen sint ze saomen op huus angaon.

Klokslag tien uur kwamen de naobers um te heuren, hoe 't er bijstönd en beuden weer an, heur te helpen veurzover 't in heur vermeugen lag. Volgens Geert was dat goed anbeuden, maor volgens hum haren ze veurlopig alens wal regeld.

Doe ook Klaos en Koba, Lammert en Derkien, Willem en Stientien nog an kwamen lopen, wur 't Jans sikkum te veule. Zoveul echte vrundschap en metleven, ie wur d'r sikkum verlegen van. Veur de zoveulste maol leupen ze hen de opkaomer, um eventies te kieken.

Zo um en naobij middernacht hebt ze Jans, as 'n klein kind, hen bedde sturd. Ie leut 't altmaol as 'unmundig kind over zuch hen kommen. De 'regie' over 't gebeuren was e volledig kwiet. Of e die nacht wal slaopen hef, valt te betwiefeln.

Ook Roelfien en Geert hebt heur slaopplaatse op de 'vlieren' opzöcht, naodat ze saomen moe 'weltrusten' wenst hebt. 't Schemerlampien hebt ze anlaoten. Stel, dat va vannacht nog eventies bij heur kieken wol. Veul slaop zul die stomperd vannacht wal niet kriegen. Zo wur 't stille in huus. De nacht spreidde heur angezicht over alens en allen. De steerns heulden de wacht en de maon knipoogde, of zie 't volkien hier beneden zeggen wol: "*Het kumt altmaol wal weer goed.*"

24. De begrafenis

Die zaoterdagnommerdag was 't slim drok in 't dörp. An 't end' van de mörgen, leut de dienstbus uut Emmen, vanof tien uur, elks uur 'n koppeltien lu uutstappen bij 't kefee an de Noordziede van 't Oranjeknaol. Altmaol volk, dat heurd, of lezen har van de plotselinge dood van Marie Veldhoes. Veul meensen wazen meschien ook wal wat neisgierig naor wat zuch hier ofspeuld mus hebben.

De miesten waren aandere neefies en nichties van beide kanten, die heur tan Marie de leste eer wollen bewiezen. 'n Raadselachtige dood trekt aaid 'n koppel bezondere begraofenisgasten.

'n 'Aordige' bijkomstigheid vinden lu aaid, dat man bij zun gelegenheid nog iens olde kontakten kan vernieuwen, wat bij kan prooten en wat wietenswaardigheden uut kan wisseln. Raor maor waar, zukse droevige gebeurtenissen, loopt vaak uut op 'n soort bijienkomst, waar man elkaor nog iens treft.

≈

's Mörgens vro tröffen de naoste familieleden zuch bij 't huus van Jans, um zuch klaor te maken veur Marie's leste

reize. De buurvrouwlu wazen in de keuken al druk doende met kovviezetten en plevekoeken en 'n paor soorten koek op schöttels te leggen. De gruuntesoep stön al in grote pannen op 't vuur en Koba was al reur um de broodties te smeren en te beleggen met ham en keze.

Veur de eerste maol, sinds mensenheugnis stön heur mondtien stille, wat wal 'n wonder much hieten. Of 't mus al weden um 'n plakkien ham of keze naor binnen te schoeven. Zie kwaamp vandage in elks geval niks tekört. De kommende tied zul ze weer hiel wat te reveln hebben.

Ze haren zuch kleed in donkere klee. Ook Jans har zien net pak al an. Veul gunk vandage, net as in de ofgelopen dagen langs hum hen. Elke belangstellen, in altwisse wal normaole zaken was bij hum wied te zuken.

Geert vreug zuch hardop of, hoeveel lu d'r zulden kommen, um moe de leste eer te bewiezen. Meschien was 't zaoltien van Tan Mien wal veuls te klein? Dat was heur zörge aandars niet. Asknip müssen paartie lu, maor 'n poosien in 't hallegien blieven staon.

De kinder, in 't bezunder de wichter, zagen disse dag met bezörgdheid in de muite. Va zat er zo verslaogen bij, deed an gesprekken amperan met en streek um de haoverklap efkes naor de opkaomer, um nog iens bij zien 'olde klokkete kunnen kieken.

Ze leuten hum zoveul meugelk zien gange gaon en deden wat in heur ogen 't beste zul weden. Dat e het, in 't bezunder vandage, zwaor har, was ja alleszins begriepelk. Veural 't zulfverwiet, waor e met worstelde. "*Waorum heb ik..*", wazen woordties uut 'n zinne, die tientallen keren op 'n dag uut zien mond kwaamp.

Alsmoor weer met dezulfde strekken. "*Waorum ? en had ik noe maor...*". Hoe de kinder en ook de naostnaobers, die hier smangs de hiele dag over de vloer wazen, ook op hum inpreuten, zien gedachtengang was veurlopig nog lang niet um te boegen naor 'n neie zienswieze.

≈

Ie tröf ja gien enkle blaom, tegen dit soort ingebielde veurgenömmen plannegies is ja gien kruud gewassen. "Bij wat zukse lu zuch in 't heufd haald hebt, sint tien peerden nog niet in stiet, heur dat d'r weer uut te trekken". Bij wieze van spreken dan. "Ja, ja, 't zul wal zo weden", zee e dan, maor of e ook 't echt miende, was nog de vraoge.

Miestkans zee e dat, um maor van 't gezeur of te weden. Ie vuulde wat e vuulde en dacht wat e daachte en daormet uut. Merie miste ie noe al zo allerverschrikkelkst, terwiel e noe nog elk ogenblik, wanneer e daor behuufte an har, eventies naor heur toe kun gaon.

Nommerdaags was dat ook oflopen en bleef e allennig achter in dit huus, waar uut alens nog heur inbreng en aanwezigheid overdudelk bliek. 't Hiele huus aodemde nog de sfeer van 't 'olske'.

Hoe e dolkies wieder mus, ie zult 'n niet wieten? Nog 'n paor uur en dan stön e overal allènt veur. In zien hart wus e, dat 't niet hielmaol waar was. Zien kinder zulden hum nooit in de steek laoten. "*Maor altwisse...*"

"*Opa, zult wij nog eventies?*", Derk huufde zien zin niet iens of te maken. Jans scheut uut zien stoel, of e op sprong zat en nikte. Greep de oetgesteuken haand van zien oldste kleinzoon vast, as wol e hum wal mettrekken naor de kiste. Gerrit volgde stillegies zien breur.

Uten kun e zuch niet zo goed, maor de gebeurtenissen van de ofgelopen weke was ook dit fiengevulige knaopien niet in de kolde klee gaon zitten. Dankbaor elke gelegenheid angriepend um nog efkes bij heur te kunnen weden, sleug Opa d' arms hum zien lievelingegies hen en stilzwiegend gungen ze gedried heur zoveulste gang.

Stilzwiegend hebt ze 'n zettien op 't stille lichem van opoe neerkeken. Woorden wazen hierbij ja totaal overbeudig. 'n Stil doeken, of kneepien in de scholder en 'n snelle blik, deden meer as doezend woordties kunden zeggen.

Terug in de kamer vöngen Grietien en Rieks heur 'knuppels' op en leiden ze met hen 't achterhuus, waar ze op de geute in d' arms van heur olden kunden oetreren. 'n Paor minuten later kwamen ze weer binnen, waar Geert zachies met zien vaoder zat te prooten. Waorover was niet 't belangriekste, 't verzette allènt te zinnen 'n beetien.

Doe Lammert van Diek binnenkwaamp en e zien arbeider en vrund, zo lagen de verholdings in zun boerendörpien noe ienmaol, Jans veurstelde eventies buten te gaon kieken, leup e vortdaoliek met. Zien vrouwgien zul hum wal verteld hebben, hoe zwaor Jans 't met de hiele gang van zaken har. Meschien wol Lammert op zien menier under veer ogen Jans wat opbeuren. In elks geval 'n hart under de riem steken.

't Gaf de rest van de familie de gelegenheid nog efkes 't ien en ander te overleggen, zonder dat ze daormet hun va mussen opzaodeln, of lastig vallen. Wat Jans en Lammert daorboeten zoal bespreuken hebt, is niet bekend worren, maor in elks geval, har 't Jans zichtbaor goed daon.

'n Paar familieleden, die van overver haren mutten kommen, kwamen eventies binnenkieken, um de 'naosten' heur metleven te betugen. Het hoe en wat te vernimmen en in al rust, saomen met Jans, of ien van de kinder, ofscheid van Marie te nimmen.

Achterof bezien gunk de dag nogal rap veurbij. Nao de soep met broodties brak de tied an, dat man zuch daon mus maken veur 't definitieve 'vaarwel'. Ook domnee van Lunzen en ien van de kerkeradoesleden was al ankommen.

Nao 'n leste ofscheid deur allènt: Jans, de kinder, kleinkinder en uteraord Tan Ol, bleven ze in de woonkamer um daar te wachten op komst van de draogers. Marinus Lambers kwaamp as eerste binnen, gevolgd deur de draogers. Nao 't condoleren, gungen ze naor de opbaorkamer um Marie 'reisvaordig' te maken. Elks gunk eerbiedig staon, doe ze veurzichtig manoevrerend de kiste hen buten dreugen, waar de liekwaogen al klaor stön.

≈

Nao 'n stief ketiertien, sint ook zie de wagen volgd. Naor 't kefee was 't ja slechts 'n haonentree. Doe ze 't zaoltien binnenkwamen, stön Marie opbaard veur 't teniel en de mieste bezukers zaten alvast an taofelties. Elkenien gunk staon, doe de familie binnenkwaamp en hielmaol veuran gung zitten.

Domnee hiette iederiene welkom op disse droevige bijienkomst. Ie deed in zien toespraak uut de doeken, hoe Marie leefd, woond en warkt har. Wat zie altmaol veur heur familieleden betiekend har. 'n Hoop goeie dinger wurren over heur zegd. Hiel suptiel maakte ie gewag v an 't feit, dat zie zo zwaarmoedig van aord was.

Eigenlieks mus 'n meens van elke dag 'n feestien perberen te maken. As 't ware altied maor weer opnei de slingers ophangen. Har ze maor iets in heur had van die levenskunstenaoor, die elke gelegenheid angreep um 'n feestien te bouwen.

"As 't gres is oes körtstöndig levend", memoreerde ie en heul daorbij wat veurbielden an, die e in de kraante lezen har. Zo mengde ie de geestelke en wereldse zaken tot ien geheel. Ie refereerde an heur ofkomst en jeugd, heur zörge en problemen, waar ze niet altied goed met um kun gaon. Dogmatisch much 't meschien gien hoogstandtien weden, maor zien bosschup kwaamp bij 't volk wal over.

"Late de kinder tot mij kommen", was 't volgende biebelwoord, dat e anheul. *"Marie is ja ook 'n kind van de Grote Vaoder, die alens op Zien menier maakt hef, zoas 't van oorsprung goed was in Zien ogen. De giest, of ziele hoe aj 't ook numen wult is uut zien 'verpakking' treden. Saomen brengt wij noe heur 'reisklied' hen 't karkhof, terwiel heur giest vanuut de hemel op oes neerkek. Kiek daorum niet naor beneden, maor naorboven, waar oeze hulp vandaon kan kommen. Niet achteromme, maor veuruut, den daar kumpt wij uutendelk 't wiedste met."*

Lange hef e zien toespraak ook niet maakt. Ie deed 'n beroep op de kinder, ovrige familie en vrunden en bekenden, Jans de kommende zwaore tied niet in de steek te laoten. Ie zul 't ja nog zwaor genogt kriegen. Daornao meuk, nao 't wegdraogen van de kiste, elks zuch klaor, um zuch achter de familie an te sluten in de liekstaotsie, um Marie's lichem naor heur leste ieuwige rustplaatse te brengen.

Zowat 't hiele dörp leup met in de rouwstoet, begaon as ze wazen bij de achterblievers, die as 'n dunderslag uut de hemel, zun onverwachte hoop ellende over heur hen kregen haren. 'n Trieste, unbegriepelke gelegenheid, waarin 't hiele dörp met Jans en de familie van doen had.

't Is verduld wal wat, dat gebeurtenissen uut zun wied verleden, nog aaid zo lang deurwarken kunt. Je kunt er sikkum niet bij, dat paartie lu, deur zoiets, zo over de rooie kunt gaon. 't Bewies lag hier aans in de wagen.

Ol Gerrit Hendriks zat in zwarte kledij op de bok van de liekwaogen. De iezeren baanden raoteln over de stienen. 't Broen bovenlands peerd van Lammert Bartels leup der veur, mit oogkleppen en 'n zwart klieed met toefies tot eventies boven de grond.

Op 't karkhof leup de stoet langs de riego met kindergraffies. Op iene daorvan stön nog 'n verwelkt bossien blommen, die Merie as leste groet an heur overleden poppien bracht har, veurdat zie zölfs 'n end meuk an heur eerds bestaon.

Wat zul d'r doe deur heur hen gaon weden? Mennigien mus 'n traontien wegpinken, doe ze daachten an de wanhoop, die Merie hier ten prooi mus vallen weden. 'n Leste halte veur de stap in de ieuwigheid. Ze was nog maor viefenvieftig jaor, ze har ja, nog naor de meens spreuken, 'n hieleboel jaoren nog veur zuch hebben kund. Wat mus 't wicht radeloos west weden?

Bij 't geopende graf hebt ze zuch groepeerd um de groeve, waarbij de draogers de kist met heur 'reisklied' op de balkies, die dwars over 't gat legd wazen, zet hadden. Dolkies zul de kiste, naor de leste mode, boven de grond blieven staon, totdat 't volk heur van de begraofplaots verwierd har.

Dat was, zee man, um de naobestaonden de aanblik van 't verdwienen van de kiste in dat zwarte gat te besparen. Daornao kunden de 'grafdelvers' heur wark doen.

Jans wur understeund deur zien beide dochters. Aoltien wur omarmd deur Geert en Rieks sleug bescharmend d'arms um de scholders van zien kinder, die met 't oog stief op de kiste en de koele gericht, 't slim zwaor hadden.

Inienen kwaamp d'r zomaor in die doodse stilte, 'n windvlaog, die de leste blaoder heur liedtien leut zingen.

Wonderbaorliek! Net asof de Heer van Dood en Leven, de deur naor Zien Huus met de veule kamers wagenwied openzette, um Zien kind thuus te halen. Dit was ook ja zo unwerkelk.

Nog maor 'n paor dagen leen haren ze heur verjaordag vierd en doe was ze nog springlevend en boordevol babbeleguuchies, noe lag ze daor, uut eigen wille weliswaor, ieskold maank zes plankies.

Noe nog 'n körte plechtigheid bij 't graf. Lammert van Diek legde naomens de buurt 'n blomstuk neer en jonge Klaos Vörden 'n bossien veur al de buurkinder. Grietien was vraogd um veur de naoste familie 'n kranze te plaotsen, zunder dat er nog wat bij zegd wur.

De plechtigheid wur besleuten met 't gezamenliek hardop bidden van, 't gebed dat oeze Heer oes leerd hef, het: "Oeze Vaoder " en 'n dankwoordtien van Lambers. Ie deed 't woord veur de hiele familie en bedankte veur de veule bliekens van meedleven en 't eerbetoon an de overledene.

Daornao leupen ze in dezulfde volgorde weer naor 'de Veersprong', um daor under 't 'genot' van 'n kop kovvie en 'n broodtien veur onderweg, Jans en de kinder (nogmaals) te kunden condoleren, veul sterkte of 't allerbeste te weensen. Zo zachiesan verdwien de begraofenisstemming veur de minder nauw betrökkenen.

De proot wur al luder en luder en hier en daor brak 'n lachien al weer deur. 'De klus' was ja klaord, 't fetsoen holden, metleven teund, 't wur zo langzaomerhand tied um weer over te gaon, tot d' orde van de dag. Of zoas domnee zölf zegd har, weer veuruut te kieken.

≈

Doe de leste begraofenisgasten vertrökken wazen, is ook de naoste familie hen huus gaon, waor wat achtergebleven buurlu de opkaomer weer opruimd haren. De raomen stönden wiedwagen lös, zodat de aparte zute geur die der höng, gauw zul verdwienen.

Ook heur bedde, kasties, stoel en al wat ze eerst hen boven sjouwd hadden, stön weer as vanolds op de kamer. Ook de huuskamer hadden ze opruimd. Daor wazen naobers ja veur. De kovvie stön klaor op 't lichien en koek en wat gesmeerde broodties vund man op 't anrecht.

Doe Jans' volkien 't huus weer bevolkte en doe ze zagen, dat de familie zuch zölf wal wieders kun redden, hebt ze d'jaze antrökken en trökken de helpers en helpsters zuch, stillegies terug. Nao vanzölfs hartelk bedankt te weden, veur al wat ze d'ofgelopen weke veur de familie en Jans in 't biezunder daon haren. Ze beschouwden dat as heur plicht en 't as 'n vanzulfsprekendheid wegwimpeld. Zie haren heur naobertaok hier volbracht.

Domnee van Lunzen har in 't kefee heur al gedag zegd. In de loop van volgende weke kwaamp e nog wal es langes, um wat nao te kunnen prooten. In 't Kerkkrantien zul e 'n stukkien schrieven, har e op de valreep nog beloofd. Ze haren ook niet aans verwacht.

't Getiekende register wur nog naokeken, makkeltk veur 't sturen van de dankbetugens over 'n paor weke. Ook zagen ze noe pas goed, wal d'r altmaol west wazen. In de gauwigheid, waarin 't altmaol gunk, in 't kefee was heur dat ja untgaon. Van Diek was d'r met 't hiele gezin, op de vrouw nao vanzölfs, die vervulde hier ja heur naoberplicht.

Ook de Vördens wazen d'r, net as de kinder, dat deed heur altwisse wal wat. Die kinder kwamen ja zo vake met heur kleinkinder even 'buurten', umdat Tan Merie aaid zoveul lekkers in huus har en altwisse zun lief meens was.

Van moe Geessiens kante was gieniene west. Allewel ze dat ook niet verwacht haren. Wal Bertus en Grietien met heur kinder, wat wazen die al groot worren, terwiel dat eigenlieks hielmaol gien familie was. Zuks deed 'n meens wal goed.

Jans 'breur Geert, waor e met in unmin leefde, har desalniettemin 'n kaorte, gericht an de hiele familie, stuurd. Ze müssen niet vergeten, hum 'n bedankbriefien te sturen. Wal wet, meschien kwaamp 't mettertied ook met heur kante nog iens weer goed?

Altwisse mooi, dat d'olders van Roelfien en die van Rieks d'r ook wazen. Zölfs 'n paor zusters van Rieks, die ze op verjaordagen wal es tegenkwamen, waren kommen um de leste eer te bewiezen. Dat deed 'n meens altwisse slim deugd. 'n Tieken, dat zie hoog anschreven stön. Zie har dat zölf es mutten zien. Meschien? Der beurd ja meer maank hemel en eerde as lu wieten kunt.

Endelk wazen ze weer under 'n'kander. Die eigenste nacht zullen Roelfien en Geert, die de hiele weke hier al west waren, nog blijven. Mörgen wollen ze in de loop van de dag dan weer hen huus.

De buren zörgden wal veur de poes en de blommen, maor maondag müssen ze ook weer an 't wark. Disse weke haren ze vrij vraogd en vanzulfsprekkend ook kregen.

Aoltien har Jans, in samenspraak met Grietien, anbeuden um de kommende tied 's aovends bij heur te kommen warm eten. Later kun e ja altied nog zien. Grietien wol ien dag in de weke kommen um deur 't huus te gaon en ook de was zul zie wal veur hum dreeien. Um d'ander weke wollen de wichter, wanneer Roelfien vrij van dienst was, zien bedde ofhaolen en 't huus wat beter hemmeln. 't Was Jans altmaol goed.

's Aovends zo tegen elf ure meuk 't achterblievende drietel zuch klaor veur de nacht. Boordevol indrukens van

disse enerverende dag. 'n Dag um nooit te vergeten. Jans hef ook disse nacht amperan 'n oge dichte kregen. 't Was net asof de geluden in 't huus hum geruststellen wollen. 't Heurde ja net as aans, doe Merie nog bij hum was.

In gedachten zul ze aaid bij hum blieven. Ie mus wieder, hoe, dat was veur hum 'n vraoge, maor veur Hum, die al dink regeert, 'n wiet. Horatius zul zegd hebben: "*De berusten verlicht al kwaolen, die 't oes niet geven is te genezen.*" Nao 'in.zicht' en 't uutendelke 'deur.zicht', kumt er miestal vanzölfs nei 'uut.zicht!'

Nacht veul as 'n dichte deken over 't land, de bomen, hoezen, andre gebouwen. De rustende meensen pebeerden heur accu weer op te laden veur de neie dag. Mörge gunk elk weer over tot de daogelkse gang van zaken, net asof guster niet meer bestönd. Allènt in de gedachten van die lu, die 'n groot verlies leen hebt, blef de netuur heur grauweid en kolde holden.

25. 'n Nei begun

Elks leefde met de achterbliever met en perbeerde Jans op de bien te holden. Met hard warken perbeerde ie zien zinnen te verzetten en zien gedachten 'n andre wenden te geven. Maor zoiets is makkelder zegd as daon. De muren kwamen bij zetten op hum of en smangs vuulde ie zuch verleuren in eigen huus.

De naobers leupen hum , veural in 't begun, de dörpel d'r biekant uut. Regelmaotig wur e op de kovvie vraogd, maor nao verloop van aantal maonden kwaamp d'r sleet in de kontakten.

As manspersoon allènt valt 't niet altied met, 'n aovend deur te brengen in 'n kompleet gezin. Hoe goed bedoeld ook. Bij zetten vuulde ie zuch dan zo körtwiekt, dat e d'r tegenop zag, uut huus te gaon. Thuuskommen in 'n donker huus vun e 't allerslimste. Ook de vrouwlu vunden 't muuliek heur 'n

holding te geven. Ze schönken kovie of thee in, maor vuulden zich in Jans' keuken bij zetten 'n indringster.

≈

Zo gaondeweg wur de anloop minder. 'n Prootien over de sloot, of hege, maor daor bleef 't dan ook bij. De kinder kwamen regelmaotig langes, maor hadden ook ja heur eigen besonjes. Nee, 't veul Jans in 't gehiel niet met. Muchten de dagen, weken, maonden aans omvliegen, noe was 't net asof der gien bewegen meer in 'die klok' te kriegen was.

Veural de zaoterdagen en zundagen wazen veur hum ien 'gebed zunder ende'. Um van de feestdagen nog niet te spreken. Allewel Jans bij de kinder, Aoltien en de naobers aaid meer as welkom was, wol e doch gien misbroek maken van heur gastvrieheid. Vuulde zich toeren wal wat bezwaard um zien voeten weer dij richten op te laoten gaon. Vun, dat e doch al veuls teveule op zien naozaot leunde.

In 't begön kwaamp 't bie um over as 'n soortement verraad tegenover zien Merie, die hum nog algedurig deur zien heufd spookte. In de loop d'r tied minderde dat wal. Allennig 'n handtienvol getrouwen bleven 't padtied naor Jans' huus warm holden, maor ook dat, is ja niet verwonderliek.

Nao warktiek, gung Jans zich wasken, trök zien oetlopersgoed an en gung warm eten bij Aoltien. Miestal bleef e daor nog 'n uurtien plakken, tot e weer de drang hen huus kreeg.

Grietien deed veur hum de bosschuppen, die Derk en Gerrit dan vake langes brachten. Die bezuukies wazen veur hum 'n dikke pleister op zien, nog alsmaor 'open' wonde. 't Leven giet, hoe dan ook, ienmaal wieder. Alsmaor maor achteromme kieken, helpt gien meens veuruut. 't Oog mut, hoe muulieks ook, weer op de toekomst richt worren.

≈

Met vallen en opstaon, met noe en dan zwaore momenten, veural tiedens de feestdagen en andre hoogtiedagen, is de familie en in 't bezunder Jans 't eerste jaor deurkommen. Ofschoon Marie vanzölfs nooit vergeten wur, gunk elks altwisse zo langzaomerhand weer over tot de orde van de dag.

Op zundag gunk e, tegen de middag, naor Rieks, Grietien en de kinder Derk en Gerrit. 's Aovends, nao de kovie, gung heur va en opa dan weer op huus an. 'n Gevuld broodtrommegien kreeg e steevast van zien dochter met.

Altmangs deed zie d'r zölfs wal es 'n plakkien koek of stukkien worst bij. 's Maondagmörgens huufde ie dan allènt maor thee te zetten. Thuus keek e nog wat in de kraante, veurdat e under de 'manefacturen' scheut.

Nee, over zien naogeslacht had e beslist gien reden um te lamenteren. In de 'weekends' kwamen Geert en Roelfien (wanneer zie teminsen gien dienst har) vast en zeker even anwuppen, waarbij Roelfien heur handties terdege leut wappern. In de weke leut Grietien heur niet unbetuugd.

≈

Altwise, allènt is maor allènt en doe Jans nao zun twee jaor kennis kreeg an 'n weedvrouwgien uut Oosterhesseln, hef e nao overleg met de kinder de knobe deurhakt. Ie kun d'r meraokel goed met prooten en 't klikte tussen heur beidend van stond of an.

Gien liefde op 't eerste gezicht, daarveur wazen d'r bij beidend teveul wonden open bleven. Heur eerste liefde vergeten kunden ze niet. Vast elke aovend veulen de naomen van heur gestörven wederhelften wal ien maol.

Ie bracht verschillende bezukies an 't Overhesseln. 't Hef al met al nog 'n drieförrel jaor duurd, veur e met zien verkerentjederij veur 't locht kwaamp. Veural Grietien har 't er nogal zwaor met, 't roer over va's bedoenen over te mutten geven. Al misgunden ze hum wat nei geluk niet.

Riekien har de kinder al thuus uut en vuulde zich net as Jans vake ienzaom en verlaoten. Op 'n tenielaovend van de schoele van Derk en Gerrit, waar Opa vanzöfs niet much untbreken, is e heur sikkum letterlk tegen 't lief lopen. Zie was daar toevallig um heur nichties, die ook op 't Haantien woonden te kunnen zien.

In de schaft, doe Jans zich en de kinder 'n koppien kovvie wol halen, botste ie met 't volle dienblattien zowat tegen 'n vrouwgien an. 't Was net asof d'r inienen 'n vonk overspröng. Hoe bestiet 't? Man had 't niet beter oetdenken kunt?

't Was of 't zo weden mus. Ze reuken met mekaar an de proot en deurd dat ze in de eigenste situaosie vermaolden, klikte 't sikkum metien. Doe d' aovend naor 't ende leup, zag e nog kans heur te vertellen, dat e nog geern iens met heur prooten wol en geern heur adres wol hebben.

Allewel Riekien nog niet persé um 'n keerl verlegen zat, besleut ze nao ienig aorzeln op zien verzuuk in te gaon. Jans was 'n knappe verschienen en och ze kun ja aaid nog zien.

De zaoterdag d' rop hef e heur 'n bezuukien bracht en van 't ien kwaamp 't ander. Over heur eerste liefde hebt ze oetvoerig proot. 't Har ook ja gien zin, dat verleden weg te knovveln. Zie mussen wieder en niet algedurig met de voeten in 't verleden bleven staon. Riekien was 'n pront wief, met 'n helder verstand en 'n paor stevige handen aan 't lief, die vervast niet vermaold stönden. Dat har e d'eerste maol doe e bij heur over devloer kwaamp al drekt zien.

"Tel oen zegeningen, ien veur ien", zegt 'n bekend kinderliedtien en zo is 't maor net. Nao 'n paor maonden is Riekien 'n maol bij Jans op vesiede west en dat was heur niet tegenvallen. 't Spullegien lag d'r goed bij en 't dörp much dan wal kleiner weden, maor liek heur niet unaordig.

Zo zuutiesan hef e de kinder wat veurbereid op zien plannegien veur de toekomst. Ze heurden d'r wal van op. Grootkans, dat ze nog gehiel niet an die meugelkheid dacht haren.

Veural Grietien har wat muite met 't idee, maor ie was ducht heur old en wies genogt, um te wieten wat e wol. En zo was 't maor net. As va nog 'n antal jaorties weer wat 'geluk' in de schoot wörpen kreeg, wal wazen zie dan, um hum zukswat te misgunnen.

Op de zundag van zien verjaordag, doe e met de kinder under mekaor was, hef e heur an 'nkander veursteld. Gaondeweg hebt de wederziedse kinder en kleinkinder kennis met 'n kander maakt en 't much zegd worren, ze haren d'r altmaol vriede met, dat heur olden en grootolden saomen 'n neie weg in wulden slaon. Allènt is en bleft maor allènt. Ze kunden, as ze nog wat tied van leven tegoed haren, nog 'n bult anspraak met mekaor hebben.

Riekien en Jans hebt van de nood 'n deugd maakt en nao 'n paor maonden van oftasten, hebt ze besleuten de boel bij mekaor te doen um de rest van heur levend gezaomenliek op te gaon trekken. 't Wur nog 'n heul gedoe, veurdat ze de spullegies van beidend tot ien gezellig, broekbaor gehiel samenvoegd haren. Veurdat 't zowied was, sint ze eerst nog in al eer en deugd trouwd.

Veur de kinder en kleinkinder was 't eerst wal 'n hiele verandern, maor 't akkedeerde goed, ook met de 'kroost', die Riekien inbracht, zodat 't nao 'n zettien alleszins begriepelk was, dat ze tot 'n huwelk kwamen. Doe de kinder zagen, hoe heur va opbluide nao zun zwaore anslag op zien bestaon, hadden ze van beide kanten d'r meer as vriede met.

Eertieds har e 't met heur moe niet zo barre veule plezeer had. Ze gunden hum 'n mooie olde dag. Al vuulde e zich nog lange niet old. Ie bluide hielmaol op en dat kwaamp niet allennig van 't mooie weer.

'n Groot feest, daor had zowel Jans as Riekien 't niet op begrepen. In kleine kring hebt ze 't met 'n etentje goed maakt. Gelukkig wazen al kinder, ook die van Riekien met anhang en zölfs ien kleinkind anwezig. Veur beide oldern kun nao 'n tied van duustern endelk de zonne weer voluut lösbranden.

's Aovends wazen de oldegies bliede, dat ze heur mude bienen langoet naost mekaor in 't echtelke bedde oetstrekken

kunden. An 'n oetgebreide huwelksnacht hadden ze ja gien behuufte.

Riekien har Grietien in 'n vertrouwelk mement toeflusterd, dat ze slim wies was, weer 'n mansmaoll um heur hen te kriegen, allènt 't 'reeuw' dat ie met naamp, nee daor har ze 't niet zo op begrepen. Dat naamp ze maor op de koop toe. Ze vatte heur 'biebelse' taak schienbaor gelaoten op. Unbedoeld meuk ze daormet bij 't wicht 'n meraokels goeie beurt. 't Was heur dus bepaald niet allennig um wat gezelligheid in bedde te doen.

Met de kleinkinder kun ze ook bezunder goed overweg en nao 'n zettien wussen ze al dan niet met anhang, de weg naor heur 'neibakken' opoe te vinden. Doe ze saomen ook nog iens 'n maol 'balbuisies' muchten bakken, was 't huus biekant letterlk te klein.

Man zegt wal iens: "*Nao regen kumpt zunneshien*" en dat göld ook veur Jans Veldhoes, die weer rondleup met 'n lach op 't gezicht. Niet dat e zien Merie al totaal vergeten was, liekewel was e met zien neie 'maotien' utermate dik tevrieden.

B. Naowoord

Dit "**Voltooid..., verleden**" kan veur paartie lu 'n meugelkheid weden um 'n bepaolde faose in 't leven of te sluten en 'n meens de gelegenheid bieden 'n neie toekomst op te bouwen.

Elks mut ienmaol 'n dikke striep kunnen zetten, under iets wat 'n lange tied leen, beurd is, aans kumt e ja nooit uut de spiraol, die hum al dieper in de vernieling trekt.

Dit verhaoltien giet over zun unvoltooid verleden, dat paartie lu, smangs op aoldere leeftied nog daonig parten speulen kan. Wat ienmaol west hef, is per slöt van reken iens echt voltooid, volkommen verleden tied.

Wanneer man in 't verleden blef hangen, maolt heur de boel zodaonig, daj er melleur, ja zölfs an underdeur kunt gaon. Elks maakt in zien, of heur leven genogt ogenblikkies

met, waar e noe niet bepaald met veul voldoenen an terugge denkt.

Bovenstaond verhaal beschref under ander ook 't leven van Marie, die hangen blef in 't verleden en daoroet de ienige veur heur anwezige unummaolbaore weg kiest, met al rampzaolige gevolgen veur de naobestaonden en de hiele gemienschup van dien.

Zie zag as 'n 'idee fixe', ('n hardnekkige kronkel in de harsens) gien andre oetweg meer,- veur heur 'arfenis uut 't verre verleden' -, dan daorveur te buten met heur eigen levend. Zie zag 't as 'n persoonlieke straf, die zie zölf vereffenen mus.

De tien geboden, die ze op de catechisaosie uut 't heufd had mutten leren, hef heur daorbij op 't vermaolde bien zet en ogenschienelk veule in heur lösmaakt. Zoas 't regeltien over de jeloerse God, die de 'ungerechtigheden d'r vaderen bezoekt aan de kinder', zölfs tot in 't darde en veerde geslacht. Die hef gezien heur wal es gedaone uutspraken, veul in heur tewege bracht.

Zie is daorbij kompleet veurbij gaon an 't andre regeltien: "*Gie zult niet doden*", en daor valt oe zölf doden meer as under! Zie har meschien dacht, dat ze zo de schuld van darden weg zul kunnen nimmen, maor tegliekertieds zaodelde zie heur naoste geliefden op met 'n bult schuldgevoelens en woede leut ze zitten met 'n bult open vraogen.

≈

De naomen van de meensen die opvoerd sint en de lu zölf sint untspreuten an de fantesie van de schriever en hebt niks van doen met de echte bewoonders. De dinger, die zuch volgens het verhaoltien in disse kontreinen ofspeuld mut hebben, kloppen van gien kant met de werkelkheid. Al zul 't zuch hier best iens veurdaon kunnen hebben.

De ovrige speulers in dit gehiel heb ik inlast, um zo 't verhaoltien wat meer 'inhold', meer echtheid te kunnen geven.

Ds. Faber en Ds. van Lunzen hebt, evenals Pastoor/ domnee Menno Alting wal echt bestaon. Ook de feiten over heur kloppen altmaol.

Van de ANWB heb ik sommige gegevens haold uut 't boekien: Rondje Drenthe, waarin 'n antal fietsroetes staot.

Wieders hef 't buuk: Het Drentse Landschap enkele bruukbare gegevens onthuld.

Ook Dhr. Dijkstra van de: 'Stichting Streekeigen Sleen', hef mij an wat gegevens over 't Haantien hölpen en hef mij under ander opmarkzaam maakt op 't boekien: Noord- Sleen en 't Haantje, schreven deur G. Kuipers.

Inholdsopgaove

A.	Veurwoord	blz.	2
1.	`n Neie dag	-	4
2.	In `t zwiet des aanschiens	-	7
3.	Harfstkleurties	-	14
4.	Berend van Ol Riekien	-	21
5.	Op sterk waoter	-	28
6.	Tan Mien	-	32
7.	De Vördens	-	44
8.	Gevaorelk spel	-	54
9.	Neef Hinnerk	-	65
10.	Berends olderliek stee	-	77
11.	Met tied met	-	86

12.	Van lös- vast naor vast	- 93
13.	Oh, nee! 't Is niet waor hé?	- 104
14.	Wat noe??	- 110
15.	Merie's grote geheim	- 112
16.	Streuper Roelf	- 117
17.	Stilte veur de störm	- 133
18.	Op zuuk	- 151
19.	Tan Aoltien	- 154
20.	Harm Tieks	- 162
21.	Gien neis under de zun	- 167
22.	De vondst	- 170
23.	Weer thuus (?)	- 178
24.	De begrafenis	- 191
25.	'n Nei begun	- 198
B.	Naowoord	- 202
	(Woordenliestien:	- 204)

Stadskenaol, 15 mei 2015 Roel Sanders van t Knoal

N.B. 'k Heb nog iens goed naor de drie T's keken.

* De **Tied** , waorin 't verhaal zuch ofspeuld he'k tegen 't licht holden.

* De **Taol** he'k zoveul meugelk anpast an de streek waorin 't verhaal speuld.

* Het **Thema** he'k volledig uut mien duum zogen. Wal he'k 'n antal feiten en namen bruukt, die miens inziens belangriek sint um 't gehiel te plaotsen.

Woordenliestien: Van 'n antal deur mij in dit boek bruukte Dreentse woorden en heur betiekenis.

(a)smangs	- soms
akers	- emmers
altwisse	- doch
amperan	- nauwelijks
anders, aans	- anders, aandere
anlangen	- geven,overhandigen
antammig	- handtastelijk
apmit, asmets	- soms
arf	- erf
babbeleguuchies	- grappen, malligheden
ballaster	- schop
bandig	- moeilijk, zwaar
barrebiesies	- knoppen, stuk

beschuuwewieven	- kraamvisite
bestuvern	- betaolen
beudels	- kinderen, knapen
biekant	- bijna, zowat, zowat
biester	- bijzonder, kwijt
bleu	- verlegen
boet	- plaggenhut, schuur
bongeljaoren	- puberteit
britse	- achterwerk
buuk	- buik
buusdoekien	- zakdoekje
den	- want
diaokenreeuw	- slecht gereedschap
dieverdaotsies	- pleziertjes
dodder	- soezen, wegdromen
doeken	- aanhalen, knuffelen
dolkies	- meteen, strakjes
eigenste	- zelfde
enniglesten	- eindelijk, enniglesten
euvel	- helemaal, gebrek
febrieken	- klaarmaaken, knutselen
fiebelekwinten	- fratsen, grappen, kunsten
flare	- slet, sloerie
fleer	- draai, klap
gaozert, goezebroek	- goedzak, joris goedbloed, sul
geute	- achterhuis
girreln	- dwarrelen
gniezen	- grijns, grijnzen
goezebroek	- oen, sufferd
greimen	- knoeien, morsen
grootkans, miestkans-	waarschijnlijk
guut	- grapjas, grappenmaker
heim	- erf
hiemen	- ademen, hijgen
hobeleko	- fratsen, gekkigheid
hoekies	- gehurkt, hurken
hondeblommen	- paardebloemen
ienspanjer	- vrijgezel
in stek hebben	- plezeer hebben
in toezel, in toeze	- in het honderd
inbrengerstied	- oogsttijd
innemer	- drinker, untvanger
intied	- ondertussen
keu	- big
keur	- keuze
kledderpuut	- condoom
klitse	- hoer, vrouw van lichte zeden

kniplocht	- knijpkat, zaklantaarn
knudde	- waardeloos
kodebeier	- politiemann, veldwachter
koeskillen	- kiespijn
kontent	- tevreden
körtkopt	- driftkikker
körtslêen	- onlangs, pas
kundig	- bekend, knap
kwanswies	- argeloos, ongegeneerd
lamenteren	- jeuzelen, klagen, zeuren
lichtkans	- misschien, wellicht
maank	- tussen
maljannen	- donderjagen, juchtern
maljaogen	- dollen, gek doen
meubel	- figuur, portret
misse	- foute
mörgeneten	- untbijt
naovenant	- evenredig, evenzo, gelijk
naozaot	- kroost, nakomelingem
nikkoppen	- knikken, schudkoppen
nommerdags	- 's middags
paartie	- enkele, sommige
palmbossien	- jeneverbesstruikje
peun	- schop, trap
pokkel	- lichaam
polten	- vodden
rap	- gauw, rap
recht	- precies
reeuw	- gereedschap, werktuigen
riddel	- aan de haal- loop
santemekriek	- alles, hele zaak
schietinboksem	- bangerik, schijttaars
schoereln	- draaien, nestelen, schuiven
schunnig	- gemeen, schandalig, slecht
sikken	- geiten
sikkepit	- niets, niks
sikkum	- bijna, zowat
singelier	- apart, bijzonder
slik	- lekkers, snoep
smui	- behendig, lenig
sniffen	- snikken, snuiven
snoppen	- grijpen, nimmern, pakken
speulkind	- buitenechtelijk kind
spinhakken	- lanterfantenn
steugien	- eventjes, poosje
stewel	- laars
stiekum	- in het geheim

stoefan	- dichtbij, nabij
zwaor	- moeilijk, zwaar
stokmeter	- veenbaas
stöttien, stötje	- even, poosje
strapatsen	- flauwekul
strontstampers	- varkenspoten
strubben, struweel	- struikgewas
suptiel	- gevoelvol, teder, voorzichtig
teemse	- zeef
temet	- bijna, haast
tetmeui	- min, voedster
toesterg	- boos, naar, vervelend
tossien	- plukje, polletje
umbuten	- omruilen, ruilen
umreden	- aangezien
unkundig	- onwetend
uutstuur	- overstuur, van de kaart
uutviggeleren	- uitdenken, uitprakkizeren
van zins weden	- van plan zijn
ve(u)rvast	- vast en zeker, wis
verdan	- overweg, wieder, vooruit
voor	- eten, voer
veuroefenings	- militaire dienst, oefeningen
vörrel	- kwart, vierde
wapse	- klap, slag
wenakker	- maolpunt, wending
wiemel	- ham- en worstdrogerij
zieleknieper	- psychiater
zwaorigheden	- moeilijkheden, problemen